M. TVLLI CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIARES LIB. XVI.

Editio ad Manutianam, & Brutinam conformata.

ADIECTÆ SVNT ANNOTATIONES ET CASTIGATIONES; ex variis doctorum virorum ſcriptis ſelectæ.

FRANCOFVRDI
Apud heredes Andreæ Wecheli,
Claudium Marnium & Ioann. Aubrium.
M D X C.

EPISTOLAE, quas familiares vocant, ſcriptæ ſunt omnes poſt conſulatum, ante exſilium, in exſilio, poſt exſilium. Ante exſilium quinq;. prima omnium, quæ Pompeio Magno inſcribitur: altera, Q. Metelli Celeris ad Ciceronem: tertia, Ciceronis ad eum: quarta, ad C. Antonium: quinta, ad P. Sextium: quæ libro quinto omnes leguntur. In exſilio, ad Terentiam vxorem quinq; lib. XIV. Poſt exſilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I, diuerſis temporibus, id eſt, toto triennio, ſcriptæ ſunt, ſex quidem primæ, gerentibus conſulatum Marcellino & Philippo: ſeptima & octaua, Pompeio & Craſſo: nona, Domitio & Appio: quod ex earum argumentis, & obſeruatione cognoſcitur hiſtoriæ.

EIVSDEM HISTORIA DE PTOLEMÆO REGE, AD INTELLIGENTIAM PRIMI LIBRI.

REx Ægypti Ptolemæus, cognomento Auletes, quia tibiis canere, præter dignitatem regiã, ſolitus eſſet, pater Ptolemæi qui Magnum Pompeiũ occidit, & Cleopatræ, notiſſimæ fœminæ, eiectus ab Ægyptiis propter flagitia, maximéq; ob acerbiſſimam intolerabilium tributorum exactionẽ, Romam venit, conſulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro ſua, pro maiorum ſocietate, veterrimóq; ac perpetuo erga populum Romanum ſtudio, ſuppliciter orat vt reſtituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeii gratia, regis cauſſam adiuuantis, eíque non ſolùm amicitia, Mithridatico bello contracta, ſed etiam hoſpitio coniuncti: vel, quòd eius regis quem ſenatus ac populus Romanus biennio antè ſociũ amicúmque appellaſſet, iniurias vlciſci, non modò iuſtum, ſed exemplo etiam vtile ſpecioſúmque videbatur. Accedebant merita. nam, (vt à Varrone ſcriptum Plinius memorat) Pompeio circa Iudæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolemæus, nullo reipublicæ ſumtu, præſidio miſerat. His de cauſſis fit s. c. referente cõſule P. Lentulo, vt ſortiantur cõſules vter eum in regnum reducat. prior exiit ſors Lentuli, ſimul cum adminiſtratione Ciliciæ. nam Hiſpania, quæ Metello Nepoti, eius collegæ, obtigit, longè ab Ægypto remota, cùm reductione regis

gis Alexandrini coniungenda nō fuit. Huius & s.c. & ſortis in oratione in Piſonem mentio fit his verbis, Auderet Gabinius, ſi non acerrimè fureret, quā prouinciam P. Lentulus, cùm & auctoritate ſenatus & ſorte haberet, interpoſita religione depoſuiſſet, eam ſibi tum adſciſcere, cùm, etiamſi religio non impediret, mos maiorum tamen & exempla & grauiſſimæ legum pœnæ vetarent? Poſtea per C. Catonem, tribunum pleb. obiecta ſenatui religio eſt, prolato è Sibyllinis verſibus oraculo, ne rex cū multitudine reducatur: ſi fiat, malo publico futurum. Tum fit alterū s.c. referente Marcellino conſule: regem cum multitudine reduci periculoſum reipub. videri: deinde, quis ſine exercitu reducat, deliberatur. alii eum honorem Lentulo, quem iam antea & s. c. & ſortis beneficio acceperat, conſeruabant: alii Pompeio mandandum, alii aliter cenſebant. varietas opinionum rem extraxit, Catonis verò, tribuni pl. audacia diſturbauit penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribunatus, vt Feneſtella docet apud Nonium, concionibus aſſiduis inuidiam regi ac Lentulo concitauit, & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum qui Lentulo fauebant, à minore cura ad ſummum timorem traduxit: Pompeium verò, in ſenatu aſperè & acerbè accuſatum, eò redegit, vt conſilium reducendi regis abiiceret. Itaque rex, deſperato ſenatus auxilio, confugit ad Gabiniū, Syriæ proconſulem: à quo, promiſſis decem talentorum millibus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Craſſo conſul fuit, admodum pro eo contendente, facilè impetrauit vt reſtitueretur. Ex quo poſtea

Gabinius maieſtatis accuſatur, quòd prouinciæ ſuę finibus, contra legem Corneliam de maieſtate, exceſſiſſet, corruptis iudicib. abſolutus eſt. mox tamẽ de repetũdis in iudicium vocatus, defendente, Põpeii rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accuſauerat, odio maximè prioris iudicii damnatus, publicatis bonis, in exſilium abiit: quem poſtea dictator Cæſar reſtituit. Hinc illa in eum obliquè coniecta, in oratione quam habuit in ſenatu, contra collegam eius, L. Piſonem: Seipſum, faſces ſuos, exercitum populi Rom. numen interdictúmque deorum immortalium, reſponſa ſacerdotum, auctoritatem ſenatus, iuſſa populi, nomen ac dignitatem imperii regi Ægyptio vendidit: in Ægyptum venit: ſigna contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam diſſimulare non poſſum, qui Gabinium, Pompeio tertiùm conſule, de maieſtate damnatum putat. in quo dupliciter peccat: primùm temporis, deinde criminis inſcientia. nam Gabinius biennio ante Pompeii tertium conſulatum, Domitio & Appio cos. damnatus eſt, nõ de maieſtate (quo crimine, corruptis iudicibus, euaſit) ſed de repetundis, odio maximè iudicii de maieſtate, quod corruptũ eſſe conſtabat. Vtrunque docet Dionis hiſtoria, lib. XXXIX. cui ſi fides abrogatur, ipſe certè non refelletur Cicero, quo ego, præſertim in reb. illius ætate geſtis, locupletiorem teſtem nõ quæro. is in epiſtola XVI. ad Atticum, lib. IV, & lib. III ad Q. fratrem, epiſt. IV, prorſus patefacit ἀνιστορησίαν Appiani. Pulſus eſt Ptolemæus è regno poſt quattuor ferè annos quàm regnare cœperat, Romámq; venit P. Lentulo,

Lentulo, Q. Metello coſ. quod quidem è Ciceronis Agraria in Rullum licet coniicere: in qua non hunc Auletem Ptolemæum, ſed aliũ regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis, Eum qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non eſſe, video inter omnes conuenire. De Aulete nunquã ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus ſocietas populo Romano iuncta eſt. Præterea ſocius & amicus populi Rom. Cæſare conſule appellatus eſt. quod ipſe Cæſar ſcriptum reliquit libro I I I De bello ciu. & Cicero epiſtola XV I, libri I I, ad Atticum, idem ſignificat. vt videatur paullo antè regnum accepiſſe, quod ſocietate ſtatim atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quòd ſi rex fuit ante Cæſarem conſulem, nec fuit conſule Cicerone, vt ex eius Agraria oratione oſtendimus: ſequitur, vt quarto ferè aut tertio regni anno eiectus Romam venerit. quo anno (vt dixi iam) conſulatum gerebãt Spinther Lentulus & Metellus Nepos. id quod non modò Liuius, vt ex epitome cognoſcitur, & Dio, ſed Strabo etiam, grauis auctor, ſignificat, cùm eiectũ ait eſſe Ptolemæum Gabinio Syriam obtinente: eique ſucceſſiſſe Archelaum, Gabinii familiarẽ, vxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice: quã poſtea cum Archelao reſtitutus à Gabinio Ptolemæus interemit. Honor autem ille ſocietatis & amicitiæ populi Romani, à Ptolemæo, ſicuti à reliquis quoq; regibus nõ mediocriter expetitus, cauſſam attulit vt anno proximo ab Ægyptiis eiiceretur. emit enim ſocietatem à Cæſare conſule, eiúſque genero Pompeio, vt Suetonius prodidit, ſex propè

talentorum millibus: quæ ſunt, nummo noſtro, ſcutatorum tricies & ſexcenta millia: communi lingua, tres milliones & ſexcenta millia. quam pecuniam mutuatus à feneratoribus & amicis, quorum è numero fuit C. Rabirius Poſthumus, quem poſtea Cicero defendit, intolerabilia tributa, vt creditoribus ſatisfaceret, Ægyptiis impoſuit. ex quo, multitudine concitata, pulſus eſt. Neq; verò tantam pecuniam Cæſari primùm à Ptolemæo datam, vt ei regnum ſocietate & amicitia populi Romani confirmaretur, deinde Gabinio, vt exactus reſtitueretur, quiſquam mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animaduertet. capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id eſt, ſcutatorum ſeptuagies quingena millia: quantum hodie vniuerſi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam quod à Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe, mille conuiuas, totidem aureis potoriis, mutantem vaſa cum ferculis, ſaginaſſe.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIARES, LIBRI XVI.

LIBER I. AD P. LENTVLVM.

ARGVMENTVM EPISTOLÆ.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconſulari imperio adminiſtranti, ſcribit Cicero de officio ſuo erga ipſum in curanda regis Ptolemæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excuſationem affert. eſt autem excuſatio multiplex: & quia rex ipſe à Pompeio reſtitui cupiat, & quia Pompeius idem cupere videatur, & quia conſulares totam rem odio habeant: poſtremò, quia ipſe, quum Lentulo debeat, auctoritatis in cauſa regia non ſatis habeat.

M. Cicero s. d. P. Lentulo procos. 1

EGo omni officio ac potius pietate erga te cæteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe numquam ſatisfacio. tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum, vt, quoniã tu, niſi perfecta re, de me non conquieſti, ego quia non idem in tua cauſſa efficio, vitam mihi eſſe acerbam putem. In cauſa hæc ſunt: Ammonius, regis legatus, apertè pecunia nos oppugnat. res agitur per eoſdem creditores, per quos, quum tu aderas, agebatur. regis cauſa ſi qui ſunt, qui velint (qui pauci ſunt) omnes rem ad Pompeium deferri volunt. ſenatus religionis calumniam, non religione ſed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia, cõprobat. Pompeium & hortari, & ora-

re, etiam liberius accuſare, & monere vt magnam infamiam fugiat, nō deſiſtimus: ſed planè nec precibus noſtris, nec admonitionibus reliquit locum. Nam cùm in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palam ſic egit cauſam tuam, vt neq; eloquētia maiore quiſquam, neq; grauitate, nec ſtudio, nec contentione, agere potuerit, cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum, ſcis. is, hac regia cauſa excepta cæteris in rebus ſe acerrimum tui defenſorem fore oſtendit. Quod dat, accipimus: qđ inſtituit referre de religione, & ſæpe iam retulit, ab eo deduci non poteſt. Res ante idus acta ſic eſt: nam hæc idib. mane ſcripſi. Hortenſii, & mea, & Luculli ſentētia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non poteſt) ſed ex illo S.C. quod te referente factum eſt, tibi decernit vt regē reducas: quod commodo reip. facere poſſis. vt exercitum religio tollat, te auctorē ſenatus retineat. Craſſus tres legatos decernit: nec excludit Pompeium. cenſet enim etiam ex iis qui cum imperio ſunt: Bibulus tres legatos ex iis qui priuati ſunt. huic aſſentiuntur reliqui conſulares, præter Seruilium, qui omnino reduci negat oportere, & Volcatium, qui Lupo referente, Pompeium decernit, & Afranium, qui aſſentitur Volcatio: quæ res auget ſuſpicionem Pompeii voluntatis. nam aduertebatur, Pompeii familiares aſſentire Volcatio. Laboratur vehementer: inclinata res eſt. Libonis & Hypſæi non obſcura concurſatio & contentio, omniumq; Pompeii familiarium ſtudiū, in eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt, iidem tibi, quòd eum ornaſti, non ſunt amici. Nos in cauſa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. gratiā autem noſtram extinguit hominum ſuſpicio, quòd Pompeio ſe gratificari putant. Vt in rebus multo antè quàm profectus es, ab ipſo rege, & ab intimis ac domeſticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam à cōſularibus exagitatis, & in ſummam inuidiam adductis, ita verſamur. Noſtrā fidem omnes, amorem tui abſentis præſentes tui cognoſcent. ſi eſſet in iis fides in quibus ſumma eſſe debebat, non laboraremus. Vale.

ARG. *Scribit, quid actum ſit in ſenatu, de cauſa regia. oſtēdit de Pompeio ſe bene ſperare, ab eius familiaribus timere. tribuni pl. ne quid moliri contrà poſſint, prouiſum eſſe.*

Cicero

Cicero s. d. Lentulo. 2

Idibus Ian. in ſenatu nihil eſt confectum: propterea quòd dies magna ex parte conſumtus eſt altercatione Lentuli cos. & Caninii tribuni ple. eo die nos quoq; multa verba fecimus, maximeq́; viſi ſumus ſenatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinē commouere. Itaq; poſtridie placuit, vt breuiter ſententias diceremus. videbatur enim reconciliata nobis voluntas ſenatus eſſe: quod tum dicendo, tum ſingulis appellādis rogandisq́; perſpexerā. Itaq; quum ſentētia prima Bibuli pronunciata eſſet, vt tres legati regē reducerent: ſecunda Hortenſii, vt tu ſine exercitu reduceres: tertia Volcatii, vt Pompeius reduceret: poſtulatū eſt, vt Bibuli ſententia diuideretur. quatenus de religione dicebat, cuique rei iam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt: de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortenſii ſententia, quum Lupus tribunus pleb. quòd ipſe de Pompeio retuliſſet, contendere cœpit, antè ſe oportere diſceſſionem facere, quàm conſules. eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum eſt: erat enim & iniqua, & noua. conſules neq; concedebant neq; valde repugnabant; diē conſumi volebant: id quod eſt factū. perſpiciebāt enim, in Hortenſii ſententiam multis partibus plures ituros: quāquam apertè Volcatio aſſentirentur: multi rogabantur, atq; id ipſum conſulibus inuitis. nam ii Bibuli ſententiam valere cupierunt. Hac controuerſia vſq; ad noctē ducta, ſenatus eſt dimiſſus, & ego eo die caſu apud Pompeiū cœnaui: nactusq́; tempus hoc magis idoneum quàm vnquā antea, quòd poſt tuū diſceſſum is dies primus honeſtiſſimus nobis fuerat in ſenatu, ita ſum cū illo loquutus, vt mihi viderer animū hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. quem ego ipſum quum audio, prorſus eum libero omni ſuſpicione cupiditatis: quū aūt eius familiares omnium ordinū video, perſpicio id quod iam omnibus eſt apertum, totam rem iſtam iampridē a certis hominibus, nō inuito rege ipſo conſiliariiſq́; eius, eſſe corruptā. Hæc ſcripſi ad XVI. Kal. Feb. ante lucē. eo die ſenatus erat futurus. nos in ſenatu (quemadmodum ſpero) dignitatem noſtram, vt poteſt in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus.

Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur eſſe conſequuti, vt ne quid agi cum populo aut ſaluis auſpiciis, aut ſaluis legibus, aut denique ſine vi poſſit. De his rebus, pridie quàm hæc ſcripſi, ſenatus auctoritas grauiſſima interceſſit: cui quum Cato & Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta. eam ad te miſſam eſſe arbitror. De ceteris rebus, quicquid erit actum, ſcribam ad te: &, vt quàm rectiſſimè agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

ARG. *Commendat A. Trebonium, amicum ſuum, ſplendidum equitem Romanum. Huius autem generis epiſtolarum quatuor partes ſolent eſſe: vt amicum noſtrum oſtendamus eum quem commendamus: vt bonum virum, & dignum qui commendetur: vt æquitatem rei, de qua ſcribimus: denique vt beneficii memorem ſuturum, ſimulq́; nos ipſos, ſignificemus. quæ in hac epiſtola non planè omnia ſunt expreſſa.*

Cicero S. D. Lentulo. 3

Avlo Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter. is cum antea ſemper & ſuo ſplendore, & noſtra cæterorumq́; amicorum commendatione, gratiſſimus in prouincia fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me amorem noſtramq́ue neceſſitudinem, vehementer confidit his meis litteris ſe apud te gratioſum fore. Quæ ne ſpes eum fallat, vehementer te rogo: commendoq́ue tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primiſq́ue, vt quæ T. Ampius de eius re decreuit, ea comprobes, omnibusq́; rebus eum ita tractes, vt intelligat meam commendationem non vulgarem fuiſſe. Vale.

ARG. *Laudat officium ſuum, tum ſubiungit de calumniis aduerſariorum, per quos ſteterit quominus res conficeretur. A ſenatu oſtendit ſe bene ſperare, ſed eum habitum iri non niſi poſt multos dies. vim timet. poſtremo loco, ſenatum & populum bene ſentire de Lentulo ſignificat.*

Cicero

Cicero s. d. Lentulo. 4

Ad xvi. Kal. Febr. quum in ſenatu pulcherrimè ſtaremus, quòd iam illam ſententiam Bibuli de trib⁹ legatis pridie eius diei fregeramus, vnumq; certamen eſſet relictum, ſententia Volcatii, res ab aduerſariis noſtris extracta eſt variis calumniis. cauſam enim frequenti ſenatu, in magna varietate, magnaque inuidia eorum qui à te cauſſam regiam aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curi[illegible]; Bibulum, multo iuſtiorem, penè etiam amicum. Ca[illegible] & Cato negarunt ſe legem vllam ante comitia eſſe laturos. Senatus haberi ante Kal. Feb. per legem Pupiam (id quod ſcis) non poteſt: neq; menſe Feb. toto, niſi perfectis aut reiectis legationibus. Hæc tamen opinio eſt populi Rom. à tuis inuidis atq; obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam vt te impedirent, quàm vt ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire: dignitatis autem tuæ, nemo eſt quin exiſtimet habitam eſſe rationem ab ſenatu. Nemo eſt enim qui neſciat, quominus diſceſſio fieret, per aduerſarios tuos eſſe factum. qui nunc populi Rom. nomine, re autem vera ſceleratiſſimo latrocinio, ſi qua conabuntur agere, ſatis prouiſum eſt, vt ne quid ſaluis auſpiciis, aut legibus, aut etiam ſine vi agere poſſint. Ego neque de meo ſtudio, neque de nonnullorum iniuria ſcribendum mihi eſſe arbitror. quid enim aut me oſtentem, qui, ſi vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum aſſequutus? aut de aliorum iniuriis querar, quod ſine ſummo dolore facere non poſſum? Ego tibi à vi, hac præſertim imbecillitate magiſtratuum, præſtare nihil poſſum: vi excepta, poſſum confirmare, te & ſenatus & populi Rom. ſummo ſtudio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

Arg. *Semper exorditur à commemoratione officii ſui, ſubiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, vt Lentulus de Cilicia reuocaretur. Cauſam regiam à Pompeio depoſitam ſignificat, quo maiorem ſpem habere Lentulus debeat.*

Cicero s. d. Lentulo. 5

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quàm vt primùm abs

te ipſo, deinde à cæteris omnibus quam gratiſſimus erga tè eſſe cognoſcerer: tàmen afficiór ſummo dolore, eiuſmodi tempora poſt tuam profectionem eſſe conſequuta, vt & meã & cæterorum erga te fidem & beneuolentiam abſens expérirere. Te videre & ſentire eandẽ fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea ſalute ſum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos quũ maximè cõſilio, ſtudio, labore, gratia de cauſa regia niteremur, ſubitò exorta eſt nefaria Catonis ꝓmulgatio, quæ noſtra ſtudia impediret, & animos à minore cura ad ſummum timorẽ traduceret. ſed tan[illegible] eiuſmodi rerum perturbatione, quanquam omnia ſu[illegible]uenda, nihil magis quàm perfidiam timemus: & Catoni quidẽ, quoquo modo ſe res habet profectò reſiſtimus. De Alexãdrina re cauſaque regia tantùm habeo polliceri, me tibi abſenti tuiſq; præſentibus cumulatè ſatisfacturum. ſed vereor ne aut eripiatur nobis, aut deſeratur: quorum vtrum minus velim, non facilè poſſum exiſtimare. Sed, ſi res coget, eſt quiddam tertium, quod neq; Selicio neque mihi diſplicebat: vt neque iacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem propè iam delatum eſſe exiſtimatur. à nobis agentur omnia diligenter: vt neque, ſi quid obtineri poterit, non contendamus, neq;, ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. Tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi eſt, omnem amplitudinem & dignitatẽ tuam in virtute atq; in rebus geſtis tuis, atq; in tua grauitate poſitã exiſtimare. ſi quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita eſt, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quàm tibi, futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi, vtorque ad omnia Q. Selicio. neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide maiore eſſe iudico, neque amantiorem tui.

Hic quæ agantur, quæque acta ſint, ea te & literis multorum, & nuntiis cognoſcere arbitror: quæ autem poſita ſunt in coniectura, quæq; mihi videntur fore, ea puto tibi à me ſcribi oportere. Poſteà quàm Pompeius apud populum ad VIII. id. Febr. quum pro Milone diceret, clamore conuitioq; iactatus eſt, in ſenatuq; à Catone aſperè & acerbè, omnium magno ſilentio, eſt accuſatus, viſus eſt mihi vehementer eſſe perturbatus. Itaq; Alexandrina cauſa, quæ nobis

bis adhuc integra eſt, (nihil enim tibi detraxit ſenatus, niſi id quod per eandem religionem dari alteri non poteſt) videtur ab illo planè eſſe depoſita. Nunc id ſperamus, idq́; molimur, vt rex, quū intelligat ſeſe, id quod cogitabat, vt à Pompeio reducatur, aſſequi non poſſe, &, niſi per te ſit reſtitutus, deſertum ſe, atq; abiectum fore, proficiſcatur ad te. quod ſine vlla dubitatione, ſi Pompeius paulum modò oſtenderit ſibi placere, faciet. ſed noſti hominis tarditatem & taciturnitatem. nos tamen nihil quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cæteris iniuriis quæ propoſitæ ſunt à Catone, facilè, vt ſpero, reſiſtemus. amicum ex conſularibus neminem tibi eſſe video, præter Hortenſium & Lucullum. cæteri ſunt partim obſcurius iniqui, partim non diſſimulanter irati. Tu fac animo forti magnoq́; ſis, ſpereſq́; fore vt fracto impetu leuiſſimi hominis tuam priſtinam dignitatem & gloriam conſequare. Vale.

ARG. Tota videtur eſſe conſolatoria epiſtola. conſolatur enim Lentulum ex comparatione temporum ſuorum, quum, in exilium pulſus, ad extremum & patriam & dignitatem recuperauit: & breuis eſt epiſtola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero s. d. Lentulo. 6

QVAE geruntur accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit ſolùm, ſed præfuit. Me in ſummo dolore, quē in tuis rebus capio, maximè ſcilicet conſolatur ſpes, quòd valde ſuſpicor fore vt infringatur hominum improbitas & conſiliis tuorum amicorum, & ipſa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum & proditorum. Facilè ſecundo loco me conſolatur recordatio meorum temporū: quorum imaginem video in rebus tuis. nam, etſi minore in re violatur tua dignitas, quàm mea ſalus afflicta ſit; tamen eſt tanta ſimilitudo, vt ſperem te mihi ignoſcere, ſi ea non timuerim, quæ ne tu quidem vmquam timenda duxiſti. Sed præſta te eum, qui mihi à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis es cognitus. illuſtrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum iniuria. à me omnia ſumma in te ſtudia officiaq́; expecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

Arg. Lentuli litteris reſpondet: de Alexandrina reſcribit, quid Pompeio ipſiq; videatur: vt tamen totum illud conſilium Lentuli ſapientiæ permittat. Adiungit de Milone & Clodio, de ſtatu reipub. de filiæ nuptiis.

Cicero s. d. Lentulo procos. 6

Legi tuas literas, quibus ad me ſcribis, gratum tibi eſſe quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facilè perſpicias. quorum alterum mihi, vt te plurimum diligam, facere neceſſe eſt, ſi volo is eſſe quem tu me eſſe voluiſti: alterũ facio libenter, vt quoniam interuallo locorũ ac temporum diſiuncti ſumus, per literas tecũ quamſæpiſſimè colloquar. quod ſi rarius fiet quàm tu expectabis, id erit cauſæ, quod non eius generis meæ literæ ſunt, vt eas audeã temerè committere. quoties mihi certorũ hominum poteſtas erit, quibus rectè dem, non prętermittã. Quod ſcire vis, qua quiſq; in te fide ſit & voluntate: difficile dictu eſt de ſingulis. vnum illud audeo, quod antea tibi ſæpe ſignificaui. nunc quoque, re perſpecta & cognita, ſcribere: vehementer quoſdam homines, & eos maximè qui te & maximè debuerunt & plurimum iuuare potuerunt, inuidiſſe dignitati tuæ: ſimillimamq; in re diſſimili, tui temporis nunc, & noſtri quondam, fuiſſe rationem, vt quos tu reipub. cauſa læſeras, palam te oppugnarent: quorũ auctoritatem, dignitatem, voluntatemq; defenderas, non tam memores eſſent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, vt perſcripſi ad te antea, cognoui Hortenſium percupidũ tui, ſtudioſum Lucullũ, ex magiſtratibus autem L. Raciliũ & fide & animo in te ſingulari. Nam noſtra propugnatio ac defenſio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortaſſe pleriſq; officii maiorem auctoritatem habere videatur quàm ſententiæ. præterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudii erga te, aut officii, aut amici animi eſſe teſtis. Etenim Pompeium, qui mecum ſæpiſſimè, non ſolùm à me prouocatus, ſed etiam ſua ſponte de te cõmunicare ſolet, ſcis temporibus illis nõ ſæpe in ſenatu fuiſſe. cui quidẽ literę tuæ, quas proximè miſeras, quod facilè intellexerim, periocundæ fuerũt. Mihi quidẽ humanitas tua, vel ſumma potius ſapientiã, non iocunda ſolùm, ſed etiam admirabilis viſa eſt.

virum

virum enim excellentem & tibi tua præſtanti in eum liberalitate deuinctum, nonnihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem ſuæ cupiditatis,te ab ſe abalienatum,illa epiſtola retinuiſti. qui mihi cùm ſemper tuæ laudi fauere viſus eſt, etiã ipſo ſuſpicioſiſſimo tẽporè Caniniano: tum verò lectis tuis literis perſpectus eſt à me toto animo de te ac de tuis ornamentis & commodis cogitare. Quare ea quæ ſcribam ſic habeto,me,cum illo re ſæpe communicata, de illius ad te ſententia atq; auctoritate ſcribere: quoniam S.C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi ademta ſit, eáque, quæ de ea ſcripta eſt, auctoritas, cui ſcis interceſſum eſſe,vt ne quis omnino regem reduceret,tantam vim habet, vt magis iratorum hominum ſtudium, quàm conſtantis ſenatus conſilium, eſſe videatur, te poſſe perſpicere, qui Ciliciam Cyprumque teneas, quid efficere & quid conſequi poſſis:&, ſi res facultatem habitura videatur, vt Alexandriã atque Ægyptum tenere poſſis, eſſe & tuæ & noſtri imperii dignitatis,Ptolemaide aut aliquo propinquo loco rege collocato,te cum claſſe atque exercitu proficiſci Alexandriam: vt, quum eam pace præſidiiſque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum. ita fore vt per te reſtituatur, quemadmodum ſenatus initio cenſuit,& ſine multitudine reducatur, quemadmodum homines religioſi Sibyllæ placere dixerũt. Sed hæc ſententia ſic & illi & nobis probabatur, vt ex euentu homines de tuo conſilio exiſtimaturos videremus: ſi cecidiſſet, vt volumus & optamus, omnes te & ſapienter & fortiter: ſin aliquid eſſet offenſum, eoſdem illos, & cupidè & temere feciſſe, dicturos. Quare quid aſſequi poſſis, non tam facile eſt nobis quàm tibi, cui prope in conſpectu Ægyptus eſt, iudicare. nos quidem hoc ſentimus: ſi exploratum tibi ſit, poſſe te illius regni potiri, non eſſe cunctandum: ſin dubium, non eſſe conandum. Illud tibi affirmo, ſi rem iſtam ex ſententia geſſeris, fore vt abſens à multis, quum redieris, ab omnibus collaudere, offenſionem eſſe periculoſam propter interpoſitam auctoritatem religionemque, video. ſed ego te vt ad certam laudem adhortor, ſic à dimicatione deterreo: redeóque ad illud quod initio ſcripſi, totius facti tui iudicium non tam ex conſilio tuo quàm ex euentu homines eſſe facturos. Quòd ſi hæc ratio rei gerendę periculoſa tibi videbitur, pla-

cebat illud, vt, ſi rex amicis tuis, qui per prouinciam imperii tui pecunias ei credidiſſent, fidem ſuam præſtitiſſet, & auxiliis eum tuis & copiis adiuuares: eam eſſe naturam & regionem prouinciæ tuæ, vt illius reditum vel adiuuando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid cauſa, quid tempus ferat, tu facillimè optiméq; perſpicies: quid nobis placuiſſet, ex me potiſſimum putaui te ſcire oportere. Quòd mihi de noſtro ſtatu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodii gratularis: minimè miramur te tuis, vt egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quamquam eſt incredibilis hominum peruerſitas, (grauiori enim verbo vti non libet) qui nos, quos fauendo in communi cauſa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentiſſimis obtrectationibus nos ſcito de vetere illa noſtra diuturnáque ſententia propè iam eſſe depulſos, non nos quidem, vt noſtræ dignitatis ſimus obliti, ſed vt habeamus rationem aliquando etiam ſalutis. Poterat vtrumq; præclarè, ſi eſſet fides, ſi grauitas in hominibus conſularibus: ſed tanta eſt in plerisq; leuitas, vt eos non tam conſtantia in rep. noſtra delectet, quam ſplendor offendat. Quod eo liberius ad te ſcribo, quòd tu non ſolùm temporibus iis quæ per te ſum adeptus, ſed iam olim naſcenti prope noſtræ laudi, dignitati, virtutiq; præfuiſti. ſimul quòd video, non, vt ante hac putabam, nouitati eſſe inuiſum meæ. in te enim, homine omnium nobiliſſimo, ſimilia inuidorum vitia perſpexi: quem tamen illi eſſe in principibus facilè ſunt paſſi, euolare altius certè noluerunt. Gaudeo tuam diſſimilem fuiſſe fortunam. multum enim intereſt vtrum laus imminuatur, an ſalus deſeratur. me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum eſt. curaſti enim vt plus additum ad memoriam nominis noſtri, quàm ademtum de fortuna videretur. Te verò moneo, cùm beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, vt omnem gloriam ad quam à pueritia inflammatus fuiſti, omni cura atque induſtria conſequare, magnitudinémque animi tui, quam ego ſemper ſum admiratus ſemperq́ue amaui, ne vmquam inflectas cuiuſquã iniuria. Magna eſt hominum opinio de te, magna commẽdatio liberalitatis, magna memoria conſulatus tui. hæc profectò vides quanto expreſſiora quantoq; illuſtriora futura

ſint,

ſint, quum aliquantum ex prouincia atq; ex imperio laudis acceſſerit. Quanquã te itá gerere volo quæ per exercitum atq; imperium gerenda ſunt, vt hæc multo antè meditere: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, ſentiasq; id: qđ quia ſemper ſperaſti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè poſſe obtinere ſummum atq; altiſſimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut ſine cauſa ſuſcepta videatur, illa me ratio mouit vt te ex noſtris euentis communibus admonendum putarem, vt conſiderares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caueres. Quod ſcribis te velle ſcire qui ſit reip. ſtatus: ſumma diſſenſio eſt, ſed contentio diſpar. nã qui plus opibus, armis, potentia valent, profeciſſe tantum mihi videntur ſtultitia & inconſtantia aduerſariorum, vt iam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis aduerſantibus, omnia, quæ ne per populum quidem ſine ſeditione ſe aſſequi poſſe arbitrabantur, per ſenatũ conſequuti ſunt. nam & ſtipendiũ Cæſari decretum eſt, & decẽ legati: &, ne lege Sempronia ſuccederetur, facilè perfectũ eſt. Quod ego ad te breuius ſcribo, quia me ſtatus hic reip. non delectat: ſcribo tamen, vt te admoneam, quod ipſe literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamẽ magis quàm diſcendo, cognoui, id vt tu rebus tuis integris diſcas, neq; ſalutis noſtræ rationem nobis habẽdã eſſe ſine dignitate, neq; dignitatis ſine ſalute. Quod mihi de filia & de Craſſipede gratularis, agnoſco humanitatem tuam: ſperoq; & opto nobis hanc coniunctionẽ voluptati fore. Lentulum noſtrum, eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem, cùm cæteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac præſtantior diſciplina. quem nos, & quia tuus & quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit ſemperque dilexit, in primis amamus carúmque habemus. Vale.

ARG. Tota eſt epiſtola contra mores immutatos: & hoc artificioſè, vt intelligat Lentulus, iam ſibi nihil ſperandum de rege reducendo.

Cicero S. D. Lentulo procos. 8

DE omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum, quid

Conſtitutum ſit, quid Pompeius ſuſceperit, optimè ex Emplatorio cognoſces: qui non ſolùm interfuit his rebus, ſed etiam præfuit, neque vllum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſſimi, diligentiſſimi prætermiſit. ex eodem de toto ſtatu rerum communium cognoſces: quæ quales ſint, non facile eſt ſcribere: ſunt quidem certè in amicorum noſtrorum poteſtate, atque ita vt nullam mutationem vmquam hac hominum ætate habitura res eſſe videatur. Ego quidẽ, vt debeo, & vt tute mihi præcepiſti, & vt me dignitas vtilitáſq; cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi eſſe adiungendũ putaſti. ſed te nõ præterit, quàm ſit difficile, ſenſum in rep. præſertim rectum & confirmatum, deponere: veruntamen ipſe me conformo ad eius voluntatem, à quo honeſtè diſſentire non poſſum. neq; id facio (vt forſitan quibuſdam videor) ſimulatione. Tantũ enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium, apud me valet, vt quæ illi vtilia ſunt & quæ ille vult, ea mihi omnia tam & recta & vera videantur. neq;, vt ego arbitror, errarent ne aduerſarii quidem eius, ſi, quum pares eſſe non poſſent, pugnare deſiſterent. Me quidem etiam illa res conſolatur, quod ego is ſum, cui vel maximè concedant omnes, vt vel ea defendam quæ Pompeius velit, vel taceam, vel etiam (id quod mihi maximè lubet) ad noſtra me ſtudia referam literarum. quod profectò faciam, ſi mihi per eiuſdem amicitiam licebit. Quæ enim propoſita fuerant nobis, quum & honoribus ampliſſimis & laboribus maximis perfuncti eſſemus, dignitas in ſententiis dicẽdis, libertas in rep. capeſſenda, ea ſublata tota, ſed nec mihi magis quã omnibus. nã aut aſſentiendum eſt nulla cum grauitate paucis, aut fruſtra diſſentiendum. Hæc ego ad te ob eam cauſam maximè ſcribo, vt iam de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio eſt ſenatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum eſt, quod ii qui potiuntur rerum, præſtaturi videntur, ſi quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam conſularem fortis & conſtantis ſenatoris, nihil eſt quod cogitemus: amiſſa eſt culpa eorum qui à ſenatu ad ordinem coniunctiſſimum & hominem clariſſimũ abalienarunt. Sed, vt ad ea quæ coniunctiora rebus tuis ſunt, reuertar: Pompeium tibi valde a-

amicum

micum eſſe cognoui: & eo tu conſule, quantum ego perſpicio, omnia quæ voles, obtinebis. quibus in rebus me ille ſibi affixum habebit: neque à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neq; enim verebor, ne ſim ei moleſtus: cui iocũdum erit etiam propter id ipſum, quod me eſſe gratum videbit. Tu velim tibi ita perſuadeas, nullã rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, q̃ mihi non carior ſit q̃ meæ res omnes, idq; quũ ſentiam, ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſsũ, re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quòd nullã partem tuorũ meritorũ non modò referenda, ſed ne cogitanda quidẽ gratia cõſequi poſſum. Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat: expectabantur literæ tuæ: de quibus eramus iam cum Pompeio loquuti: quæ ſi erunt allatæ, noſtrum ſtudium extabit in conueniendis magiſtratibus & ſenatoribus. Cætera quæ ad te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus q̃ poſſumus, minus tamen faciemus quàm debemus. Vale.

ARG. *Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, cauſſas exponit conſilii ſui, & oſtendit velle ſe rationem tam ſalutis habere, quàm dignitatis, & eorum obſequi voluntati, à quibus de ſe optimè meritis honeſtè diſſentire non poteſt. Pompeium autem maximè ſignificat.*

Cicero s. d. Lentulo imp. 9

PERIOCVNDAE mihi fuerunt literæ tuæ: quibus intellexi, te perſpicere meam in te pietatem. quid enim dicam beneuolentiam? quum illud ipſum grauiſſimum & ſanctiſſimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur? Quòd autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, vt etiam grata ſint ea quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt: tibi autem multo notior atq; illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo ſeiuncti fuimus, & vnà & Romæ fuiſſemus. Nam in eo ipſo quod te oſtendis eſſe facturũ, quodq; & in primis potes, & ego à te vehementer expecto, in ſententiis ſenatoriis, & in omni actione atq; adminiſtratione reip. floruiſſemus. de qua oſtendam equidẽ paulò pòſt, qui ſit meus ſenſus, & ſtatus: & reſcribam tibi ad ea quæ quęris, ſed certè & ego te auctore amiciſſimo ac ſapien-

tiſſimo,& tu me conſiliario fortaſſe non imperitiſſimo,fideli quidem & beneuolo certè vſus eſſes. Quanquam tua quidem cauſa, te eſſe imperatorem, prouinciamq; bene geſtis reb.cum exercitu victore obtinere, vt debeo, lætor: ſed certè,qui tibi ex me fructus debentur,eos vberiores & præſtãtiores præſens capere potuiſſes.in eis verò vlciſcendis, quos tibi partim inimicos eſſe intelligis, propter tuã propugnationem ſalutis meæ, partim inuidere propter illius actionis amplitudinem & gloriam, mirificum me tibi comitẽ præbuiſſem.Quanquam ille perennis inimicus amicorum ſuorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potiſſimum fractam illam & debilitatam vim ſuã contulit, noſtram vicem vltus eſt ipſe ſeſe. ea eſt enim conatus, quib.patefactis, nullam ſibi in poſterum non modò dignitatis, ſed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem, etſi mallem in meis rebus expertum quàm etiam in tuis, tamen in moleſtia gaudeo, eandem fidem cognoſcere hominum, non ita magna mercede, quàm ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari, vt tibi reſcribam ad ea quæ quæris. Certiorem te per literas ſcribis eſſe factum,me cum Cæſare & cum Appio eſſe in gratia: téque id non reprehendere adſcribis. Vatinium autem ſcire te velle oſtendis quibus rebus adductus defenderim & laudarim. quod tibi vt planius exponam,altius paulo rationem meorum conſiliorum repetam neceſſe eſt. Ego me, Lentule,initio rerum atq; actionum tuarũ non ſolùm meis, ſed etiam reip.reſtitutum putabam:&, quoniam tibi incredibilem quendam amorem,& omnia in te ipſum ſumma ac ſingularia ſtudia deberem,reipub.quæ te in me reſtituendo multum adiuuiſſet, eum certè me animũ merito ipſius debere arbitrabar, quem antea tantummodo cõmuni officio ciuium,non aliquo erga me ſingulari beneficio,debitũ pręſtitiſſem. Hac me mente fuiſſe, & ſenatus ex me, te conſule, audiuit,& tu in noſtris ſermonibus colloquutionibúſq; ipſe vidiſti. etſi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus,quum,te agente de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obſcura in me ſtudia cernebam.Nam neq; de monumentis meis ab iis adiutus es,à quibus debuiſti:neque de vi nefaria,qua cum fra-

tre

tre eram domo expulſus: neq; hercule in iis ipſis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſariæ, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate ſenatus reſarciendis eam voluntatem quam expectaram, præſtiterunt. Quæ quum viderem, (neq; enim erant obſcura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebāt, quàm erant illa grata quæ fecerant. Itaque, quanquam & Pompeio plurimum, te quidem ipſo prædicatore ac teſte, debebam: & eum non ſolùm beneficio, ſed amore etiam & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille vellet, in omnibus meis ſententiis de rep. priſtinis permanebam. Ego, ſedente Cn. Pompeio, quum, vt laudaret P. Sextium, introiiſſet in vrbem, dixiſſetq; teſtis Vatinius, me, fortuna & felicitate C. Cæſaris commotum, illi amicum eſſe cœpiſſe, dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victoriisq; anteferre: dixique eodem teſte, alio loco, eoſdem eſſe qui Bibulum exire domo prohibuiſſent, & qui me coegiſſent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionē illius tribunatus: in quo omnia dicta ſunt libertate animoq; maximo de vi, de auſpiciis, de donatione regnorum: neque verò hac in cauſa modò, ſed conſtanter ſæpe in ſenatu. quinetiam, Marcellino, & Philippo conſulibus, nonis April. mihi eſt ſenatus aſſenſus, vt de agro Campano, frequenti ſenatu, idibus Maii referretur. Num potui magis in arcem illius cauſæ inuadere? aut magis obliuiſci temporū meorum, & meminiſſe actionum? hac à me ſententia dicta, magnus animorum motus eſt factus, cùm eorum quorum oportuit, tum illorum etiam quorum nunquam putaram. Nam, hoc Senatuſconſulto in meam ſententiā facto, Pompeius, quum nihil mihi oſtendiſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam & in Africam profectus eſt: eoq; itinere Lucam ad Cæſarem venit: vbi multa de mea ſententia queſtus eſt Cæſar: quippe qui etiam Rauennæ Craſſum antè vidiſſet, ab eoq; in me eſſet incenſus. ſanè moleſtè Pompeium id ferre conſtabat. Quod ego quum audiſſem ex aliis, maximè ex meo fratre cognoui. quem quum in Sardinia Pompeius paucis pòſt diebus quàm Luca diſceſſerat, conueniſſet: Te, inquit, ipſum cupio: nihil opportunius potuit accidere. niſi

cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi eſt quod mihi pro illo ſpopōdiſti. Quid multa? queſtus eſt grauiter: ſua merita commemorauit: quid egiſſet ſæpiſſime de actis Cæſaris cum ipſo meo fratre: quidq́; ſibi is de me recepiſſet, in memoriam redegit: ſeq́;, quæ de mea ſalute egiſſet, voluntate Cæſaris egiſſe, ipſum meum fratrem teſtatus eſt: cuius cauſam dignitatemq́; mihi vt commendaret, rogauit vt eam ne oppugnarem, ſi nollē aut non poſſem tueri. Hæc quum ad me frater pertuliſſet, & quū antè tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium miſiſſet, vt integrum mihi de cauſa Campana ad ſuum reditum reſeruarē: collegi ipſe me, & cū ipſa quaſi rep. ſum colloquutus, vt mihi tam multa pro ſe perpeſſo atq; perfuncto, concederet vt officiū meum memoremq́; in benemeritos animum, fidemq́; fratris mei præſtarem: eumq́; quem bonum ciuem ſemper habuiſſet, bonum virum eſſe pateretur. In illis autem meis actionibus ſententiiſq́; omnibus, quæ Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos iam debes ſuſpicari, ſermones referebantur ad me: qui quum illa ſentirent in rep. quæ ego agebam, ſemperq́; ſenſiſſent, me tamen non ſatisfacere Pompeio, Cæſaremq́; inimiciſſimum mihi futurum, gaudere ſe aiebant. Erat hoc mihi dolendum, ſed multò magis illud, quòd inimicū meum (meum autem? imò verò legum, iudiciorū, otii, patriæ, bonorum omnium) ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fouebant, ſic me præſente oſculabantur, non illi quidem vt mihi ſtomachum facerent (quē ego funditus perdidi) ſed certè vt facere ſe arbitrarentur. Hic ego, quantum humano conſilio efficere potui, circūſpectis rebus omnibus, rationibuſq́; ſubductis, ſummam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, ſi potero, breuiter exponam. Ego, ſi ab improbis & perditis ciuibus remp. teneri viderē, ſicut & meis temporib. ſcimus, & nonnullis aliis accidiſſe accepimus, non modò præmiis (quæ apud me minimum valent) ſed ne periculis quidem compulſus vllis (quibus tamen mouentur etiam fortiſſimi viri) ad eorū cauſam me adiungerem, ne ſi ſumma quidem eorū in me merita conſtarent. Quum autem in rep. Cn. Pompeius princeps eſſet (viris, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempublicam meritis, præſtantiſſimiſq́; rebus geſtis

eſſet.

eſſet conſequutus, cuiúſque ego dignitatis ab adoleſcentia fautor, in prætura autem & in conſulatu adiutor etiam extitiſſem) quúmque idem auctoritate & ſententia per ſe, conſiliis & ſtudiis tecum me adiuuiſſet, meúmque inimicum, vnum in ciuitate haberet inimicum: non putaui famam inconſtantiæ mihi pertimeſcendam, ſi quibuſdam in ſententiis paulum me immutaſſem, meámque voluntatem ad ſummi viri de méque optimè meriti dignitatem aggregaſſem. In hac ſententia complectendus erat mihi Cæſar, vt vides, in coniuncta & cauſa & dignitate. Hîc multum valuit cùm vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi & Quinto fratri cum Cæſare fuiſſe, tum humanitas eius ac liberalitas, breui tempore & literis & officiis perſpecta nobis & cognita. Vehementer etiam res ipſa publica me mouit: quæ mihi videbatur contentionem (præſertim maximis rebus à Cæſare geſtis) cum illis viris nolle fieri, &, ne fieret, vehementer recuſare. Grauiſſimè autem me in hanc mentem impulit & Pompeii fides, quam de me Cæſari dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant præterea hæc animaduertenda in ciuitate, quæ ſunt apud Platonem noſtrum ſcripta diuinitus, QVALES in repub. principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe ciues. Tenebam memoria, nobis conſulibus, ea fundamenta iacta, ex Kalendis Ianuar. confirmandi ſenatus, vt neminem mirari oporteret, nonis Decembr. tantum vel animi fuiſſe in illo ordine, vel auctoritatis. Idémque memineram, nobis priuatis, vſque ad Cæſarem & Bibulum conſules, quum ſententiæ noſtræ magnum in ſenatu pondus haberent, vnùm ferè ſenſum fuiſſe bonorum omnium. Poſtea, quum tu Hiſpaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque reſpublica conſules haberet, ſed mercatores prouinciarum, & ſeditionum ſeruos ac miniſtros, iecit quidam caſus caput meum, quaſi certaminis cauſa, in mediam contentionem diſſenſionémque ciuilem. quo in diſcrimine, quum mirifica ſenatus, incredibilis Italiæ totius, ſingularis bonorum omnium conſenſio in me tuendo extitiſſet, non dicam quid acciderit, (multorum eſt enim & varia culpa) tantùm dicam breui, non mihi exercitum ſed duces defuiſſe. In quo, vt iam ſit in iis culpa qui me non defenderunt, non minor eſt in iis qui reliquerunt: &, ſi accuſandi ſunt qui pertimuerũt,

magis etiam reprehendendi qui ſe timere ſimularunt. Illud quidem certè noſtrum conſilium iure laudandum eſt, quòd meos ciues, & à me ſeruatos,& me ſeruare cupientes, ſpoliatos ducibus,ſeruis armatis obiici noluerim,declararíque maluerim, quanta vis eſſe potuiſſet in conſenſu bonorum, ſi iis pro me ſtante pugnare licuiſſet, quum afflictum excitare potuiſſent: quorum quidem animum tu non perſpexiſti ſolùm, quũ de me ageres,ſed etiam confirmaſti atq; tenuiſti. Qua in cauſa (non modò non negabo,ſed etiã ſemper & meminero & prædicabo libenter) vſus es quibuſdam nobiliſſimis hominibus, fortioribus in me reſtituendo,quàm fuerant iidem in tenendo. Qua in ſententia ſi conſtare voluiſſent, ſuam auctoritatem ſimul cum ſalute mea recuperaſſent. recreatis enim bonis viris conſulatu tuo,&c conſtantiſſimis atq; optimis actionibus tuis excitatis(Cneo Pompeio præſertim ad cauſam adiuncto, quum etiam Cæſar, rebus maximis geſtis,ſingularibus ornatus & nouis honoribus ac iudiciis ſenatus,ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur) nulli improbo ciui locus ad rempublicam violandam eſſe potuiſſet. ſed attẽde, quæſo, quæ ſint conſequuta. Primùm illa furta muliebrium religionum: qui nõ pluris fecerat Bonam deam, quàm tres ſorores, impunitatẽ eſt eorum ſententiis aſſequutus, qui, quum tribunus plebis pœnas à ſeditioſo ciue per bonos viros iudicio perſequi vellet, exemplum præclariſſimum in poſterũ vindicandæ ſeditionis de repub. ſuſtulerunt: iidémq; poſtea non meum monumentũ(nõ enim illæ manubiæ meæ, ſed operis locatio mea fuerat, monumentũ verò ſenatus) hoſtili nomine,& cruentis inuſtum literis eſſe paſſi ſunt. Qui me homines quòd ſaluũ eſſe voluerunt, eſt mihi gratiſſimum: ſed vellẽ,non ſolùm ſalutis meæ, quemadmodum medici, ſed etiã, vt aliptę, virium & coloris rationem habere voluiſſent. nũc, vt Apelles Veneris caput & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit,reliquã partem corporis inchoatam reliquit: ſic quidam homines in capite meo ſolùm elaborarunt, reliquũ corpus imperfectũ ac rude reliquerunt. In quo ego ſpem feſelli non modò inuidorum, ſed etiam inimicorum meorũ: qui de vno acerrimo & fortiſſimo viro, meóq; iudicio, omniũ magnitudine animi & conſtantia pręſtantiſſimo, Q. Metello, L. F. quondã falſam opinio-

opinionem acceperunt: quem poſt reditum dictitant fracto animo & demiſſo fuiſſe. Eſt verò probandum, qui & ſumma voluntate ceſſerit, & egregia animi alacritate abfuerit, neq; ſanè redire curarit, eum ob id ipſum fractum fuiſſe animo, in quo cùm omnes homines, tum M. illum Scaurum, ſingularem virum, conſtantia & grauitate ſuperaſſet. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam ſuſpicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: quum reſpub. maiorem etiã mihi animũ quàm vnquã habuiſſem, daret: quę iam declaraſſet, ſeſe non potuiſſę me vno ciue carere: quúmque Metellum vnius tribuni plebis rogatio, me vniuerſa reſpublica, duce ſenatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente conſule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus hominibúſq; incumbentibus, omnibus deniq; ſuis viribus recuperaſſet. Neq; verò ego mihi poſtea quidquam aſſumpſi, neque hodie aſſumo, quod quemquam maleuolẽtiſſimum iure poſſit offendere: tantùm enitor vt neque amicis neq; etiam alienioribus, opera, cõſilio, labore deſim. Hic meæ vitæ curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplendorem & ſpeciem huius vitæ intuentur, ſolicitudinem autem & laborem perſpicere non poſſunt. Illud verò nõ obſcurè queruntur in meis ſententiis, quibus ornem Cæſarem, quaſi deſciuerim à priſtina cauſa. Ego autẽ cùm illa ſequor quę paulò antè propoſui, tũ hoc nõ in poſtremis, de quo cœperã exponere. Nõ offendes eundem bonorũ ſenſum Lentule, quem reliquiſti: qui confirmatus conſulatu noſtro, nonnunquam poſtea interruptus & afflictus ante te conſulem; recreatus abs te totus eſt, nunc ab iis à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non ſolũ fronte atq; vultu (quibus ſimulatio facillimè ſuſtinetur) ii declarant, qui tum noſtro illo ſtatu optimates nominabantur, ſed etiam ſententia ſæpe iam tabellaque docuerunt. Itaq; tota iam ſapientium ciuium (qualem me & eſſe & numerari volo) & ſententia & voluntas mutata eſſe debet. Id enim iubet idem ille Plato, quẽ ego auctorem vehementer ſequor: TANTVM contendere in republ. quantum probare tuis ciuibus poſſis: vim neque parenti neque patrię afferre oportere. Atq; hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendæ reip. fuiſſe, quòd, quum offendiſſet populum Athenienſem prope iam deſipientem ſenectute, quúmq; cum

nec perſuadendo , nec cogendo regi poſſe vidiſſet, quum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque deſipiente populo, neq; integra re mihi ad conſulendum capeſſerémne rempubl. implicatus tenebar. Sed lætatus tamen ſum quòd mihi liceret in eadem cauſa vtilia & cuiuis bono recta defendere. Huc acceſſit commemoranda quędam & diuina Cæſaris in me fratrémque meum liberalitas: qui mihi, quaſcunque res gereret, tuendus eſſet, nunc in tanta felicitate tantíſque victoriis, etiamſi in nos non is eſſet qui eſt, tamen ornandus videretur. Sic enim te exiſtimare velim, quum à vobis meæ ſalutis auctoribus diſceſſerim, neminem eſſe, cuius officiis me tam eſſe deuinctum non ſolùm confitear, ſed etiã gaudeam. Quod quoniam tibi expoſui, facilia ſunt ea quæ à me de Vatinio & de Craſſo requiris. Nam de Appio quod ſcribis, ſicut de Cæſare, te non reprehendere, gaudeo tibi conſilium probari meum. De Vatinio autem, primùm reditus interceſſerat in gratiam per Pompeium ſtatim vt ille prætor eſt factus, quũ quidem ego eius petitionẽ grauiſſimis in ſenatu ſententiis oppugnaſſem: neque tam illius lædendi cauſa, quàm defendendi atque ornandi Catonis: pòſt autem Cæſaris, vt illum defenderem, mira contentio eſt conſequuta. Cur autem laudarim, peto à te vt id à me néve in hoc reo néve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, quum veneris: tametſi poſſum vel abſenti. Recordare enim quibus laudationem ex vltimis terris miſeris. Nec hoc pertimueris. nam à me ipſo laudantur & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille ſtimulus, de quo in iudicio, quum illũ defenderem, dixi me facere quiddam quod in Eunucho paraſitus ſuaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuò. ſi quando illa dicet, Phædriam
Comeſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam : tu huius contrà. denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

ſic petiui à iudicibus vt, quoniam quidam nobiles homines, & de me optimè meriti, nimis amarent inimicum meum, méque inſpectante ſæpe eum in ſenatu modò ſeuerè ſeduce-

cerent,

cerent, modò familiariter atq; hilare amplexarentur, quoniámq; illi haberent ſuum Publium, darent mihi ipſi alium Publium, in quo poſſem eorum animos mediocriter laceſſitus leuiter repungere. Neque ſolùm dixi, ſed etiam ſæpe facio, diis hominibuſque approbantibus. Habes de Vatinio: cognoſce de Craſſo. Ego, quum mihi cum illo magna iam gratia eſſet, quòd eius omnes grauiſſimas iniurias, communis concordiæ cauſa, voluntaria quadam obliuione cōtriueram, repentinam eius defenſionem Gabinii, quē proximis ſuperioribus diebus acerrimè oppugnaſſet, tamen, ſi ſine vlla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem: ſed quum me diſputantem, non laceſſentem, læſiſſet, exarſi, non ſolùm præſenti, credo, iracundia (nam ea tam vehemens fortaſſe non fuiſſet) ſed quum incluſum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum tamen inſciente me fuiſſet, omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipſo quidam homines, & iidem illi quos ſæpe nutu ſignificationéque appello, quum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, méque tū denique ſibi eſſe viſum reipubl. qualis fuiſſem, reſtitutum, quúmque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem cauſa eſſent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui ſermones quum ad me per homines honeſtiſſimos perferrentur, quúmque Pompeius ita contendiſſet vt nihil vnquam magis, vt cum Craſſo redirem in gratiā, Cæſarque per literas maxima ſe moleſtia ex illa contentione affectum oſtenderet: habui non temporum ſolùm rationē meorum, ſed etiam naturæ: Craſſúſque, vt quaſi teſtata populo R. eſſet noſtra gratia, penè à meis laribus in prouinciā eſt profectus. Nam quum mihi condixiſſet, cœnauit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. Quamobrem eius cauſam (quod te ſcribis audiſſe) magna illius commendatione ſuſceptam, defendi in ſenatu, ſicut mea fides poſtulabat. Accepiſti, quibus rebus adductus, quámq; rem cauſamque defenderim, quíq; meus in rep. ſit pro mea parte capeſſenda ſtatus. De quo ſic velim ſtatuas, me hæc eadem ſenſurum fuiſſe, ſi mihi integra omnia ac libera fuiſſent. Nam neque pugnādum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam-

ſi id fieri poſſet, ſummorum ciuium principatum: neq; permanendum in vna ſententia, conuerſis rebus ac bonorũ voluntatibus immutatis, ſed temporibus aſſentiendum. NVNQVAM enim præſtantibus in repub. gubernanda viris laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio. Sed vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiamſi portum tenere non queas, quum verò id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum quem ceperis, potius quàm, eo commutato, quò velis tamen peruenire: ſic, quum omnibus nobis in adminiſtranda rep. propoſitum eſſe debeat (id quod à me ſæpiſſimè dictum eſt) cum dignitate otium, NON idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Quamobrẽ, vt paulo antè poſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſſima, tamen in rep. non alius eſſem atque nunc ſum. Quum verò in hunc ſenſum & alliciar beneficiis hominum, & compellar iniuriis, facilè patior ea me de rep. ſentire ac dicere, quæ maximè cùm mihi tum etiam reipub. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago ac ſæpius, quòd & Quintus, frater meus, legatus eſt Cæſaris, & nullum meum minimum dictum, non modò factum, pro Cæſare interceſſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem. Itaque eius omni & gratia, quæ ſumma eſt, & opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic fruor vt meis. Nec mihi aliter potuiſſe videor hominum perditorum de me conſilia frangere, niſi cum præſidiis iis quæ ſemper habui, nunc etiam potentium beneuolentiã coniunxiſſem. His ego conſiliis ſi te præſentem habuiſſem (vt opinio mea fert) eſſem vſus eiſdem. Noui enim temperãtiam & moderationem naturæ tuæ: noui animum tum mihi amiciſſimũ, tum nulla in cæteros maleuolentia ſuffuſum, contràque cùm magnum & excelſum, tum etiam apertum & ſimplicem. Vidi ego quoſdam in te tales, quales tu eoſdem in me videre potuiſti. quæ me mouerunt, mouiſſent eadem te profectò. Sed, quocunque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit, tu eris omnium moderator conſiliorum meorum: tibi erit eidem, cui ſalus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certè tuarum actionum, ſententiarũ, voluntatum, rerum denique omnium ſocium comitémq; habebis; neque mihi in omni vita res tam erit vlla propoſita,

quàm

quàm vt quotidie vehementius te de me optimè meritum eſſe lætere. Quod rogas vt mea tibi ſcripta mittam, quæ poſt diſceſſum tuum ſcripſerim: ſunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neque ita multæ vt pertimeſcas. Scripſi etiam (nam etiam ab orationibus diiungo me ferè, referóq; ad manſuetiores muſas, quæ me maximè, ſicut iam à prima adoleſcentia delectarunt) ſcripſi igitur Ariſtotelico more, quemadmodũ quidem volui, tres libros in diſputatione ac dialogo De oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. abhorrent enim à communibus præceptis, & omnẽ antiquorũ & Ariſtotelicã & Iſocraticam rationem oratoriã complectuntur. Scripſi etiã verſibus tres libros de temporibus meis: quos iampridẽ ad te miſiſſem, ſi eſſe edendos putaſſem. ſunt enim teſtes & erunt ſempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis. Sed, quia verebar, non eos qui ſe læſos arbitrarentur (etenim id feci parcè & molliter) ſed eos quos erat infinitũ bene de me meritos omnes nominare. Quos tamẽ ipſos libros, ſi quem cui rectè cõmittam, inuenero, curabo ad te perferendos. Atq; iſtam quidẽ partem vitæ conſuetudiníſque noſtræ totam ad te defero. quãtum literis, quantũ ſtudiis, veteribus noſtris delectationibus, conſequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc ſemper amaſti, libentiſſimè cõferemus. Quæ ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quæq; mihi cõmendas, ea tantæ mihi curæ ſunt vt me nolim admoneri, rogari verò ſine magno dolore vix poſſim. Quod de Quinti fratris negotio ſcribis, te priore æſtate, quòd morbo impeditus in Ciliciam non ttanſieris, conficere non potuiſſe, nunc autem omnia facturum vt conficias: id ſcito eſſe eiuſmodi, vt fràter meus verè exiſtimet, adiuncto iſto fundo patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui noſtríque ſtudiis & exercitationibus, velim quam familiariſſimè certiorem & quam ſæpiſſimè facias: exiſtiméſque, neminem cuiquam neque cariorem neq; iocũdiorem vnquam fuiſſe, quàm te mihi: ídq; me, non modò vt tu ſentias, ſed vt omnes gentes, etiam vt poſteritas omnis intelligat, eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe, ſi licitum eſſet legẽ curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciã:

ſi curiata lex non eſſet,ſe paraturum cum collega, tibíque ſucceſſurum : legem curiatam conſuli ferri opus eſſe, neceſſe non eſſe : ſe, quoniam ex S.C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum,quoad in vrbem introiiſſet. Ego, quid ad te tuorum quiſque neceſſariorum ſcribat, neſcio : varias eſſe opiniones intelligo. Sunt qui putent poſſe te nō decedere, quòd ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam qui, ſi decedas, à te relinqui poſſe qui prouinciæ præſit. Mihi non tam de iure certum eſt (quanquam ne id quidem valde dubium eſt) quàm illud, ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſſimè ſolere frui, pertinere, te ſine vlla mora prouinciam ſucceſſori concedere, præſertim quum ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. Ego vtrunque puto meum eſſe, &, quod ſentiam, oſtendere, &, quod feceris, defendere:

SCRIPTA iam epiſtola ſuperiore, accepi tuas literas de publicanis : quibus æquitatem tuam non potui non probare. Felicitate autem, quod vellem, conſequi potuiſſes, ne eius ordinis, quem ſemper ornaſti, rem aut voluntatē offenderes. Equidem non deſinam tua decreta defendere: ſed noſti conſuetudinem hominum: ſcis quàm grauiter inimici illi ipſi Qu. Scæuolæ fuerint. Tibi tamen ſum auctor, vt, quibus rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſſe prudentiæ tuæ. Vale.

ARG. *Iocoſa eſt Epiſtola, & ſalibus referta. Vnum extra iocum, ſe egiſſe gratias Lentulo, Ciliciam adminiſtranti, de officiis in ipſum collatis.*

M. Cicero s.D. L. Valerio iuriſconſulto. 10

CVR enim tibi hoc non gratificer, neſcio, præſertim quū his temporibus, audacia pro ſapientia liceat vti. Lentulo noſtro egi per literas tuo nomine gratias diligenter : ſed tu velim deſinas iam noſtris literis vti, & nos aliquādo reuiſas, & ibi malis eſſe vbi aliquo numero ſis, quàm iſtic, vbi ſolus ſapere videar. Quamquam qui iſtinc nunc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quòd nihil reſpondeas, partim contumelioſum,

tumelioſum, quòd malè reſpondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac vt quamprimum venias: neque in Apuliam tuam accedas, vt poſſimus ſaluum veniſſe gaudere: Nam illò ſi veneris, tanquàm Vlyſſes, cognoſces tuorum neminem. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS;

AD CVRIONEM ET ALIOS.

ARGVMENTVM.

Quatuor partes habet hæc epiſtola. Primùm, accuſatus à Curione quòd minus ſæpe ſcriberet, excuſationem affert, cum officii ſui commemoratione. Deinde, dolorem ſuum ex illius abſentia, & ex eiuſdem dignitate lætitiã narrat. Tertio loco ad laudem & virtutem hortatur. Poſtremò, commendat illi ſuam ſenectutem. Mittit autem Cicero in Aſiam has omnes epiſtolas ad Curionem quæſtorem: præter vltimam, quæ incipit, Sera gratulatio: *quam ſcripſit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pleb.*

M. Cicero s. d. C. Curioni. I

QVANQVAM me nomine negligentiæ ſuſpectum tibi eſſe doleo, tamẽ non tam mihi moleſtum fuit accuſari abs te officium meum, quàm iocundum requiri: præſertim quum, in quo accuſabar, culpa vacarem: in quo autem deſiderare te ſignificabas meas literas, præ te ferres perſpectum mihi quidem, ſed tamen dulcem & optatum, amorem tuum. Equidem neminem prætermiſi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui literas non dederim. Etenim quis eſt tam in ſcri-

bendo impiger, quàm ego? à te verò, bis térve ad ſummum, & eas perbreues, accepi. Quare ſi iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine: ſin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de literis hactenus. Non enim vereor ne non ſcribendo te expleam, præſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego, te abfuiſſe tam diu à nobis, & doleo, quòd carui fructu iocundiſſimæ conſuetudinis tuæ: & lætor, quòd abſens omnia cum maxima dignitate es conſequutus: quòdq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna reſpondit. Breue eſt quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta eſt expectatio vel animi vel ingenii tui, vt ego te obſecrare obteſtaríque non dubitem, ſic ad nos confirmatus reuertare, vt, quam expectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere ac tueri poſſis. Et, quoniam meam tuorũ erga me meritorum memoriam nulla vnquàm delebit obliuio: te rogo vt memineris, quantæcunq; tibi acceſſiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuiſſe conſequi, niſi meis puer olim fideliſſimis atq; amantiſſimis conſiliis paruiſſes. Quare hoc animo in nos eſſe debebis, vt ætas noſtra iam ingraueſcens, in amore atq; in adoleſcentia cõquieſcat tua. Vale.

ARG. *Conſolatur Curionem in obitu patris, ſeq; illi parentis futurum loco pollicetur.*

Cicero s. d. Curioni. 2

GRAVI teſte priuatus ſum amoris ſummi erga te mei, patre tuo, clariſſimo viro: qui, cùm ſuis laudibus, tum verò te filio, ſuperaſſet omnium fortunam, ſi ei contigiſſet vt te antè videret, quàm à vita diſcederet. Sed ſpero noſtram amicitiam non egere teſtibus. Tibi patrimonium dii fortunent: me certè habebis cui carus æquè ſis & periocundus ac fuiſti patri. Vale.

ARG. *Diſſuadet à muneribus dandis in funere patris. dari autem populo ſolebat gladiatorium munus.*

Cicero s. d. Curioni. 3

RVPAE ſtudium non defuit declarandorum munerum ſuo nomine: ſed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quid-

quidquam te abſente fieri, quod tibi, quum veniſſes, non eſſet integrum. Meam quidem ſententiam aut ſcribam ad te poſtea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramq́ue contra iſtam rationem, meam dicam: vt aut te in meam ſententiam adducam, aut certè teſtatũ apud animum tuum relinquam, quid ſenſerim. vt, ſiquãdo (quod nolim) diſplicere tibi tuum cõſilium cœperit, poſſis meum recordari. Breui tamen ſic habeto, in eum ſtatum temporum tuum reditum incidere, vt iis bonis quæ tibi natura, ſtudio, fortuna data ſunt, facilius omnia quæ ſunt in repub. ampliſſima conſequi poſſis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quiſquam admiratur (eſt enim copiarum, non virtutis) neq; quiſquam eſt quin ſatietate iam defeſſus ſit. Sed aliter atque oſtenderam facio, qui ingrediar ad explicandam rationem ſententiæ meæ. Quare omnem hanc diſputationem in aduentum tuum differo. Summa ſcito in expectatione te eſſe, eaque à te expectari, quæ à ſumma virtute ſummoq́; ingenio expectanda ſunt. Ad quæ ſi es, vt debes, paratus (quod ita eſſe confido) plurimis maximiſque muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuerſos, & rempublicam afficies. Illud profectò cognoſces, mihi te neq; cariorem neque iocundiorem eſſe quenquam. Vale.

ARG. *Hortatur Curionem ad ſtudium ſummæ laudis, quòd, exoriente iam bello ciuili, timet ne ſe ad improbos ciues, deſerta republ. conferat: quod euenit, grandi enim ære alieno à Cæſare liberatus, à ſenatu ad populum tranſiit.*

Cicero s. d. Curioni. 4

EPISTOLARVM genera multa eſſe non ignoras: ſed vnum illud certiſſimum, cuius cauſa inuenta res ipſa eſt, vt certiores faceremus abſentes, ſiquid eſſet quod eos ſcire aut noſtra aut ipſorum intereſſet. Huius generis literas à me profectò non expectas. tuarum enim rerum domeſticarum habes & ſcriptores & nuntios: in meis autem rebus nihil eſt ſanè noui. Reliqua ſunt epiſtolarũ genera duo, quæ me magnopere delectant: vnum, familiare & iocoſum: alterum, ſeuerum & graue. Vtro me minus deceat vti, non intelligo. Iocérne tecũ per literas? ciuẽ mehercule nõ puto eſſe qui tem-

poribus his ridere poſſit. An grauius aliquid ſcribam? quid eſt quod poſſit grauiter à Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de republica? atque in hoc genere hæc mea cauſſa eſt, vt neque ea quæ nunc ſentio, velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribēdi argumentum relictum eſt, vtar ea clauſula qua ſoleo, teque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt enim tibi grauis aduerſaria conſtituta & parata, incredibilis quædam exſpectatio: quam tu vna re facillimè vinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſſe elaborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe conſiderem: & hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſſa, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

Arg. *Gratulatur Curioni, quòd & Romæ non ſit, vbi multa contra rempub. committuntur: & ibi ſit, vbi ex rectè factis magnam laudem conſequatur. Poſtremò eum ad ſuſcipiendam rempubl. hortatur.*

Cicero s. d. Curioni. 5

Haec negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo tibi: etſi, vbicunque es (vt ſcripſi ad te antea) in eadem es naui: tamen, quòd abes, gratulor: vel quia non vides ea quæ nos, vel quòd excelſo & illuſtri loco ſita ſit laus tua in plurimorum & ſociorum & ciuium conſpectu: quæ ad nos nec obſcuro nec vario ſermone, ſed & clariſſima & vna omnium voce perfertur. Vnum illud neſcio, gratulérne tibi, an timeam, quòd mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quò verear ne tua virtus opinioni hominum non reſpondeat: ſed mehercule, ne, quum veneris, non habeas iam quod cures: ita ſunt omnia debilitata, iam propè & extincta. Sed hæc ipſa, neſcio recténe ſint literis commiſſa. quare cætera cognoſces ex aliis. Tu tamen, ſiue habes aliquam ſpem de repub. ſiue deſperas, ea para, meditare, cogita, quæ eſſe in eo ciue ac viro debent, qui ſit rempublicam afflictam & oppreſſam miſeris temporibus ac perditis moribus, in veterem libertatem ac dignitatem vindicaturus. Vale.

Arg.

Arg. Commendat ſummo ſtudio T. Annium Milonem ad petitionem conſulatus: & vt impetret quod vult, nihil omittit quod in genere commendatitio requiri poſſit.

Cicero s. d. Curioni.

NONDVM erat auditum te ad Italiam aduentare, quum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te literis miſi: ſed tamen, quum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Aſia Romam verſus profectum eſſe conſtaret, magnitudo rei fecit vt non vereremur ne nimis citò mitteremus, quum has ad te quamprimum perferri literas magnopere vellemus. Ego, ſi mea in te eſſent officia ſolùm, Curio, tanta, quanta magis à te ipſo prædicari quàm à me ponderari ſolent, verecundius à te, ſi qua magna res mihi petenda eſſet, contenderem. GRAVE eſt enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo de quo ſe bene meritum putet: ne id quod petat, exigere magis quàm rogare, & in mercedis potius quàm beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipſa nouitate meorum temporum clariſſima & maxima extiterunt: ESTQVE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitaui id à te per literas petere quod mihi omnium eſſet maximum, maximeque neceſſarium. Neque enim ſum veritus ne ſuſtinere tua in me vel innumerabilia beneficia non poſſem, quum præſertim conſiderem nullam eſſe gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandoque illuſtrare poſſit. Ego omnia mea ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentem deniq; omnem in Milonis conſulatu fixi & locaui: ſtatuique, in eo me non officii ſolùm fructum, ſed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam ſalutem ac fortunas ſuas tantæ curæ fuiſſe vnquam puto, quantæ mihi ſit honos eius: in quo omnia mea poſita eſſe decreui. Huic te vnum tanto adiumento eſſe, ſi volueris, poſſe intelligo, vt nihil ſit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia, bonorum ſtudium conciliatum ex tribunatu, propter noſtram (vt ſpero te intelligere) cauſſam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ, iu-

uentutis, & gratioſorum in ſuffragiis, propter ipſius excellentem in eo genere vel gratiam vel diligentiam, noſtram ſuffragationem, ſi minus potentem, at probatam tamen & iuſtam, & debitam, & propterea fortaſſe etiam gratioſam. Dux nobis & auctor opus eſt, & eorum ventorum, quos propoſui, moderator quidam & quaſi gubernator. Qui ſi ex omnibus vnus optandus eſſet, quem tecum conferre poſſemus, non haberemus. Quamobrem, ſi me memorem, ſi gratum, ſi bonum virum vel ex hoc ipſo quòd tam vehementer de Milone laborem, exiſtimare potes, ſi dignum deniq; tuis beneficiis iudicas: hoc à te peto, vt ſubuenias huic meæ ſolicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt verius dicam) propè ſaluti tuum ſtudium dices. De ipſo T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, conſtantiæ, beneuolentiæ erga te, ſi complecti hominem volueris, habiturum eſſe neminem. Mihi verò tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facilè agnôſcam fuiſſe in laude mea, qui fueris in ſalute. Ego, ni te videre ſcirem, quum hæc ad te ſcriberem, quantum officii ſuſtinerem, quantopere mihi eſſet in hac petitione Milonis omni non modò contentione, ſed etiam dimicatione elaborãdum, plura ſcriberem. Nunc tibi omnem rem atq; cauſam, meq; totum commendo atq; trado. Vnum hoc ſic habeto. ſi à te hanc rem impetraro, me penè plus tibi quàm ipſi Miloni, debiturum. Non enim mihi tam mea ſalus cara fuit, in qua præcipuè ſum ab illo adiutus, quàm pietas erit in referenda gratia iocunda. Eam autem vnius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. Vale.

ARG. *Hanc ſcripſit in Cilicia, quum eſſet proconſul. Gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. De ſacerdotio Curionis quiddam interſerit. Poſtremò rogat nequid ſibi temporis prorogari ad prouinciæ adminiſtrationem patiatur.*

Cicero procos. s. D. Curioni trib. pl. 7

SERA gratulatio reprehendi non ſolet, præſertim ſi nulla negligẽtia prætermiſſa eſt. Longè enim abſum: audio ſerò. Sed & tibi gratulor, &, vt ſempiternę laudi tibi ſit iſte tribunatus, exopto: teq; hortor vt omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferãt aliorũ conſilia. Nemo eſt qui

ſapien-

ſapientius tibi ſuadere poſſit te ipſo. nunquam labêre, ſi te audies. Non ſcribo hoc temerè. cui ſcribam, video. noui animum, noui conſilium tuum. non vereor ne quid timidè, ne quid ſtultè facias, ſi ea defendes quæ ipſe recta eſſe ſenties. Quod in id reip. tempus non incideris, ſed veneris (iudicio enim tuo, non caſu, in ipſum diſcrimen rerum contuliſti tribunatum tuum) profectò vides quanta vis in rep. temporum ſit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates: quid inſidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita, nihil noui, ſed illud idem quod initio ſcripſi. tecum loquere, te adhibe in conſilium, te audi, tibi obtempera. Alteri qui melius dare conſilium poſſit quàm tu, non facilè inueniri poteſt: tibi verò ipſi certè nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adſum vel ſpectator laudum tuarum, vel particeps, vel ſocius, vel miniſter conſiliorum? tametſi hoc minimè tibi deeſt: ſed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei, conſilio te vt poſſem iuuare. Scribam ad te plura aliâs. Paucis enim diebus eram miſſurus domeſticos tabellarios: vt quoniam ſanè feliciter & ex mea ſententia remp. geſſimus, vnis literis totius æſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. De ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quámque difficili in re atq; cauſa, cognoſces ex iis literis quas Thraſoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meáque item in te ſingulari, rogo atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem moleſtiam temporis prorogari. præſens tecum egi, quum te tribunum plebis iſto anno fore non putarem: itémq; petiui ſæpius per literas: ſed tum quaſi à ſenatore nobiliſſimo & adoleſcẽte gratioſiſſimo, nunc à tribuno plebis, & à Curione tribuno, non vt decernatur aliquid noui (quod ſolet eſſe difficilius) ſed vt ne quid noui decernatur, & vt S. C. & leges defendas, eáque mihi cõditio maneat, qua profectus ſum. hoc te vehemẽter etiam atq; etiã rogo. Vale.

ARG. *Leuiter Cœlium obiurgat, qui commentarium miſiſſet refertũ leuiſſimis rebus. tum hortatur ad amicitiã Pompeii, emergente iam belli ciuilis initio. addit de ſuo in prouinciam itinere. in extremo, ne ſibi prouinciæ tempus prorogetur.*

Cicero procos. s. d. M. Cœlio Rufo. 8

Qvid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, vt mihi gladiatorum compoſitiones, vt vadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres, & ea quæ nobis, quum Romæ ſumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo iudicio tribuam: (nec mehercule iniuria. πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi ſcribas, quæ maximis in rebus reipub. geruntur quotidie, niſi quid ad meipſum pertinebit. ſcribent alii: multi nuntiabunt: perferet multa etiam ipſe rumor. Quare ego nec præterita nec præſentia abs te, ſed, vt ab homine longè in poſterum proſpiciente, futura expecto: vt ex tuis literis quum formam reipub. viderim, quale ædificium futurum ſit ſcire poſſim. neque tamen adhuc habeo quòd te accuſem. neque enim fuit quod tu plus prouidere poſſes quàm quiuis noſtrûm, in primiſque ego, qui cum Pompeio complures dies nullis in aliis niſi de republ. ſermonibus verſatus ſum: quæ nec poſſunt ſcribi, nec ſcribenda ſunt. Tantùm habeto, ciuem egregium eſſe Pompeium, & ad omnia quæ prouidenda ſunt in repub. & animo & conſilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. iam iidem illi & boni & mali ciues videntur qui nobis videri ſolent. Ego, quum Athenis decem ipſos dies fuiſſem, multumque mecum Gallus noſter Caninius, proficiſcebar inde pridie nonas Quint. quum hoc ad te literarum dedi. Tibi cùm omnia mea commendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis quàm ne tempus nobis prouinciæ prorogetur. in eo mihi ſunt omnia. Quid, quando, & quomodo, & per quos agendum ſit, tu optimè conſtitues. Vale.

Arg. *Gratulatur Cœlio, quòd ſuperatis competitoribus, ædilis curulis deſignatus ſit.*

Cicero procos. s. d. M. Cœlio Rufo, ædili cur. des. 9

Primvm tibi, vt debeo, gratulor, lætorque tum præſenti tum etiam ſperata tua dignitate, ſerius, non negligentia mea, ſed ignorantia rerum omnium. In his enim ſum locis, quo & propter longinquitatem & propter latrocinia

tardiſſimè

tardiſſimè omnia perferuntur. & cùm gratulor, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quòd ita factus ſis, vt dederis nobis, quemadmodum ſcripſeras ad me, quem ſemper ridere poſſemus. Itaque quumprimùm audiui, ego ille ipſe factus ſum, (ſcis quem dicam) egíque omnes illos adoleſcentes, quos ille iactitat. difficile eſt loqui. Te autem contemplans abſentem, & quaſi tecum coram loquerer, Non ædepol quantam egeris rem, neque quantũ facinus feceris. quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: Incredibile hoc factu obiicitur. repente verò inceſſi omnib. lætitiis. in quo quum obiurgarer quod nimio gaudio penè deſiperem, ita me defendebam. Ego voluptatem animi nimiam. quid quæris? dùm illum rideo, penè ſum factus ille. Sed hæc pluribus, multáque alia & de te & ad te, qùumprimùm ero aliquid náctus otii. Te verò, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, vltorem non modò inimicorum ſed etiam inuidorum meorum: vt eos partim ſcelerum ſuorũ, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

ARG. *Queri videtur de tabellariis epiſtolas non reddentibus, re vera Cœlium negligentiæ accuſat: tum ſua geſta magnificè narrat.*

Cicero imp. s. d. Cœlio Rufo, ædili cur. des. 10

Tv vide quàm ad me literæ non perferantur. non enim adduci poſſum vt abs te, poſteaquàm ædilis factus es, nullas putem datas, præſertim quum eſſet tanta rés, tantæ gratulationis: de te, quia, quod ſperabam: de Hillo (balbus enim ſum) quod non putaram. Atqui ſic habeto, nullam me epiſtolam accepiſſe tuã poſt comitia iſta præclara, quæ me lætitiá extulerunt. Ex quo vereor ne idem eueniat in meas literas. Equidem nunquam domum miſi vnam epiſtolam quin eſſet ád te altera: nec mihi eſt te iocundius quidquam, nec carius. Sed balbi non ſumus: ad rem redeamus. Vt optaſti, ita eſt. velles enim (ais) tantummodo vt haberem negotii, quod eſſet ad laureolam ſatis. Parthos times, quia diffidis copiis noſtris: ergo ita accidit. Nam, Parthico bello nun-

tiato, locorum quibuſdam anguſtiis & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, ſatis probè ornatum auxiliis, & quadam auctoritate: apud eos qui me non norant, nominis noſtri. multum eſt enim in his locis: Hiccine eſt ille qui vrbem? quem ſenatus? noſti cætera. Quum veniſſem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo cõmunis eſt, diuiſus aquarum diuortiis, Caſſius noſter, quod mihi magnę voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hoſtem reiecerat. Bibulus prouinciam acceperat: interea cũ meis copiis omnibus vexaui Amanienſes, hoſtes ſempiternos. multi occiſi, ca pti: reliqui diſſipati, caſtella munita, improuiſo aduentu capta & incenſa. Ita victoria iuſta imperator appellatus apud Iſſum (quo in loco ſæpe, vt ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit Darium ab Alexandro eſſe ſuperatum) abduxi exercitum ad infeſtiſſimam Ciliciæ partem. Ibi quintum & viceſimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabã oppidum munitiſſimum Pindeniſſum, tantis opibus tantóque negotio, vt mihi ad ſummã gloriam nihil deſit, niſi nomen oppidi. quod ſi, vt ſpero, cepero, tum verò literas publicè mittã. Hæc ad te in præſenti ſcripſi, vt ſperes te aſſequi id quod optaſti. Sed, vt redeam ad Parthos, hæc æſtas habuit hunc exitum ſatis felicem: ea quæ ſequitur, magno eſt in timore. Quare, mi Rufe, vigila: primùm vt mihi ſuccedatur: ſin id erit, vt ſcribis, &, vt ego arbitror, ſpiſſius, illud quod facile eſt, ne quid mihi temporis prorogetur. De repub. ex tuis literis, vt antea tibi ſcripſi, cùm præſentia tum etiam futura magis expecto. Quare, vt ad me omnia quam diligentiſſimè perſcribas, te vehementer rogo. Vale.

Arg. *Suum declarat vrbis deſiderium: & Pantheras ait non poſſe capi, quas Cœlius ædilis petierat vt in ſuis ludis populo oſtenderet.*

Cicero imp. s.d. Cœlio ædili cur. 11

Pvtaresne vnquam accidere poſſe vt mihi verba deeſſent? neque ſolùm iſta veſtra oratoria, ſed hæc etiam leuia noſtratia? deſunt autem propter hanc cauſam, quòd mirificè ſum ſolicitus quídnam de prouinciis decernatur. Mirum me deſiderium tenet vrbis, incredibile meorum, atque in

in primis tui, ſatietas autem prouinciæ: vel quia videmur eã famam conſequuti, vt non tam acceſſio quærenda, quàm fortuna metuenda ſit: vel quia totum negotium non eſt dignum viribus noſtris, qui maiora in rep. onera ſuſtinere & poſſimus & ſoleamus: vel quia belli magni timor impendet: quod videmur effugere, ſi ad conſtitutam diem decedemus. De pantheris per eos qui venari ſolent, agitur mandato meo diligenter: ſed mira paucitas eſt: & eas quæ ſunt, valde aiunt queri, quòd nihil cuiquam inſidiarum in mea prouincia, niſi ſibi, fiat. Itaque conſtituiſſe dicuntur in Cariã ex noſtra prouincia decedere: ſed tamen ſedulò fit, & in primis à Patiſcho. Quidquid erit, tibi erit: ſed quid planè eſſet, neſciebamus: mihi mehercule magnæ curæ eſt ædilitas tua. ipſa dies me admonebat: ſcripſi enim hæc ipſis Megalenſibus. Tu velim ad me de omni reip. ſtatu quàm diligentiſſimè perſcribas. ea enim certiſſima putabo quæ ex te cognouero. Vale.

ARG. *Literas à Cœlio requirit, de rebus vrbanis, & hortatur eum vt vrbanos potius magiſtratus ſequatur, quàm prouinciales.*

Cicero imp. S. D. Cœlio ædili cur. 12

SOLICITVS equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuoſæ conciones, ita moleſtæ quinquatrus afferebãtur: nam citeriora nondũ audiebamus: ſed tamen nihil me magis ſolicitabat, quàm in his moleſtiis non me, ſiqua ridenda eſſent, ridere tecum. ſunt enim multa, ſed ea non audeo ſcribere. Illud moleſtè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare, etſi, quum tu hæc leges, ego iam annuũ munus confecero: tamen obuiæ mihi velim ſint literæ tuæ, quæ me erudiãt de omni rep. ne hoſpes planè veniã. hoc melius quàm tu facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus, à me cum Philone Peſſinũte diſceſſit. iter habebant ad Deiotarũ regẽ. quanquã omnia nec benigna nec copioſa cognorant. Vrbẽ mi Rufe cole, & in iſta luce viue. omnis enim peregrinatio (quod ego ab adoleſcẽtia iudicaui) obſcura & ſordida eſt iis quorum induſtria Romæ poteſt illuſtris eſſe. Quod quum probè ſcirem, vtinam in ſententia

permanſiſſem: cum vnà mehercule ambulatiuncula atque vno ſermone noſtro omnes fructus prouinciæ non confero. Spero me integritatis laudem conſequutum: non erat minor ex contemnenda quàm ex conſeruata prouincia. ſpes triumphi, inquis? ſatis gloriosè triumpharem, ſi non eſſem tamdiu quidem in deſiderio rerum mihi cariſſimarum. Sed, vt ſpero, propediem te videbo. tu mihi obuiam mitte epiſtolas te dignas. Vale.

Arg. Reſpondet epiſtolæ Cœlii, quæ nona eſt lib. VIII. *eam lege, ſi huius argumentum atque etiam interpretationem quæris.*

Cicero imp. s. d. Cœlio, ædili cur. 13

RARAS tuas quidem, (fortaſſe enim non perferuntur) ſed ſuaues accipio literas. Vel quas proximè acceperam, quàm prudentes, quàm multi & officii & cõſilii! Etſi omnia ſic conſtitueram mihi agenda vt tu admonebas, tamen confirmantur noſtra cõſilia, quum ſentimus prudentibus fideliterque ſuadentibus idem videri. Ego Appium (vt ſæpe tecum loquutus ſum) valde diligo: méque ab eo diligi ſtatim cœptum eſſe, vt ſimultatem depoſuimus, ſenſi. Nam & honorificus in me conſul fuit, & ſuauis amicus, & ſtudioſus ſtudiorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuiſſe, tu te es teſtis: quoniã κωμικὸς μάρτυς, vt opinor, accidit Phania: & mehercule etiam pluris eũ feci, quod te amari ab eo ſenſi. iam me Pompeii totum eſſe ſcis; Brutum à me amari intelligis. Quid eſt cauſæ cur mihi non ſit in optatis, complecti hominem florentem ętate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? collegam meum præſertim, & in ipſa collegii laude & ſcientia ſtudioſum mei? Hæc eo pluribus ſcripſi, quòd mihi ſignificabant tuæ literæ ſubdubitare te qua eſſem erga illum voluntate. credo te audiſſe aliquid. falſum eſt (mihi crede) ſi quid audiſti. Genus inſtitutorum & rationum mearum diſſimilitudinem nonnullam habet cum illius adminiſtratione prouinciæ. Ex eo quidam ſuſpicati fortaſſe ſunt, animorum contentione, non opinionum diſſenſione, me ab eo diſcrepare. nihil autem feci

vnquam,

vnquam, neque dixi, quod contra illius exiſtimationem eſſe vellem. Poſt hoc negotium autem, & temeritatem noſtri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epiſtola veternus ciuitatis. Gaudebam ſanè, & congelaſſe noſtrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæſarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita viuam, putaui. Dii immortales, quàm ego riſum noſtrum deſidero! Mihi erat in animo, quoniam iuriſdictionem confeceram, ciuitates locupletarā, publicanis etiam ſuperioris luſtri reliqua ſine ſociorum vlla querela conſeruaram: priuatis, ſummis, infimis fueram iocundus, proficiſci in Ciliciam nonis Maii: &, quum primùm æſtiua attigiſſem, militarémq; rem collocaſſem, decedere ex s. c. Cupio te ædilem videre: miróque deſiderio me vrbs afficit, & omnes mei, túque in primis. Vale.

ARG. *Commendat Fabium à quinque rebus: bonitate, doctrina, ingenio, modeſtia, amicitia ſua.*

Cicero imp. s. d. Cœlio ædili cur. 14

MARCO Fabio, viro optimo & homine doctiſſimo, familiariſſimè vtor: mirificéque eum diligo, cùm propter ſummum eius ingenium ſummámq; doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam. eius negotium ſic velim ſuſcipias vt ſi eſſet res mea. Noui ego vos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui veſtra opera vti velit. ſed in hoc homine nullā accipio excuſationem. omnia relinques, ſi me amabis, quum tua opera Fabius vti volet. Ego res Romanas vehementer expecto & deſidero: in primíſque quid agas ſcire cupio: nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

ARG. *Scribit de ſupplicationibus ſuis, de nuptiis filiæ & P. Cornelii Dolabellæ, de ciuilibus diſcordiis: de rationibus, quibus adductus C. Cœlium, quæſtorem ſuum, prouinciæ præpoſuerit. Reſpondet Cœlius tribus epiſtolis, primùm quæ eſt 11, deinde 12, poſtremò 7. lib. 8.*

Cicero imp. s. d. Cœlio ædili cur. 15

NON potuit accuratius agi, neque prudentius, quàm

actum eſt à te cum Curione de ſupplicatione. & mehercule confecta res eſt ex mea ſententia, cùm celeritate, tùm quòd is qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, aſſenſus eſt ei qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Quare ſcito me ſperare ea quæ ſequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari. nam ea quæ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe, ſcio cui epiſtolæ tuæ reſpondeant. quid ſi meam legas, quã ego tum ex tuis literis miſi ad Appium? ſed quid agas? ſic viuitur. quod actum eſt, Dii approbent: ſpero fore iocundum generum nobis. Multum in eo tua nos humanitas adiuuabit. Reſpublica me valde ſolicitat. faueo Curioni: Cæſarem honeſtum eſſe cupio, pro Pompeio emori poſſum: ſed tamen ipſa rep. nihil mihi eſt carius. in qua tu non valde te iactas. diſtrictus enim mihi videris eſſe, quòd & bonus ciuis & bonus amicus es. Ego, de prouincia decedẽs, quæſtorẽ Cœlium præpoſui prouinciæ. puerum, inquis? at quæſtorem, at nobilem adoleſcentem, at omnium ferè exemplo. neque erat ſuperiore honore vſus, quem præficerem. Pontinius multo antè diſceſſerat. à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen ſi reliquiſſem, dicerent iniqui, non me planè poſt annum, vt ſenatus voluiſſet, ex prouincia deceſſiſſe, quoniam alterum me reliquiſſem. Fortaſſe & illud adderent, ſenatum eos voluiſſe prouinciis præeſſe, qui antea non præfuiſſent: fratrem meum triennium Aſiæ præfuiſſe. Denique nunc ſolicitus non ſum: ſi fratrem reliquiſſem, omnia timerem: poſtremò, non tã mea ſponte, quàm potẽtiſſimorum duorum exemplo, qui omnes Caſſios Antoniòſque complexi ſunt, hominem adoleſcentem nõ tam allicere volui, quàm alienare nolui. hoc tu meum conſilium laudes neceſſe eſt: mutari enim non poteſt. De Ocella parum planè ad me ſcripſeras, & in actis non erat. Tuæ res geſtæ ita notæ ſunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum. Ego, niſi quid me Eteſiæ morabuntur, celeriter, vt ſpero, vos videbo. Vale.

ARG. *Huius epiſtolæ apertum erit argumentum, ſi legas epiſtolam Cœlii, quæ ante vltimam eſt lib.* VIII. *cui hæc reſpondet.*

Cicero

Cicero imp. s. D. Cœlio ædili cur. 16

MAGNO dolore me affeciſſent tuæ literæ, niſi iam & ratio ipſa depuliſſet omnes moleſtias, & diuturna deſperatione rerum obduruiſſet animus ad dolorem nouum: ſed tamen, quare acciderit vt ex meis ſuperioribus literis id ſuſpicarere quod ſcribis, neſcio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis ſolicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognoui aciē ingenii tui, quod ipſe videam, te id vt non putem videre. Illud miror adduci potuiſſe te, qui me penitus noſſe deberes, vt me exiſtimares, aut tam improuidum qui ab excitata fortuna ad inclinatam & prope iacentem deſciſcerem, aut tam inconſtantem, vt collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderem, à méque ipſe deficerem, &, quod initio ſempérque fugi, ciuili bello intereſſem. Quod eſt igitur meum triſte conſilium? vt diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines. Noſti enim non modò ſtomachi mei, cuius tu ſimilem quondam habebas, ſed etiam oculorum in hominum inſolentium indignitate faſtidium. Accedit etiam moleſta hęc pompa lictorum meorum, noménque imperii, quo appellor. eo ſi onere carerem, quamuis paruis Italiæ latebris contentus eſſem. ſed incurrit hæc noſtra laurus non ſolùm in oculos, ſed iam etiam in voculas maleuolorum. Quod quū ita eſſet, nihil tamen vnquam de profectione, niſi vobis approbantibus, cogitaui. Sed mea prædiola tibi nota ſunt: in his mihi neceſſe eſt eſſe, ne amicis moleſtus ſim. Quod autem in maritimis facillimè ſum, moueo nonnullis ſuſpicionem, velle me nauigare: quod tamen fortaſſe non nollem, ſi poſſem ad otium nam ad bellum quidem, quî conuenit? præſertim contra eum, cui ſpero me ſatisfeciſſe, ab eo, cui tamen ſatisfieri nullo modo poteſt. Deinde ſententiam meam tu facillimè perſpicere potuiſti iam ab illo tempore, quum in Cumanum mihi obuiam veniſti, non enim te cælaui: ſed nónne tum prouidiſti quàm abhorrerem ab vrbe relinquenda? quod quum audiſſem, nónne tibi affirmaui quiduis me potius perpeſſurum, quàm ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit cur conſilium mutarem? nónne omnia potius, vt in ſentētia permanerē? Credas hoc mihi

velim (quod puto te exiſtimare) ex his miſeriis nihil aliud me quærere, niſi vt homines aliquando intelligant, me nihil maluiſſe quàm pacem: ea deſperata, nihil tam fugiſſe quàm arma ciuilia. huius me conſtantiæ puto fore vt nunquam pœniteat. Etenim memini in hoc genere gloriari ſolitum eſſe familiarem noſtrum Qu. Hortenſium, quòd nũquam bello ciuili interfuiſſet: hoc noſtra laus erit illuſtrior, quòd illi tribuebatur ignauiæ: de nobis id exiſtimari poſſe non arbitror. Nec me iſta terrent, quæ mihi à te ad timorem fidiſſimè atque amantiſſimè proponuntur. Nulla eſt enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à repub. meis priuatis & domeſticis incommodis libentiſſimè, vel iſtis ipſis, quæ tu me mones vt caueam, redemiſſem. Filio meo, quem tibi carum eſſe gaudeo, ſi erit vlla reſpub. ſatis amplum patrimonium relinquam memoriã nominis mei: ſin autem nulla erit, nihil accidet ei ſeparatim à reliquis ciuibus. Nam, quod rogas vt reſpiciam generum meum, adoleſcentem optimum mihíque cariſſimum: an dubitas, quum ſcias quanti cùm illum tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementiſſimè ſolicitet? & ego magis, quòd in communibus miſeriis hac tantùm oblectabar ſpecula, Dolabellam meum, vel potius noſtrum, fore ab iis moleſtiis, quas liberalitate ſua contraxerat, liberum. velim quæras, quos ille dies ſuſtinuerit, in vrbe dũ fuit, quàm acerbos ſibi, quàm mihi ipſi ſocero non honeſtos. Itaq; neq; ego hunc Hiſpanienſem caſum expecto, de quo mihi exploratum eſt ita eſſe vt tu ſcribis: nec quidquam aſtutè cogito. ſiquando erit ciuitas, erit profectò nobis locus: ſin autem non erit, in eaſdem ſolitudines tu ipſe (vt arbitror) venies, in quibus nos conſediſſe audies. Sed ego fortaſſe vaticinor, & hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim deſperationes eorum qui ſenes erant adoleſcente me. eos ego fortaſſe nũc imitor, & vtor ætatis vitio. velim ita ſit. ſed tamen, togã prætextam texi Oppio, puto te audiſſe. Nã Curtius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur. Hęc aſperſi, vt ſcires, me tamen in ſtomacho ſolere ridere. De Dolabella, quod ſcripſi, ſuadeo videas, tanquam ſi res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbu-

lenter

lenter,nihil temerè faciemus. te tamen oramus,quibuſcunque erimus in terris, vt nos liberoſque noſtros ita tueare, vt amicitia noſtra & tua fides poſtulabit. Vale.

ARG. *Reſpondet ad omnes partes epiſtolæ Caninii. deinde altera epiſtola roganti vt ſe Bibulo commendet, cauſſas affert, quare id facere non debeat: ſe tamen illi morem geſſiſſe confirmat.*

Cicero imp. s. d. Caninio Salluſtio procos. 17

LITERAS à te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi, ad XVI. Kal. Sext. his ego ordine, vt videris velle, reſpondebo. De ſucceſſore meo nihil audiui: nec quenquam fore arbitror. quin ad diem decedam, nulla cauſſa eſt, præſertim ſublato metu Parthico. commoraturum me nuſquam ſane arbitror. Rhodum, Ciceronem cauſa puerorum, acceſſurum puto: neque id tamen certum eſt. Ad vrbem velim quamprimum venire: ſed tamen iter meum reipubl. & rerum vrbanarum ratio gubernabit. Succeſſor tuus non poteſt ita maturare vllo modo, vt tu me in Aſia poſſis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre: quam tibi ſcribis à Bibulo fieri poteſtatem: ſed id vix mihi videris per legem Iuliam facere poſſe: quam Bibulus certa quadam ratione non ſeruat, tibi magnopere ſeruandã cenſeo. Quod ſcribis, Apamea præſidium deduci non oportuiſſe, videbã idem cæteros exiſtimare: moleſteque ferebam, de ea re minus commodos ſermones maleuolorũ fuiſſe. Parthi tranſierint, néc ne, præter te, video dubitare neminem. itaque omnia præſidia, quæ magna & firma parauerám, commotus hominum non dubio ſermone, dimiſi. Rationes mei quæſtoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectæ. eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, præter quæſtores vrbanos, id eſt populum Rom. teruncium nec attigit nec tacturus eſt quiſquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, vt & mihi & populo cautum ſit ſine vecturæ periculo. Quod ſcribis ad me de drachmis cccIↃↃↃ nihil eſt quod in iſto genere cuiquam poſſim commodare. omnis enim pecunia

ita tractatur, vt præda à præfectis. quæ autem mihi attributa eſt, à quæſtore curetur. Quod quæris quid exiſtimem de legionibus quæ decretæ ſunt in Syriam: antea dubitabam venturæ'ne eſſent, nũc mihi non eſt dubium quin, ſi antea auditum erit, otium eſſe in Syria, venturæ non ſint. Marium quidem ſucceſſorem tarde video eſſe venturum: propterea quòd ſenatus ita decreuit, vt cum legionibus iret. Vni epiſtolæ reſpondi: venio ad alteram. Petis à me vt Bibulo te quamdiligentiſſimè commendem. in quo mihi voluntas non deeſt: ſed locus videtur eſſe tecum expoſtulandi. ſolus enim tu ex omnibus qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nunquam feciſti, quam valde Bibuli voluntas à me ſine cauſa abhorreret. Permulti enim ad me detulerũt, quum magnus Antiochiæ metus eſſet, & magna ſpes in me atque in exercitu meo, ſolitum dicere, quiduis ſe perpeti malle, quam videri eguiſſe auxilio meo. Quod ego officio quæſtorio te adductum reticere de prætore tuo non moleſtè ferebam: quanquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, quum ad Thermum de Parthico bello ſcriberet, ad me literam nunquam miſit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere: tantùm de auguratu filii ſui ſcripſit ad me. In quo ego miſericordia commotus, & quòd ſemper amiciſſimus Bibulo fui, dedi operam vt ei quam humaniſſimè ſcriberem: ille, ſi omnibus eſt maleuolus (quod nunquam exiſtimaui) minus offendor in me: ſin à me eſt alienior, nihil tibi literæ meæ proderunt. Nam, ad ſenatum quas Bibulus literas miſit, in iis, quod mihi cum illo erat commune ſibi ſoli attribuit. ſe ait curaſſe, vt cum quæſtu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, vt alariis tranſpadanis vti negarem, id etiam populo ſe remiſiſſe ſcribit: quod verò illius erat ſolius, id mecum communicat. equitibus auxiliariis, inquit: quum amplius frumenti poſtularemus. Illud verò puſilli animi & ipſa maleuolentia ieiuni atque inanis, quòd Ariobarzanem, quem ſenatus per me regem appellauit, mihíque commendauit, iſte in literis non regem ſed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui ſunt, deteriores fiunt rogati: ſed tibi morem geſſi: literas ad eum ſcripſi: quas quum acceperis, facies quod voles. Vale.

ARG. *Suadet vt decedens præponat prouinciæ quæſtorem potius quàm legatos. quod ipſe quoq; poſtea fecit. vide ep. 15.*

M. Cicero imp. s. d. Q. Thermo propræt. 18

OFFICIVM meum erga Rhodonem, cæteraq; mea ſtudia, quæ tibi ac tuis præſtiti, tibi, homini gratiſſimo, grata eſſe, vehemẽter gaudeo: mihiq; ſcito in dies maiori curę eſſe dignitatẽ tuam: quę quidẽ a te ipſo integritate & clementia tua ſic amplificata eſt, vt nihil addi poſſe videatur. ſed mihi, magis magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meũ conſiliũ: quod initio Ariſtoni noſtro, vt ad me venit, oſtendi, graues te ſuſcepturũ inimicitias, ſi adoleſcẽs potẽs & nobilis à te ignominia affectus eſſet: & hercle ſine dubio erit ignominia. Habes enim neminẽ honoris gradu ſuperiorem. Ille autem, vt omittam nobilitatem, hoc ipſo vincit viros optimos hominesq; innocentiſſimos, legatos tuos, quòd & quæſtor eſt, & quæſtor tuus. Nocere tibi iratum neminem poſſe perſpicio: ſed tamen tres fratres, ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolo habere iratos, præſertim iure: quos video deinceps tribunos pleb. per trienniũ fore. Tempora autem reip. qualia futura ſint, quis ſcit? mihi quidem turbulenta videntur fore: cur ego te velim incidere in terrores tribunitios? præſertim quum ſine cuiuſquã reprehenſione legatis quæſtorem poſſis anteferre: qui ſi dignum ſe maioribus ſuis præbuerit, vt ſpero & opto, tua laus ex aliqua parte fuerit: ſin quid offenderit, ſibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quòd in Ciliciam proficiſcebar, exiſtimaui me ad te oportere ſcribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent: ſed, ſi me audies, vitabis inimicitias, & poſteritatis otio conſules. Vale.

ARG. *Oſtendit optatiorem ſibi quæſtorem obtingere neminem potuiſſe: & hortatur vt maturet in prouinciam venire, antequam ipſe decedat.*

M. Cicero imp. s. d. C. Cœlio Caldo, L. F. quæſt. 19

QVVM optatiſſimum nuntiũ accepiſſem, te mihi quæſtorẽ

obtigiſſe, eo iocundiorem mihi eam ſortem ſperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuiſſes. magni enim videbatur intereſſe, ad eam neceſſitudinem, quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere. Poſtea, quum mihi nihil neque à teipſo, neque ab vllo alio de aduentu tuo ſcriberetur, verebar ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antequam tu in prouinciam veniſſes, ego de prouincia decederem. Accepi autem à te miſſas literas in Cilicia, quum eſſem in caſtris, ad x. Kal. Quinct. ſcriptas humaniſſimè: quibus facilè & officium & ingenium tuum perſpici poſſit: ſed neque vnde, neque quo die datæ eſſent, aut quo tempore te exſpectarem, ſignificabant? nec is qui attulerat, à te acceperat, vt ex eo ſcirem quo ex loco aut quo tempore eſſent datæ. Quæ quum eſſent incerta, exiſtimaui tamẽ eſſe faciundum vt ad te ſtatores meos & lictores cum literis mitterem: quas ſi ſatis opportuno tempore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, conſobrinus tuus, mihi, vt ſcis, maximè neceſſarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiariſſimus noſter, de te accuratiſſimè ſcripſit, valet id quidem apud me multum, ſicuti debet hominum amiciſſimorum diligens commendatio: ſed tuæ literæ, de tua præſertim dignitate, & de noſtra cõiunctione, maximi ſunt apud me ponderis. Mihi quæſtor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcunque à me ornamenta in te proficiſcentur, vt omnes intelligant à me habitam eſſe rationem tuæ maiorumque tuorum dignitatis. ſed id iam facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea & reipub. & maximè tua intereſſe arbitror. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER TERTIVS,

AD APPIVM.

ARGVMENTVM.

Totus eſt hic liber ad Appium P. *Clodii fratrem, cum quo poſt inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epiſtola ſcribit de duobus* Appii *libertis,* Phania *&* Cilice. *interſerit quædam de ſua beneuolentia. in extremo commendat* Valerium *iuriſconſultum cum ioco familiari.* De Appii morte Val. Max. *lib.* 1. *cap.* 6.

M. Cicero s. d. Appio Pulchro imp. 1

SI IPSA reſpub. tibi narrare poſſet quomodo ſeſe haberet, non facilius ex ea cognoſcere poſſes, quàm ex liberto tuo Phania: ita eſt homo non modò prudens, verumetiam, quod vidi, curioſus. Quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatem eſt aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te, etſi potes ex eodem Phania cognoſcere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi perſuade, cariſſimũ te mihi eſſe, cùm propter multas ſuauitates ingenii, officii, humanitatis tuæ: tum quòd ex literis tuis & ex multorum ſermonibus intelligo, omnia quæ à me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima. Quod quum ita ſit, perficiam profectò vt longi temporis vſuram, qua caruimus, intermiſſa noſtra conſuetudine & gratia, crebritate & magnitudine officiorum meorum ſarciam. idque me, quoniam tu ita vis, puto non inuita Minerua eſſe facturum: quam quidẽ ego ſi fortè de tuis ſumpſero, non ſolùm

Pallada ſed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus, ſed, vt mihi reddidit à te literas, plenas & amoris & officii, mirificè ipſe ſuo ſermone ſubſequutus eſt humanitatem literarum tuarum. iocunda mihi eius oratio fuit, quum de animo tuo, quũ de ſermonib. quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quæris? biduo factus eſt mihi familiaris, ita tamen vt Phaniam valde ſim deſideraturus: quem quum Romam remittes (quod, vt putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. Valerium iuriſconſultum valde tibi commendo, ſed ita etiam ſi nõ eſt iuriſconſultus. melius enim ei cauere volo quàm ipſe aliis ſolet. valde hominem diligo. eſt ex meis domeſticis atq; intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias: ſed idem ſcribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Quum eſſet Appio ſucceſſor in Ciliciæ adminiſtratione creatus, rogat eum, vt prouinciam ſibi quammaximè aptam explicatamq; tradat, quo ſit ei facilior adminiſtrandi ratio.*

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 2

QVVM & contra voluntatem meam & præter opinionem accidiſſet, vt mihi cũ imperio in prouinciam proficiſci neceſſe eſſet: in multis & variis moleſtiis cogitationibusq; meis hæc vna cõſolatio occurrebat, quòd neq; tibi amicior quàm ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere: neq; ego ab vllo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quammaximè aptam explicatamq; tradere. Quòd ſi tu quoq; eandem de mea voluntate erga te ſpem habes: ea te profectò nunquam fallet. A te maximopere pro noſtra ſumma coniunctione, tuaq; ſingulari humanitate, etiam atque etiam peto & quæſo, vt quibuſcunq; rebus potes (potes autem plurimis) proſpicias & conſulas rationibus meis. Vides ex S.C. prouinciam eſſe habendam. ſi eam, quoad eius facere potueris, quam expeditiſſimã mihi tradideris, facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. quid in eo genere efficere poſſis, tui conſilii

cōſilii eſt. ego te, quod tibi veniet in mentem mea intereſſe, valde rogo. Pluribus verbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur, aut res verba deſideraret, ac non pro ſe ipſa loqueretur. Hoc velim tibi perſuadeas, ſi rationib. meis à te prouiſum eſſe intellexero, magnam te ex eo & perpetuam voluptatem eſſe capturum. Vale.

ARG. *Petit quod in proxima ſuperiore epiſtola, vt in tradenda prouincia commodet ſibi quammaximè poteſt, præcipuè ne numerum militum imminuat.*

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 3

AD XI. Kal. Iun. Brundiſium quum veniſſem, Qu. Fabius legatus tuus, mihi præſto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modò mihi, ad quem pertinebant, ſed vniuerſo ſenatui venerant in mentem, præſidio firmiori opus eſſe ad iſtam prouinciam. cenſebant enim omnes ferè, vt in Italia ſupplementum meis & Bibuli legionibus ſcriberetur. Id quum Sulpitius Cos. paſſurum ſe negaret, multa nos quidem queſti ſumus, ſed tantùs cōſenſus ſenatus fuit, vt maturè proficiſceremur, parendũ vt fuerit. itaq; fecimus. Nunc, qđ à te petii literis iis quas Romę tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ ſit, quę ſucceſſori coniunctiſſimo & amiciſſimo cōmodare poteſt is qui prouinciam tradit, vt ea, pro noſtra conſtãtiſſima voluntate erga te, cura ac diligẽtia tua cōplectare: vt omnes intelligant, nec me beneuolẽtiori cuiquã ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe prouinciam tradere. Ex iis literis quarum exemplum ad me miſiſti, quas in ſenatu recitari voluiſti, ſic intellexeram, permultos à te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demõſtrauit, id te cogitaſſe facere, ſed quum ipſe à te diſcederet, integrum militum numerũ fuiſſe. Id ſi ita eſt, pergratũ mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quamminimũ imminueris. qua de re S. C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris approbabo: ſed te quoq; confido ea eſſe facturũ quæ mihi intelliges maximè eſſe accōmodata. Ego C. Pontinium, legatũ meũ, Brundiſii expectabã: eumq;

ante Kal. Iun. Brundiſium venturum arbitror: qui quum venerit, quæ primùm nauigandi nobis facultas data erit, ea vtemur. Vale.

Arg. *Expectari à ſe ſcribit L. Clodium cum Appli mandatis, mutuam beneuolentiam, eiuſq; cauſas commemorat.*

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 4

Pridie non. Iun. quum eſſem Brundiſii, literas tuas accepi, quibus erat ſcriptum, te L. Clodio mandaſſe, quæ illum mecum loqui velles. eum ſanè expectabam, vt ea quæ à te afferret, quamprimum cognoſcerem. Meum ſtudium erga te & officium, tametſi multis iam rebus ſpero tibi eſſe cognitum, tamen in iis maximè declarabo, quibus plurimum ſignificare potuero, tuam mihi exiſtimationem & dignitatem cariſſimam eſſe. Mihi & Qu. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentiſſimè M. Octauius Cn. F. demonſtrauit me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantiſſimè ſcriptum, ſuauiſſimum miſiſti. Mea in te omnia ſumma neceſſitudinis officia conſtabunt. nam cùm te ipſum, ex quo tempore tu me diligere cœpiſti, quotidie pluris feci: tum acceſſerunt etiam coniunctiones neceſſariorum tuorum. duos enim duarum ætatum plurimi facio: Cn. Pompeium, filiæ tuæ ſocerum, & M. Brutum, generum tuum. Collegii quoque coniunctio, præſertim tam honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attuliſſe videtur ad voluntates noſtras copulandas. Sed, ſi Clodium conuenero, ex illius ſermone ad te ſcribam plura: & ipſe operam dabo vt te quamprimum videam. Quod ſcribis manendi tibi cauſſam eam fuiſſe vt me conuenires: id mihi, ne mentiar, gratum eſt. Vale.

Arg. *Agit Appio gratias, quòd operam dederit vt ſibi expeditiſſimam prouinciam traderet. deinde rationem exponit itineris ſui. quo certius de congreſſu ſtatuere Appius poſſit.*

Cicero procos. s.d. Appio Pulchro imp.

TRALLES veni ad VI. kal. Sext. ibi mihi præſto fuit L. Lucilius cum literis mandatiſque tuis: quo quidem homine neminem potuiſti nec mihi amiciorem, nec, vt arbitror, ad ea cognoſcenda quæ ſcire volebam, aptiorem prudentiorémve mittere. ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita ſentis (ſcribis enim, quæ de noſtris officiis ego ad te ſcripſerim, etſi ea iocunda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita ſint, non neceſſaria te putaſſe) & re vera, confirmata amicitia & perſpecta fide, commemoratio officiorum ſuperuacanea eſt: eam partem orationis prætermittam. Tibi tamen agam, vt debeo, gratias. animaduerti enim & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuiſſe rationem vt mihi conſuleres, reſtitueréſque & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & ſolutior eſſe poſſet. Hoc tuum officium quum mihi gratiſſimum eſſe dicam, ſequitur illud, vt te exiſtimare velim, mihi magnę curæ fore atq; eſſe iam, primùm vt ipſe tu tuique omnes, deinde etiam vt reliqui ſcire poſſint, me tibi eſſe amiciſſimum. quod quibus adhuc non ſatis eſt perſpectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos eſſe, quàm non intelligere videtur. ſed profectò intelligent. neq; enim obſcuris perſonis, nec paruis in cauſis res agetur. ſed hoc fieri melius quàm dici aut ſcribi, volo. Quòd itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, viſurúſne mè ſis in ꝓuincia: ea res res ſic habet. Brũdiſii quum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum ſermonem vt dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primùm eſſe venturum, quò te maximè velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, claſſe te velle decedere: per fore accommodatum tibi, ſi ad Sidam, maritimam partem prouinciæ, nauibus acceſſiſſem. Dixi me eſſe facturum: itáq; feciſſem, niſi mihi L. Clodius noſter Corcyræ dixiſſet, minimè id eſſe faciendum: te Laodiceæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo breuius multoque commodius, quum præſertim te ita malle arbitrarer. tua ratio poſtea eſt commutata. nunc, quid fieri poſſit, tu facillimè ſtatues. ego tibi meum

conſilium exponam. Pridie kal. Sext. puto me Laodiceæ fore: vbi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum: vt circiter id. Sext. putem me ad Iconium fore. ſed, ſi quid nunc me fallit in ſcribendo, (procul enim aberam ab re ipſa, & locis) ſimulac progredi cœpero, quàm celerrimis potero & quàm creberrimis literis faciam vt tibi nota ſit omnis ratio dierum atque itinerũ meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: ſed (quod tuo commodo fieri poſſit) vtriusque noſtrûm magni intereſt, prius vt te conueniam quàm decedas. quam facultatem ſi quis caſus eripuerit, mea tamen in te omnia officia conſtabunt non ſecus ac ſi te vidiſſem. Tibi de noſtris rebus nihil ſum antè mandaturus per literas, quàm deſperarò coram me tecum agere poſſe. Quod te à Scæuola petiiſſe dicis, vt, dum tu abeſſes, ante aduentum meum prouinciæ præeſſet: eum ego Epheſi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud quod ego Epheſi commoratus ſum: nec ex eo quidquam audiui, quod ſibi à te mandatum diceret. ſanè vellem potuiſſe obſequi voluntati tuæ: non enim arbitror noluiſſe. Vale.

Arg. *Oſtendit, non per ſe, ſed per Appium ſtetiſſe quòminus congrederentur: nihil tamen de ſua erga illum beneuolentia detractum.*

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 6

Qvvm meum factum cum tuo comparo, etſi non magis mihi faueo in noſtra amicitia tuenda, quàm tibi, tamẽ multo magis meo facto delector quàm tuo. Ego enim, Brundiſii quæſiui ex Phania (cuius mihi videbar & fidelitatem erga te perſpexiſſe, & noſſe locum quem apud te is teneret) quam in partem prouinciæ maximè putaret te velle vt in ſuccedendo primùm venirem. quum ille mihi reſpondiſſet, nihil me tibi gratius facere poſſe, quàm ſi ad Sidam nauigaſſem: etſi minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen me ita dixi eſſe facturum. Idem ego quum L. Clodium Corcyræ cõueniſſem, hominem ita tibi coniunctum, vt mihi, cum illo quum lo-

querer,

quæreret, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum eſſe, vt in eam partem quam Phania rogaſſet, primùm venirem: tunc mihi ille quum gratias egiſſet, magnopere à me petiuit vt Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia velle eſſe, vt quamprimum decederes: quin, niſi ego ſucceſſor eſſem, quem tu cuperes videre, te, antea quàm tibi ſucceſſum eſſet, deceſſurum fuiſſe. quod quidem erat conſentaneum cum iis literis quas ego Romæ acceperam: ex quibus perſpexiſſe mihi videbar quàm feſtinares decedere. Reſpondi Clodio, me ita eſſe facturum: ac multo quidem libentius, quàm ſi illud eſſet faciendum quod promiſeram Phaniæ. itaque & conſilium mutaui, & ad te ſtatim mea manu ſcriptas literas miſi: quas quidem ex tuis literis intellexi, ſatis maturè ad te eſſe perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. conſidera nunc viciſſim tuum. Non modò ibi non fuiſti, vbi me quamprimum videre poſſes: ſed eò diſceſſiſti, quò ego te ne perſequi quidē poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendum, lege, vt opinor, Cornelia, conſtituti eſſent. vt tuum factum illis qui quo animo inter nos ſimus, ignorant, alieni hominis (vt leuiſſimè dicam) & fugientis congreſſum: meum verò, coniunctiſſimi & amiciſſimi eſſe videatur. Ac mihi tamen, antequam in prouinciam venirem, redditæ ſunt à te literæ: quibus etſi te Tarſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem mei conueniendi afferebas: quum interea, credo equidem, maleuoli homines (latè enim patet hoc vitium, & eſt in multis) ſed tamen probabilem materiem nacti ſermonis, ignari meæ conſtantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te forum Tarſi agere, ſtatuere multa, decernere, iudicare, dicerent: quū poſſes iam ſuſpicari, tibi eſſe ſucceſſum: quæ ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui breui tempore ſibi ſuccedi putarent. Horum ego ſermone non mouebar: quinetiam (credas mihi velim(ſiquid tu ageres, leuari me putabam moleſtia: & ex annua prouincia, quæ mihi longa videretur, propè iam vndecim menſium prouinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi vnius menſis labor detractus eſſet. Illud (verè dicam) me mouet, in tanta militum paucitate abeſſe tres cohortes, quæ ſint pleniſſimæ, nec me ſcire vbi ſint.

Moleſtiſſimè autem fero, quòd te vbi viſurus ſim, neſcio: eóque ad te tardius ſcripſi, quòd quotidie teipſum exſpectabã: quum interea ne literas quidem vllas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut vbi te viſurus eſſem. Itaque virum fortem mihiq; in primis probatum, Antonium, præfectũ euocatorum, miſi ad te, cui, ſi tibi videretur, cohortes traderes: vt, dum tempus anni eſſet idoneum, aliquid negotii gerere poſſem. in quo, tuo conſilio vt me ſperarem eſſe vſurum, & amicitia noſtra & literæ tuæ fecerant. quod ego ne nunc quidem deſpero: ſed planè quando aut vbi te viſurus ſim, niſi ad me ſcripſeris, ne ſuſpicari quidem poſſum. Ego, vt me tibi amiciſſimum eſſe & æqui & iniqui intelligant, curabo: de tuo in me animo iniquis ſecus exiſtimandi videris nonnihil loci dediſſe. id ſi correxeris, mihi valde gratum erit. Et, vt habere rationem poſſis, quo loco me, ſalua lege Cornelia, conuenias: ego in prouinciam veni pridie kalen. Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam: caſtra moui ab Iconio pridie cal. Sept. Nunc tu & ex diebus & ex ratione itineris, ſi putabis me eſſe conueniendum, conſtitues quo loco id cõmodiſſimè fieri poſſit, & quo die. Vale.

ARG. *Querelam Appii refellit: contráque ipſe queritur, & oſtendit ſe iuſtè queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.*

Cicero imp. s. d. Appio Pulchro. 7

PLVRIBVS verbis ad te ſcribam, quum plus otii nactus ero: hæc ſcripſi ſubitò, quum Bruti pueri Laodiceæ me conueniſſent, & ſe Romam properare dixiſſent. itaque nullas iis, præterquam ad te & ad Brutum, dedi literas. Legati Apameani mihi volumen à te plenũ querelæ iniquiſſimè reddiderunt, quòd eorum ædificationem literis meis impediſſem. Eadem epiſtola petebas, vt eos quamprimum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem: & ſimul peracutè querebare, quòd eos tributa exigere vetarem priùs quàm ego re cognita permiſiſſem. genus enim quoddam fuiſſe impediendi, quum ego cognoſcere nõ poſſem, niſi quum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. Ad omnia accipe, & cognoſce æquitatem expoſtulationis tuæ.

Primùm

Primùm, quum ad me aditum eſſet ab iis qui dicerent à ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me ſcribere, ne facerent antequam ego rem cauſámque cognoſcerem? Non poteram (credo) ante hiemem. ſic enim ſcribis. Quaſi verò ad cognoſcendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tam longè? inquis. quid? quum dabas iis literas, per quam mecum agebas, ne eos impedirem quominus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametſi id quidem fecerunt ridiculé. quas enim literas afferebant, vt opus æſtate facere poſſent, eas mihi poſt brumam reddiderunt. Sed ſcito, & multo plures eſſe qui de tributis recuſent quàm qui exigi velint, & me tamen, quod te velle exiſtimem, eſſe facturum. De Apameanis hactenus. A Pauſania, Lentuli liberto, accenſo meo, audiui, quũ diceret, te ſecum eſſe queſtum quòd tibi obuiam non prodiiſſem. Scilicet contempſi te: nec poteſt fieri me quicquam ſuperbius. Quum puer tuus ad me ſecũda ferè vigilia veniſſet, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiaſſet, incertúmque, vtra via, quum eſſent duæ: altera Varronem, tuum familiariſſimum, altera Qu. Leptam, præfectum fabrûm meum, tibi obuiam miſi: mandaui vtrique eorum vt antè ad me excurrerent, vt tibi obuiã prodire poſſem. currẽs Lepta venit, mihíque nuntiauit, te iam caſtra prætergreſſum eſſe. confeſtim Iconium veni. cætera iam tibi nota ſunt. An ego tibi obuiam non prodirem? primùm Appio Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput eſt, amico? præſertim quum in iſto genere multo etiam ambitioſius facere ſoleam, quàm honos meus & dignitas poſtulat. Sed hæc hactenus. Illud idem Pauſania dicebat te dixiſſe, Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio proceſſit obuiam, Cicero Appio noluit? Quæſo, etiámne tu has ineptias? homo (mea ſententia) ſumma prudentia, multa etiã doctrina, plurimo rerum vſu: addo vrbanitatem, quæ eſt virtus, vt Stoici rectiſſimè putant: vllam Appietatem aut Lentulitatem valere apud me plus quàm ornamenta virtutis exiſtimas? Quum ea conſequutus nondum eram, quæ ſunt hominum opinionibus ampliſſima: tamen iſta veſtra nomina nunquam ſum admiratus: viros eos qui ea vobis reliquiſſent magnos arbitrabar. Poſtea verò

quàm ita & cepi & geſſi maxima imperia, vt mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem: ſuperiorem quidem nunquam, ſed parem vobis me ſperaui eſſe factum. Nec mehercule aliter vidi exiſtimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus qui vnquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipſi antepono.. tu ſi aliter exiſtimas, nihil errabis, ſi paulo diligentius (vt, quid ſit ἐξοχὴ, quid ſit εὐγένεια, intelligas) Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, vt ad rem redeam, me tibi non amicum modò, verumetiam amiciſſimum exiſtimes velim. profectò omnibus meis officiis efficiam vt ita eſſe verè poſſis iudicare. tu autem ſi id agis, vt minus mea cauſſa, dum ego abſum, debere videaris, quàm ego tua laborarim: libero te iſta cura.

--- παρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

ſin autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quominus tua cauſa velim: hoc aſſequere, vt, quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officii mei, beneuolentiæque, quam à me certo iudicio ſuſceptam, quoad tu voles, conſeruabo. Vale.

ARG. Querulis Appii literis reſpondet cum excuſatione ſui facti: ipſumq; Appium aut imprudentem ſignificat, qui ſermonibus iniquorum crediderit: aut nimis aſtutum, qui ea quæ ipſi in mentem veniant, aliis attribuat.

Cicero procos. s.d. Appio Pulchro. 8

ETSI, quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hanc epiſtolam, quum ad vrbem eſſes, eſſe lecturum, refrigerato iam leuiſſimo ſermone hominum prouincialium: tamen, quum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putaui, vt tuis literis breuiter reſponderem. Sed prima duo capita epiſtolæ tuę tacita mihi quodammodo relinquenda ſunt. nihil enim habent, quod aut definitum ſit, aut certum, niſi, me vultu & taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum: idque pro tribunali, quum aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuiis, intelligi potuiſſe. Hoc totum nihil eſſe, poſſum intelligere:

ſed

ſed quum ſit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidē ſcio, meos multos, & illuſtres, & ex ſuperiore & ex æquo loco ſermones habitos cum tua ſumma laude, & cum magna ſignificatione noſtræ familiaritatis, ad te verè potuiſſe deferri. Nam quod ad legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius aut iuſtius, quàm vt ſumtus egentiſſimarum ciuitatum minuerem ſine vlla imminutione dignitatis tuæ, præſertim ipſis ciuitatibus poſtulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiſcētium notum non erat. Apameæ quum eſſem, multatum ciuitatum principes ad me detulerunt, ſumtus decerni legatis nimis magnos, quum ſoluendo ciuitates non eſſent. Hîc ego multa ſimul cogitaui. primùm, te, hominem non ſolùm ſapientem, verumetiam (vt nunc loquimur) vrbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari. idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis diſputauiſſe: Primùm, Appium Clodium ſenatui populoque Rom. non Myndenſium teſtimonio (in ea enim ciuitate mentio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe laudatum. Deinde, me iſta vidiſſe multis accidere, vt eorum cauſſa legationes Romam venirent: ſed his legationibus non meminiſſe vllum tempus laudandi aut locum dari: ſtudia mihi eorum placere, quòd in te bene merito grati eſſent: conſilium totum videri minimè neceſſarium. ſi autem vellent declarare in eo officium ſuum, laudaturum me, ſi quis ſuo ſumtu functus eſſet officio: cōceſſurum, ſi legitimo: non permiſſurum, ſi infinito. Quid enim reprehendi poteſt? niſi quod addis, viſum eſſe quibuſdam edictum meum quaſi conſultò ad iſtas legationes impediēdas eſſe accommodatum. Iam non tam mihi videntur iniuriam facere ii qui hæc diſputant, quàm ſi cuius aures ad hanc diſputationem patent. Romæ compoſui edictum. nihil addidi, niſi quod publicani me rogarunt, quum Samum ad me veniſſent, vt de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentiſſimè ſcriptum caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumtus ciuitatum: quo in capite ſunt quædam noua, ſalutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiuiſſe aliquid in quo te offenderem, tranſlatitium eſt. neque enim eram tam deſipiens, vt priuatæ rei cauſa legari putarem,

qui & tibi non priuata, & pro re non priuata ſua ſed publica, non in priuato ſed in publico orbis terræ conſilio, id eſt in ſenatu, vt gratias agerent, mittebantur. Neque, quum edixi ne quis iniuſſu meo proficiſceretur, excluſi eos qui me in caſtra & qui trans Taurum perſequi non poſſent. nam id eſt maximè in tuis literis irridendum. quid enim erat quòd me perſequerentur in caſtra? Taurúmne tranſirent, quum ego Laodicea vſque ad Iconium iter ita fecerim, vt me omnium illarum diœceſium, quæ cis Taurum ſunt, omiúmque earum ciuitatum magiſtratus legationéſque conuenirent? Niſi fortè poſtea cœperunt legare, quàm ego Taurum tranſgreſſus ſum. quod certè non ita eſt. quum enim Laodiceæ, quum Apameæ, quum Synnadis, quum Philomeli, quum Iconii eſſem, quibus in oppidis omnib. commoratus ſum: omnes iam iſtius generis legationes erant conſtitutæ. Atque hoc tamen te ſcire volo, me de ipſo ſumtu legationum aut minuendo aut remittendo decreuiſſe nihil, niſi quòd principes ciuitatum à me poſtulaſſent, ne in venditionem tributorum, & illam acerbiſſimam exactionem, quàm tu non ignoras, capitum atque oſtiorum, inducerentur ſumtus minimè neceſſarii. Ego autem, quum hoc ſuſcepiſſem, non ſolùm iuſtitia ſed etiam miſericordia adductus, vt leuarē miſeriis perditas ciuitates, & perditas maximè per magiſtratus ſuos, non potui in illo ſumtu non neceſſario negligens eſſe. Tu, quum iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt, non debuiſti credere. ſin autem eo genere delectaris, vt quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas; genus ſermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego, ſi in prouincia de tua fama detrahere vnquam cogitaſſem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundiſii, neq; ad præfectum fabrûm, Corcyræ, quem in locum me venire velles, retuliſſem. Quare potes, doctiſſimis hominib. auctoribus, quorum ſunt de amicitia gerenda præclariſſimè ſcripti libri, genus hoc totum orationis tollere: Diſputabant, ego contrà differebam: Dicebant, ego negabam. An mihi de te nihil eſſe dictum vnquam putas? ne hoc quidem, quòd, quum me Laodiceam venire voluiſſes, Taurum ipſe tranſiſti? quòd iiſdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus

Tarſi? Non dicam plura, ne, in quo te obiurgem, id ipſum, videar imitari. illud dicam, vt ſentio: ſi iſta quæ alios loqui dicis, ipſe ſentis: tua ſumma culpa eſt; ſin alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quòd audis, culpa nõnulla eſt. mea ratio in tota amicitia noſtra conſtans & grauis reperietur. Quòd ſi quis me aſtutiorem fingit, quid poteſt eſſe callidius, quàm, quum te abſentẽ ſemper defenderim, quum præſertim mihi vſu venturum non arbitrarer, vt ego quoque abſens à te defendendus eſſem, nũc committere, vt tu iure optimo me abſentem deſerere poſſes? Vnum genus excipio ſermonis, in quo perſæpe aliquid dicitur quod te putẽ nolle dici: ſi aut legatorum tuorum cuipiam aut præfectorum aut tribunorũ mil. malè dicitur. quod tamen ipſum non mehercule adhuc accidit me audiente, vt aut grauius diceretur, aut in plures, quàm mecum Corcyræ Clodius eſt loquutus, quum in eo genere maximè quereretur te aliorum improbitate minus felicem fuiſſe. Hos ego ſermones, quòd & multi ſunt, & tuã exiſtimationem (vt ego ſentio) non offendunt, laceſſiui nunquam, ſed non valde repreſſi. ſi quis eſt qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe, non noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam. ſimulq; non de me is peius, quàm de te, exiſtimat. ſin autem aliquem mea inſtituta in prouincia non delectant, & quadam diſſimilitudine inſtitutorum meorum ac tuorum lædi ſe putat, quum vterque noſtrûm rectè fecerit, ſed non idem vterque ſequutus ſit; hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, vt hominis nobiliſſimi, latius in prouincia patuit; noſtra ſi anguſtior eſt (etſi de tua prolixa beneficaque natura limauit aliquid poſterior annus propter quandam triſtitiam temporum) non debent mirari homines, quum & natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, & temporibus, quibus alii mouentur, iiſdem ego mouear, me eſſe acerbum ſibi, vt ſim dulcis mihi. De rebus vrbanis quòd me certiorem feciſti, cùm per ſe mihi gratum fuit, tum quòd ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore. in quibus vnum illud te præcipuè rogo, vt cures, nequid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis. Hortenſiumq; noſtrum collegam & familiarem, roges, vt, ſi vnquam mea cauſſa quicquam aut ſenſit aut fecit, de hac quoque ſententia bima decedat, qua

mihi nihil poteſt eſſe inimicius. De noſtris rebus quod ſcire vis, Tarſo nonis Oct. Amanum verſus profecti ſumus. Hæc ſcripſi poſtridie eius diei, quum caſtra haberem in agro Mopſuheſtiæ. ſi quid egero, ſcribam ad te, neq; domum vnquam ad meos literas mittam, quin adiungam eas quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuiſſe nullos puto. Arabes qui fuerunt, admiſto Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertiſſe. hoſtem eſſe in Syria negant vllum. Tu velim ad me quam ſæpiſſimè & de tuis rebus ſcribas, & de meis, & de omni reip. ſtatu. de quo ſum ſolicitus eo magis, quòd ex tuis literis cognoui, Pompeium noſtrum in Hiſpaniam iturum. Vale.

ARG. Appii literis, humaniſsimè ſcriptis, humaniſsimè & ipſe reſpondet. gratulatur de triumphi ſpe. hortatur ad abſolutionem librorum auguralium. ſupplicationes petit.

Cicero Imp. s. d. Appio Pulchro. 9

VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio plenas humanitatis, officii, diligentiæ. adſpectus videlicet vrbis tibi tuam priſtinam vrbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere, antequam ex Aſia egreſſus es, ad me literas miſiſti, vnas de legatis à me prohibitis proficiſci, alteras de Apameanorum ædificatione impedita, legi perinuitus. itaque conſcientia meæ conſtantis erga te voluntatis reſcripſi tibi ſubiratus. Iis verò literis lectis, quas Philotimo liberto meo dediſti, cognoui intellexique in prouincia multos fuiſſe, qui nos, quo animo inter nos ſumus, eſſe nollent: ad vrbem verò vt acceſſeris, vel potius vt primùm tuos videris, cognoſce te ex iis, qua in te abſentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te obſeruantia & conſtantia fuiſſem. Itaque quanti illud me æſtimare putas, quod eſt in tuis literis ſcriptum? ſiquid acciderit quod ad meam dignitatem pertineat, etſi vix fieri poſſit, tamen te parem mihi gratiam relaturum. tu verò facilè facies. NIHIL eſt enim, quod ſtudio & beneuolentia, vel amore potius, effici non poſſit. Ego, etſi & ipſe ita iudicabam, & fiebam crebrò à meis per literas certior, tamen maximam lætitiam cepi ex tuis literis de ſpe minimè dubia & planè explorata triumphi tui: neque verò ob eam cauſſam,

quo

quo ipſe facilius cōſequerer,(nam id quidem Επικούρειον eſt) ſed mehercule, quòd tua dignitas atque amplitudo mihi eſt ipſa cara per ſe. Quare,quoniā plures tu habes quàm cæteri, quos ſcias in hanc prouinciam proficiſci, quòd te adeūt ferè omnes, ſiquid velis: gratiſſimū mihi feceris, ſi ad me, ſimulatq; adeptus eris quod & tu cōfidis & ego opto, literas miſeris. Longi ſubſellii (vt noſter Pompeius appellat) iudicatio & mora ſiquem tibi item vnū alterúmve diem abſtulerit (quid enim poteſt amplius?) tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit. ſed ſi me diligis, ſi à me diligi vis, ad me literas, vt quamprimùm lætitia afficiar, mittito. Et velim reliquum quod eſt promiſſi ac muneris tui, mihi perſoluas. cùm ipſam cognitionem iuris auguralis conſequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter ſtudiis erga me muneribusque delector. Quod autem à me tale quiddam deſideras, ſanè mihi conſiderādum eſt, quónam te remunerer potiſſimum genere. nam profectò non eſt meum, qui in ſcribendo, vt ſoles admirari, tantùm induſtriæ ponam, committere vt in ſcribendo negligens fuiſſe videar: præſertim quum id non modò negligentis, ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. verùm hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide diligentiáque, & pro noſtra non inſtituta ſed iam inueterata amicitia, cures, enitare, vt ſupplicatio nobis quamhonorificentiſſimè quamprimumque decernatur. Omnino ſerius miſi literas quàm vellem. in quo cùm difficultas nauigandi fuit odioſa, tum in ipſum diſceſſum ſenatus incidiſſe credo meas literas. ſed id feci adductus auctoritate & conſilio tuo: ídque à me rectè factum puto, quòd non ſtatim vt imperator appellatus ſim, ſed aliis rebus additis æſtiuiſque confectis, literas miſerim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quēadmodum oſtendis: meq; totum & mea & meos commendatos habebis. Vale.

Arg. *Dolabella Appium accuſauerat, eoq; ipſo tempore Ciceronis filiam duxerat vxorem. id factum à ſuis ſe inſciente conatur Cicero probare, & in hanc ſententiam multa colligit.*

Cicero imp. s. d. Appio Pulchro. 10

Qvvm eſt ad nos allatum de temeritate eorum qui tibi

negotium faceſſerent, etſi grauiter primo nuntio commotus ſum, quòd nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, vt me collegi, cætera mihi facillima videbãtur, quòd & in te ipſo maximam ſpem & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem iſtum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud planè moleſtè tuli, quòd certiſſimum & iuſtiſſimum triumphum hoc inuidorum conſilio eſſe tibi ereptum videbam. quod tu ſi tanti facies quanti ego ſemper iudicaui faciundum eſſe: facies ſapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum iuſtiſſimum. ego enim planè video fore, neruis, opibus ſapientiaque tua, vehementer vt inimicos tuos pœniteat intemperantiæ ſuæ. De me tibi ſic, conteſtans omnes deos, promitto atque confirmo; me pro tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro ſalute) in hac prouincia, cui tu præfuiſti, rogando, deprecatoris, laborando, propinqui, autoritate, cari hominis, vt ſpero, apud ciuitates, grauitate, imperatoris, ſuſcepturum officia atque partes. omnia volo à me & poſtules & expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Qu. Seruilius perbreues à te mihi literas reddidit: quæ mihi tamen nimis longæ viſæ ſunt. iniuriam enim mihi fieri putabam, quum rogabar. nollem accidiſſet tempus, in quo perſpicere poſſes quanti ego te, quanti Pompeium (quem vnũ ex omnibus facio, vt debeo, plurimi) quãti Brutum facerem: quamquam in conſuetudine quotidiana perſpexiſſes, ſicuti perſpicies: ſed quoniam accidit, ſiquid à me prætermiſſum fuerit, commiſſum facinus & admiſſum dedecus cõfitebor. Pontinius, qui à te tractatus eſt præſtãti ac ſingulari fide, (cuius tui beneficii ſum ego teſtis) præſtat tibi memoriam beneuolentiamque quam debet. qui quum, maximis rebus ſuis coactus, à me inuitiſſimè deceſſiſſet, tamen vt vidit tua intereſſe, conſcendens iam nauem Epheſo Laodiceam reuertit. Talia quum te ſtudia videam habiturum eſſe innumerabilia, planè dubitare nõ poſſum quin tibi amplitudini iſta ſollicitudo futura ſit. Si verò effícis vt cenſores creentur, & ſi ita geſſeris cenſurã vt & debes & potes: non tibi ſolùm, ſed tuis omnibus video in perpetuum ſummo te præſidio futurum. Illud pugna & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur; vt, quum hîc tibi ſatisfecerimus, iſtic

quoq;

quoq; noſtram in te beneuolentiam nauare poſſimus. Quæ de hominum atq; ordinum omniũ erga te ſtudiis ſcribis ad me, minimè mihi miranda & maximè iocunda acciderunt: eademq; ad me perſcripta ſunt à familiaribus meis. Itaq; capio magnam voluptatem, cùm tibi, cuius mihi amicitia non ſolùm ampla ſed etiam iocunda eſt, ea tribui quæ debeãtur: tũ verò etiamnum remanere in ciuitate noſtra ſtudia propè omnium conſenſu erga fortes & induſtrios viros: quæ mihi ipſi vna ſemper tributa merces eſt laborũ & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuiſſe in eo adoleſcente, cuius ego ſalutem duobus capitis iudiciis ſumma contentione defendi, vt, tuis inimicitiis ſuſcipiẽdis, obliuiſceretur patroni omnium fortunarum ac rationum ſuarũ: præſertim quum tu omnibus vel ornamentis vel præſidiis redundares, illi (vt leuiſſimè dicam) multa deeſſent: cuius ſermo ſtultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cœlio familiari noſtro perſcriptus: de quo item ſermone multa ſcripta ſunt abs te. Ego autem citius cum eo qui tuas inimicitias ſuſcepiſſet, veterem cõiunctionem diremiſſem, quàm nouam conciliaſſem. neque enim de meo erga te ſtudio dubitare debes: neq; id eſt obſcurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit. ſed tamen ſignificatur in tuis literis ſuſpicio quædam & dubitatio tua: de qua alienũ tempus eſt mihi tecum expoſtulandi, purgãdi autem mei neceſſarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quominus Romã ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, ſi te palàm odiſſem, minus quod tibi obeſſet, facere? ſi clã, magis apertè inimicus eſſe? Quòd ſi eſſem ea pfidia qua ſunt ii qui in nos hæc cõferunt: tamen ea ſtultitia certè non fuiſſem, vt aut in obſcuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, ſummam oſtenderem volũtatem nocendi. Ad me adire quoſdam memini, qui dicerent, nimis magnos ſumtus legatis decerni. quibus ego non tam imperaui quàm cenſui, ſumtus legatis quammaximè ad legem Corneliam decernendos. atq; in eo ipſo me non perſeueraſſe, teſtes ſunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quæq; voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines leuiſſimi onerarunt? non modò ſublatos ſumtus, ſed etiam à procuratoribus eorum qui iam profecti eſſent, repetitos, & ab-

latos, eámque cauſſam multis omnino non eundi fuiſſe. Quererer tecum atque expoſtularem, niſi, vt ſuprà ſcripſi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quàm accuſare te, mallem: idq; putarem eſſe rectius. Itaq; nihil de te, quòd credideris, de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam. Nam ſi me virum bonum, ſi dignum iis ſtudiis eâque doctrina cui me à pueritia dedi, ſi ſatis magni animi, non minimi conſilii in maximis rebus perſpectum habes: nihil in me non modò perfidioſum & inſidioſum & fallax in amicitia, ſed ne humile quidem aut ieiunum debes agnoſcere: ſin autem me aſtutum & occultum lubet fingere, quid eſt quod minus cadere in eiuſmodi naturam poſſit, quàm aut florentiſſimi hominis aſpernari beneuolentiam? aut eius exiſtimationem oppugnare in prouincia, cuius laudẽ domi defenderis? aut in ea re animum oſtendere inimicũ, in qua nihil obſis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandũ odium apertiſſimum ſit, ad nocendum, leuiſſimum? Quid erat autem cur ego in te tam implacabilis eſſem, quum te ex fratre meo ne tunc quidem quum tibi propè neceſſe eſſet eas agere partes, inimicum mihi fuiſſe cognouiſſem? quum verò reditum noſtrum in gratiam vterque expetiſſet: quid in conſulatu tuo fruſtra mecum egiſti, quod me aut facere aut ſentire voluiſſes? quid mihi mandaſti, quum te Puteolis proſequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quòd ſi id eſt maximè aſtuti, omnia ad ſuam vtilitatem referre: quid mihi tandem erat vtilius, quid commodis meis aptius, quàm hominis nobiliſſimi atque honoratiſſimi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno vel ornamento vel præſidio eſſe poſſent? quæ tamẽ ego omnia, in expetenda amicitia tua, non aſtutia quadam, ſed aliqua potius ſapientia ſequutus ſum. Quid illa vincula, quibus quidem libentiſſimè adſtringor, quanta ſunt? ſtudiorum ſimilitudo, ſuauitas conſuetudinis, delectatio vitæ atque victus, ſermonis ſocietas, literæ interiores? Atque hæc domeſtica. Quid illa tandem popularia? reditus illuſtris in gratiam, in quo ne per imprudentiã quidem errari poteſt ſine ſuſpicione perfidiæ: ampliſſimi ſacerdotii collegiũ, in quo non modò amicitiam violari apud maiores noſtros fas non erat, ſed ne cooptari quidem ſacerdotem

dotem

dotem licebat,qui cuiquam ex collegio eſſet inimicus. Quę vt omittam tam multa atque tanta,quis vnquam tanti quēquam fecit aut facere potuit,aut debuit, quanti ego Cn. Pōpeium,ſocerum filiæ tuæ?Etenim, ſi merita valent, patriam, liberos, ſalutem ,dignitatem, memetipſum mihi per illum reſtitutum puto:ſi conſuetudinis iocunditas,quę fuit vnquā amicitia conſularium in noſtra ciuitate coniunctior? ſi vlla amoris atque officii ſigna, quid mihi ille non cōmiſit? quid non mecum communicauit? quid de ſe in ſenatu, quū ipſe abeſſet, per quenquam agi maluit? quibus ille me rebus nō ornatiſſimum voluit ampliſſimé? qua denique ille facilitate, qua humanitate, tulit contentionem meam pro Milone, aduerſantem interdum actionibus ſuis? quo ſtudio prouidit, nequa me illius temporis inuidia attingeret, quum me conſilio, quum auctoritate, quum armis deniq; texit ſuis? quibus quidem temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, non modò vt Phrygi alicui aut Lycaoni, quod tu in legatis feciſti, ſed ne ſummorum quidem hominū maleuolis de me ſermonibus crederet. Huius igitur filius quū ſit gener tuus, quúmque præter hanc coniunctionem affinitatis, quàm ſis Cn. Pompeio carus quámque iocundus, intelligam: quo tandem animo in te eſſe debeo? quum præſertim eas ad me is literas miſerit, quibus, etiamſi tibi, cui ſum amiciſſimus, hoſtis eſſem, placarer tamen, totúmque me ad eius viri, ita de me meriti, voluntatem nutúmque conuerterem. Sed hæc hactenus. pluribus enim etiam fortaſſe verbis quàm neceſſe fuit, ſcripta ſunt. Nunc ea quæ à me perfecta quæque inſtituta ſunt, cognoſce. Atque hæc agimus & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. te enim, vt ſpero, propediem cenſorem audiemus: cuius magiſtratus officia, quæ ſunt maximi animi ſummíque conſilii, tibi diligentius & accuratius quàm hæc quæ nos de te agimus, cogitanda eſſe cenſeo. Vale.

ARG. *Acceptis ab Appio literis de abſolutione maieſtatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi ſperandum ſignificat.*

Cicero

Cicero imp. s. d. Appio Pulchro, vt ſpero, cenſori. 11

Qvvm eſſem in caſtris ad fluuium Pyramum, redditæ mihi ſunt vno tempore à te epiſtolæ duæ, quas ad me Qu. Seruilius Tarſo miſerat. earum in altera dies erat adſcripta nonarum Aprilium: in altera, quæ mihi recẽtior videbatur, dies nõ erat. Reſpondebo igitur ſuperiori prius: in qua ſcribis ad me de abſolutione maieſtatis. de qua etſi permulto antè certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipſa (nihil enim fuit clarius: non quòd quiſquam aliter putaſſet: ſed nihil de inſignibus ad laudem viris obſcurè nuntiari ſolet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non ſolùm quia planius loquebantur & vberius quàm vulgi ſermo: ſed etiam quia magis tibi videbar gratulari, quum de te ex teipſo audiebam. Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem, epiſtolam verò oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. quæ enim à cuncto populo, à ſenatu, à iudicibus, ingenio, induſtriæ, virtuti, tribuũtur: quia mihi ipſe aſſentor fortaſſe, quum ea eſſe in me fingo, mihi quoq; ipſi tribui puto: nec tam glorioſum exitũ tui iudicii extitiſſe, ſed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuiſſe mirabar. De ambitu verò quid intereſt, inquies, an de maieſtate? Ad rem nihil. alterum enim non attigiſti, alteram auxiſti. Veruntamẽ eſt maieſtas (vt Sylla voluit) ne in quemuis impunè declamare liceret: ambitus verò ita apertam vim habet, vt aut accuſetur improbè, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta, largitio ignorari poteſt? tuorum autem honorum curſus cui ſuſpectus vnquã fuit? me miſerum, qui non affuerim: quos ego riſus excitaſſem! Sed de maieſtatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iocundiſſima fuerunt: vnum, quòd te ab ipſa rep. defenſum ſcribis, quæ quidem etiam in ſumma bonorum & fortium ciuium copia tueri tales viros deberet, nunc verò eo magis, quòd tanta penuria eſt in omni vel honoris vel ætatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterum, quòd Pompeii & Bruti fidem beneuolentiamque mirificè laudas. lætor virtute & officio cùm tuorum neceſſariorum, meorum amiciſſimorum, tum maximè alterius omnium ſeculorum & gentium principis, alterius

terius

tertius iampridem iuuentutis, celeriter (vt ſpero) ciuitatis. De mercenariis teſtibus à ſuis ciuitatibus notandis, niſi iam factum aliquid eſt per Flaccum, fiet à me, quum per Aſiam decedam. Nũc ad alterã epiſtolam venio. Quòd ad me quaſi formã cõmunium temporũ & totius reip. miſiſti expreſſam, prudentia literarũ tuarum valde eſt mihi grata. video enim & pericula leuiora quàm timebã, & maiora præſidia, ſi quidem, vt ſcribis, omnes vires ciuitatis ſe ad Pompeii ductum applicauerunt: tuumque ſimul promptum animum & alacrem perſpexi ad defendendam remp. mirificamq́; cepi voluptatem ex hac tua diligentia. quòd in ſummis tuis occupationibus mihi tamen reipubl. ſtatum per te notum eſſe voluiſti. Nam augurales libros ad commune vtriuſque noſtrûm otium ſerua. ego enim à te quum tua promiſſa per literas flagitabam, ad vrbem te otioſiſſimum eſſe arbitrabar. nunc tamen, vt ipſe polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non conuenerat me: nec erat iam quiſquam mecum tuorũ, præter omnes meos, qui ſunt omnes tui. Stomachoſiores meas literas. quas dicas eſſe, non intelligo. Bis ad te ſcripſi, me purgans diligenter, te leuiter accuſans in eo quòd de me citò credidiſſes. quod genus querelæ mihi quidem videbatur eſſe amici: ſin tibi diſplicet, non vtar eo poſthac. Sed ſi, vt ſcribis, eæ literæ non fuerunt diſertæ, ſcito meas nõ fuiſſe. vt enim Ariſtarchus Homeri verſum negat, quem non probat: ſic tu, (libet enim mihi iocari) quod diſertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in cenſura, ſi iam es cenſor (vt ſpero) de proauo multum cogitato tuo.

ARG. *Gratulatur de abſolutione ambitus: &, querente Appio, quòd accuſatori ſuo Dolabellæ filiam collocarit, oſtendit, id ſe inſciente per ſuos factum.*

Cicero imp. s. d. Appio Pulchro. 12

GRATVLABOR tibi prius, (ita enim rerum ordo poſtulat) deinde ad me conuertar. Ego verò vehementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, abſolutum te eſſe, ſed illud, quod, quo melior ciuis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quóq; plura virtutis & induſtriæ

ornamenta in te ſunt, eo mirandum eſt magis, nullam ne In tabellę quidem latebra fuiſſe abſconditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum atque morum negotium. nihil iam ſum pridem admiratus magis. De me autem, ſuſcipe pauliſper meas partes, & eum te eſſe finge qui ego ſum. ſi facilè inueneris quod dicas, noli ignoſcere hæſitationi meæ. Ego verò velim mihi Tulliæq; meæ (ſicut tu amiciſſimè & ſuauiſſimè optas) proſperè euenire ea quæ me inſciente facta ſunt à meis: ſed ita cecidiſſe, vt agerentur eo tempore, ſpero omnino cum aliqua felicitate, & opto: veruntamen plus me in hac ſpe, tua ſapientia & humanitas conſolatur, quàm opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum huius inſtitutæ orationis, non reperio. neque enim triſtius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipſe ominibus optimis proſequeris: neque non me tamen mordet aliquid. in quo vnum vereor, ne tu parum perſpicias ea quæ geſta ſunt, ab aliis eſſe geſta, quibus ego ita mandaram, vt, quum tam longè abfuturus eſſem, ad me ne referrent, agerent quod probaſſent. In hoc autem mihi illud occurrit. Quid tu igitur, ſi affuiſſes? Rem probaſſem: de tempore, nihil te inuito, nihil ſine conſilio egiſſem tuo. Vides ſudare me, iamdudum laborantem, quo modo ea tuear, quæ mihi tuenda ſunt, & te non offendam. Leua me igitur hoc onere. numquam enim mihi videor tractaſſe cauſſam difficiliorem. ſed tamen ſic habeto: niſi iam tunc omnia negotia cum ſumma tua dignitate diligentiſſimè confeciſſem: tametſi nihil videbatur ad meum erga te priſtinum ſtudium addi poſſe, tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non maiore equidem ſtudio, ſed acrius, apertius, ſignificantius, dignitatem tuam defendiſſem. Decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem III. non. Sext. quũ ad Sidam naui accederem, & mecum Qu. Seruilius eſſet., literæ à meis ſunt redditæ. dixi ſtatim Seruilio (etenim videbatur eſſe commotus) vt omnia à me maiora expectaret. quid multa? beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo ſum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. Nam vt vetus noſtra ſimultas antea ſtimulabat me, vt cauerem necui ſuſpicionem fictè reconciliatæ gratiæ darem: ſic affinitas noua curam mihi affert cauendi,

uendi, nequid de ſummo meo erga te amore detractum eſſe videatur. Vale.

ARG. Agit gratias Appio, quòd amicos ſuos in ſupplicationibus ſibi decernendis ſtudioſè iuuiſſet: pariaq; illi officia pollicetur, quamquam ſocer Dolabellæ ſit, qui de maieſtate & ambitu illum accuſauerat.

Cicero imp. s. d. Appio Pulchro. 13

QVASI diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum ſtudium tuum, ſic quum de tuis rebus geſtis agebatur, inſeruiebam honori tuo. dicam tamen verè: plus quàm acceperas reddidiſti. Quis enim ad me non perſcripſit, te nō ſolùm auctoritate orationis, ſententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram, ſed etiam opera, conſilio, domum veniendo, conueniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum feciſſe? hæc mihi ampliora multo ſunt, quàm illa ipſa propter quæ hæc laborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam ſine virtute aſſequuti ſunt: talium virorum tanta ſtudia aſſequi ſola virtus poteſt. Itaq; mihi propono fructum amicitiæ noſtræ ipſam amicitiam, qua nihil eſt vberius, præſertim in iis ſtudiis, quibus vterque noſtrûm deuinctus eſt. nam tibi me profiteor & in rep. ſocium, de qua idem ſentimus, & in quotidiana vita coniunctum cum iis artibus ſtudiiſque, quæ colimus. Velim ita fortuna tuliſſet, vt, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere poſſes: quod tamen ipſum neſcio qua permotus animi diuinatione, non deſpero. ſed hoc nihil ad te: noſtrum eſt onus. Illud velim ſic habeas, quod intelliges, hac re nouata, additum potius aliquid ad meum erga te ſtudium, cui nihil videbatur addi poſſe, quam quicquam eſſe detractum. Quum hæc ſcribebam, cenſorem iam te eſſe ſperabam: eo breuior eſt hæc epiſtola, &, vt aduerſus magiſtrum morum, modeſtior. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER QVARTVS,

AD SVLPICIVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epiſtolæ argumentum, ſi lector ſciat ſcriptam eſſe, quum Cæſar, pulſo ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeii legatos in Hiſpaniam pararet. reſpondet Sulpicio congreſſum petenti.

M. Cicero s. d. Ser. Sulpicio. 1

CAIVS Trebatius familiaris meus ad me ſcripſit, te ex ſe quæſiſſe quibus in locis eſſem, moleſtéque ferre, quòd me propter valetudinem tuam, quum ad vrbem acceſſiſſem, non vidiſſes, & hoc tempore velle te mecum, ſi propius acceſſiſſem, de officio vtriuſq; noſtrûm communicare. Vtinam Serui ſaluis rebus (ſic enim eſt dicendum) colloqui potuiſſemus inter nos: profectò aliquid opis occidenti reipub. tuliſſemus. Cognoram enim iam abſens, te hæc mala multo antè prouidentem, defenſorem pacis & in conſulatu tuo & poſt cõſulatum fuiſſe. ego autem quum conſilium tuum probarem, & idem ipſe ſentirem, nihil proficiebam. ſerò enim veneram: ſolus eram: rudis eſſe videbar in cauſſa: incideram in hominũ pugnandi cupidorum inſanias. Nunc, quoniã nihil iam videmur poſſe opitulari reipubl. ſiquid eſt in quo nobiſmetipſis conſulere poſſimus, non vt aliquid ex priſtino ſtatu noſtro retineamus, ſed vt quàm honeſtiſſimè lugeamus: nemo eſt omnium, quicum potius mihi, quàm tecum, communicandum putem. Nec enim clariſſimorum virorum, quorum ſimiles eſſe debemus,

bemus, exempla, neq; doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, præcepta te fugiunt. Atque ipſe antea ad te ſcripſiſſem, te fruſtra in ſenatum, ſiue potius in cõuentum ſenatorum, eſſe venturum, ni veritus eſſem ne eius animum offenderem, qui à me, vt te imitarer, petebat. cui quidem ego, quum me rogaret vt adeſſem in ſenatu, eadem omnia quæ à te de pace & de Hiſpaniis dicta ſunt, oſtendi me eſſe dicturum. Rem vides quo modo ſe habeat? orbem terrarum, imperiis diſtributis, ardere bello? vrbem ſine legibus, ſine iudiciis, ſine iure, ſine fide, relictam direptioni & incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil poteſt, non modò quod ſperem ſed vix iam quod audeam optare. ſin autem tibi homini prudentiſſimo videtur vtile eſſe, nos colloqui: quanquam longius etiam cogitabam ab vrbe diſcedere, (cuius iam etiam nomen inuitus audio) tamen propius accedam. Trebatio mandaui, vt, ſi quid tu eum velles ad me mittere, ne recuſaret: idque vt facias, velim: aut, ſi quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex vrbe neceſſe ſit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortaſſe arrogo: vt exploratum habeam, quicquid nos communi ſententia ſtatuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARG. *Diſputat, vtrum manendũ ſit in Italia, an ad Pompeium in Græciam nauigandum: quorum alterum vtilius, alterum honeſtius ait eſſe. concludit, difficilem eſſe deliberationem, ſe tamen diſceſſionem magis probare.*

Cicero s. d. Sulpicio. 2

AD III. cal. Maias, quum eſſem in Cumano, accepi tuas literas; quibus lectis, cognoui non ſatis prudenter feciſſe Philotimum: qui quum abs te mandata haberet (vt ſcribis) de omnibus rebus, ipſa ad me non veniſſet, literas tuas miſiſſet: quas intellexi breuiores fuiſſe, quòd eum perlaturum putaſſes. Sed tamen, poſtquam literas tuas legi, Poſtumia tua me conuenit, & Seruius noſter. his placuit vt tu in Cumanum venires: quòd etiam mecum, vt ad te ſcriberem, egerunt. Quod meum conſilium exquiris, id eſt tale, vt capere facilius ipſe poſſim, quàm alteri dare. quid enim eſt,

quod audeam ſuadere tibi,homini ſumma auctoritate ſummáque prudentia? Si, quid rectiſſimum ſit, quærimus, perſpicuum eſt : ſi, quid maximè expediat, obſcurum: ſin ii ſumus, qui profectò eſſe debemus, vt nihil arbitremur expedire niſi quod rectum honeſtumque ſit: non poteſt eſſe dubium, quid faciendum nobis ſit. Quod exiſtimas meã cauſſam coniunctam eſſe cum tua : certè ſimilis in vtroque noſtrûm, quum optimè ſentiremus, error fuit. nam omnia vtriuſque conſilia ad concordiam ſpectauerunt. qua quũ ipſi Cæſari nihil eſſet vtilius: gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta ſit, vides: neque ſolùm ea perſpicis, quæ geruntur quæque iam geſta ſunt,ſed etiam qui curſus rerum, qui exitus futurus ſit. Ergo àut probare oportet ea quæ fiunt:aut intereſſe, etiamſi non probes. quarum altera mihi turpis,altera etiam periculoſa ratio videtur.Reſtat vt diſcedendum putem:in quo reliqua videtur eſſe deliberatio, quod conſilium in diſceſſu, quæ loca ſequamur. omnino cùm miſerior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu ,ſi videbitur, ita cenſeo facias: vt, ſi habes iam ſtatutum,quid tibi agendũ putes,in quo non ſit cõiunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris: ſin autem eſt quod mecum cõmunicare velis,ego te expectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, ſicut intellexi & Seruio & Poſtumiæ placere. Vale.

ARG. Sulpicium, Achaiæ à Cæſare præfectum, conſolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat. ſcripta eſt epiſtola poſt victum Pompeium.

Cicero S. D. Sulpicio. 3

VEHEMENTER te eſſe ſolicitum, & in communibus miſeriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quanquam minimè miror, & meum quodammodo agnoſco : doleo tamen te , ſapientia præditum propè ſingulari, non tuis bonis delectari potius quàm alienis malis laborare. Me quidem, etſi nemini concedo, qui maio-

maiorem ex pernicie & peſte reipubl. moleſtiam traxerit: tamen multa iam conſolantur, maximeq; conſcientia conſiliorum meorum. Multo enim antè tanquam ex aliqua ſpecula proſpexi tempeſtatem futuram: neq; id ſolùm mea ſponte, ſed multo etiam magis monente & denuntiante te. Etſi enim abfui magnam partem conſulatus tui: tamen & abſens cognoſcebam, quæ eſſet tua in hoc peſtifero bello cauendo & prædicendo ſententia: & ipſe affui primis temporibus tui cõſulatus, quũ accuratiſſimè monuiſti ſenatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quæ meminiſſent, & ſcirent, quum ſuperiores, nullo tali exemplo antea in repub. cognito, tam crudeles fuiſſent, quicunque poſtea rempublicam oppreſſiſſet armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid atque adeò multa addunt & afferunt de ſuo. Quare meminiſſe debes, eos qui auctoritatem & conſilium tuum non ſunt ſequuti, ſua ſtultitia occidiſſe, quum tua prudentia ſalui eſſe potuiſſent. Dices, Quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris & quaſi parietinis reipublicæ? Eſt omnino vix conſolabilis dolor: tanta eſt omnium rerum amiſſio, & deſperatio recuperandi: ſed tamen & Cæſar ipſe ita de te iudicat, & omnes ciues ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, extinctis cæteris, elucere ſanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas moleſtias magna eſſe debent. Quòd autem à tuis abes, id eo leuius ferendum eſt, quòd eodem tempore à multis ac magnis moleſtiis abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non vides, mihi videris meliore eſſe conditione quàm nos qui videmus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem rectè adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimò fieres iis de rebus, quibus leuari poſſent moleſtiæ tuæ. Reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota nec minima ſolatia, &, vt quidem ego ſentio, multo maxima: quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, vt ea mihi ſalutem afferre videãtur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſummè omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniáque quæ à ſapientiſſimis ad bene viuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio curaque didiciſſe: quæ quidem, vel optimis rebus, & vſui &

delectationi eſſe poſſent: his verò temporibus habemus aliud nihil in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter: nec te, tali vel ſcientia vel natura præditum, hortabor vt ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. tantùm dicam (quod te ſpero approbaturum) me, poſteaquam illi arti cui ſtudueram, nihil eſſe loci neque in curia neque in foro viderim, omnem meam curam atque operam ad philoſophiam contuliſſe. Tuæ ſcientiæ excellenti ac ſingulari non multo plus quàm noſtræ, relictum eſt loci. Quare non equidem te moneo: ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in iiſdem verſari rebus, quæ etiamſi minus prodeſſent, animum tamen à ſolicitudine abducerent. Seruius quidem tuus, in omnibus ingenuis artibus, inprimiſque in hac in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita verſatur, vt excellat: à me verò ſic diligitur, vt tibi vni concedam, prætereà nemini: mihique ab eo gratia refertur. in quo ille exiſtimat, quod facilè appareat, quum me colat & obſeruet, tibi quoq; in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.

ARG. *Laudat Sulpicii ſcripta: probat, quòd Achaiæ adminiſtrandæ curam non recuſarit. ſcribit de Marcelli reſtitutione, de ſuis ſtudiis, de Sulpicio filio, de rebus vrbanis, de Cæſare.*

Cicero s. d. Sulpicio. 4

ACCIPIO excuſationem tuam, qua vſus es, cur ſæpius ad me literas vno exemplo dediſſes: ſed accipio ex parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis, qua te ſcribis orationis paupertate (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec agnoſco nec probo: & ego ipſe, quem tu per iocum (ſic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco. εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt, ſed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facilè cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitati & elegantiæ. Conſiliũ tuum, quo te vſum ſcribis, hoc Achaicum negotiũ non recuſauiſſe, quum ſemper probauiſſem, tum multo magis probaui, lectis tuis proximis literis. omnes enim cauſſæ quas cõmemoras,

iu ſtiſſi-

iuſtiſſimæ ſunt, tuáque & auctoritate & prudentia digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior. ſed quia tanta perturbatio & confuſio eſt rerum, ita perculſa & proſtrata fœdiſſimo bello iacent omnia, vt is cuique locus, vbi ipſe ſit, miſerrimus eſſe videatur: propterea & tui te conſilii pœnitet, & nos, qui domi ſumus, tibi beati videmur. At contrà nobis non tu quidem vacuus moleſtiis, ſed præ nobis beatus: atq; hoc ipſo melior eſt tua quàm noſtra conditio, quòd tu, quid doleas, ſcribere audes, nos ne id quidem tutò poſſumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius: ſed ipſius victoriæ, quæ ciuilibus bellis ſemper eſt inſolens. Vno te vicimus, quòd de Marcelli, collegæ tui, ſalute paulo antè quàm tu cognouimus: etiam mehercule, quod quemadmodum ea res ageretur, vidimus. nam ſic fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt, poſtquàm armis diſceptari cœptum eſt de iure publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate. Nam & ipſe Cæſar, accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudatáque honorificentiſſimè & æquitate tua & prudentia, repentè præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello, ne hominis quidem cauſſa, negaturum. Fecerat autem hoc ſenatus, vt quum à L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & quum C. Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus conſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. noli quærere: ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, vt ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reuiuiſcentis reipublicæ. Itaque, quum omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent, præter Volcatium (is enim, ſi eo loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus, mutaui meum conſilium. nam ſtatueram (non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinæ dignitatis) in perpetuum tacere. fregit hoc meum conſilium & Cæſaris magnitudo animi, & ſenatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæſari gratias: meque metuo ne etiam in cæteris rebus honeſto otio priuarim: quod erat vnicum ſolatium in malis. Sed tamen, quando effugi eius offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc rempublicam non putare, ſi perpetuò tacerem, modicè hoc faciam, aut etiam intra modum, vt & illius voluntati & meis ſtudiis ſeruiam. Nam etſi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè phi-

loſophia, delectauit, tamen hoc ſtudium quotidie ingraueſcit, credo & ętatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, vt nulla res alia leuare animum moleſtiis poſſit. à quo ſtudio te abduci negotiis, intelligo ex tuis literis: ſed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noſter, ſumma me obſeruantia colit: cuius ego cùm omni probitate ſummáque virtute, tum ſtudiis doctrináque delector. Is mecum ſæpe de tua manſione aut deceſſione communicat. adhuc in hac ſum ſententia, nihil vt faciamus, niſi quod maximè Cæſar velle videatur. Res ſunt eiuſmodi, vt, ſi Romæ ſis, nihil te præter tuos delectare poſſit. de reliquis, nihil melius ipſo eſt: cæteri & cætera, eiuſmodi, vt, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis quàm videre. Hoc noſtrum conſilium nobis minimè iocundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.

ARG. Quum Cæſar bellum gereret in Hiſpania contra Pompeii liberos, periit Tullia Ciceronis filia, ex partu, iam à Dolabella dimiſſa. conſolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem vndecunque collectis. De Sulpicio ſic Quint. lib. IX. Ser. Sulpicius inſignem non immeritò famam tribus orationibus meruit.

Sulpicius s. d. Ciceroni. 5

POSTEAQVAM mihi renuntiatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ: ſanequam, pro eo ac debui, grauiter moleſtéque tuli, communémque eam calamitatem exiſtimaui: qui ſi iſtic affuiſſem, neque tibi defuiſſem, corámque meum dolorem tibi declaraſſem. Etſi genus hoc conſolationis miſerum atque acerbum eſt: propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur, neque ſine lacrymis multis id conari queunt: vt magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quàm aliis poſſe ſuum officium præſtare: tamen quæ in præſentia mihi in mentem venerunt, decreui breui ad te perſcribere: non quòd ea te fugere exiſtimem, ſed quòd forſitan dolore impeditus, minus ea perſpicias. Quid eſt quòd tantopere te commoueat tuus dolor inteſtinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit: ea no-

ea nobis erepta eſſe, quæ hominibus non minus quàm liberi, cara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes. hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atque omnia minoris æſtimare? An illius vicem (credo) doles, quoties in eam cogitationem neceſſe eſt & tu veneris, & nos ſæpe incidimus, hiſce temporibus non peſſimè cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad viuendum magnoperè inuitare poſſet? quæ res? quæ ſpes? quod animi ſolatium? vt cum aliquo adoleſcente primario coniuncta ætatem ageret? Licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares. An vt ea liberos ex ſeſe pareret, quos quum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per ſe tenere poſſent, honores ordinatim petituri eſſent in republica, in amicorum negotiis liberalitate ſua vterentur? quid horum fuit, quod non prius, quàm datum, ademtum ſit? At verò malum eſt liberos amittere. Malum, niſi hoc peius ſit, hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi fortè eadem res tibi minuere dolorem poſſit. Ex Aſia rediens, quum ab Ægina Megaram verſus nauigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere. poſt me erat Ægina, antè Megara, dextra Piræeus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum ſic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, ſiquis noſtrûm interiit aut occiſus eſt, quorum vita breuior eſſe debet: quum, vno loco, tot oppidorum cadauera proiecta iaceant. víſne tu te Serui cohibere, & meminiſſe, hominem te eſſe natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter ſum confirmatus. hoc idem, ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò, vno tempore tot viri clariſſimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta eſt: omnes prouinciæ conquaſſatæ ſunt: in vnius mulierculæ animula ſi iactura facta eſt, tantoperè comme-

ueris? quæ ſi hoc tempore non ſuum diem obiiſſet, paucis pòſt annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hiſce rebus animum ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiſcere, quæ digna tua perſona ſunt: illam, quam diu ei opus fuerit, vixiſſe: vnà cum republica fuiſſe: te patrem ſuum, prætorem, conſulem, augurem, vidiſſe: adoleſcentibus primariis nuptam fuiſſe: omnibus bonis propè perfunctam eſſe: quum reſpublica occideret, vita exceſſiſſe. quid eſt quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? Denique noli te obliuiſci Ciceronem eſſe, & eum qui aliis conſueueris præcipere & dare conſilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur ſe tenere medicinæ ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt: ſed potius quæ aliis præcipere ſoles, ea tute tibi ſubiice, atque apud animum propone. NVLLVS dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. hoc te expectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientia tua te occurere. Quòd ſi quis etiam inferis ſenſus eſt, qui illius amor in te fuit, pietáſque in omnes ſuos, hoc certè illa te facere non vult. da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ, vt ſi qua in re opus ſit, opera & conſilio tuo vti poſſit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiam huic rei nobis ſeruiendum ſit: noli committere vt quiſquam te putet non tam filiam, quàm reipublicæ tempora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, ſi hoc vnum propoſuero, finem faciam ſcribendi. Vidimus aliquoties ſecundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnámque ex ea re te laudem apiſci. fac aliquando intelligamus, aduerſam quoque te æquè ferre poſſe, neque id maius quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deeſſe. Quod ad me attinet, quum te tranquilliore eſſe animò cognouero, de his rebus quæ hîc geruntur, quemadmodúmque ſe prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARG. Ad Seruii conſolationem reſpondet, ſuum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum: ſed dolendi cauſas apud ſe & plures & grauiores eſſe, quàm apud quemuis alium in ſimili calamitate.

Cicero s. d. Sulpicio. 6

Ego verò Serui, vellem, vt ſcribis, in meo grauiſſimo caſu affuiſſes. quantum enim præſens me adiuuare potueris & conſolando & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis, aliquantulum acquieui. nam & ea ſcripſiſti quæ leuare luctum poſſent: & in me conſolando, non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Seruius tamen tuus, omnibus officiis quæ illi tempori tribui potuerunt, declarauit & quanti ipſe me faceret, & quàm ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore, cuius officia iocundiora ſcilicet ſæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non ratio tua ſolùm, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam auctoritas, conſolatur. turpe enim eſſe exiſtimo, me non ita ferre caſum meum, vt tu, tali ſapientia præditus, ferendum putas: ſed opprimor interdum & vix reſiſto dolori, quòd ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Qu. Maximus, qui filium conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit: & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus: & veſter Gallus: & M. Cato, qui, ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, vt eorum luctum ipſorum dignitas conſolaretur ea quam ex republica conſequebantur. Mihi autem, amiſſis ornamentis iis quæ ipſe commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, vnum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non reipublicæ procuratione, impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: adſpicere curiam non poteram. exiſtimabam, id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus & fortunæ perdidiſſe. Sed quum cogitarem hæc mihi tecum & cum quibuſdam aliis eſſe communia, & quũ frangerem iam ipſe me cogerémque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, vbi conquieſcerem, cuius in ſermone & ſuauitate omnes curas doloreſque deponerem. Nunc

autem hoc tam graui vulnere etiam illa quæ conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. non enim, vt tum me à rep. mæſtum domus excipiebat, quæ leuaret: ſic nunc, domo mœrens, ad remp. confugere poſſum, vt in eius bonis acquieſcam. Itaq; & domo abſum & foro: quòd nec eum dolorem, quem è republ. capio, domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum reſp. Quo magis te expecto, téque videre quamprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla poteſt, quàm coniunctio conſuetudinis ſermonúmque noſtrorum. quamquam ſperabam tuum aduentum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de cauſſis te exopto quamprimum videre, tum etiam vt antè commẽtemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad vnius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (vt perſpexiſſe mihi videor) nec à me alieni, & tibi amiciſſimi. Quod quum ita ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit ineunda nobis, non agẽdi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio quieſcendi. Vale.

ARG. *Suadet vt exulandi conſilium abiiciat & in patriam ſuam redeat: id Cæſarem facilè conceſſurum: id optare ipſius fratrem, id ipſam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.*

Cicero S.D. M. Marcello. 7

ETSI eo te adhuc conſilio vſum intelligo, vt id reprehendere non audeam (non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quòd ea te ſapientia eſſe iudicem, vt meum conſilium non anteponam tuo) tamen & amicitiæ noſtræ vetuſtas & tua ſumma erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt vt ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate. Ego eum te eſſe qui horum malorum initia multo antè videris, conſulatũ magnificentiſſimè atq; optimè geſſeris, præclarè memini: ſed idem etiam illa vidi, neq; te conſilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus, probare, ſempérque ſummè diffidere. qua in ſententia me quoque fuiſſe, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuiſti rebus gerendis, &

ego id ſemper egi ne intereſſem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, conſilio, auctoritate, cauſſa, quæ erant in nobis ſuperiora, ſed lacertis & viribus, quib. pares non eramus. victi ſumus igitur, aut, ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certè & abiecti. In quo tuum conſilium nemo poteſt non maximè laudare, quod cum ſpe vincendi ſimul abieciſti certandi etiam cupiditatem, oſtendiſtíque ſapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum ſuſcipere, extrema non libenter perſequi. Qui non idem conſiliũ quod tu, ſequuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. aut enim renouare bellum conati ſunt, híque ſe in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à pleriſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum. ſed habet iſta ratio (vt mihi quidem videtur) quendam modum: præſertim quum tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe quod dubitationem afferret ei penes quem eſt poteſtas, niſi quòd vereretur ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid ſentiam, nihil attinet dicere, quum appareat ipſe quid fecerim. Sed tamen, ſi iam ita conſtituiſſes vt abeſſe perpetuò malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, vbicunq; eſſes, te fore in eius ipſius quem fugeres, poteſtate. qui ſi facilè paſſurus eſſet, te, carentem patria & fortunis tuis, quietè & liberè viuere: cogitandum tibi tamen eſſet, Romæ ne & domi tuæ, cuiuſmodi res eſſet, an Mytilenis aut Rhodi malles viuere. Sed quum ita latè pateat eius poteſtas, quem veremur, vt terrarum orbem complexa ſit: nónne mauis ſine periculo domi tuæ eſſe, quàm cum periculo alienæ? equidem, etiam ſi oppetenda mors eſſet, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes qui te diligunt, ſentiunt, quorum eſt magna pro tuis maximis clariſſimíſque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam diſſipari nolumus. Nam, etſi nullam poteſt accipere iniuriam, quæ futura perpetua ſit, propterea quòd neque is qui tenet rempubl. pateretur, neque ipſa reſpubl.

tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. iI autem qui eſſent, auderem ſcribere,niſi te intelligere conſiderem. Hic pro te vnius ſolicitudines, vnius etiam multæ & aſſiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur. nos cura & dolore proximi ſumus,precibus tardiores,quòd ius adeundi, quum ipſi deprecatore eguerimus, non habemus.gratia tantum poſſumus,quantum victi.ſed tamẽ conſilio,ſtudio,Marcello non deſumus:à tuis reliquis non adhibemur:ad omnia parati ſumus. Vale.

ARG. *Et hæc epiſtola eò ſpectat vt Marcello reditus in patriam perſuadeatur.*

Cicero S.D. Marcello. 8

NEQVE monere te audeo, præſtanti prudentia virum, nec confirmare,maximi animi hominem virúmque fortiſſimum, conſolari verò nullo modo. Nam ſi ea quæ acciderunt ita fers, vt audio,gratulari magis virtuti debeo, quàm conſolari dolorem tuum: ſin te tanta mala reipublicæ frangunt:non ita abundo ingenio vt te conſoler, quum ipſe me non poſſim. Reliquum eſt igitur vt tibi me in omni re eum præbeam præſtemq́ue, vt ad omnia quæ tui velint, ita adſim præſto, vt me non ſolùm omnia debere tua cauſſa, quæ poſſum,ſed ea quoque quæ non poſſum,putent.Illud tamen vel tu me monuiſſe vel cenſuiſſe puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuiſſe, vt, quod ego facio, tu, quoque animum inducas,ſi ſit aliqua reſpublica,in ea te eſſe oportere iudicio omnium réque principem, neceſſitate cedentem tempori: ſin autem nulla ſit,hunc tamen aptiſſimum eſſe etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem ſequimur, qui locus hoc dominatu vacat? ſin qualemcunque locum, quis eſt domeſtica ſede iocundior? Sed(mihi crede) etiam is qui omnia tenet, fauet ingeniis: nobilitatem verò & dignitatem hominum, quantum ei res & ipſius cauſſa concedit, amplectitur.Sed plura quàm ſtatueram.Redeo ergo ad vnũ illud, me tuum fore cum tuis, ſi modò erunt tui: ſin minus, me certè in omnibus rebus ſatis noſtræ coniunctioni amoríque facturum. Vale.

ARG.

ARG. *Reditum in patriam ſuadet; vt ſupra. argumenta ex intima arte depromit ad perſuadendum firmiſsima.*

Cicero S. D. Marcello. 9

ETSI perpaucis antè diebus dederam Qu. Mutio literas ad te pluribus verbis ſcriptas, quibus declaraueram, quo te animo cenſerem eſſe oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen quum Theophilus libertus tuus proficiſceretur, cuius ego fidem erga te beneuolentiámque perſpexeram, ſine meis literis eum ad te venire nolui. Iiſdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus ſuperioribus literis hortatus ſum, vt in ea republica quæcunque eſt, quamprimum velis eſſe. Multa videbis fortaſſe quæ nolis, non plura tamen quàm audis quotidie. Non eſt porrò tuum, vno ſenſu ſolùm oculorum moueri: quum illud idem auribus percipias, quod etiam maius videri ſolet, minus laborare. At tibi ipſi dicendum erit aliquid quod non ſentias, aut faciendum, quod non probes. Primùm TEMPORI cedere, id eſt, neceſſitati parere, ſemper ſapientis eſt habitum. deinde, non habet, vt nunc quidem eſt, id vitii res. dicere fortaſſe quæ ſentias, non licet: tacere planè licet. omnia enim delata ad vnum ſunt. Is vtitur conſilio ne ſuorum quidem, ſed ſuo. quod non multo ſecus fieret, ſi is rempubl. teneret, quem ſequuti ſumus. An, qui in bello, quum omnium noſtrûm coniunctum eſſe periculum ſuo cerneret, certorũ hominum minimè prudentium conſilio vteretur, eũ magis cõmunem cenſemus in victoria futurum fuiſſe, quàm incertis rebus fuiſſet? & qui nec te conſule tuum ſapientiſſimum conſilium ſequutus eſſet, nec fratre tuo conſulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus vti voluerit, nunc omnia tenentem noſtras ſententias deſideraturũ cenſes fuiſſe? OMNIA ſunt miſera in bellis ciuilibus, quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe iam ſenſit: ſed MISERIVS nihil quàm ipſa victoria: quæ etiamſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores impotentioréſque reddit, vt etiam ſi natura tales nõ ſint, neceſſitate eſſe cogantur. MVLTA enim victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam inuito, facienda ſunt. An tu non videbas mecum ſimul quàm illa crudelis eſſet futura victoria? igitur tunc quoque patria

careres, ne quæ nolles, videres? Non, inquies. ego enim ipſe tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis iſtius conſilii eſt? nam adhuc & factum tuum probatur, &, vt in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli neceſſariò ſequutus ſis, & extrema ſapienter perſequi nolueris: fortuna, quòd honeſto otio tenueris & ſtatum & famam dignitatis tuæ. nunc verò nec locus tibi vllus dulcior eſſe debet patria, nec eam diligere minus debes, quòd deformior eſt, ſed miſereri potius: nec eam, multis claris viris orbatam, priuare etiam adſpectu tuo. Denique, ſi fuit magni animi, non iſſe ſupplicem victori: vide, ne ſuperbi ſit, aſpernari eiuſdem liberalitatem: &, ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi re publica non poſſis frui, ſtultum eſt nolle priuatá. Caput illud eſt, vt, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. magna gladiorum eſt licentia: ſed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, vt Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus ſim. Tuum eſt conſulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

ARG. *Hortatúr vt reditum maturet, iam enim de reditu perſuaſerat.*

Cicero s. d. Marcello. 10

Etsi nihil noui quod ad te ſcriberem, habebam, magiſque literas tuas iam exſpectare incipiebam, vel te potius ipſum: tamen, quum Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur vt quamprimum venias: venies enim (mihi crede) expectatus, neque ſolùm nobis, id eſt tuis, ſed prorſus omnibus. Venit enim mihi in mentem, ſubuereri interdũ ne te delectet tarda deceſſio. quòd ſi nullum haberes ſenſum, niſi oculorum, prorſus tibi ignoſcerẽ, ſi quoſdam nolles videre. ſed, quum leuiora non multo eſſent quæ audirentur, quàm quæ viderentur, ſuſpicarer autẽ multum intereſſe rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere: putaui ea de re te eſſe admonẽdum. Sed quoniã, quod mihi placeret oſtendi, reliqua tu pro

tua

tuâ prudentia conſiderabis: me tamen velim, quòd ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

Arg. Significat ſe in patriam rediturum, commotum conſilio & auctoritate Ciceronis.

Marcellus s. d. Ciceroni. 11

Plvrimvm valuiſſe apud me tuam ſemper auctoritatem cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio potes exiſtimare: quum mihi C. Marcellus frater amantiſſimus mei, non ſolùm conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret, non prius mihi perſuadere potuit, quàm tuis eſt effectum literis vt vterer veſtro potiſſimùm conſilio. Res quemadmodum ſit acta, veſtræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua, etſi eſt mihi probatiſſima, quòd ab optimo ſit animo: tamẽ hoc mihi multo iocundius eſt & gratius, quòd in sũma paucitate amicorum, propinquorum ac neceſſariorum, qui verè meæ ſaluti fauerent, te cupidiſſimum mei, ſingularemque mihi beneuolentiam præſtitiſſe, cognoui. Reliqua ſunt eiuſmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam: hoc verò eiuſmodi eſſe ſtatuo, vt ſine talium virorum & amicorum beneuolentia, neque in aduerſa neque in ſecunda fortuna, quiſquam viuere poſſit. Itaque hoc ego mihi gratulor: tu verò vt intelligas homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, re tibi præſtabo. Vale.

Arg. Marcellum à Magio interfectum, ſuáque erga mortuum officia, ſignificat.

Seruius s. d. Ciceroni. 12

Etsi ſcio non iocundiſſimum me nuntium vobis allaturum: tamen, quoniam casvs & natura in bonis dominatur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſe haberet, vos certiores facere. Ad x. cal. Iun. quũ ab Epidauro Piræeũ naui aduectus eſſem, ibi Marcellum collegã noſtrũ conueni, eúmque diem ibi conſumſi, vt cum eo eſſem. Poſtero die, quũ ab eo digreſſus eſſem, eo conſilio vt ab Athenis in Bœotiam irem, reliquámq; iuriſdictionẽ abſoluerem: ille, vti aiebat, ſupra Maleas Italiam verſus nauigaturus erat. Poſtridie eius diei, quum ab Athenis proficiſci in animo haberẽ, circi-

ter horam decimam noctisPoſtumius familiaris eius,ad me venit,& mihi nuntiauit, M. Marcellum collegam noſtrum poſt cœnæ tempus à P. Magio Chilone, familiari eius, pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe, vnum in ſtomacho, alterum in capite ſecundum aurem, ſperare tamen eum viuere poſſe: Magium ſeipſum interfeciſſe: poſtea ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nuntiaret, & rogaret vti cogerem medicos. coegi, & è veſtigio eò ſum profectus prima luce. Quum non longè à Piræeo abeſſem,puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum,paulo ante lucem Marcellum diem ſuum obiiſſe. Ita vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus eſt amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos & pauculos ſeruos: reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. coactus ſum in eadem illa lectica qua ipſe delatus eram, meiſque lecticariis in vrbem eum referre: ibique pro ea copia quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curaui. Ab Athenienſibus,locum ſepulturæ intra vrbem vt darent impetrare non potui, quòd religione ſe impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. Quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnaſio eum ſepeliremus, nobis permiſerunt. nos in nobiliſſimo orbis terrarũ gymnaſio Academiæ locum delegimus: ibique eum combuſſimus, poſteàque curauimus vt iidem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita,quæ noſtra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate,& viuo & mortuo omnia ei præſtitimus. Vale. Data pridie cal.Iun.Athenis.

ARG. *Exulantem Nigidium ſpe reditus conſolans, ſuam illi operam ſuúmque officium pollicetur: preterea rem omnem familiarem. in extremo hortatur vt bono animo ſit in vtranque partem.*

Cicero s.d. P. Nigidio Figulo. 13

QVAERENTI mihi iamdiu quid ad te potiſſimùm ſcriberem,

berem, non modò certa res vlla, ſed ne genus quidem literarum vſitatum veniebat in mentem. Vnam enim partem & conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus ſecundis rebus vti ſolebamus, tempus eripuerat: perfecerátque fortuna ne quid tale ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triſte quoddã & miſerum, & his temporibus conſentaneum genus literarum. id quoq; deficiebat me, in quo debebat eſſe aut promiſſio auxilii alicuius, aut conſolatio doloris tui. Quod pollicerer, nõ erat. ipſe enim pari fortuna abiectus, aliorũ opibus caſus meos ſuſtentabã: ſæpiúſq; mihi veniebat in mentẽ, queri quòd ita viuerẽ, quã gaudere, quòd viuerem. Quamquã enim nulla meipſum priuatim perculit inſignis iniuria: nec mihi quicquã tali tempore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Cæſar detulerit: tamẽ nihilo minus eis conficior curis, vt hoc ipſum quòd maneã in vita, peccare me exiſtimẽ. Careo enim cùm familiariſſimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut diſtraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondã te ſocio defenſa reſp. verſórq; in eorũ naufragiis & bonorũ direptionibus: nec audio ſolùm, quod ipſum eſſet miſerum, ſed etiã id ipſum video, quo nihil eſt acerbius, eorũ fortunas diſſipari, quibus nos olim adiutorib. illud incendium extinximus: & in qua vrbe modò gratia, auctoritate & gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipſius Cæſaris ſummam erga nos humanitatem: ſed ea plus non poteſt quàm vis, & mutatio omniũ rerum atq; temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus quibus & natura me & voluntas & conſuetudo aſſuefecerat, cùm cæteris, vt quidẽ videor, tum mihi ipſe diſpliceo. Natus enim ad agendũ ſemper aliquid dignũ viro, nunc non modò agendi rationẽ nullam habeo, ſed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obſcuris hominibus, aut etiã ſontibus, opitulari poteram, nunc P. Nigidio, vni omnium doctiſſimo, & ſanctiſſimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amiciſſimo, ne benignè quidem polliceri poſſum. Ergo hoc ereptum eſt literarum genus. Reliquum eſt vt te conſoler, & afferam rationes quibus te à moleſtiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui vel alterius conſolandi, in te ſumma eſt, ſi vnquam in vllo fuit. Itaque eam partem, quæ ab

exquiſita quadam ratione & doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid ſit forti & ſapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus à pueritia floruiſti, à te flagitent, tu videbis. ego, quod intelligere & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo attendóque, poſſum, id tibi affirmo, te in iſtis moleſtiis in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. Videor mihi perſpicere primùm ipſius animum qui plurimum poteſt, propenſum ad ſalutẽ tuam. non ſcribo hoc temeré. quo minus familiaris ſum, hoc ſum ad inueſtigãdum curioſior. Quo facilius, quibus eſt iratior, reſpondere triſtius poſſit, hoc eſt adhuc tardior ad te moleſtia liberandum: familiares verò eius, & ii quidem qui illi iocundiſſimi ſunt, mirabiliter de te & loquuntur & ſentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius conſenſus omniũ. etiam illa, quæ minimum nunc quidem poteſt, ſed poſſit neceſſe eſt, reſpubl. quaſcunque vires habebit, ab iis ipſis à quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iã tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiſeram. nam & complectar eius familiariſſimos, qui me admodum diligunt multúmque mecum ſunt, & in ipſius me conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo: & certè omnes vias perſequar, quibus putabo ad id quod volumus, peruenire poſſe. in hoc toto genere plura faciam quàm ſcribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prõpta eſſe certo ſcio, à me ſunt paratiſſima. nihil in re familiari mea eſt quod ego meum malim eſſe quàm tuum. hac de re & de hoc genere toto hoc ſcribo parcius, quòd te (id quod ipſe confido) ſperare malo, te eſſe vſurum tuis. Extremum illud eſt, vt te horter & obſecrem, animo vt maximo ſis, nec ea ſolùm memineris quæ ab aliis magnis viris accepiſti, ſed illa etiam quæ ipſe ingenio ſtudióque peperiſti. quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optimè, &, quæ accident, qualiacunque erunt, ſapienter feres. ſed hæc tu melius vel optimè omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſimè omnia diligentiſſiméq; curabo, tuorúmque triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo. Vale.

Arg. Reſpondet ad duplicem Plancii gratulationem, de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiuſdem nuptiis cum Publia, diuortio iam facto cum Terentia.

Cicero s.d. Cn. Plancio. 14

BINAS à te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audiſſes meam me priſtinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egiſſem, bene ac feliciter euenire. Ego autem, ſi dignitas eſt bene de rep. ſentire, & bonis viris probare quod ſentias, obtineo dignitatem meam: ſin autem in eo dignitas eſt, quod ſentias, aut re efficere, ſi poſſis, aut denique libera oratione defendere: ne veſtigium quidem vllum eſt reliquum nobis dignitatis. agitúrque præclarè ſi noſmetipſos tegere poſſumus, vt ea quæ partim iam adſunt, partim impendent, moderatè feramus. quod eſt difficile in eiuſmodi bello, cuius exitus ex altera parte cædem oſtentat, ex altera ſeruitutem. Quo in periculo nonnihil me conſolatur, quum recordor, hæc me tum vidiſſe, quum ſecundas etiam res noſtras, non modò aduerſas, pertimeſcebam: videbámque, quanto periculo de iure publico diſceptaretur armis: quibus ſi ii viciſſent, ad quos ego, pacis ſpe non belli cupiditate adductus acceſſeram, intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum & inſolentium quàm crudelis eſſet futura victoria: ſin autem victi eſſent, quantus interitus eſſet futurus ciuium, partim ampliſſimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optimè conſulentem ſaluti ſuæ malebant nimium timidum quàm ſatis prudentem exiſtimari. Quod autem mihi de eo quod egerim, gratularis: te ita velle certò ſcio, ſed ego tam miſero tempore nihil noui conſilii cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas quam rempub. offendiſſem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis cariſſima mea ſalus & meæ fortunæ eſſe debebant, quum propter eorum ſcelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil inſidiis vacuum viderem, nouarum me neceſſitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putaui. Sed de noſtris rebus ſatis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim vt eo ſis animo quo debes eſſe: id eſt, vt ne quid tibi præcipuè timendum pu-

tes. ſi enim ſtatus erit aliquis ciuitatis, quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore. nam alteros tibi iam placatos eſſe intelligo, alteros nunquam iratos fuiſſe. De mea autem in te voluntate ſic velim iudices: me quibuſcunque rebus opus eſſe intelligam, quamquam videã quis ſim hoc tempore, & quid poſſim, opera tamen & cõſilio, ſtudio quidem certè, rei, famæ, ſaluti tuæ præſto futurum. Tu, velim, & quid agas & quid acturum te putes, facias me quã diligentiſſimè certiorem. Vale.

ARG. *Hortatur, vt communem fortunam fortiter ferat.*

Cicero s. d. Plancio. 15

ACCEPI perbreues tuas literas: quibus id quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognoui autem id quod mihi dubium non fuit. nam, quàm fortiter ferres communes miſerias, non intellexi: quàm me amares, facilè perſpexi, ſed hoc ſcieram: illud ſi ſciſſem, ad id meas literas accommodaſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi quæ exiſtimaui ſcribi oportere, tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe. in magno omnes, ſed tamen in communi ſumus. Quare non debes aut propriam fortunam & præcipuam poſtulare, aut communẽ recuſare. quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus: quod de te ſperare, de me præſtare poſſum. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER QVINTVS,

AD METELLVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam proconſul regebat, Metellum Nepotem, fratrem ſuum, à Cicerone oppugnatum. Videtur eſſe paulo arrogantior epiſtola.

Q. Metellus, Q. F. Celer, procos. s. d. M. Tullio Ciceroni. 1

SI VALES, bene eſt. Exiſtimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neq; me abſentem ludibrio læſum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem ſi parum pudor ipſius defendebat, vel familiæ debebat noſtræ dignitas, vel meum ſtudium erga vos remq́ue publ. ſatis ſubleuare. Nunc video illum circumuentum, me deſertum à quibus minimè conueniebat. Itaque in luctu & ſqualore ſum, qui prouinciæ, qui exercitui præſum, qui bellum gero. Quæ quoniam nec ratione, nec maiorum noſtrorum clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum ſi vos pœnitebit. Te tam mobili in me meoſque eſſe animo, non ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor nec cuiuſquam iniuria à repub. abducet. Vale.

Arg. *Excuſat ſe de Metello Nepote, ſuaq́; in ipſum Celerem merita commemorat.*

M. Cicero s. d. Q. Metello, Q. F. Celeri procos. 2

Si tv exercitusque valeris, bene eſt. Scribis ad me, te exiſtimaſſe, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquã te à me ludibrio læſum iri. Quod cuiuſmodi ſit, ſatis intelligere non poſſum: ſed tamen ſuſpicor ad te eſſe allatum, me, in ſenatu, quum diſputarem permultos eſſe qui remp. à me conſeruatam dolerent, dixiſſe, à te propinquos tuos, quibus negare nõ potuiſſes, impetraſſe vt ea quæ ſtatuiſſes tibi in ſenatu de mea laude eſſe dicenda, reticeres. Quod quum dicerem, illud adiunxi, mihi tecum ita diſpertitum officium fuiſſe in reip. ſalute retinenda, vt ego vrbem à domeſticis inſidiis, & ab inteſtino ſcelere, tu Italiam & ab armatis hoſtibus & ab occulta cõiuratione defenderes: atq; hanc noſtram tanti & tam præclari muneris ſocietatẽ à tuis propinquis labefactatam: qui, quum tu à me rebus ampliſſimis atque honorificentiſſimis ornatus eſſes, timuiſſent ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in ſermone, quum à me exponeretur quæ mea expectatio fuiſſet orationis tuæ, quantoq; in errore verſatus eſſem: viſa eſt oratio non iniucunda, & mediocris quidam eſt riſus conſequutus, non in te, ſed magis in errorem meum, & quòd me abs te cupiſſe laudari, apertè atque ingenuè confitebar. Iam hoc non poteſt in te non honorificè eſſe dictũ, me in clariſſimis meis atq; ampliſſimis rebus tamen aliquod teſtimoniũ tuæ vocis habere voluiſſe. Quod autẽ ita ſcribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuũ, neſcio: equidem hoc arbitror, quum par voluntas accipitur & redditur. Ego ſi hoc dicam, me tua cauſſa prætermiſiſſe prouinciam, tibi ipſe leuior videar eſſe. meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei conſilii maiorẽ in dies ſingulos fructum voluptatemq; capio. illud dico, me, vt primũ in concione prouinciam depoſuerim, ſtatim, quemadmodũ eam tibi traderem, cogitare cœpiſſe. Nihil dico de ſortitione veſtra: tantùm te ſuſpicari volo, nihil in ea re per collegã meũ me inſciẽte eſſe factum. Recordare cætera: quàm citò ſenatum illo die, facta ſortitione, coegerim, quã multa de te verba fecerim: quum tu ipſe mihi dixiſti, orationem meam non

ſolùm

ſolùm in te honorificam, ſed etiam in collegas tuos contumelioſam fuiſſe. Iam illud S. C. quod eo die factũ eſt, ea præſcriptione eſt, vt, dum id extabit, officiũ meum in te obſcurũ eſſe non poſſit. Poſtea verò quàm profectus es, velim recordere quæ ego de te in ſenatu egerim. quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miſerim. Quæ quum omnia collegeris, tu ipſe velim iudices, ſatíſne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, quum proximè Romam veniſti, mutuò reſpondiſſe. Quod ſcribis de reconciliata noſtra gratia: non intelligo cur reconciliatam eſſe dicas, quæ numquã immutata eſt. Quod ſcribis, non oportuiſſe, Metellum, fratrẽ tuũ, ob dictum a me oppugnari: primùm hoc velim exiſtimes, animũ mihi iſtum tuum vehementer probari, & fraternam, plenã humanitatis ac pietatis voluntatẽ: deinde, ſi qua ego in re fratri tuo reip. cauſſa reſtiterim, peto vt mihi ignoſcas. tam enim ſum amicus reip. quàm qui maximè. Si verò meã ſalutẽ contra illius impetũ in me crudeliſſimũ defenderim, ſatis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. quem ego quũ comperiſſem omnẽ ſui tribunatus conatum in meam perniciẽ parare atq; meditari, egi cũ Claudia, vxore tua, & cum veſtra ſorore Mutia (cuius erga me ſtudium, pro Cn. Pompeii neceſſitudine, multis in rebus perſpexeram) vt eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille (quod te audiſſe credo) pridie cal. Ian. qua iniuria nemo vnquam in aliquo magiſtratu improbiſſimus ciuis affectus eſt, ea me conſulem affecit, quum remp. conſeruaſſem, atq; abeuntem magiſtratu concionis habẽdæ poteſtate priuauit. Cuius iniuria mihi tamen honori ſummo fuit. nam quũ ille nihil mihi niſi vt iurarem, permitteret: magna voce iuraui veriſſimũ pulcherrimumque iuſiurandum: quod populus item magna voce, me verè iuraſſe, iurauit. Hac accepta tã inſigni iniuria, tamen illo ipſo die miſi ad Metellum cõmunes amicos, qui agerẽt cũ eo vt ab illa mẽte deſiſteret. quibus ille reſpõdit, ſibi non eſſe integrũ. etenim paulo antè in cõcione dixerat, ei qui in alios animaduertiſſet indicta cauſſa, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. Hominem grauem & ciuem egregium: qui, qua pœna ſenatus, conſenſu bonorum omnium, eos affecerat, qui vrbem incendere, magiſtratus ac ſenatum trucidare, bellum maximum cõflare voluiſſent,

eadem dignum iudicaret eum qui curiam cæde, vrbem incendiis, Italiam bello liberaſſet. Itaque ego Metello fratri tuo præſenti reſtiti. nam in ſenatu cal. Ian. ſic cum eo de rep. diſputaui, vt ſentiret ſibi cum viro forti & conſtanti eſſe pugnandum. Ad III. non. Ian. quum agere cœpiſſet, tertio quoque verbo orationis ſuæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quàm me, quacunque ratione poſſet, non iudicio, neque diſceptatione, ſed vi atque impreſſione euertere. Huius ego temeritati ſi virtute atque animo non reſtitiſſem, quis eſſet qui me in conſulatu non caſu potius exiſtimaret quàm conſilio fortem fuiſſe? Hæc ſi Metellum cogitare de me neſciſti, debes exiſtimare te maximis de rebus à fratre eſſe cælatum: ſin aliquid impertiuit tibi ſui conſilii, lenis à te & facilis exiſtimari debeo, qui nihil tecum de his ipſis rebus expoſtulem. etſi intelligis, non me dicto Metelli (vt ſcribis) ſed conſilio eius animoque in me inimiciſſimo eſſe commotum. Cognoſce nunc humanitatem meam: ſi humanitas appellanda eſt, in acerbiſſima iniuria remiſſio animi ac diſſolutio. Nulla eſt à me vnquam ſententia dicta in fratrem tuum. quotieſcunq; aliquid eſt actum, ſedens iis aſſenſi qui mihi leniſſimè ſentire viſi ſunt. Addam illud etiam quod iam ego curare non debui, ſed tamen fieri non moleſtè tuli, atque etiam vt ita fieret, pro mea parte adiuui, vt S.C. meus inimicus, quia tuus frater erat, ſubleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, ſed fratri tuo repugnaui: nec in te (vt ſcribis) animo fui mobili, ſed ita ſtabili, vt in mea erga te voluntate, etiam deſertus ab officiis tuis permanerem. Atque hòc ipſo tempore tibi, penè minitanti nobis per literas, hoc reſcribo atque reſpondeo. Ego dolori tuo non ſolùm ignoſco, ſed ſummam etiam laudem tribuo. meus enim me ſenſus, quanta vis fraterni ſit amoris, admonet. à te peto vt tu quoque æquum te iudicem dolori meo præbeas, ſi acerbè, ſi crudeliter, ſi ſine cauſſa ſum à tuis oppugnatus, vt ſtatuas mihi non modò non cedendum, ſed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in eiuſmodi cauſſa vtendum fuiſſe. Ego te mihi ſemper amicum eſſe volui: me vt tibi amiciſſimum eſſe intelligeres, laboraui. maneo in voluntate, &, quoad voles tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odiſſe

deſinam,

deſinam, quàm illius odio quidquam de noſtra beneuolentia detrahatur. Vale.

Arg. *Quæ ſequitur epiſtola, non dubito quin* Metelli *Celeris potius ſit, quàm Nepotis: & in epiſtola Nepotem puto ſignificari.*

Q. Metellus Celer s. d. Ciceroni. 3

Hominis importuniſſimi contumeliæ, quibus me, crebris concionibus, onerat, tuis erga me officiis leniuntur, &, vt ſunt leues huiuſmodi homines, à me deſpiciuntur: libenterque commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco: de illo ne meminiſſe quidem volo: tametſi bis eum inuitum ſeruaui. De me, meiſque rebus, ne vobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi: de rationibus etiam prouinciæ quid vellem fieri, vt is vos doceret & commonefaceret. Si poteris, velim priſtinam tuam erga me voluntatem conſerues. Vale.

Arg. *Studium, & auxilium* Metelli *Nepotis, conſulatum gerentis, exul implorat.*

Cicero s. d. Metello Nepoti cos. 4

Literae Quinti fratris, & T. Pomponii, neceſſarii mei, tantum mihi ſpei dederant, vt in te non minus auxilii, quàm in tuo collega, mihi conſtitutum fuerit. Itaque ad te literas ſtatim miſi, per quas, vt fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Poſtea mihi nõ tam meorum literæ, quàm ſermones eorum qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant. quæ res fecit vt tibi literis obſtrepere non auderem. Nunc mihi Quintus, frater meus, mitiſſimam tuam orationem, quam in ſenatu habuiſſes, perſcripſit: qua inductus, ad te ſcribere ſum coactus: & abs te, quantũ tua fert voluntas, peto quæſoque vt tuos mecum ſerues potius, quàm propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias vt reipub. donares, te viciſti, alienas vt contra rempub. confirmes, adduceris? Quòd ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. ſin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque,

populum auxiliari, propter eam vim quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide ne, quum velis reuocare tempus omniũ conſeruandorum, quum qui ſeruetur, non erit, non poſſis. Vale.

ARG. Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconſul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

Cicero s. D. Antonio M. F. imp. 5

ETSI ſtatueram nullas ad te literas mittere, niſi commẽdatitias (non quòd eas intelligerem ſatis apud te valere, ſed ne iis qui me rogarent, aliquid de noſtra coniunctione imminutum eſſe oſtenderẽ) tamẽ quum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maximè conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribẽdum putaui: præſertim quum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officia deſiderẽ, mirum nemini videri debeat. omnia enim à me in te profecta ſunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatẽ pertinerent. pro his rebus nullã mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. contrà etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audiui (nam, comperiſſe me, non audeo dicere: ne fortè id ipſum verbum ponam quod abs te aiunt falsò in me ſolere conferri) ſed ea quæ ad me delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui nõ minus moleſta fuerunt, quàm ex meis literis, cognoſcere. Meus in te animus quàm ſingulari officio fuerit, & ſenatus & populus R. teſtis eſt: tu, quàm gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes: quantum mihi debeat, cæteri exiſtiment. Ego, quę tua cauſſa antea feci, voluntate ſum adductus vt facerẽ, poſteáq; cõſtantia: ſed reliqua (mihi crede) multo maius meum ſtudiũ maioremq; grauitatem & laborẽ deſiderant: quę ego ſi non profundere ac perdere videbor, omnib. meis viribus ſuſtinebo: ſin ingrata eſſe ſentiam, non committam vt tibi ipſe inſanire videar. ea quæ ſint, & cuiuſmodi, poteris ex Pomponio cognoſcere. Atq; ipſum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipſius cauſſa confido te omnia eſſe facturum, tamen abs te hoc petam, vt, ſi quid reſidet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio oſtendas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG.

Arg. *Narrat ſe diligentiam adhibuiſſe ne Sextio ſuccederetur. Adſcribit de domo à ſe empta.*

Cicero s. d. P. Sextio L. F. procos. 6

Qvvm ad me Decius librarius tuus veniſſet, egiſſetque mecum vt operam darem ne tibi hoc tempore ſuccederetur: quanquam illum hominẽ frugi & tibi amicum exiſtimabam, tamen, quòd memoria tenebam, cuiuſmodi ad me literas antea miſiſſes, nõ ſatis credidi homini prudenti tam valde eſſe mutatam voluntatem tuam. Sed poſtea quàm & Cornelia tua Terentiam conuenit, & ego cum Qu. Cornelio loquutus ſum, adhibui diligentiam, quotieſcunq; ſenatus fuit, vt adeſſem: plurimúmq; in eo negotii habui, vt Qu. Fuſium tribunum pleb. & cæteros, ad quos tu ſcripſeras, cogerem mihi potius credere quàm tuis literis. omnino res tota in menſem Ianuarium reiecta erat, ſed facilè obtinebatur. Ego, tua gratulatione cõmotus, quòd ad me pridẽ ſcripſeras, velle te bene euenire quòd de Craſſo domũ emiſſem, emi eam ipſam domum xxxv, aliquanto poſt tuã gratulationem. Itaq; nunc me ſcito tantum habere æris alieni, vt cupiam coniurare, ſi quis me recipiat: ſed partim odio inducti me excludunt, & apertè vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt, & à me inſidias metuunt, nec putant ei nummos deeſſe poſſe, qui ex obſidione fœneratores exemerit. omnino ſemiſſibus magna copia eſt: ego autẽ meis reb. geſtis hoc ſum aſſequutus, vt bonum nomen exiſtimer. Domum tuam atq; ædificationẽ omnem perſpexi, & vehementer probaui. Antonium, etſi eius in me officia omnes deſiderant, tamen in ſenatu grauiſſimè ac diligentiſſimè defendi: ſenatumq; vehementer oratione mea atq; auctoritate commoui. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

Arg. *Leniter expoſtulat quòd Pompeius ſibi de oppreſſa Catilinæ coniuratione non eſſet pro rei magnitudine literis gratulatus.*

Cicero s. d. Cn. Pompeio, Cn. F. Magno, imp. 7

Si tv exercitusque valetis, bene eſt. Ex literis tuis quas

publicè miſiſti, cepi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem. tantam enim ſpem otii oſtendiſti, quantam ego ſemper omnibus, te vno fretus, pollicebar. ſed hoc ſcito, tuos veteres hoſtes, nouos amicos, vehemẽter literis perculſos atque ex magna ſpe deturbatos iacere. Ad me autẽ literas quas miſiſti, quanquam exiguam ſignificationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi ſcito iucundas fuiſſe. nulla enim re tam lætari ſoleo quàm meorum officiorum conſcientia. quibus ſi quando non mutuò reſpondetur, apud me plus officii reſidere facillimè patior. Illud non dubito, quin, ſi te mea ſumma erga te ſtudia parum mihi adiunxerunt, reſpubl. nos inter nos conciliatura coniuncturaq́; ſit. ac, ne ignores quid ego in tuis literis deſiderarim, ſcribam apertè, ſicut & mea natura & noſtra amicitia poſtulat. Res eas geſſi, quarum aliquam in tuis literis, & noſtræ neceſſitudinis & reipub. cauſſa, gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermiſſam eſſe arbitror, quòd verebare ne cuius animum offenderes. ſed ſcito, ea quæ nos pro ſalute patriæ geſſimus, orbis terræ iudicio ac teſtimonio comprobari. quæ, quũ veneris, tanto conſilio tantaq́; animi magnitudine à me geſta eſſe cognoſces, vt tibi, multo maiori quàm Africanus fuit, me, non multo minorem quàm Lælium, facilè & in repub. & in amicitia adiunctum eſſe patiare. Vale.

ARG. *Officium ſuum in Craſſum prædicat: omniaq́; pollicetur quæ ad illius commodum aut amplitudinem pertinebunt.*

Cicero s. d. M. Licinio P. F. Craſſo. 8

QVANTVM meum ſtudium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perſcripſerint: non enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut eiuſmodi quod ſilentio poſſet præteriri. Nam & cum conſulibus & cum multis conſularibus tanta contentione decertaui, quanta nunquam anteà, vlla in cauſſa: ſuſcepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique noſtræ neceſſitudini iamdiu debitum, ſed multa varietate temporum interruptũ officium cumulatè reddidi. Neq; mehercule vnquam mihi

tui aut

tui aut colendi aut ornandi voluntas defuit: ſed quædam peſtes hominum,laude aliena dolentium, & te nonnunquã à me alienarunt,& me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis quàm ſperatum, vt, florẽtiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet & memoria noſtræ voluntatis & amicitiæ fides. Sum enim conſequutus, non modò vt domus tua tota, ſed vt cuncta ciuitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. itaque & præſtantiſſima omniũ fœminarum vxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Craſſi meis conſiliis, monitis, ſtudiis actionibúſq; nituntur: & ſenatus, populúſque Rom. intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum aut tam paratum, quàm in omnibus rebus quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ ſint acta, quæque agantur, domeſticorũ tibi literis declarari puto. De me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas, vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidiſſe, ſed, vt primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper vt tibi poſſem quammaximè eſſe coniunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meã tibi obſeruantiam, neque mihi tuam ſummam beneuolentiam ac liberalitatem defuiſſe. ſi qua interciderunt, non tã re quã ſuſpicione violata, ea quum fuerint & falſa & inania, ſint euulſa ex omni memoria vitáque noſtra. is enim tu vir es, & eum me eſſe cupio, vt, quoniam in eadem reipub. tempora incidimus, coniunctionem amicitiámque noſtram vtriq; noſtrûm laudi ſperem fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis eſſe putes, ſtatues ipſe, &, vt ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate: ego verò tibi profiteor atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet. In quo etiamſi multi mecum contendent, tamen cùm reliquis omnibus, tum Craſſis tuis iudicibus, omnes facilè ſuperabo. quos quidem ego ambos vnicè diligo, ſed in Marco beneuolentia impari: hoc magis ſum Publio deditus, quòd me, quamquam à pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maximè, ſicut alterum parentem, & obſeruat & diligit. Has literas velim exiſtimes fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ: méque ea quæ tibi promitto ac recipio, ſanctiſſimè

eſſe obſeruaturum, diligentiſſiméque facturum. Quæ à me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non ſolùm amicitiæ noſtræ ſed etiam conſtantiæ meæ cauſſa permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere, me, ſiquid ipſe intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturum: ſin quippiam aut a te eſſem admonitus, aut à tuis, effecturum vt intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quenquam tuorum fruſtra ad me detuliſſe. Quamobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis mediocribúſque rebus, vt ad hominem amiciſſimum: & tuís præcipias, vt opera, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic vtantur in omnibus publicis priuatis, forenſibus, domeſticis tuis, amicorum, hoſpitum, clientum tuorum negotiis, vt quoad eius fieri poſſit, præſentiæ tuæ deſiderium meo labore minuatur. Vale.

ARG. *Vatinius, ex conſulatu à Cæſare dictatore in Illyricum miſſus, commendat ſuam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.*

P. Vatinius imp. s. d. Ciceroni ſuo 9

Si vales, bene eſt: ego valeo. Si tuam conſuetudinem in patrociniis tuendis ſeruas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro ſe cauſſam dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepiſti. ego autem quem potius adoptẽ, aut inuocem, quàm illum quo defendente vincere didici? an verear ne, qui potentiſſimorum hominũ conſpirationẽ neglexerit prò mea ſalute, is pro honore meo, puſillorum ac maleuolorum obtrectationes & inuidias non proſternat atque obterat? Quare, ſi me, ſicut ſoles, amas, ſuſcipe me totum, atque hoc, quidquid eſt oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac ſuſtinendum puta. Scis meam fortunam neſcio quo modo facilè obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: ſed quanti id refert, ſi tamen fato neſcio quo accidit? Siquis fortè fuerit, qui noſtræ dignitati obeſſe velit, peto à te vt tuam conſuetudinem & liberalitatem in me abſente defendendo mihi præſtes.

ſtes. Literas ad ſenatum noſtris de rebus geſtis quo exemplo miſeram, infrà tibi perſcripſi. Dicitur mihi tuus ſeruus anagnoſtes fugitiuus cum Vardæis eſſe: de quo tu mihi nihil mandaſti: ego tamen, terra maríque vt conquireretur, præmandaui: & profectò tibi illum reperiam, niſi ſi in Dalmatiam aufugerit:& inde tamen aliquando eruam. Tu nos facames. Vale. ad v. Id. Quint. ex caſtris, Narona.

Arg. Scribit hæc, de Dionyſio Ciceronis ſeruo, de Catilio pirata, de rebus à ſe in Dalmatia geſtis, pro quibus ſupplicationes ſibi decerni poſtulat.

Vatinius imp. s. d. Ciceroni. 10

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. De Dionyſio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hîc refrigerauit. ſed tamen nõ deſiſtam quin illum aliquãdo eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. de Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. apage te cum noſtro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo. Sed huiuſcemodi vos clientes, huiuſmodi cauſſas recipitis? hominem vnum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, ciues R. occidit, arrípuit, diſperdidit, regiones vaſtauit? ſimius, non ſemiſſis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? omnia mehercule cupio quæ tu mihi imperas. meam animaduerſionem & ſupplicium, quo vſurus eram in eum quẽ cepiſſem, remitto tibi & condono. quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes, occiſos, actione expoſtulant? ſi mehercule Appii os haberẽ in cuius locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. Quid ergo eſt? faciam omnia ſedulò quę te ſciam velle. defenditur à Q. Voluſio, tuo diſcipulo. ſi fortè ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos, ſiquid erit iſtic opus, defendes. Cæſar adhuc mihi iniuriam facit: de meis ſupplicationibus & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi verò non iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc expectandum ſit, dum totum bellum conficiam: viginti oppida ſunt Dalma-

tiæ antiqua : quæ ipſi ſibi adſciuerunt, amplius ſexaginta. hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longè alia conditione ego ſum ac cæteri imperatores.

Ego, poſt ſupplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus ſum: ſex oppida vi oppugnando cepi: vnum hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum. quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres, detruſerunt: indignéque, mi Cicero, oppidum captum & bellum iam confectum relinquere ſum coactus. Quare te rogo, ſi opus erit, ad Cæſarem meam cauſſam agas, méque tibi in omnes partes defendendum putes, hoc exiſtimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. nonis Dec. Narona.

Arg. *Suum ſtudium erga vxorem Vatinii ipſúmque Vatinium, ſignificat. rogat deinde vt omnino ſibi remittat ſeruum ſuum fugitiuum* Dionyſium.

Cicero s. d. Vatinio imp. 11

Grata tibi eſſe officia mea non miror. cognoui enim te gratiſſimum omnium, ídque nunquam deſtiti prædicare. nec enim tu mihi gratiam modò habuiſti, verumetiã cumulatiſſimè retuliſti. quamobrem reliquis tuis reb. omnibus pari me ſtudio erga te & eadem voluntate cognoſces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam, vxorem tuã, commẽdas: cum Sura noſtro ſtatim, tuis literis lectis, loquutus ſum, vt ei meis verbis diceret, vt, quicquid opus eſſet, mihi denuntiaret, me omnia quæ ea vellet, ſummo ſtudio curáque facturum. itáque faciam, eámque ſi opus eſſe videbitur, ipſe conueniam. Tu tamen ei velim ſcribas, vt nullam rem neq; tam magnam neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis aut parum me digna videatur. omnia quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi & honeſta videbuntur. De Dionyſio, ſi me amas, confice. quamcunque ei fidem dederis, præſtabo: ſi verò improbus fuerit, vt eſt, duces eum captiuum in triumpho. Dalmatis dii malè faciãt, qui tibi moleſti ſunt. ſed, vt ſcribis, breui capientur & illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. Vale.

ARG. Lucceium, hiſtoriarum ſcriptorem rogat, vt de rebus à ſe in conſulatu geſtis ſeparatum volumen conficiat, quod illuſtrius videbatur.

Cicero s.d. L. Lucceio Q.F. 12

CORAM me tecum eadem hæc agere ſæpe conantẽ deterruit pudor quidam penè ſubruſticus: quæ nunc expromã abſens audacius. epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (vt ego arbitror) reprehendenda, nomẽ vt noſtrum ſcriptis illuſtretur & celebretur tuis. quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meæ. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, méque ita vel cepit, vel incendit, vt cuperem quamcelerrimè res noſtras monumentis commendari tuis. Non enim me ſolùm commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit, ſed etiam illa cupiditas, vt vel auctoritate teſtimonii tui, vel indicio beneuolentiæ, vel ſuauitate ingenii, viui perfruamur. Neque tamẽ, hæc quum ſcribebam, eram neſcius, quantis oneribus premerere ſuſceptarum rerum & iam inſtitutarum. ſed, quia videbã Italici belli & ciuilis hiſtoriam iam penè à te eſſe perfectam, dixeras autem mihi te reliquas res ordiri, deeſſe mihi nolui, quin te admonerem vt cogitares coniuncténe malles cum cæteris rebus noſtra contexere, an vt multi Græci fecerunt (Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinũ, qui omnes à perpetuis ſuis hiſtoriis ea quæ dixi bella ſeparauerunt) tu quoque item ciuilem coniurationem ab hoſtilibus externíſque bellis ſeiungeres. Equidẽ ad noſtram laudem non multum video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te expectare dum ad locum venias; at ſtatim cauſſam illam totam & tempus arripere. Et ſimul, ſi vno in argumento vnaq; in perſona mens tua tota verſabitur, cerno iam animo, quanto omnia vberiora atque ornatiora futura ſint. Neque tamen ignoro quàm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiã vt ornes me, poſtulem. Quid, ſi illa tibi non tantoperè videtur ornanda? ſed tamen, qui ſemel verecundiæ fines tranſie-

rit, cum bene & nauiter oportet eſſe impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo vt & ornes ea vehementius etiam quam fortaſſe ſentis, & in eo leges hiſtoriæ negligas, gratiámq; illā de qua ſuauiſſimè quodā in prœmio ſcripſiſti, à qua te affici non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum à voluptate, ea ſi me tibi vehementius commendabit, ne aſpernere, amoríque noſtro pluſculum etiam quàm cōcedit veritas, largiare. Quòd ſi te adducemus vt hoc ſuſcipias, erit (vt mihi perſuadeo) materies digna facultate & copia tua. A principio enim cōiurationis vſque ad reditum noſtrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe. In quo & illa poteris vti ciuilium commutationum ſcientia, vel in explicandis cauſſis rerum nouarum, vel in remediis incommodorum, quum & reprehendes ea quæ vituperanda duces, &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & ſi liberius, vt conſueſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem, notabis. Multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cuiuſdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. NIHIL eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates fortunæque viciſſitudines: quæ etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iocundæ. HABET enim præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: cęteris verò, nulla perfunctis propria moleſtia, caſus alienos ſine vllo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt iocunda. Quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tū deniq; ſibi auelli iubet ſpiculum, poſteaquam ei percūctanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum: vt etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga reditúque retinetur? etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet quaſi enumeratione faſtorum: at viri ſæpe excellentis ancipites variíque caſus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſtiam, ſpem, timorem: ſi verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iocundiſſimæ lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris,

ris, vt à continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum euentorúmque noſtrorum. habet enim varios actus, multáſq; actiones & conſiliorum & temporũ. Ac non vereor ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuã gratiã videar, quũ hoc demonſtrem, me à te potiſſimùm ornari celebrarique velle. neque enim tu is es, qui quid ſis neſcias, & qui non eos magis qui te non admirentur, inuidos, quàm eos qui laudent, aſſentatores arbitrere. Neque autem ego ſum ita demens, vt me ſempiternæ gloriæ per eum commẽdari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenii gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ cauſſa ab Apelle potiſſimum pingi, & a Lyſippo fingi volebat, ſed quòd illorum artem cùm ipſis tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. atque illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant: quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus enim eſt Spartiatès Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quàm qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines omnium ſtatuáſq; ſuperauit. Atq; hoc præſtantius mihi fuerit & ad lætitiam animi & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta peruenero, quàm ſi in cæterorum: quòd non ingenium mihi ſolùm ſuppeditatũ fuerit tuum, ſicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli, ſed etiam auctoritas clariſſimi & ſpectatiſſimi viri, & in reip. maximis grauiſſimíſque cauſſis cogniti, atq; in primis probati: vt mihi non ſolùm præconium, quod, quum in Sigæum veniſſet, Alexander ab Homero Achilli tributum eſſe dixit, ſed etiam graue teſtimonium impertitum clari hominis magníque videatur. placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantùm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, a laudato viro. Quòd ſi à te non impetro, hoc eſt, ſi qua te res impedierit (neque enim fas eſſe arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſæpe reprehendunt: ſcribam ipſe de me, multorum tamen exemplo & clarorum virorum. ſed, quod te non fugit, hæc ſunt in hoc genere vitia: & verecundius ipſi de ſeſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudan-

dum,& prætereant, ſiquid fortè reprehendendum eſt. Accedit etiam vt minor ſit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum, qui, quum cæteris coronas impoſuerint victoribus, eorúmque nomina magna voce pronuntiarint, quum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus, &, ſi recipis cauſſam noſtram, vitabimus: ídque vt facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere, cur quum mihi ſæpe oſtenderis te accuratiſſimè noſtrorum temporum conſilia atque euentus literis mandaturum, à te id nunc tantoperè, & tã multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quòd alacres animo ſumus, & vt cæteri, viuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoſcãt, & noſmetipſi viui gloriola noſtra perfruamur. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi nõ eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. ſi enim ſuſcipis cauſſam, conficiam commentarios rerum omnium: ſin autem differs me in tempus aliud, corãm tecum loquar. tu interea non ceſſabis, & ea quæ habes inſtituta, perpolies, nóſq; diliges. Vale.

ARG. *Significat, Lucceii literæ cõſolatoriæ quantum profecerint ad eam ſolicitudinem minuendam, quam ex afflicta repub. capiebat.*

Cicero s. d. Lucceio. 13

QVANQVAM ipſa conſolatio literarum tuarum mihi gratiſſima eſt (declarat enim ſummam beneuolentiam cõiunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quòd te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum armatúmq; cognoui. Quam quidem laudem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, NON aliunde pendere, nec extrinſecus aut bene aut malè viuendi ſuſpenſas habere rationes. quæ cogitatio quũ mihi non omnino excidiſſet (etenim penitus inſederat) vi tamen tempeſtatum & concurſu calamitatum erat aliquãtum labefactata atque conuulſa: cui te opitulari & video, & id feciſſe etiam proximis literis, multúmque profeciſſe, ſentio. Itaque hoc ſæpius dicendum, tibíque non ſignificandũ

ſolùm, ſed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi eſſe potuiſſe tuis literis gratius. Ad conſolandum autem cùm illa valent, quæ eleganter copioſeq́ue collegiſti, tum nihil plus quàm quòd firmitudinem grauitatemq́ue animi tui perſpexi, quam non imitari, turpiſſimum exiſtimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipſum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videris ſpem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. caſus enim gladiatorii, ſimilitudinesq́ue eæ, tum rationes in ea diſputatione à te collectæ, vetabant me reipubl. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, quum aliquid ſperes, alterum mirum, ſpe vlla teneri. Quid eſt enim non ita affectum, vt id non deletum extinctumq́ue omne eſſe fateare? circunſpice omnia membra reipub. quæ notiſſima ſunt tibi. nullũ reperies profectò, quod non fractum debilitatúmve ſit. quæ perſequerer, ſi aut melius ea viderem quàm tu vides, aut commemorare poſſem ſine dolore. quanquam tuis monitis præceptiſq́ue omnis eſt abiiciendus dolor. Ergo & domeſtica feremus, vt cenſes, & publica paulo etiam fortius fortaſſe quàm tu ipſe qui præcipis. te enim ſpes aliqua conſolatur, vt ſcribis: nos autem erimus etiam in omni deſperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris & præcipis. Das enim mihi iocundas recordationes conſcientię noſtræ, rerumq́ue earum quas, te in primis auctore, geſſimus. præſtitimus enim patriæ non minus certè quàm debuimus: plus profectò quàm eſt ab animo cuiuſquam aut conſilio hominis poſtulatum. Ignoſces mihi de me ipſo aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine voluiſti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, vt mones, quantum potero, me ab omnibus moleſtiis & angoribus abducam, transferamq́; animum ad ea quibus ſecundæ res ornantur, aduerſæ adiuuantur: tecumq́ue & ero tantum, quantum patietur vtriusque ætas & valetudo, &, ſi eſſe vnà minus poterimus quàm volumus, animorum tamen coniunctione, iiſdem ſtudiis ita fruemur, vt nunquam non vnà eſſe videamur. Vale.

Arg. *Cauſſam quærit, cur Cicero ab vrbe tam diu abſit: hortaturq́; vt animum à mœrore abducat.*

Lucceius s. d. Ciceroni. 14

Si vales, bene eſt: ego valeo ſicut ſoleo, paululo tamen etiam deterius quàm ſoleo. Te requiſiui ſæpius, vt viderem. Romæ quia poſtea non fuiſti quàm à me diſceſſeras, miratus ſum: quod item nunc miror. non habeo certum quæ te res hinc maximè retrahat. Si ſolitudine delectare, quum ſcribas, & aliquid agas eorum quorum conſueſti, gaudeo, neque reprehendo tuum conſilium. nam nihil iſto poteſt eſſe iocundius, non modò miſeris his temporibus & luctuoſis, ſed etiam tranquillis & optatis, præſertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quærat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet, teipſum laudibus illuſtret. ſin autem, ſicut hîc dum eras, & lacrymis & triſtitiæ te tradidiſti: doleo, quia doles & angere: nec poſſum te, (ſi concedis, quod ſentimus, vt liberius dicamus) non accuſare. quid enim? tu ſolus aperta non videbis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari ſolicitudines, quas eleuare tua te prudentia poſtulat? Quòd ſi non poſſumus aliquid proficere ſuadendo, gratia contendimus, & rogando, ſi quid noſtra cauſſa vis, vt iſtis te moleſtiis laxes, & ad conuictum noſtrum redeas, & ad conſuetudinem vel noſtram communem, vel tuam ſolius ac propriam. Cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere ne permaneas in incepto: quum duæ res iſtæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, ſi potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

ARG. *Quærenti Lucceio, cur ab vrbe abeſſet, eiusq; mœrorem minuere conanti, reſpondet, & cur doleat, & cur in vrbe non viuat.*

Cicero s. d. Lucceio. 15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in iis literis quas à te proximè accepi, nõ ille quidẽ mihi ignotus, ſed tamen gratus & optatus: dicerem, iocundus, niſi id verbum

verbum in omne tempus perdidiſſem, neque ob eam vnam cauſſam quam tu ſuſpicaris,& in qua me,leniſſimis & amantiſſimis verbis vtens, te grauiter accuſas, ſed quòd illius tanti vulneris quæ remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. Quid enim? ad amicóſne confugiam? quàm multi ſunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt, alii neſcio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere poſſem equidem, & maximè vellem. vetuſtas eſt, amor, conſuetudo, ſtudia paria. quod vinculum, quæ res, deeſt noſtræ coniunctioni? poſſumúſne igitur eſſe vnà? nec mehercule intelligo quid impediat: ſed certè adhuc non fuimus quum eſſemus vicini in Tuſculano, in Puteolano. nam, quid dicam in vrbe? in qua quum forum commune ſit, vicinitas non requiritur. ſed caſu, neſcio quo, in ea tempora noſtra ætas incidit, vt, quum maximè florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat eſſe perfugium ſpoliato & domeſticis & forenſibus ornamentis atque ſolatiis? literæ, credo, quibus vtor aſſiduè. quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quo modo ipſæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur, & quaſi exprobrare quòd in ea vita maneã, in qua nihil inſit niſi propagatio miſerrimi temporis. Hîc tu ea me abeſſe vrbe miraris, in qua domus nihil delectare poſſit, ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiæ? itaque ſic literis vtor, in quibus conſumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, ſed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quòd ſi id egiſſemus ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus vnà fuiſſemus, neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. Quod, quantum fieri poterit, conſequamur. quid enim vtrique noſtrûm aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

ARG. *Conſolatur diligenter in primis amicum, obitum liberorum immoderatius ferentem.*

Cicero s. D. Titio. 16

Etsi vnus ex omnibus minimè ſum ad te conſolandum accommodatus, quòd tãtum ex tuis moleſtiis cepi doloris, vt conſolatione ipſe egerem, tamen, quum longius à ſummi

luctus acerbitate meus abeſſet dolor, quàm tuus, ſtatui noſtræ neceſſitudinis eſſe meæque in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tam diu, ſed adhibere aliquã modicam conſolationem, quæ leuare dolorem tuum poſſet, ſi minus ſanare potuiſſet. Eſt autem conſolatio peruulgata quidem illa maximè, quam ſemper in ore atque in animo habere debemus, HOMINES nos vt eſſe meminerimus, ea lege natos vt omnibus fortunę telis propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum, quo minus ea qua nati ſumus, conditione viuamus: néve tam grauiter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus: euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe nobis noui cogitemus. Neque hæ neque cæteræ conſolationes, quæ ſunt à ſapientiſſimis viris vſurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum ſtatus ipſe noſtræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: quum beatiſſimi ſint qui liberos non ſuſceperunt, minus autem miſeri, qui his temporibus amiſerunt, quàm ſi eoſdem bona aut denique aliqua republ. perdidiſſent. Quòd ſi tuum te deſiderium mouet, aut ſi tuarum rerum cogitatione mœres: nõ facilè exhauriri tibi iſtum dolorem poſſe vniuerſum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris eſt) vt eorum qui occiderunt, miſerias lugeas: vt ea non dicam quæ ſæpiſſimè & legi & audiui, nihil mali eſſe in morte, in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius quàm mors, ducenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debeat quæ non ſentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare poſſum, ea miſceri, parari, impendere reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus eſſe videatur. Quid eſt enim iam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis ſtudiis, bonis artibus, ſed omnino libertati ac ſaluti, loci? non mehercule quenquam audiui hoc grauiſſimo & peſtilentiſſimo anno adoleſcentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à Diis immortalibus ereptus ex his miſeriis atq; ex iniquiſſima conditione vitæ videretur. Quare ſi tibi vnum hoc detrahi poteſt, ne quid iis quos amaſti, mali putes contigiſſe; permultum erit ex mœrore tuo diminutum. relinquetur enim ſimplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, ſed ad teipſum propriè referetur. in qua non eſt

iam

iam grauitatis ac ſapientiæ tuæ, quam tu à puero præſtitiſti, ferre immoderatius caſum incõmodorum tuorum, qui ſit ab eorum quos dilexeris, miſeria malóque ſeiunctus. Etenim eum ſemper te & priuatis in rebus & publicis præſtitiſti, tuenda tibi vt ſit grauitas & conſtantiæ ſeruiendum. nam, quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præripere conſilio prudentiaque debemus. Etenim ſi nulla vnquam fuit, liberis amiſſis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certè nos, quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus: neque expectare temporis medicinã, quam repræſentare ratione poſſimus. His ego literis ſiquid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſequutum: ſin minus fortè valuiſſent, officio tamẽ eſſe functũ beneuolentiſſimi atque amiciſſimi: quem me tibi & fuiſſe ſemper exiſtimes velim, & futurum eſſe confidas. Vale.

ARG. *Excuſat tarditatem literarum: hortatur Sextium vt exilii caſum ſapienter fortiterq; ferat.*

Cicero s. d. P. Sextio P. F. 17

NON obliuione amicitiæ noſtræ, neque intermiſſione conſuetudinis meæ, ſuperioribus temporibus ad te nullas literas miſi, ſed quòd priora tempora in ruinis reipubl. noſtriſque iacuerunt, poſteriora autem me à ſcribendo tuis iniuſtiſſimis atq; acerbiſſimis incommodis retardarunt. quũ verò & interuallum iam ſatis longum fuiſſet, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentius eſſem mecum recordatus: non putaui eſſe alienum inſtitutis meis, hæc ad te ſcribere. Ego te P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam abſens & in crimen vocabare, defendi: & quum in tui familiariſſimi iudicio ac periculo tuum nomen coniũgeretur, quàm potui accuratiſſimè te tuámque cauſſam tutatus ſum: & proximè recenti aduentu meo quum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi affuiſſem, tamen nulla re ſaluti tuæ defui: quumque eo tempore inuidia annonæ inimici non ſolùm tui, verumetiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multáq; alia reip. vitia plus quàm cauſſa ipſa veritaſque, valuiſſent, Publio tuo, neque

opera, neque conſilio, neque labore, neque gratia, neque teſtimonio, defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter à me ſancteque ſeruatis, ne hoc quidem prætermittendum eſſe duxi, te vt hortarer rogaremque vt & hominem te & virum eſſe meminiſſes. id eſt, vt & communem incertumque caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrûm, neque præſtare vllo pacto poteſt, ſapienter ferres, & dolori fortiter ac fortunæ reſiſteres, cogitarésque & in noſtra ciuitate & in cæteris quæ rerum potitæ ſunt, multis fortiſſimis atque optimis viris, iniuſtis iudiciis, tales caſus incidiſſe. Illud vtinam ne verè ſcriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudẽtem hominem res vlla delectet. De tuo autem filio, vereor ne ſi nihil ad te ſcripſerim, debitum eius virtuti videar teſtimonium non tepiſſe: ſin autem omnia quæ ſentio, perſcripſerim, ne refricem meis literis deſiderium ac dolorem tuum. ſed tamẽ prudentiſſimè facies, ſi illius pietatem, virtutem, induſtriam, vbicunque erit, tuam eſſe, tecum eſſe duces. nec enim minus noſtra ſunt, quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, ſummusq; in te amor, magnæ tibi conſolationi debet eſſe, & nos cæteríque qui te non ex fortuna ſed ex virtute tua pendimus ſemperque pendemus: & maximè animi tui conſcientia, quum tibi nihil meritò accidiſſe reputabis, & illud adiunges, HOMINES ſapientes turpitudine, non caſu, & delicto ſuo, non aliorum iniuria, commoueri. Ego, & memoria noſtræ veteris amicitiæ, & virtute atque obſeruantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad conſolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. tu ſiquid ad me forte ſcripſeris, perficiam ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. Vale.

ARG. *Argumentis vtitur ſeptem, vt Fabium exulem conſoletur.*

Cicero s. D. T. Fabio. 18

ETSI egomet qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum, propterea quòd nullam rem grauius iam diu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnoperè non hortor ſolùm, ſed etiam pro amore noſtro rogo atq; oro, te colligas

ſigas virumq́ue præbeas, & quà conditione omnes homines,& quibus temporibus nati ſumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quã fortuna abſtulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amiſiſti, quod plurimi homines nobiliſſimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, iudiciorum, temporum, vt optimè actum cum eo videatur eſſe,qui quamleuiſſima pœna ab hac repub. diſceſſerit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterosq́ue neceſſitudine & beneuolentia tecum coniunctiſſimos: quiq́ue magnam facultatem ſis habiturus nobiſcum & cum omnibus tuis viuendi, & quum vnum ſit iudicium ex tam multis,quod reprehendatur,vt quod vna ſententia,eáque dubia, potentiæ alicuius condonatum exiſtimetur: omnib. his de cauſis debes iſtam moleſtiam quam leuiſſimè ferre. Meus animus erit in te liberosq́ue tuos ſemper, quem tu eſſe vis, & qui eſſe debet. Vale.

ARG. *Rufo, paulo antè quæſtori ſuo in prouincia, ſuadet vt in bello ciuili Pompeium ſequatur.*

Cicero s. d. Rufo. 19

ETSI mihi nunquam dubium fuit, quin tibi eſſem chariſſimus: tamẽ quotidie magis id perſpicio: extatq́; id quod mihi oſtenderas quibuſdam literis, hoc te ſtudioſiorem in me colendo fore,quàm in prouincia fuiſſes (etſi meo iudicio, nihil ad tuum prouinciale officium addi poteſt) quo liberius iudicium eſſe poſſet tuum. Itaque me & ſuperiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter videbam, & quum aliter res cecidiſſet ac putaſſes,te meo conſilio magnopere eſſe lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicii & officii tui: iudicii, quòd intelligo, te (id quod omnes fortes ac boni viri facere debent) nihil putare vtile eſſe, niſi quod rectum honeſtumq́; ſit: officii, quòd te mecũ, quodcunq́; cepiſſem conſilii, polliceris fore: quo neq; mihi gratius,neq;,vt ego arbitror,tibi honeſtius eſſe quidquã poteſt. Mihi conſilium captum iam diu eſt: de quo ad te non quo celandus eſſes, nihil ſcripſi antea, ſed quia communicatio conſilii tali tempore, quaſi quædã admonitio videtur

eſſe officii, vel potius efflagitatio ad coeundam ſocietatem vel periculi, vel laboris. Quum verò ea tua ſit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me, libenter amplector talem animum, ſed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) ſi feceris id quod oſtẽdis, magnam habebo gratiam: ſi non feceris, ignoſcam, & alterum timori, alterum mihi te negare non potuiſſe arbitrabor. Eſt enim res profectò maxima. quid rectum ſit, apparet: quid expediat, obſcurum eſt, ita tamen, vt ſi nos ii ſumus qui eſſe debemus, (id eſt, ſtudio digni & literis noſtris) dubitare non poſſimus quin ea maximè conducant, quæ ſunt rectiſſima. Quare tu, ſi ſimul placebit, ſtatim ad me venies: ſin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris, omnia tibi vt nota ſint, faciã. quicquid ſtatueris, te mihi amicum: ſin id quod opto, etiam amiciſſimum iudicabo. Vale.

ARG. *Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæſtorem anteà ſuum in Cilicia, de rationibus prouincialibus.*

Cicero s. D. Rufo. 20

QVO modo potuiſſem, te conueniſſem, ſi eò quò conſtitueras, venire voluiſſes. quare, etſi mei commodi cauſſa commouere me noluiſti: tamen ita exiſtimes velim, me antelaturum fuiſſe, ſi ad me miſiſſes, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea quæ ſcripſiſti, commodius equidem poſſem de ſingulis ad te reb. ſcribere, ſi M. Tullius ſcriba meus adeſſet: à quo mihi exploratum eſt, in rationibus duntaxat referendis, (de cæteris rebus affirmare non poſſum) nihil eum feciſſe ſcientem, quod eſſet contra aut rem aut exiſtimationem tuam: deinde, ſi rationum referendarum ius vetus & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, niſi tecum pro coniunctione noſtræ neceſſitudinis contuliſſem confeciſſemque, non fuiſſe. Quod igitur feciſſem ad vrbẽ, ſi conſuetudo priſtina maneret, id (quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia neceſſe erat, eaſdemq; totidem verbis referre ad ærarium) feci in prouincia, neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerem: ſed tribui tibi tantum quantum me tribuiſſe nunquam pœnitebit. Totum enim ſcribam meum, quem tibi video nunc eſſe ſuſpectum,

tibi

tibi tradidi. tu ei M. Mindium fratrem tuum adiunxiſti. rationes confectæ me abſente ſunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. ita accepi librum à meo ſeruo ſcriba, vt eundem acceperim à fratre tuo. ſi honos is fuit, maiorem tibi habere non potui: ſi fides, maiorem tibi habui quàm penè ipſe mihi. Si prouidendum fuit ne quid aliter ac tibi & honeſtum & vtile eſſet, referretur: non habui cui potius id negotii darem. Illud quidem certè factum eſt quod lex iubebat, vt apud duas ciuitates, Laodicenſem & Apamenſem, quæ nobis maximè videbantur, quoniam ita neceſſe erat, rationes confectas & conſolutas depoueremus. Itaque huic loco primùm reſpondeo, me, quanquam iuſtis de cauſſis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuiſſe, niſi in prouincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrem, de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cùm omnium peritiſſimus, tum mihi amiciſſimus, C. Camillus, ad Voluſium transferri nomen à Valerio non potuiſſe, ſed prædes Valerianos teneri. neque id erat LLS xxx, vt ſcribis, ſed xix. Erat enim curata nobis pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquũ quod erat in rationibus, retuli. Sed ſic me & liberalitatis fructu priuas, & diligentię, & (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quòd mauis ſcribæ mei beneficio quàm meo, legatum meum præfectúmque maxima calamitate leuatos, quum præſertim non deberent eſſe obligati: diligentiæ, quòd exiſtimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec ſciſſe me quicquam, nec cogitaſſe, ſcribam, quicquid voluiſſet, quum id mihi ne recitaſſet quidem, retuliſſe: prudentiæ, quum rem à me ne inſipienter quidẽ cogitatam putas. Nam & Voluſii liberandi meum fuit conſilium: &, vt multa tam grauis Valerianis prædibus, ipſíque T. Mario depelleretur, à me inita ratio eſt: quam quidem omnes non ſolùm probant, ſed etiam laudant. &, ſi verum ſcire vis, hoc vni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. ſed ego putaui eſſe viri boni, quum populus ſuum ſeruaret, conſulere fortunis tot vel amicorum vel ciuium. Nam de Lucceio eſt ita actum, vt auctore Cn. Pompeio, iſta pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iuſſu eſſe factum. qua

pecunia Pompeius eſt vſus, vt tua, quam tu depoſueras, Sextius. ſed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertiſſe moleſtè ferrem, vt adſcriberem, te in fano pecuniam iuſſu meo depoſuiſſe, niſi iſta pecunia grauiſſimis eſſet certiſſimíſque monumentis teſtata, cui data, quo S.C. quibus tuis, quibus meis, literis P. Sextio tradita eſſet. Quæ quum viderem tot veſtigiis impreſſa, vt in his errari non poſſet: non adſcripſi id quod tua nihil referebat: ego tamen adſcripſiſſe mallè, quando id te video deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referendũ, idem ipſe ſentio: neque in eo quicquam à meis rationibus diſcrepabunt tuæ. addes enim tu, meo iuſſu: quod ego nunquam addidi: nec cauſa eſt cur negem: nec, ſi eſſet, & tu nolles, negarem. Nam de LLS nongentis millibus, certè ita relatum eſt, vt tu ſiue frater tuus referri voluit, ſed, ſi quid eſt, quando de Lucceio parum prouiſum eſt, quod ego in rationibus referẽdis etiamnum corrigere poſſim: de eo mihi, quum S.C. non ſim vſus, quid per leges liceat conſiderandum eſt. te certè in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: niſi quid me fallit. ſunt enim alii peritiores. Illud caue dubites quin ego omnia faciam, quæ intereſſe tua, aut etiam velle te exiſtimem, ſi vllo modo facere poſſim. Quod ſcribis de beneficiis, ſcito à me & tribunos mil. & præfectos & contubernales duntaxat meos delatos eſſe. in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos exiſtimabam dari: poſtea certior ſum factus, triginta diebus deferri neceſſe eſſe, quibus rationes retuliſſem. ſanè moleſtè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reſeruata eſſe, quàm meæ, qui ambitione nihil vterer. de centurionibus tamen & de tribunorum mil. contubernalibus, res eſt in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum eſt de LLS centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina literas eſſe allatas, non mei errati, ſed tui, in quo peccatum videbatur eſſe, ſi modò erat, fratris tui, & Tullii. ſed quum id corrigi non poſſet, quòd iam depoſitis rationibus ex prouincia deceſſiſſemus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, próque ea ſpe facultatum quam tum habebamus, quam humaniſſimè potuerim, ſcripſiſſe. ſed neque tum me humanitate mea-

rum

rum literarum obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolam de LLS centum ſic accepiſſe vt ii accipiunt, quibus epiſtolæ per hæc tempora moleſtæ ſunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me ſaluis legibus perueniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe LLS XXII. eam omnem pecuniam Pompeium abſtuliſſe. quod ego ſiue æquo animo fero, ſiue iniquo, tu de LLS centum millibus æquo animo ferre debes, & exiſtimare, eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate perueniſſe. Quòd ſi mihi expenſa iſta LLS centum tuliſſes: tamen, quæ tua eſt ſuauitas, quíque in me amor, nolles à me hoc tempore æſtimationem accipere. nam numeratum ſi cuperem, nõ erat. Sed hæc iocatum me putato, vt ego te exiſtimo. ego tamen, quum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſiquid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam cur non ſcindi velim, cauſſa nulla eſt. Vale.

Arg. *Cupidum ſe eſſe ſignificat Meſſinii videndi, eúmque hortatur vt acerbitatem temporum literarum ſtudio, optimæq́ conſcientiæ recordatione, mitiget.*

Cicero s. d. L. Meſsinio. 21

Gratae mihi tuæ literæ fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam ſine literis arbitrabar, videndi mei te ſumma cupiditate affectum eſſe. quod ego ita libẽter accipio, vt tamẽ tibi non concedam. Nam tecum eſſe, ita mihi omnia quæ opto contingant, vt vehemẽter velim. etenim, quum eſſet maior & virorum & ciuium bonorum, & iocundorum hominum, & amantium mei, copia, tamen erat nemo, quicum eſſem libentius quàm tecum, & pauci, quibuſcum æquè libenter: hoc verò tempore, quum alii interierint, alii abſint, alii mutati voluntate ſint, vnum mediusfidius tecum diẽ libentius poſuerim, quàm hoc omne tempus cum pleriſque eorum, quibuſcum viuo neceſſarió. Noli enim exiſtimare, mihi non ſolitudinem iocundiorem eſſe (qua tamen ipſa vti non licet) quàm ſermones eorum qui frequentant domum meam, excepto vno aut ad ſummum altero. Itaq; vtor eodẽ perfugio, quo tibi vtendum cenſeo, literulis noſtris, præterea etiam conſcientia conſiliorum meorum. Ego enim is ſum (quemadmodum tu facillimè potes exiſtimare) qui

nihil vnquam mea potius, quàm meorum ciuium cauſſa fecerim: cui niſi inuidiſſet is, quem tu nunquam amaſti (me enim amabas) & ipſe beatus eſſet, & omnes boni. ego ſum is qui nullius vim plus valere volui, quàm honeſtum otium. idemque quum illa ipſa arma, quæ ſemper timueram, plus poſſe ſenſi quàm illum conſenſum bonorum, quem ego idē effeceram, quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamen vlla res alia Romæ tenet, niſi expectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen. Puto autem meá nonnihil intereſſe, quanquam idipſum quid interſit, non ſanè intelligo, veruntamen, quicquid illinc nuntiatum ſit, non longè abeſſe à conſiliis amicorum. eſt enim res ipſa iam in eum locum adducta, vt, quanquam multum interſit inter eorum cauſſas qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forſitan fuerit infirmior, deſperatis confirmatus eſt multum: quem etiam ſuperiores tuæ literæ confirmarunt: quibus intellexi, quàm fortiter iniuriam ferres: iuuítque me, tibi cùm ſummam humanitatem tum etiam tuas literas profuiſſe. Verum enim ſcribam: teneriore mihi animo videbare, ſicut omnes ferè, qui, vita ingenua, in beata & libera ciuitate viximus. ſed vt illa ſecunda moderatè tulimus: ſic hanc non ſolùm aduerſam, ſed etiam funditus euerſam, fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc ſaltē in maximis malis boni conſequamur, vt mortem, quam etiā beati contemnere debebamus, propterea quòd nullum ſenſum eſſet habitura, nunc, ſic affecti, non modò contemnere audeamus, ſed etiā optare. Tu, ſi me diligis, fruere iſto otio, tibíque perſuade, PRAETER culpam ac peccatum, quo ſemper caruiſti & carebis, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile aut pertimeſcendum. Ego, ſi videbitur recte fieri poſſe, ad te veniam breui: ſi quid acciderit vt mutandū conſilium ſit, te certiorē faciam ſtatim. Tu, ita fac cupidus mei videndi ſis, vt iſtinc te ne moueas tam infirma valetudine, niſi ex me prius quæſieris per literas, quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas, valetudiníque tuæ & tranquillitati animi ſeruias. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SEXTVS,

AD TORQVATVM, & alios.

ARGVMENTVM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes ſequutus erat, conſolatur in eo quòd Romæ non ſit, & aliquam ſimul ſpem reditus oſtendit.

Cicero s. d. A. Torquato. I

ETsi ea perturbatio eſt omnium rerum, vt ſuæ quenque fortunæ maximè pœniteat, nemóq; ſit quin vbiuis quàm ibi vbi eſt, eſſe malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore bono viro Romę eſſe miſerrimum ſit. Nam, etſi quocunq; in loco quiſque eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſeriis cogitationem ſinũt. Quare, etſi multarũ rerũ deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore quo maximè te confici audio, quòd Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos tuáque deſideras: tamẽ illa quidem quæ requiris, ſuum ſtatum tenent, nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent: nec ſunt vllo in proprio periculo: nec debes tu, quum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare, aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, vt non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum, deſperatio-

nem aut timorē. Nec enim is qui in te adhuc iniuſtior quàm tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipſe à quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. Quúmq; omnium bellorum exitus incerti ſint, ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſeiunctū ſit ab omnium interitu: ab altera teipſum nunquam timuiſſe, certò ſcio. Reliquum eſt vt te idipſum quod ego quaſi conſolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reipubli. cuius tanti mali, quanuis docti viri multa dicant, tamen vereor ne conſolatio vlla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cuiuſque animo roboris eſt atque neruorum. Si enim BENE ſentire, rectéque facere, ſatis eſt ad bene beatéque viuendum: vereor ne eum qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriæ præmiis ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis officium iuſtum & pium & debitum reipubl. noſtræque dignitati videbatur: qui neque, quum id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis eſſet victoria. Quare ſi id euenit, quod ingredientibus nobis in cauſam propoſitum fuit accidere poſſe: non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid euenerit quod fieri poſſe nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus, eáque quum caueamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Atque hæc eò pertinet oratio, vt, perditis rebus omnibus, tamen ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videatur. ſed ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque ſtatus eſt futurus, carere non debes. Atque hoc mihi ſcribenti veniebat in mentem, me eum eſſe cuius tu deſperationem accuſare ſolitus eſſes, quémque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego cauſſam noſtram ſed conſilium improbabam. ſerò enim nos iis armis aduerſari videbam, quæ multo antè confirmata per noſmetipſos erant, dolebámque pilis & gladiis, non conſiliis neque auctoritatibus noſtris, de iure publico diſceptari. Neque ego ea quæ facta ſunt, fore quum dicebam, di-

uinabam

uinabam futura: ſed, quod & fieri poſſe & exitioſum fore ſi eueniſſet, videbam, id ne accideret timebam: præſertim quum, ſi mihi alterutrum de euentu atque exitu rerum promittendum eſſet, id futurum quod euenit, exploratius poſſem promittere. iis enim rebus præſtabamus, quæ non prodeunt in aciem: vſu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæſo, quo me tum eſſe oportere cenſebas. Hęc eo ſcripſi, quòd mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fideliſſimo animo (vt mihi quidem viſus eſt) narrauit, te interdum ſolicitum ſolere eſſe vehementius. quod facere non debes, nec dubitare quin aut aliqua repub. ſis futurus qui eſſe debes: aut perdita, non afflictiore conditione quàm cæteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes & ſuſpenſi ſumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea vrbe es, vbi nata & alta eſt ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem ſemper vnicè dilexiſti, qui te profectò & beneuolentia & ſapientia conſolatur. cuius ſi eſſemus auctoritatem & conſilium ſequuti, togati potius potentiam quàm armati victoriam ſubiſſemus. Sed hæc longiora fortaſſe fuerunt quàm neceſſe fuit. illa quæ maiora ſunt, breuius exponam. Ego habeo, cui plus quàm tibi debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli caſus eripuit. qui ſim autem hoc tempore, intelligo: ſed quia NEMO eſt tam afflictus, qui, ſi nihil aliud ſtudeat niſi id quod agit, non poſſit nauare aliquid & efficere: omne meum conſilium, operam, ſtudium, certè velim exiſtimes tibi tuiſque liberis eſſe debitum. Vale.

ARG. *Primùm ſe excuſat, quòd minus ſæpe ſcribat: deinde, de reditu* Torquati *eſſe impetratum ſignificat: & conſolationis loco ſubiungit, nihil ei præcipuè timendum.*

M. Cicero S. D. A. Torquato. 2

PETO à te ne me putes obliuione tui rarius ad te ſcribere quàm ſolebam, ſed aut grauitate valetudinis (qua tamen iam paululum videor leuari) aut quòd abſim ab vrbe, vt, qui ad te proficiſcantur, ſcire non poſſim. Quare velim ita

ſtatutum habeas, me tui memoriam ſumma cum beneuolentia tenere, tuáſq; omnes res non minori mihi curæ quàm meas, eſſe. Quòd maiore in varietate verſata eſt adhuc tua cauſſa, quàm homines aut volebant aut opinabantur: mihi crede, non eſt pro malis temporum, quod moleſtè feras. Neceſſe eſt enim aut armis vrgeri rempub. ſempiternis, aut, his poſitis, recreari aliquando, aut funditus interire. ſi arma valebunt, nec eos à quibus reciperis, vereri debes, nec eos quos adiuuiſti. ſin armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas reſpirauerit, & dignitate tua frui tibi & fortunis licebit. ſin omnino interierint omnia, fuerítque is exitus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius iam tum timebat, quum tantum inſtare malorum ſuſpicabatur: miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim ciui & viro, ſed tamen neceſſaria, NIHIL eſſe præcipuè cuiquam dolendum in eo quod accidat vniuerſis. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis, profectò etiam ſine meis literis intelliges, te aliquid habere quod ſperes; nihil, quod aut hoc aut aliquo reipub. ſtatu timeas. omnia ſi interierint, quum ſuperſtitem te eſſe reip. ne ſi liceat quidem velis, ferendam eſſe fortunam, præſertim quæ abſit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim ſcribas ad me, quid agas, & vbi futurus ſis, vt aut quò ſcribam, aut quò veniam, ſcire poſſim. Vale.

ARG. *Conſolari vult: ſed quia nihil aliud ad conſolandum ſuppetit, conſolationem ait debere eſſe optimorum conſiliorum conſcientiam.*

M. Cicero S. D. A. Torquato. 3

SVPERIORIBVS literis, beneuolentia magis adductus, quàm quòd res ita poſtularet, fui longior. Neque enim confirmatione noſtra egebat virtus tua: neque erat ea mea cauſſa atque fortuna, vt, cui omnia deeſſent, alterum confirmarem. hoc item tempore breuior eſſe debeo. Siue enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus eſt; ſiue tum opus fuit, illud ſatis eſt, præſertim quum acceſſerit nihil noui. Nam, etſi quotidie aliquid audimus earum

rerum

rerum quas ad te perferri exiſtimo: ſumma tamen eadẽ eſt, & idem exitus, quem ego tam video animo, quàm ea quæ oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò ſciam. Nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, diuinare nemo poteſt: tamen & belli exitum video, &, ſi id minus, hoc quidem certè, quum ſit neceſſe alterutrum vincere, qualis futura ſit vel hæc vel illa victoria. Idq; quum optimè perſpexi, tale video, nihil vt mali videatur eſſe futurum, ſi id vel antè acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim viuere vt non ſit viuendum, miſerrimum eſt: mori autem nemo ſapiens miſerum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es vrbe, in qua hæc vel plura & ornatiora parietes ipſi loqui poſſe videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc maiore in diſcrimine eſſe, quàm quemuis aut eorum qui diſceſſerint, aut eorum qui remanſerint. alteri dimicant: alteri victorem timent. Sed hæc conſolatio leuis: illa grauior, qua te vti ſpero, ego certè vtor. nec enim dum ero, angar vlla re, quum omni vacem culpa: &, ſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurſus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia, maximæ curæ ſunt, & dum viuam, erunt. Vale.

ARG. *Conſolatoria epiſtola, rationibus vndecunq; collectis: ſed, ſi conſideras, deſperationem potius continet.*

M. Cicero s. d. A. Torquato. 4

NOVI, quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen, ſi quid eſſet, ſciebam te à tuis certiorem fieri ſolere. de futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum coniectura poſſis propius accedere, quum res eſt eiuſmodi cuius exitus prouideri poſſit. Nunc tantùm videmur intelligere, non diuturnum bellum fore: (etſi idipſum nonnullis videatur ſecus) equidem, quum hæc ſcribebam, aliquid iam actum putabam, non quòd ego certò ſcirem, ſed, quòd non difficilis erat coniectura. Nam cùm omnis belli Mars communis, & cùm ſemper incerti exitus præliorum ſunt: tum hoc tempore ita magnæ vtrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum eſſe dicuntur, vt, vtercunque vicerit, non ſit mi-

rum futurum. Illa in dies ſingulos magis magisq́ue opinio hominum confirmatur, etiamſi inter cauſſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interfuturum. alteros propemodum iam ſumus experti: de altero, nemo eſt quin cogitet quàm ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuũ, quem conſolando leuare debebam, fateor me communium malorum conſolationem nullam inuenire, præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quáque ego quotidie magis vtor, CONSCIENTIAM rectæ voluntatis maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum, nec eſſe vllum magnum malum præter culpam. à qua quando tantum abſumus, vt etiam optimè ſenſerimus, euentusq́; magis noſtri conſilii, quàm conſilium reprehendatur, & quando præſtitimus, quod debuimus: moderatè, quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, vt te conſoler de communibus miſeriis, quæ & ad conſolandum maioris ingenii, & ad ferendum ſingularis virtutis indigent. Illud cuiuis facile eſt docere, cur pręcipuè tu dolere nihil debeas. eius enim qui tardior in te leuando fuit, quam fore putaramus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de aliis autem non arbitror te expectare quid ſentiam. Reliquum eſt vt te angat, quòd abſis à tuis tam diu. res moleſta, præſertim ab iis pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtiuius. ſed vt antea ad te ſcripſi, tempus eſt huiuſmodi, vt ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet, & vbi quiſque ſit, ibi eſſe minimè velit. Equidem, nos quòd Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco, non ſolùm quòd in omnibus malis acerbius eſt videre quàm audire, ſed etiam quòd ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis obiecti ſumus, quàm ſi abeſſemus. etſi meipſum conſolatorem tuum non tantùm literæ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigauit. Quanto fuerim dolore, meminiſti. in quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus quàm cæteros, quum cupiebã quanuis iniqua cõditione pacem. quod etſi caſu, non diuinatione mea, factum eſt, tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi iam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. auellàr qua carẽdum eſſe doleam, pręſertim quum id ſine vllo ſenſu futurum ſit.

ſit. Adiuuat etiam ætas & acta iam vita, quæ cùm curſu ſuo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quò nos iam natura ipſa penè perduxerit. Poſtremo, is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, vt impudētia videatur, eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare. Equidem mihi omnia propono, nec vllum eſt tantum malum quod non putem impendere: ſed quum plus in metuendo mali ſit, quàm in illo ipſo quod timetur, deſino: præſertim quum id impendeat, in quo nō modò dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus ſit. Sed hæc ſatis multa, vel plura potius quàm neceſſe fuit. facit autem non loquacitas mea, ſed beneuolentia longiores epiſtolas. Seruium diſceſſiſſe Athenis, moleſtè tuli. nō enim dubito quin magnæ tibi leuationi ſit ſolitus eſſe quotidianus congreſſus & ſermo cùm familiariſſimi hominis, tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim te, vt debes & ſoles, tua virtute ſuſtentes. ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo. quæ quum faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. Vale.

ARG. *Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæſarem pugnauerat, patria carentem, bene ſperare iubet: ſeq; ei nulla in re defuturum pollicetur.*

Cicero s. d. A. Cæcinæ. 5

QVOTIESCVNQVE filium tuum video, (video autem ferè quotidie) polliceor ei ſtudium quidem meum & operam, ſine vlla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam quantúmq; poſſim. Liber tuus & lectus eſt & legitur à me diligenter, & cuſtoditur diligentiſſimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ ſunt: quæ quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur. multiſque video magnæ eſſe curæ: quorum de ſtudio & de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certò ſciò. Iis autem de rebus quas coniectura conſequi poſſumus, non mihi ſumo vt plus ipſe proſpiciam, quàm te videre atque intelligere mihi perſuaſerim. ſed tamen, quia fieri poteſt vt tu ea perturbatiore animo cogites, puto eſſe meum, quid ſentiā exponere.

Ea natura rerum eſt, & is temporum curſus, vt non poſſit iſta aut tibi aut cæteris fortuna eſſe diuturna, neque hærere in tam bona cauſſa & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam ſpem, quam extra ordinem de te ipſo habemus, non ſolùm propter dignitatem & virtutem tuam, (hæc enim ornamenta ſunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium ſummamq́; virtutem: cui mehercule hic, cuius in poteſtate ſumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in iſta fortuna fuiſſes, niſi eo ipſo bono tuo, quo delectatur, ſe violatum putaret. quod ipſum lenitur quotidie; ſignificaturq́; nobis ab iis qui ſimul cum eo viuunt, tibi hanc ipſam opinionem ingenii apud ipſum plurimum profuturam. Quapropter primùm fac animo forti atque magno ſis. ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum ſit: deinde ſpem quoque habeas firmiſſimã propter eas cauſſas quas ſcripſi. A me verò tibi omnia liberisque tuis paratiſſima eſſe confidas velim. id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant.

ARG. *Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum diuinationem quandam inducit, ſumptam ex Cæſaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.*

Cicero s. d. Cæcinæ. *6*

VEREOR ne deſideres officium meum, quod tibi pro noſtra & meritorum multorum & ſtudiorum & partium coniunctione deeſſe non debet: ſed tamen vereor ne literarum à me officium requiras: quas tibi & iampridem & ſæpe miſiſſem, niſi quotidie melius expectans, gratulationem quàm confirmationem animi tui, complecti literis maluiſſem. Nunc autẽ, vt ſpero, breui gratulabimur: itaq; in aliud tempus id argumentùm epiſtolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minimè imbecillum eſſe & audio & ſpero, & ſi non ſapientiſſimi, at amiciſſimi hominis, auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto, nec iis quidem verbis, quibus te conſoler vt afflictum & iam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed vt eum, de cuius incolumitate non plus dubitem

bitem quàm te memini dubitare de mea. Nam quum me ex republica expuliſſent ii qui illam cadere poſſe, ſtante me, non putarant: memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quam à patre, nobiliſſimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit: nec nos quidem noſtra diuinatio fallet, quam tum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimóque, vt tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam vſu tractandæ reipublicæ, magnaq; noſtrorum temporum varietate conſequuti ſumus. Cui quidē diuinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obſcuris rebus tamq; perturbatis vnquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixiſſem, ni vererer ne ex euentis fingere viderer. ſed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne coniungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompeium, & poſtea, ne ſeiungeret. coniunctione frangi ſenatus opes, diſiunctione ciuile bellū excitari videbam. Atqui vtebar familiariſſimè Cæſare, Pompeium faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cùm fidele Pompeio, tum ſalutare vtrique. Quæ præterea præuiderim, prætereo. nolo enim hūc de me optimè meritum exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompeio, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hîc quidem clarus in toga & princeps, ſed tantas opes quantas nunc habet, non haberet. Eundū in Hiſpaniam cenſui. quod ſi feciſſet, ciuile bellum nullum omnino fuiſſet. Rationem haberi abſentis, non tam pugnaui vt liceret, quàm vt, quando ipſo conſule pugnante, populus iuſſerat, haberetur. Cauſſa belli orta eſt: quid ego prætermiſi aut monitorum aut querelarum? quum vel iniquiſſimam pacem iuſtiſſimo bello anteferrem? Victa eſt auctoritas mea nō tam à Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab iis qui duce Pompeio freti, peropportunā & rebus domeſticis & cupiditatibus ſuis illius belli victoriam fore putabant. Suſceptum bellum eſt, quieſcente me: depulſum ex Italia, manente me quoad potui. ſed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. veritus ſum deeſſe Pompeii ſaluti, quum ille aliquando non defuiſſet meæ. Itaq; vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum

profectus. Quo in bello nihil aduerſi accidit non prædicente me. Quare, quando, vt augures & aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus prędictis conſtitui apud te auctoritatem augurii & diuinationis meæ, debet habere fidem noſtra prædictio. Non igitur ex alitis inuolatu, nec è cantu ſiniſtro oſcinis (vt in noſtra diſciplina eſt) nec è tripudiis ſoliſtimis, aut ſomniis, tibi auguror: ſed habeo alia ſigna quæ obſeruem: quæ etſi non ſunt certiora illis, minus tamen habent vel obſcuritatis vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum ſigna duplici quadã via: quarum alteram duco è Cæſare ipſo, alteram è temporum ciuilium natura atq; ratione: in Cæſare hæc ſunt, mitis clemensque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro querelarum tuarum: accedit, quòd mirificè ingeniis excellentibus, quale eſt tuum, delectatur. præterea cedit multorum iuſtis & officio incenſis, non inanibus aut ambitioſis volũtatibus. in quo vehementer eum conſentiens Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat ſe ſuſtinere cauſſas poſſe multorum, ſi tibi, cui iuſtius videtur iraſci poſſe, conceſſerit. Quæ eſt igitur (inquies) ſpes ab irato? Ex eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, è quo ſit leuiter aſperſus. poſtremò, homo eſt valde acutus & multum prouidens: intelligit te, hominem in parte Italię minimè contemnenda facilè omnium nobiliſſimũ, & in communi republica cuiuis ſummorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non poſſe prohiberi à republ. diutius. nolet hoc temporis potius eſſe aliquando beneficium, quàm iam ſuum. Dixi de Cæſare: nunc dicam de temporum rerumq; natura. Nemo eſt tam inimicus ei cauſæ, quam Pompeius animatus melius quàm paratus, ſuſceperat, qui nos malos ciues dicere aut homines improbos audeat. In quo admirari ſoleo grauitatẽ & iuſtitiam & ſapientiam Cæſaris. nunquam niſi honorificentiſſimè Pompeium appellat. At in eius perſonam multa fecit aſperius. armorum iſta & victoriæ ſunt facta, non Cæſaris. at nos quemadmodum eſt complexus? Caſſium ſibi legauit: Brutum Galliæ præfecit, Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maximè ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. Quò igitur hæc ſpectant? rerum hoc natura & ciuilium

uilium temporum non patietur: nec manens nec mutata ratio feret, primùm vt non in cauſa pari eadem ſit & cõditio & fortuna omnium: deinde vt in eam ciuitatem boni viri & boni ciues, nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefariorum ſcelerum condemnati, reuerterunt. Habes augurium meum, quo, ſiquid addubitarem, non potius vterer, quàm illa conſolatione, qua facilè fortem virum ſuſtentarem, te, ſi explorata victoria arma ſumpſiſſes pro republica (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandũ: ſin propter incertos exitus euentusque bellorum poſſe accidere vt vinceremur, putaſſes, non debere te ad ſecundam fortunam bene paratũ fuiſſe, aduerſam ferre nullo modo poſſe. Diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui facti, quantæ delectationi in rebus aduerſis literæ eſſe deberent. Commemorarem non ſolùm veterum, ſed horum etiam recentium vel ducum vel comitum tuorum grauiſſimos caſus. etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodũ hic, & quanta in turba quantaque in confuſione rerum omniũ, viueremus. neceſſe eſt enim minore deſiderio perdita rep. carere, quàm bona. Sed hoc genere nihil opus eſt. incolumem te citò, vt ſpero, vel potius vt perſpicio, videbimus. Interea tibi abſenti, & huic qui adeſt, imagini animi & corporis tui, conſtantiſſimo atque optimo filio tuo ſtudium, officium, operam, laborem meũ, iampridem & pollicitus ſum, & detuli, nunc hoc amplius, quòd me amiciſſimè quotidie magis Cæſar amplectitur, familiares quidem eius ſicuti neminẽ. apud quem quicquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura vt cùm firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima, ſuſtentes. Vale.

ARG. *Primùm agit de libro, quem in Cæſarem ſcripſerat: deinde ſtudioſè rogat vt veniam ſibi à Cæſare poteſtatemq; impetret redeundi.*

Cæcina S. D. Ciceroni. 7

QVOD tibi non tam celeriter liber eſt redditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis. filius, vt audio,

pertimuit (neq; iniuria) ſi liber exiſſet, quando non tam intereſt quo animo ſcribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res ineptè mihi noceret: quũ præſertim adhuc ſtyli pœnas dem. Qua quidem in re, ſingulari ſum fato. nam quum mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama multetur: meus error exilio corrigitur: cuius ſumma criminis eſt, quòd armatus aduerſario maledixi. Nemo noſtrûm eſt, vt opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit: nemo quin, etiam quum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipſo tempore, vt quamprimũ Cæſar ſuperaretur, optarit. Hoc ſi non cogitat, omnibus rebus felix eſt: ſi ſcit & perſuaſus eſt, quid iraſcitur ei qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatem, quum ignorit omnibus qui multa deos venerati ſint contra eius ſalutem? Sed, vt eodem reuertar, cauſſa hæc fuit timoris: ſcripſi de te parcè mediusfidius & timidè, nõ reuocans me ipſe, ſed penè refugiens. Genus autem hoc ſcripturæ non modò liberum, ſed incitatum atque elatum eſſe debere, quis ignorat? ſolutum exiſtimatur eſſe, alteri maledicere: tamẽ cauentum eſt ne in petulantiam incidas. impeditum, ſe ipſum laudare, ne vitium arrogantiæ ſubſequatur. ſolum vero liberum, alterum laudare: de quo quicquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati aut inuidiæ aſſignetur. Ac neſcio an tibi gratius opportuniuſque acciderit. nam, quod præſtare non poterã, primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quamparciſſimè facere. ſed tamen ego me quidem ſuſtinui: multa minui, multa ſuſtuli: complura ne poſui quidem. QVEMADMODVM igitur ſcalarum gradus, ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares: ſic tot malis tum victum tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus aut probabile poteſt afferre? Quum verò ad ipſius Cæſaris nomen veni, toto corpore contremiſco, non pœnæ metu, ſed ipſius iudicii. totum enim Cæſarem non noui. Quem putas animum eſſe, vbi ſecum loquitur? hoc probabit: hoc verbum ſuſpicioſum eſt. quid ſi muto? at vereor ne peius ſit. Age verò, laudo aliquem. num offendo? quum porto non offendã, quid ſi nõ vult? armati ſtylum perſequitur, victi & nondum reſtituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excuſationem ſocium

tium quæris. vbi hoc tu omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, ſentire oportet? In hac igitur calumnia timoris,& cæcæ ſuſpicionis tormento, quum plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſuum iudicium,ſcribantur, quàm difficile ſit euadere,ſi minus expertus es(quod te ad omnia ſummum atque excellens armauit ingenium) nos ſentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret,& auferret:aut ea conditione daret,ſi reciperes te correcturum.hoc eſt, ſi totum alium faceres. De Aſiatico itinere quanquam ſumma me neceſſitas premebat, vt imperaſti feci. Te pro me quid hortet? vides tempus veniſſe quo neceſſe ſit de nobis conſtitui. nihil eſt, mi Cicero, quòd filium meum exſpectes. adoleſcens eſt: omnia excogitare,vel ſtudio, vel ætate, vel metu non poteſt. totum negotium tu ſuſtineas oportet:in te mihi omnis ſpes eſt. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæſar, tenes. à te omnia proficiſcantur, & per te ad exitum perducantur neceſſe eſt. apud ipſum multum, apud eius omnes plurimum potes. Vnum ſi tibi perſuaſeris, non hoc eſſe tui muneris, ſi quid rogatus fueris vt facias,(quamquam id magnũ & amplum eſt) ſed totum tuum eſſe onus, perficies. niſi fortè aut in miſeria nimis ſtultè, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. ſed vtrique rei excuſationem tuæ vitæ conſuetudo dat. nam quòd ita cõſueſti pro amicis laborare, non iam ſic ſperant abs te, ſed etiam ſic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit: peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARG. *Datum ſibi à Balbo & Oppio ſcribit, vt Cæcina liceret eſſe in Sicilia: ibiq; vt commoretur, ſuadet.*

Cicero s. d. Cæcinæ 8

QVVM eſſet mecum Largus, homo tui ſtudioſus, loquutus, cal. Ian. tibi præfinitas eſſe: quòd omnibus in rebus perſpexeram, quæ Balbus & Oppius abſente Cæſare egiſſent, ea ſolere illi rata eſſe, egi vehementer cum his vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti eſſe liceret. Qui mihi quum ſueſſent aut libenter polliceri, ſi quid eſſet eiuſ-

modi quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare,& afferre rationem cur negarent:huic meæ rogationi potius non continuò reſponderunt: eodem die tamen ad me reuerterunt,mihi hoc dederunt,vt eſſes in Sicilia,quoad velles: ſe præſtaturos,nihil ex eo te offenſionis habiturum. Quando,quid tibi permittatur, cognouiſti,quid mihi placeat,puto te ſcire oportere. Actis his rebus,literæ à te mihi ſunt redditæ:quibus à me conſilium petis, quid ſim tibi auctor,in Siciliáne ſubſidas,an vt ad reliquias Aſiaticæ negotiationis proficiſcare. hæc tua deliberatio non mihi conuenire viſa eſt cum oratione Largi.Ille enim mecum,quaſi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita loquutus erat: tu autem,quaſi conceſſum ſit,ita deliberas.Sed ego,ſiue hoc ſiue illud eſt, in Sicilia cenſeo commorandum. propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuuat crebris literis & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod ſpero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem cenſeo magnoperè commorandum. T.Furfano Poſtumio familiari meo,legatiſque eius,item meis familiaribus, diligentiſſimè te commendabo, quum venerint: erant enim omnes Mutinæ.viri ſunt optimi, & tui ſimilium ſtudioſi,& mei neceſſarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea ſponte faciam: ſiquid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia vincam. Ego, etſi coràm de te cum Furfano ita loquar, vt tibi literis ad eum nihil opus ſit, tamen,quoniam tuis placuit te habere meas literas, quas ei redderes, morem eis geſſi. earum literarum exemplum infrà ſcriptum eſt. Vale.

ARG. *Breuis eſt epiſtola,ſed perfectæ commendationis exemplum.*

M.Cicero S. D. T.Furfano procos. 9

CVM A.Cæcina tanta mihi familiaritas conſuetudóque ſemper fuit,vt nulla maior eſſe poſſit. nam & patre eius,claro homine & forti viro,plurimum vſi ſumus: & hunc à puero,quòd & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis ſummæque eloquentiæ, & viuebat mecum coniunctiſſimè non ſolùm officiis amicitiæ,ſed etiam ſtudiis communibus,

nibus,

nibus, ſic ſemper dilexi, vt non vllo cum homine coniunctius viuerem. Nihil attinet me plura ſcribere. quàm mihi neceſſe ſit eius ſalutem & fortunas, quibuſcunque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt vt, quum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna & de reip. calamitatibus ſentires, nihil à te petam, niſi vt ad eam voluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. *Pollicetur quicquid poteſt ad eius incolumitatem: neque nullam ſpem fortunæ melioris oſtendit.*

Cicero s.d. Trebiano. 10

EGO, quanti te faciam ſempérque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, ſum mihi ipſe teſtis. nam & conſilium tuum, vel caſus potius, diutius in armis ciuilibus commorandi, ſemper mihi magno dolori fuit: & hic euentus, quòd tardius quàm eſt æquum, & quàm ego vellem, recuperes fortunam & dignitatem tuam, mihi non minori curæ eſt, quàm tibi ſemper fuerint caſus mei. Itaque & Poſtumuleno, & Sextio, & ſæpiſſimè Attico noſtro, proximéque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci: & his ſingulis ſæpe dixi, quacunque re poſſem, me tibi & liberis tuis ſatisfacere cupere, idque tu ad tuos velim ſcribas, hæc quidem certè quæ in poteſtate mea ſunt, vt operam, ſtudium, conſilium, rem, fidem meam ſibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate & gratia tantum poſſem, quantum in ea republica de qua ita meritus ſum, poſſe deberem: tu quoque is eſſes qui fuiſti, cùm omni gradu ampliſſimo digniſſimus, tum certè ordinis tui facile princeps. Sed quando eodem tempore eadémque de cauſſa noſtrûm vterque cecidit: tibi & illa polliceor quæ ſuprà ſcripſi, quæ ſunt adhuc mea, & ea quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis priſtinæ dignitatis. Neque enim ipſe Cæſar, vt multis rebus intelligere potui, eſt alienus à nobis: & omnes ferè familiariſſimi eius, caſu deuincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter obſer-

uant & colunt. Itaque, ſiquis mihi erit aditus de tuis fortunis (id eſt, de tua incolumitate, in qua ſunt omnia) agendi (quod quidem quotidie magis ex eorum ſermonibus adducor vt ſperem) agam per me ipſe & moliar. Singula perſequi non eſt neceſſe: vniuerſum ſtudium meum & beneuolentiam ad te defero. ſed magni mea intereſt, hoc tuos omnes ſcire, quod tuis literis fieri poteſt, vt intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eò pertinet, vt nihil exiſtiment eſſe tam difficile, quod non pro te mihi ſuſceptum, iocundum ſit futurum. Vale.

ARG. *Excuſatio, cur non ſcripſerit: conſolatio: promiſſio meliorum rerum, & officii ſui.*

Cicero s. s. Trebiano. II

ANTEA miſiſſem ad te literas, ſi genus ſcribendi inuenirem. Tali enim tempore aut conſolari, amicorum eſt, aut polliceri. conſolatione non vtebar, quòd ex multis audiebam quàm fortiter ſapientérque ferres iniuriam temporũ, quámque te vehementer conſolaretur conſcientia factorum & conſiliorũ tuorum. Quod quidem ſi facis, magnum fructum ſtudiorum optimorum capis: in quibus te ſcio ſemper eſſe verſatum. idque vt facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritiſſimo rerum & exemplorum, & omnis vetuſtatis, ne ipſe quidem rudis, ſed in ſtudio minus fortaſſe quàm vellem, at in rebus atque vſu plus etiam quàm vellem, verſatus, ſpondeo tibi, acerbitatem iſtam & iniuriam non diuturnam fore. Nam & ipſe qui plurimum poteſt, quotidie mihi delabi ad æquitatem & ad rerum naturam videtur: & ipſa cauſſa ea eſt, vt iam ſimul cum republica (quæ in perpetuum iacere non poteſt) neceſſariò reuiuiſcat atque recreetur. quotidiéque fit aliquid lenius & liberalius, quàm timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus ſæpe paruis poſita ſunt: omnia momenta obſeruabimus, neque vllum prætermittemus tui iuuandi & leuandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, vt ſpero, fiet procliuius, vt etiam polliceri poſſim. id re, quàm verbis, faciam libentius. Tu velim exiſtimes, & plures te amicos habere, quàm qui

in iſto caſu ſint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim, & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & magnum: quod eſt in vno te. quæ ſunt in fortuna, temporibus regentur, & conſiliis noſtris prouidebuntur. Vale.

Arg. Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur vt præterita ex animo deleat, dignitatumq; recuperationem rei familiaris iacturæ anteponat.

Cicero s.d. Trebiano. 12

Dolabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quod non defueram eius periculis. nunc, tanto ſum deuinctus eius beneficio, quòd & antea in re & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſimè mihi ſatisfecit, vt nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, vt te quoque mihi gratulari quàm gratias agere, malim. alterum omnino non deſidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: eſt tuæ ſapientiæ magnitudinisque animi, quid amiſeris, obliuiſci: quid recuperaueris, cogitare. viues cum tuis, viues nobiſcum. plus acquiſiuiſti dignitatis, quàm amiſiſti rei familiaris: quæ ipſa tum eſſet iocundior, ſi vlla res eſſet publica. Veſtorius, noſter familiaris, ad me ſcripſit te mihi maximas gratias agere. hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt: eáque te vti facilè patior cùm apud alios, tum mehercule apud Sironem noſtrum amicum. quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maximè probata eſſe volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Arg. Gratulatur de reditu impetrato: & ad conſolationem adſcribit quædam perditis rebus aptiora.

Cicero s.d. Ampio Balbo. 13

Gratulor tibi, mi Balbe, veréque gratulor: nec ſum tam ſtultus, vt te vſura falſi gaudii frui velim, deinde frangi repentè atque ita cadere, vt nulla res te ad æquitatem animi poſtea poſſit extollere. Egi tuam cauſſam aper-

tius quàm tempora noſtra ferebant. vincebatur enim fortuna ipſa debilitatæ gratiæ noſtræ tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentiſſimè. Omnia promiſſa, confirmata, certa & rata ſunt, quæ ad reditum & ſalutem tuam pertinent. vidi, cognoui, interfui. Etenim omnes Cæſaris familiares ſatis opportunè habeo implicatos conſuetudine & beneuolentia, ſic, vt, quum ab illo diſceſſerint, me proximum habeant. hoc Panſa, Hircius, Balbus, Oppius, Matius, Poſtumius, planè ita faciunt vt me vnicè diligant. Quòd ſi mihi pro me efficiendum fuiſſet, non me pœniteret pro ratione temporum ita eſſe molitum. ſed nihil eſt à me inſeruitum temporis cauſſa. veteres mihi neceſſitudines cum his omnibus intercedunt: quibuſcum ego agere de te non deſtiti: principem tamen habuimus Panſam, tui ſtudioſiſſimum, mei cupidum, qui valet apud illum non minus auctoritate quàm gratia. Cimber autem Tullius mihi planè ſatisfecit. tamen apud Cæſarem non tam ambitioſæ rogationes quàm neceſſariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit quàm pro vllo alio valere potuiſſet. Diploma ſtatim non eſt datum: quòd mirifica eſt improbitas in quibuſdam, qui tuliſſent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis: multáque ita dicunt quaſi non gaudeant id bellum incidiſſe. Quare viſum eſt occultius agendum, neque vllo modo diuulgandum, de te iam eſſe perfectum. ſed id erit perbreui: nec dubito quin legente te has literas, confecta iam res futura ſit. Panſa quidem mihi, grauis homo & certus, non ſolùm confirmauit, verùm etiam recepit, perceleriter ſe ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perſcribi. minus enim te firmum ſermo Apuleiæ tuæ, lacrymæque Ampię declarabant, quàm ſignificant literæ tuæ. atque illæ arbitrabantur, quum à te abeſſent ipſæ, multo in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris & doloris tui leuandi cauſſa, pro certis ad te ea quæ eſſent certa, perſcribi oportere. Scis me antea ſic ſolitum eſſe ſcribere ad te, magis vt conſolarer fortem virum atque ſapientem, quàm vt exploratam ſpem ſalutis oſtenderem, niſi eius quam ab ipſa republica quum hic ardor extinctus eſſet, ſperari oportere cenſerem. Recordare tuas literas, quibus & magnum animum

mum mihi ſemper oſtendiſti, & ad omnes caſus ferendos conſtantem atque paratum. Quod ego non mirabar, quùm recordarer te & à primis temporibus ætatis in republ. eſſe verſatum, & tuos magiſtratus in ipſa diſcrimina incidiſſe ſalutis fortunarúmque communium: & in hoc ipſum bellum eſſe ingreſſum, non ſolum vt victor, beatus, ſed etiam (ſi ita accidiſſet) victus vt ſapiens eſſes. Deinde, quum ſtudium tuum conſumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, conſiderare debes, nihil tibi eſſe committendum, quamobrem eorum quos laudas, non te ſimilem præbeas. Sed hæc oratio magis eſſet apta ad illa tempora quæ iam effugiſti. nunc verò tantum te para ad hæc nobiſcum ferenda. quibus ego ſi quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. ſed eſt vnum perfugium, doctrina ac literæ, quibus ſemper vſi ſumus: quæ ſecundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam ſalutem. Sed vt ad initium reuertar, caue dubites quin omnia de ſalute ac reditu tuo perfecta ſint. Vale.

ARG. *Scribit ſe bene ſperare de Ligarii ſalute: ad eámque impetrandum omnia ſua pollicetur. interim hortatur vt aduerſam fortunam moderatè ferat.*

Cicero s.d. Q. Ligario. 14

Etsi tali tuo tempore me aut conſolandi aut iuuandi tui cauſſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque leuare poſſe dolorem tuum. poſtea verò quàm magnam ſpem habere cœpi, fore vt te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur ſcribam, quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem duriorem. Nam & res eum quotidie & dies & opinio hominum, &, vt mihi videtur, etiam ſua natura, mitiorem facit. idque cùm de reliquis ſentio, tum de te etiam audio ex familiariſſimis eius: quibus ego ex eo tempore quo primùm ex Africa nuntius venit, ſupplicare vnà cum fratribus tuis non deſtiti: quorum quidem & virtus, & pietas & amor in te ſingularis, & aſſidua & perpetua

ſalutis tuæ cura, tantum proficit, vt nihil ſit quod non ipſum Cæſarem tributurum exiſtimem: & ſi tardius fit quàm volumus, magnis occupationibus eius à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & ſimul Africanæ cauſſæ iratior, diutius velle videtur eos habere ſolicitos, à quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. ſed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſius & placatius ferre. Quare mihi crede & memoriæ manda, me tibi id affirmaſſe, te in iſtis moleſtiis diutius non futurum. Quando quid ſentirem expoſui: quid velim tua cauſſa, re potius declarabo quàm oratione. & ſi tantum poſſem, quantum in ea republica de qua ita meritus ſum vt tu exiſtimas, poſſe debebam, ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. Eadem enim cauſa opes meas fregit, quæ tuam ſalutem in diſcrimen adduxit, ſed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt, ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti, primùm ob eas cauſas quas ſcripſi: deinde, quòd ea de republica ſemper voluiſti atque ſenſiſti, vt non modò nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiamſi omnia aduerſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARG. *Exorditur ab officii ſui cōmemoratione: deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, ſubiungit.*

Cicero s.d. Ligario. 15

ME ſcito omnem meum laborem, omnem operam, curam, ſtudium, in tua ſalute conſumere. Nam cùm te ſemper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atque te ſumma beneuolentia ſum complexus, ſingularis pietas amórque fraternus, nullum me patitur officii erga te ſtudiiq́; munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerímque pro te, ex illorum te literis quam ex meis, malo cognoſcere. quid autem ſperem aut confidam & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi à me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperq́;

magis aduerſos rerum exitus metuens quàm ſperans ſecundos, is ego ſum: & ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, quum ad II. cal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum veniſſem mane ad Cæſarem, atq; omnem adeundi & conueniendi illius indignitatẽ & moleſtiã pertuliſſem, quum fratres & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego eſſem loquutus, quæ cauſa, quæ tuum tempus poſtulabat, non ſolùm ex oratione Cæſaris, quæ ſanè mollis & liberalis fuit, ſed etiam ex oculis & vultu & multis præterea ſignis, quæ facilius perſpicere potui quàm ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, vt mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno fortiq; ſis: &, ſi turbidiſſima ſapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus ſic adero, vt difficillimis: neque Cæſari ſolùm, ſed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognoui, pro te, ſicut adhuc feci, libẽtiſſimè ſupplicabo. Vale.

ARG. *Continet hæc epiſtola omnium breuiſſima, gratulationem, beneuolentiam, officium.*

Cicero s. d. Baſilio. 16

TIBI gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor: à te amari, & quid agas quídque iſtic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARG. *Inſinuat ſe ad petitionem, mutui amoris commemoratione. petit autem vt ſe abſentem tueatur, ſi quidem gratum fore non dubitet.*

Bithynicus s. d. Ciceroni. 17

SI mihi tecũ non & multæ & iuſtæ cauſæ amicitiæ priuatim eſſent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus noſtris: quod faciendum iis exiſtimo, qui paternam amicitiam nullis ipſi officiis proſequuti ſunt. Itaque contentus ero noſtra ipſorũ amicitia: cuius fiducia peto à te vt abſentem me, quibuſcunque in rebus opus fuerit, tueare: ſi nullum officium tuum apud me intermoriturum exiſtimas. Vale.

ARG. *Mirum declarat deſiderium cum Bithynico viuendi, & adiicit, ſe eſſe illi amore coniunctiſſimum.*

Cicero s. d. Bithynico. 18

Cvm cæterarum rerum cauſſa cupio eſſe aliquando rempub. conſtitutam: tum velim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promiſſum tuum, quo in literis vteris. Scribis enim, ſi ita ſit, te mecum eſſe victurum. gratiſſima mihi tua voluntas eſt: facíſque nihil alienum neceſſitudine noſtra, iudiciíſque patris tui de me, ſummi viri. Nam ſic habeto, beneficiorum magnitudine eos qui temporibus valuerunt aut valeant, coniunctiores tecum eſſe quàm me, neceſſitudine neminem. Quamobrem grata mihi eſt & memoria tua noſtræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

Arg. Reſpondet Leptæ, qui præconium feciſſent, licere iis eſſe in decurionibus: ſcribit de bello Hiſpanienſi, de Leptæ negotio, de Oratore ſuo, de manſione vrbana.

Cicero s. d. Leptæ. 19

Simvl accepi à Seleuco tuo literas, ſtatim quæſiui è Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. reſcripſit, eos qui facerent præconium, vetari eſſe in decurionibus: qui feciſſent, non vetari. Quare bono animo ſint & tui & mei familiares. neque enim erat ferendum, quum qui hodie haruſpicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur, eos qui aliquando præconium feciſſent, in municipiis decuriones eſſe non licere. De Hiſpaniis noui nihil: magnum tamen exercitum Pompeium habere conſtat. nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Patieni literarum, in quo erat, illi XI. eſſe legiones. ſcripſerat etiam Meſſalla Qu. Salaſſo, Qu. Curtium fratrem eius, iuſſu Pompeii, inſpectante exercitu, interfectum, quòd conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompeius rei frumentariæ cauſſa veniſſet, eum comprehendere, ad Cæſarémq; deducere. De negotio tuo, quòd ſponſor es pro Pompeio: ſi Balbus conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſiquid expediri poſſit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantoperè à te probari, vehementer gaudeo. mihi quidem ſic perſuadeo,

me,

me, quicquid habuerim iudicii de dicendo, in illum librum contuliſſe. qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis: ego quoque aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo quin, quantum de illo libro, tantundem de mei iudicii fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari iam talibus ſcriptis: etſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aures eius huiuſmodi vocibus, non eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus: ſed quum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit, teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam penſionem, & mehercule non tam ſum peregrinatoriam quàm ſolebā. Ædificia mea me delectabant, & otium. domus eſt, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni deſertiſſima regione maius. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus ſine vlla interpellatione verſor. Quare, vt arbitror, prius hîc te nos quàm iſtic tu nos videbis. Lepta ſuauiſſimus ediſcat Heſiodum, & habeat in ore, --τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα, &c.

ARG. *Quum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero diſſuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulii vita.*

Cicero s. d. Leptæ. 20

MACVLAM officio functum eſſe gaudeo. eius Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diuerſorio: ſi modò tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrū recipiendum. cæteroqui is mihi locus non diſplicet: nec ea re Petrinum tuum deſeram. nam & villa & amœnitas illa commorationis eſt, non diuerſorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio loquutus ſum. Nam Balbum, poſteaquam tu es profectus, non vidi. tantis pedum doloribus afficitur, vt ſe conueniri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, ſapientius faceres, ſi non curares. quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequêre. Tanta eſt enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quàm nouo ſit aditus, præſertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille ſe dediſſe beneficium putabit, ſi modò ipſum ſciet, non accepiſſe. Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes. aliter quidē non modò non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. Ego me

Aſturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARG. *Monet Thoranium vt in Sicilia commoretur, quoad ſcire poßit quid ſibi agendum ſit. clauſula, conſolationis neſcio quid continet.*

Cicero s. d. Thoranio. 21

DEDERAM triduo antè pueris Cn. Plancii literas ad te: eo nunc ero breuior, téque, vt antè conſolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi eſſe vtilius quàm ibidem operiri, quoad ſcire poſſis quid tibi agendum ſit. nam præter nauigationis longæ & hiemalis & minimè portuoſæ periculum, quod vitaueris, ne illud quidem non, quamuis ſubitò, quum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci: nihil eſt præterea cur aduenientibus te offerre geſtias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone noſtro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti, ex quo te, quocunque opus erit, facillimè & expeditiſſimè conferas. Quòd ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis: ſin (quoniam multa accidere poſſunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, vbi omnia ſcire poſſis. hoc mihi prorſus valde placet. De reliquo, vt te ſæpe per literas hortatus ſum, ita velim tibi perſuadeas te in hac cauſa nihil habere quod timendum ſit, præter communem caſum ciuitatis. qui etſi eſt grauiſſimus, tamen ita viximus, & id ætatis iam ſumus, vt omnia quæ noſtra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hîc tui omnes valent, ſummaq; pietate te deſiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura vt valeas, & te iſtinc ne temerè commoueas.

ARG. *Ad conſolandum Thoranium præterita colligit, & quid ipſe fecerit, quaſi exemplum ad imitandum proponit.*

Cicero s. d. Thoranio. 22

ETSI quum hæc ad te ſcriberem, aut appropinquare exitus huius calamitoſiſſimi belli, aut iam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te vnum in tanto exercitu mihi fuiſſe aſſenſorem, & me tibi:

ſolóſque

ſolóſque nos vidiſſe quantum eſſet in eo bello mali, in quo ſpe pacis excluſa, ipſa victoria futura eſſet acerbiſſima, quæ aut interitum allatura eſſet, ſi victus eſſes, aut, ſi viciſſes, ſeruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & ſapientes, Domitii & Lentuli timidum eſſe dicebant (& eram planè: timebam enim ne euenirent ea quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus ſum. Quum aliquid videbatur caueri poſſe, tum id negligi dolebam: nunc verò euerſis omnibus rebus, quum conſilio profici nihil poſſit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderatè: præſertim quum omnium rerum mors ſit extremum: & mihi ſim conſcius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. conſuluiſſe, &, hac amiſſa, ſalutem retinere voluiſſe. Hæc ſcripſi, non vt de me ipſe dicerem, ſed vt tu, qui coniunctiſſima fuiſti mecum & ſententia & voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim conſolatio eſt, quum recordere, etiam ſi ſecus acciderit, te tamen rectè veréque ſenſiſſe. Atque vtinam liceat aliquando aliquo reipub. ſtatu nos frui, intérque nos conferre ſolicitudines noſtras, quas pertulimus tum quum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura quæ facta ſunt. De tuis rebus nihil eſſe quod timeas, præter vniuerſæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem ſic velim iudices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberíſque tuis ſummo cum ſtudio præſto ſemper futurum. Vale.

ARG. *Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat vt quum reip. iam ſatisfecerit, incolumitati ſuæ conſulat.*

Cicero S.D. Domitio. 23

NON ea res me deterruit, quominus, poſteaquam in Italiam veniſti, literas ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miſeras: ſed quia nec quid tibi pollicerer, ipſe egens rebus omnibus, nec quid ſuaderem, quum mihimet ipſi conſilium deeſſet, nec quid conſolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora ſunt, nunc etiam atque etiam multo deſperatiora: tamen inanes eſſe meas literas, quàm nullas, malui. Ego ſi te intelligerem plus conatum eſſe ſuſcipere reipub. cauſa muneris, quàm quantum præſtare potuiſſes, tamen, quibuſcunque rebus poſſem, ad

eam conditionem te viuendi, quæ daretur, quæq; eſſet, hortater. Sed quum conſilii tui bene fortitérque ſuſcepti eum tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet: oro obteſtórque te pro noſtra vetere coniunctione ac neceſſitudine, próque ſumma mea in te beneuolentia & tua in me pari, te vt nobis, parenti, coniugi, tuíſque omnibus, quibus es fuiſtíque ſemper cariſſimus, ſaluum conſerues, incolumitati tuæ tuorúmque, qui ex te pendent, conſulas. Quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia, pulcherrimè à ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, iis hoc tempore vtare: quos coniunctos ſumma beneuolentia plurimíſque officiis amiſiſti, eorum deſiderium ſi non æquo animo, at forti feras. Ego quid poſſim neſcio, vel potius me parum poſſe ſentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque ſaluti dignitatíque tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuíque amantiſſimam, detuli. Si quid ad me ſcripſeris, ita faciam vt te velle intellexero: ſin tu minus ſcripſeris, ego tamen omnia quæ tibi vtilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio diligentérq; curabo. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS,

AD MARIVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum conſul dedit, deſcribit, & extenuat: vtrumque ob eam cauſſam, ne Marium eos prætermiſiſſe pœniteret.

M. Cicero s. d. M. Mario. 1

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo quàm ſapiẽtiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda duxiſti, & quum per valetudinem poſſes, venire tamen noluiſti: vtrunque lætor, & ſine dolore corporis te fuiſſe, & animo valuiſſe, quum ea quæ ſine cauſſa mirantur alii, neglexeris: modò vt tibi conſtiterit fructus otii tui: quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, quum eſſes in iſta amœnitate penè ſolus relictus. Neque tamen dubito quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforaſti, & patefeciſti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis conſumſeris: quum illi interea, qui te iſtic reliquerunt, ſpectarent communes mimos ſemiſomni. Reliquas verò partes diei tu conſumebas iis delectationibus, quas tibiipſi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ ſcilicet P. Mæcius probauiſſet. Omnino, ſi quæris, ludi apparatiſſimi, ſed non tui ſtomachi. coniecturam enim facio de meo. Nam primùm honoris cauſſa in ſcenam redierant ii quos ego honoris cauſſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar.

deliciæ verò tuæ noſter Æſopus eiuſmodi fuit, vt ei deſinere per omnes homines liceret. is iurare quũ cœpiſſet, vox eum defecit in illo loco, SI ſciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? noſti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. apparatus enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito quin animo æquiſſimo carueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in Equo Troiano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus & equitatus vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent. Quòd ſi tu per eos dies operã dediſti Protogeni tuo: dummodo is tibi quiduis potius quàm orationes meas legerit, næ tu haud paulo plus quàm quiſquam noſtrûm, delectationis habuiſti. Non enim te puto Græcos aut Oſcos ludos deſideraſſe, præſertim quũ Oſcos ludos vel in ſenatu noſtro ſpectare poſſis, Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tuam via Græca ire ſoleas. Nam quid ego te athletas putem deſiderare, qui gladiatores cõtemſeris? in quibus ipſe Pompeius confitetur ſe & operam & oleum perdidiſſe. Reliquæ ſunt venationes, binæ per dies quinq;, magnificæ, nemo negat: ſed quæ poteſt eſſe homini politico delectatio, quum aut homo imbecillus à valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſuerberatur? quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti: neq; nos, qui hæc ſpectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla extitit: quinetiam miſericordia quædam conſequuta eſt, atque opinio eiuſmodi, eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem. His ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne fortè videar tibi nõ modò beatus ſed liber omnino fuiſſe, dirupi penè me in iudicio Galli Caninii, familiaris tui. Quòd ſi tam facilem populum haberem quàm Æſopus hábuit, libenter mehercule artem deſinerem, tecumque & cum ſimilibus noſtri viuerem. Nam me cùm antea tædebat, quum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla eſt. neque enim fructum vllum laboris expecto: & cogor nonnunquam homines non optimè de me meritos, rogatu eo-

rum

rum qui bene meriti ſunt, defendere. Itaque quæro cauſſas omnes aliquando viuendi arbitratu meo: téque,& iſtam rationem otii tui, & laudo vehementer & probo: quódque nos minus interuiſis, hoc fero animo æquiore. quòd ſi Romæ eſſes, tamen neque nos lepôre tuo, neque te, ſi quis eſt in me, meo frui liceret, propter moleſtiſſimas occupationes meas: quibus ſi me relaxaro (nam, vt planè exſoluam, non poſtulo) te ipſum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò quid ſit humaniter viuere. Tu modò iſtam imbecillitatem valetudinis tuæ ſuſtenta & tuere, vt facis, vt noſtras villas obire & mecum noſtra ſimul lecticula cōcurſare poſſis. Hæc ad te pluribus verbis ſcripſi quàm ſoleo, non otii abundantia, ſed amoris erga te: quòd me quadam epiſtola ſubinuitaras, ſi memoria tenes. vt ad te aliquid eiuſmodi ſcriberem, quominus te prætermiſiſſe ludos pœniteret. Quod ſi aſſequutus ſum, gaudeo: ſin minus, hoc me tamen conſolor, quòd poſthac ad ludos venies, nóſque viſes, neque in epiſtolis relinques meis ſpem aliquam delectationis tuæ. Vale.

ARG. *Marii negotium ſibi curæ fore promittit: deinde ſcribit quanti & faciat & facere debeat condemnationem T. Munatii Planci Burſæ: de quo vide Pedianum in commentario Milonianæ. Scripta eſt primis diebus eius anni quo Ser. Sulpicius & M. Marcellus conſules fuere. nam paulo poſt Cicero in prouinciam iuit, & Dio damnatum ait, quum primum exiit è magiſtratu.*

Cicero s. d. Mario. 2

MANDATVM tuum curabo diligenter: ſed homo acutus ei mandaſti potiſſimum, cui expediret illud venire quàm plurimo: ſed eo vidiſti multum, quòd præfiniſti, quo ne pluris emerem. Quòd ſi mihi permiſiſſes, qui meus amor in te eſt, confeciſſem cum coheredibus. nunc, quando tuum pretium noui, licitatorem potius apponam, quàm illud minoris veneat. ſed de ioco ſatis eſt. tuum negotium agam, ſicuti debeo diligenter. De Burſa te gaudere certò ſcio. ſed nimis verecunde mihi gratularis. putas enim, vt ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam lætitiam putare.

Credas mihi velim, magis me iudicio hoc quàm morte inimici lætatum. Primùm enim iudicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. In primíſque me delectauit, tantum ſtudium bonorum in me extitiſſe cõtra incredibilem contentionem clariſſimi & potentiſſimi viri. Poſtremò (quod vix veriſimile fortaſſe videatur) oderam multo peius hunc quàm illum ipſum Clodium. Illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, quum omnis reſp. in meo capite diſcrimen eſſet aditura, magnum quiddam ſpectauit: nec ſua quidem ſponte, ſed eorum auxilio qui me ſtante ſtare non poterant. hic ſimiolus animi cauſſa, me, in quem inueheretur, delegerat: perſuaſerátque nonnullis inuidis meis ſe in me emiſſarium ſemper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te. magna res geſta eſt. numquam vlli fortiores ciues fuerunt, quàm qui auſi ſunt eum contra tantas opes eius à quo ipſi lecti iudices erant, cõdemnare. Quod feciſſent numquam, niſi iis dolori meus fuiſſet dolor. Nos hîc multitudine & celebritate iudiciorum, & nouis legibus, ita diſtinemur, vt quotidie vota faciamus, ne intercaletur, vt quamprimum te videre poſſimus. Vale.

ARG. *Cauſam exponit, cur, acie Pharſalica victus, à bello diſceſſerit. quod illi ab iniquis vitio dabatur.*

Cicero s. d. Mario. 3

PERSAEPE mihi cogitanti de communibus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, & (vt video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus vnà: quinetiam ipſum diem memoria teneo. Nam ad III. idus Maias Lentulo & Marcello coſ. quum in Pompeianum veſperi veniſſem, tu mihi ſolicito animo præſtò fuiſti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commouebat. Quo tempore vidiſti profectò me quoque ita conturbatum, vt non explicarem quid eſſet optimum factu: pudori tamen malui famæque cedere, quàm ſalutis meæ rationem ducere. Cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculũ meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi

quò

quò veneram: primùm neque magnas copias, neque bellicoſas: deinde, extra ducẽ paucóſq; præterea (de principibus loquor) reliqui primùm in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, vt ipſam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum ampliſſimorum virorum. quid quæris? nihil boni præter cauſſam. Quæ quum vidiſſem, deſperans victoriam, primùm cœpi ſuadere pacem, cuius fueram ſemper auctor: deinde, quum ab ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui vt bellum duceret. hoc interdum probabat, & in eà ſententia videbatur fore, & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna cœpiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus, nullus imperator fuit. ſigna tyrone & collectitio exercitu cùm legionib. robuſtiſſimis contulit: victus, turpiſſimè, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, quum integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. Diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. certè nihil fuit præterea, ſi te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præſertim innocenti, vbi nulla adiuncta eſt turpitudo: addo etiam, quum ea vrbe careas, in qua nihil ſit quod videre poſſis ſine dolore. Ego cum meis (ſi quicquam nunc cuiuſpiam eſt) etiã in meis eſſe malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. veni domum, non quòd optima viuendi conditio eſſet, ſed tamen, ſi eſſet aliqua forma reip. tanquam in patria vt eſſem: ſi nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur conſciſcerem, cauſſa nulla viſa eſt: cur optarem, multæ. vetus eſt enim, VBI non ſis qui fueris, non eſſe cur velis viuere. ſed tamen, VACARE culpa, magnum eſt ſolatium. præſertim quum habeam duas res, quibus me ſuſtentem, optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te ſcripſi verboſius, & tibi moleſtus fui, quòd te cùm mei tum reipub. cognoui amantiſſimum. notum tibi omne conſilium meũ eſſe volui, vt primùm ſcires, me nunquam voluiſſe plus quemquã poſſe

quàm vniuerſam remp. poſtea autem quàm alicuius culpa tantùm valeret vnus, vt ei obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce in quo ſpes fuerat vno, me voluiſſe etiam reliquis omnibus, poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autem, ſi hæc ciuitas eſt, ciuem eſſe me: ſi non, exulem eſſe, non incommodiore loco quàm ſi me Rhodum aut Mitylenas contuliſſem. Hæc tecum coram malueram: ſed, quia longius fiebat, volui per literas eadem, vt haberes quod diceres, ſiquando in vituperatores meos incidiſſes. Sunt enim qui, quum meus interitus nihil fuerit reip. profuturus, criminis loco putent eſſe quòd viuam. quibus ego certò ſcio non videri ſatis multos periiſſe: qui ſi me audiſſent, quanuis iniqua pace, honeſtè tamen viuerent: armis enim inferiores, non cauſa, fuiſſent. Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quàm velles. quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi, quæ volo, expediero, breui tempore te, vt ſpero, videbo. Vale.

Arg. *Præmonet Marium de aduentu ſuo in Pompeianum.*

Cicero s. d. Mario. 4

Ad VIII. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potius. in Pompeianum ſtatim cogito: ſed faciam te antè certiorem. Te cùm ſemper valere cupio, tum certè dum hîc ſumus. vides enim quanto pòſt vnà futuri ſumus. Quare, ſi quid conſtitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur vt valeas, & me hoc biduo aut triduo exſpecta. Vale.

Arg. *Commendat ſtudioſiſſimè Trebatium iuriſconſultum Cæſari Galliarum præfecto.*

M. Cicero s. d. C. Cæſari imp. 5

Vide quàm mihi perſuaſerim, te, me eſſe alterum, non modò in iis rebus quæ ad me ipſum, ſed etiam in iis quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, vt eum meis omnibus ſtudiis & beneficiis quam ornatiſſimum domum reducerem: ſed poſteaquam & Pompeii commoratio diuturnior erat quàm putaram,

ram, & mea quidem tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam videbatur, aut certè tardare: vide quid mihi ſumſerim: cœpi velle, ea Trebatium exſpectare à te, quæ ſperaſſet à me: neq; mehercule minus ei prolixè de tua voluntate promiſi, quàm eram ſolitus de mea polliceri. Caſus verò mirificus quidam interuenit, quaſi vel teſtis opinionis meæ, vel ſpōſor humanitatis tuæ. nam quum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer accuratius domi meæ, literæ mihi dantur à te, quibus in extremis ſcriptum erat: M. Furiùm, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel hunc Leptæ delegam: ſi vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Suſtulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud neſcio quid non fortuitum ſed diuinū videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, vt initio mea ſponte, pòſt autem inuitatu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Cæſar, ſic velim omni tua comitate complectare, vt omnia quæ per me poſſis adduci vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas. De quo tibi homine hoc ſpondeo, nō illo vetere verbo meo, quod, quum ad te de Milone ſcripſiſſem, iure luſiſti, ſed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominē, meliorem virum, pudentiorem eſſe neminem. Accedit etiā, quod familiam ducit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque vllius beneficii certum nomen peto, beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio quominus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes gloriolæ inſignibus. Totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam iſtam, & victoria & fide præſtantem. ſumus enim putidiuſculi quàm per te vix licet: verùm, vt video, licebit. Cura vt valeas: & me, vt amas, ama.

Arg. *Trebatium, deſiderium vrbis vix ferentem, hortatur vt vrbis vrbanitatisq; memoriam, quaſi quaſdam ineptias, abiiciat, & de prouincia, quò ſe contulerat, tum ſpe beneficiorum, tum conſtantiæ cauſſa cogitet.*

M. Cicero s.d. C. Trebatio. 6

In omnibus meis epiſtolis, quas ad Cæſarem aut Balbum

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

mitto, legitima quædam eſt acceſſio commendationis tuæ: nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ. Tu modò ineptias iſtas, & deſideriũ vrbis & vrbanitatis depone: &, quo conſilio profectus es, id aſſiduitate & virtute conſequere. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quam ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum, arcem altam, habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit ne ſibi illæ vitio verterent, quòd abeſſet à patria.

Nam multi ſuam rem bene geſſere & publicam patria procul:
Multi, qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

QVO in numero tu certè fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus aliàs. Tu, qui cæteris cauere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris caueto. &, quando Medeam agere cœpi, illud ſemper memento: QVI ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit, nequidquam ſapit. Cura vt valeas.

ARG. *Studium ſuum in commendando Trebatio ſignificat: iocatur de* Britannia*: monet vt in familiaritatem Cæſaris ſe penitus inſinuet, & occaſione vtatur.*

Cicero S.D. Trebatio. 7

EGO te commendare non deſiſto: ſed, quid proficiam, ex te ſcire cupio. ſpem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentiſſimè & ſæpiſſimè ſcribo. Illud ſoleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties a Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil eſſe audio neque auri neque argenti. id ſi ita eſt, eſſedum aliquod ſuadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. Sin autem ſine Britannia, tamen aſſequi id quod volumus, poſſumus: perfice vt ſis in familiaribus Cæſaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, ſed (mihi crede) tuus pudor & labor plurimum. Imperatorem liberaliſſimum habes, ætatem opportuniſſimam, commendationem certè ſingularem: vt tibi vnum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare. Vale.

ARG. *Modeſtè reprehendit* Trebatium, *qui tribunatum militum, à Cæſare delatum, recuſauerat.*

Cicero

Cicero s. d. Trebatio. 8

SCRIPSIT ad me Cæſar perhumaniter, nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem, propter occupationes ſuas, ſed certè fore. Cui quidem ego reſcripſi, quam mihi gratum eſſet futurum, ſi quamplurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuæ contuliſſet. Sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam feſtinationem tuam: & ſimul ſum admiratus cur tribunatus commoda, dempto præſertim labore militiæ, contempſeris. Querar cum Vacerra & Manilio. nam Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo ſtultus es, quando te ab eo ſapere didiciſſe profiteris. Quin tu vrges iſtam occaſionẽ & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod ſcribis de illo Præciano iureconſulto, ego te ei non deſino commendare. ſcribit etiam ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere. de eo quid ſit, cura vt ſciam. Ego veſtras Britannicas literas expecto. Vale.

ARG. *Literarum officium à Trebatio requirit: monet ne reditum in vrbem præproperè cupiat.*

Cicero s. d. Trebatio. 9

IAMDIV ignoro quid agas. nihil enim ſcribis. neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram. quia cum Quincto, fratre meo, non eras, quò mitterem aut cui darem, neſciebam. Cupio ſcire quid agas, & vbi ſis hiematurus. equidem velim cum Cæſare: ſed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere. ad Balbum tamen ſcripſi. Tu tibi deeſſe noli. ſerius potius ad nos, dum plenior. quòd huc properes, nihil eſt, præſertim Vacerra mortuo. ſed tibi conſiliũ non deeſt. quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius? tuus quidem, familiaris, ſummo genere natus, terræ filius: is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebrò ad cœnam inuitat. adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

ARG. *Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia ſcripſerat ſe Cæſari valde iureconſultum videri: item timiditatis, qui tranſire in Britanniam cum Cæſare recuſarit. alia nonnulla.*

Cicero s. d. Trebatio. 10

Legi tuas literas, ex quibus intellexi, te Cæſari noſtro valde iureconſultum videri. Eſt quod gaudeas, te in iſta loca veniſſe, vbi aliquid ſapere viderere. quod ſi in Britanniã quoque profectus eſſes, profectò nemo in illa tanta inſula peritior te fuiſſet. Veruntamen (rideamus licet: ſum enim à te inuitatus) ſubinuideo tibi, vltrò te etiam accerſitum ab eo ad quem cæteri, non propter eius ſuperbiam, ſed propter occupationes, adſpirare non poſſunt. Sed tu in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ ſunt quàm meæ. Valde metuo ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento vtendum cenſeo. idē & Mucio & Manilio placebat, præſertim qui ſagis non abũdares. quanquam vos nunc iſtic ſatis calere audio. Quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram: ſed tu in re militari multo es cautior, quàm in aduocationibus, qui neque in Oceano natare volueris, ſtudioſiſſimus homo natandi, neque ſpectare eſſedarios, quem antea ne antanabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam ſatis iocati ſumus. Ego de te ad Cæſarem quàm diligenter ſcripſerim, tute ſcis, quam ſæpe, ego. ſed mehercule iam intermiſeram, ne viderer liberaliſſimi hominis meique amantiſſimi voluntati erga me diffidere. ſed tamen his literis quas proximè dedi, putaui eſſe hominem commonendum. id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem, & ſimul de toto ſtatu tuo conſiliíſque omnibus. ſcire enim cupio quid agas, quid exſpectes, quàm longum iſtum tuum diſceſſum à nobis futurum putes. Sic enim tibi perſuadeas velim, vnum mihi eſſe ſolatium, quare facilius poſſim pati, te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe id emolumento ſciam. ſin autem id non eſt, nihil duobus nobis eſt ſtultius, me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc aduoles. Vna mehercule noſtra vel ſeuera vel iocoſa cōgreſſio pluris erit, quàm nō modò hoſtes ſed etiam fratres noſtri Edui. quare omnibus de rebus fac vt quàm primum ſciam. Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.

Arg. *Conatur Trebatio deſiderium vrbis adimere. præcipit tamen vt, niſi abſit ab vrbe cum emolumento, redeat.*

Cicero

Cicero s.d. Trebatio. 11

Nisi antè Roma profectus eſſes, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis iureconſultum deſiderat? ego omnibus vnde petitur, hoc conſilii dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Satiſne tibi videor abs te ius ciuile didiciſſe? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te iam iocari per literas. Hæc ſigna meliora ſunt quam in meo Tuſculano. ſed quid ſit, ſcire cupio. conſuli quidem te à Cæſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. Quod ſi aut fit aut futurum putas, perfer iſtam militiam & permane. ego enim deſiderium tui ſpe tuorum commodorum conſolabor: ſin autem iſta ſunt inaniora, recipe te ad nos. Nam aut erit hîc aliquid aliquando: aut, ſi minus, vna mehercule colloquutio noſtra pluris erit quàm omnes Samarobrinæ. Denique, ſi te citò retuleris, ſermo nullus erit: ſin fruſtra diutius abfueris, nō modò Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt Britannici iureconſulti. Hæc ego non rideo, quamuis tu rideas: ſed de re ſeueriſſima tecum, vt ſoleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amiciſſimo animo præcipio, vt, ſi iſtic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas noſtri deſiderium, honeſtatem & facultates tuas augeas: ſin autē iſta frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen quæ vis, & tua virtute profectò & noſtro ſummo erga te ſtudio conſequere. Vale.

Arg. *Ex intermiſſione literarum arguit Trebatium Epicureum eſſe factum: & in eo iocatur.*

Cicero s.d. Trebatio. 12

Mirabar, quid eſſet quòd tu mihi literas mittere intermiſiſſes. indicauit mihi Panſa meus Epicureum te eſſe factum. ô caſtra præclara. quid tu feciſſes, ſi te Tarentum & non Samarobrinam miſiſſem? Iam tum mihi non placebas, quum idem intuebare quod & Titius, familiaris meus. ſed quonam modo ius ciuile defendes, quum omnia tua cauſa facias, non ciuium? Vbi porro illa erit formula fiduciæ, VT inter bonos bene agier oportet? quis enim eſt bonus, qui

facit nihil niſi ſua cauſſa? Quod ius ſtatues communi diuidundo, quum commune nihil poſſit eſſe apud eos qui omnia voluptate ſua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, quum ſcias Iouem iratum eſſe nemini poſſe? quid fiet porro populo Vlubrano, ſi tu ſtatueris πολιτεύεσθαι non oportere? Quare, ſi planè a nobis deficis, moleſtè fero: ſin Panſæ aſſentari commodum eſt, ignoſco: modò ſcribas aliquando ad nos, quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri aut curari velis. Vale.

A R G. *Intermiſsionis literarum cauſſam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occaſionem arripit liberius iocandi.*

Cicero s. d. Trebatio. 13

Adeóne me iniuſtum eſſe exiſtimaſti, vt tibi iraſcerer, quòd parum mihi conſtans & nimium cupidus decedendi viderere, ob eámque cauſſam me arbitrarere literas ad te iam diu non miſiſſe? mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perſpiciebam, moleſtiam attulit: neque alia fuit vlla cauſſa intermiſſionis literarum, niſi quòd, vbi eſſes, planè neſciebam. Hic tu me etiam inſimulas, nec ſatisfactionem meam accipis. audi mi Teſta: vtrum ſuperbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator conſulit? moriar ni, quæ tua gloria eſt, puto te malle à Cæſare conſuli, quàm inaurari. ſi verò vtrunque eſt, quis te feret, præter me, qui omnia ferre poſſum? Sed vt ad rem redeam, te iſtic inuitum non eſſe, vehementer gaudeo: & vt illud erat moleſtum, ſic hoc eſt iocundum. tantùm metuo ne artificium tuum tibi parum proſit. nam, vt audio, iſtic

Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro Rem repetunt.

Et tu ſoles ad vim faciundam adhiberi? Neque eſt quòd illam exceptionem in interdicto pertimeſcas, quòd tu prior vi hominibus armatis non veneris. ſcio enim te non eſſe procacem in laceſſendo. Sed, vt ego quoque te aliquid de noſtris cautionibus admoneam, Treuiros vites cenſeo. audio capitales eſſe. mallem, auro, argento, ære eſſent. Sed aliàs iocabimur. Tu ad me de iſtis rebus omnibus ſcribas

bas velim quam diligentiſſimè. Ad III. non. Mart. Vale.

ARG. *Familiariter & iocosè Trebatium reprehendit, qui literas nullas miſerat.*

Cicero s. d. Trebatio. 14

CHRYSIPPVS Vettius, Cyri architecti libertus, fecit vt te non immemorem putarem mei. ſalutem enim mihi verbis tuis nuntiauit. Valde iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præſertim propè domeſtico. Quòd ſi ſcribere oblitus es, minus multi iam te aduocato cauſſa cadent: ſin noſtri oblitus es, dabo operam vt iſtuc veniam antè quàm planè ex animo tuo effluam. ſin æſtiuorum timor te debilitat, aliquid excogita, vt feciſti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem: ſed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quam ſæpiſſime cognoſcere. quod certè ita fieret, ſi tu maluiſſes beneuolentiæ quàm litium iura perdiſcere. Sed hæc iocati ſumus & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, nóſque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARG. *Declarat ſuum abſentis Trebatii deſiderium: & gratulatur de C. Matii familiaritate.*

Cicero s. d. Trebatio. 15

QVAM ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. Moleſtè ferebam antea, te inuitum iſtic eſſe: pungit me rurſus quod ſcribis te eſſe iſtic libenter. neque enim tum, mea commendatione te non delectari, facilè patiebar: & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe iocundum ſed tamen hoc malo nos ferre deſiderium, quàm te non ea quæ ſpero conſequi. Quòd verò in C. Matii, ſuauiſſimi doctiſſimíque hominis, familiaritatē veniſti, non dici poteſt quàm valde gaudeā: qui fac vt te quammaximè diligat. mihi crede, nihil ex iſta prouincia potes, quod iocundius ſit, deportare. Cura vt valeas.

ARG. *Laudare videtur Trebatium vt ſapientem, qui belli*

pericula vitaret ſed re vera notat vt timidum. Adſcribit de Octauio, de Trebatii diuitiis, de ſuperbia, per iocum.

Cicero s. d. Trebatio. 16

In Equo Troiano, ſcis eſſe in extremo, SERO SAPIVNT. tu tamen, mi vetule, non ſeró. primùm illas rabioſulas, ſat fatuas dediſti. deinde, quòd in Britannia non nimis φιλοθέωρον te præbuiſti, planè non reprehendo. nunc verò in hibernis iniectus mihi videris: itaque te commouere non curas. VSQVEQVAQVE ſapere oportet. id erit telum acerrimũ. Ego, ſi foris cœnitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, non defuiſſem: cui tamen dixi, quum me aliquoties inuitaret, Oro te, quis tu es? ſed mehercule, extra iocum, homo bellus eſt: vellem eum tecum abduxiſſes. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi ſitis hac hieme, fac planè ſciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id vtrum Romano more loquutus ſit, bene nummatum te futurum, an quo modo Stoici dicunt, omnes eſſe diuites qui cœlo & terra frui poſſunt, poſtea videro. Qui iſtinc veniunt, ſuperbiam tuam accuſant, quòd negent te percunctantibus reſpondere. ſed tamen eſt quòd gaudeas. conſtat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem eſſe. Vale.

Arg. *Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in vrbem iam non amplius cogitet: & hortatur vt Cæſaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuoſam promittit, in ſéque ipſe recipit.*

Cicero s. d. Trebatio. 17

Ex tvis literis & Qu. fratri gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum, quòd iam videris certa aliqua in ſententia conſtitiſſe. nam primorum menſium literis tuis vehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis vrbanitatíſque deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſæpe autem etiam (quod à te alieniſſimum eſt) ſubimpudens videbare. Tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam, attuliſſes, ſic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipſos qui cum ſyngraphis

graphis

graphis veniſſent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuiſſe. Ego, ſi mei commodi rationem ducerem, te mecum eſſe maximè vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex conſuetudine noſtra, vel vtilitate ex conſilio atque opera tua: ſed quum te ex adoleſcentia tua in amicitiam & fidē meā contuliſſes, ſemper te nō modò tuendum mihi, ſed etiam augendum atq; ornandum putaui. Itaque, quoad opinatus ſum me in prouinciam exiturum, quæ ad te vltro attulerim, meminiſſe te credo. poſteaquam mea mutata ratio eſt, quum viderem me à Cæſare honorificentiſſimè tractari & vnicè diligi, hominiſq; liberalitatem incredibilem & ſingularem fidem noſſem, ſic ei te commendaui & tradidi, vt grauiſſimè diligentiſſiméq; potui. Quod ille ita & accepit, & mihi ſæpe literis ſignificauit, & tibi verbis & re oſtendit, mea commendatione ſeſe valde eſſe commotum. Hunc tu virum nactus, ſi me aut ſapere aliquid, aut velle tua cauſa putas, ne dimiſeris: &, ſiqua te fortè res aliquando offenderit, quum ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, & vltima expectato: quæ ego tibi & iocunda & honeſta præſtabo. Pluribus te hortari non debeo: tantùm moneo, neque amicitiæ confirmandæ clariſſimi ac liberaliſſimi viri, neque vberioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc ſi amiſeris, te eſſe vllum vnquam reperturum. hoc quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non eſſe profectum, vehementer gaudeo: quòd & tu labore caruiſti, & ego te de rebus illis non audiam. Vbi ſis hibernaturus, & qua ſpe aut conditione, perſcribas ad me velim. Vale.

ARG. *Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæſare perferenda cogitaret: iocatur præterea in illius parſimoniam, quia ſcripſerat in palimpſeſto.*

Cicero S. D. Trebatio. 18

ACCEPI à te aliquot epiſtolas vno tempore, quas tu diuerſis temporibus dederas: in quibus me cætera delectarunt. ſignificabant enim te iſtam militiam iam firmo animo ferre, & eſſe fortem virum & conſtantem. Quæ ego pau-

liſper in te ita deſideraui, non imbecillitate animi tui, ſed magis vt deſiderio noſtri te æſtuare putarem. Quare perge vt cœpiſti: forti animo iſtam tolera militiam. multa (mihi crede) aſſequere. ego enim renouabo commendationem, ſed tempore. ſic habeto, nõ tibi maiori eſſe curæ vt iſte tuus à me diſceſſus fructuoſiſſimus tibi ſit, quam mihi. Itaque, quando veſtræ cautiones infirmæ ſunt, Græculam tibi miſi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim ignauiſſimo cuique maximam fidem habeo. Sed vt ad epiſtolas tuas redeam, cętera belle: illud miror, quis ſolet eodem exemplo plures dare, qui ſua manu ſcribit? Nam, quòd in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam: ſed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quàm hæc ſcribere: niſi fortè tuas formulas. non enim puto te meas epiſtolas delere, vt reponas tuas. an hoc ſignificas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidẽ tibi ſuppeditare? iam iſta tua culpa eſt, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiſcum reliqueris. ego te Balbo, quum ad vos proficiſceretur, more Romano commendabo. Tu, ſi interuallum longius erit mearum literarum, ne ſis admiratus. eram enim abfuturus menſe April. Has literas ſcripſi in Pontino, quum ad villam M. Æmilii Philemonis diuertiſſem: ex qua iam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. Nam Vlubris, honoris mei cauſſa, vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat. Cura vt valeas. VI. idus Apr. de Pontino.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conſcidi innocentem. nihil enim habebat, quòd non vel in concione rectè legi poſſet. ſed & Arruntius ita te mandaſſe aiebat, & tu adſcripſeras. Verùm illud eſto. nihil te ad me poſteà ſcripſiſſe demiror, præſertim tam nouis rebus. Vale.

ARG. *Scribit de topicis à ſe conſcriptis vt roganti Trebatio ſatisfaceret: eáque eſſe obſcuriora ſignificat, nec legenda ſine interprete. Addit, ſi expeditam in quæſtionibus habere doctrinam velit, exercitationem eſſe neceſſariam.*

Cicero

Cicero s. D. Trebatio. 19

VIDES quanti apud me ſis. etſi iure id quidem: non enim amore te vinco. veruntamen, quod præſenti tibi propè ſubnegarem, non tribuerem certè, id abſenti debere non potui. Itaque vt primùm Velia nauigare cœpi, inſtitui topica Ariſtotelica conſcribere, ab ipſa vrbe commonitus amantiſſima tui. eum librum tibi miſi Rhegio, ſcriptum quàm pleniſſimè res illa ſcribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obſcuriora, cogitare debebis, NVLLAM artem literis ſine interprete & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. Non longè abieris. num ius ciuile veſtrum ex libris cognoſci poteſt? qui quanquam plurimi ſunt, doctorem tamen luménque deſiderant. quanquam tu, ſi attentè leges, ſi ſæpius, per te omnia conſequere vt certè intelligas. Vt verò etiam ipſi tibi loci, propoſita quæſtione, occurrant, exercitatione conſequere: in qua quidẽ nos te continebimus, ſi & ſalui redierimus, & ſalua iſta offenderimus. Vale. v. kal. Sext. Rhegio.

ARG. *De amore Velienſium in Trebatium ſcribit, & hortatur ne poſſeſſiones eas vendat, quæ, tam miſeris temporibus, perfugium eſſe poßint.*

Cicero s. D. Trebatio. 20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quòd te ab ea ſenſi amari. ſed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio medius fidius tuus ita deſiderabatur, vt ſi eſſet vnus è nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. quãquam enim Velia non eſt vilior quàm Lupercal: tamen iſtuc malo quàm hæc omnia. tu ſi me audies, quem ſoles, has paternas poſſeſſiones tenebis, (neſcio quid enim Velienſes verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques, nec Papirianam domum deſeres. quanquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri ſolent: quem tamen ſi excideris, multum proſpexeris. Sed in primis opportunũ videtur, his præſertim tẽporibus, habere perfugium, primùm eorum vrbem quibus carus ſis, deinde etiam tuam domum, tuóſque agros: eáque remoto, ſalubri,

amœnóque loco. ídque etiam mea intereſſe, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meáque negotia videbis, méque, Diis iuuantibus, ante brumam expectabis. Ego à Sex. Fabio, Niconis diſcipulo, librum abſtuli Νικωνὸς περὶ πολυφαγίας. ó medicum ſuauem, méque docilem ad hanc diſciplinam. ſed Baſſus noſter me de hoc libro celauit: te quidem non videtur. Ventus increbreſcit. Cura vt valeas. XIII. kalend. Sext. Velia.

ARG. *Silii cauſam, viri optimi, amici ſui, Trebatio commendat. Videtur autem, quum extra vrbem eſſet, ad Trebatium in vrbem hæc ſcripſiſſe.*

Cicero S. D. Trebatio. 21

SILII cauſam te docui. is poſtea fuit apud me. quum ei dicerem tibi videri, ſponſionem illam nos ſine periculo facere poſſe, SI bonorum Turpiliæ poſſeſſionem Q. Cæpio prætor ex edicto ſuo mihi dedit: negare aiebat Seruium tabulas teſtamenti eſſe eas, quas inſtituiſſet is qui factionem teſtamenti non habuerit: hoc idem Offilium dicere. tecum ſe loquutum negabat: méque rogauit vt ſe cauſámq; ſuam tibi commẽdarem. Nec vir melior, mi Teſta: nec mihi amicior P. Silio quiſquam eſt, te tamen excepto. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum vltrò veneris, eíque pollicitus eris. ſed, ſi me amas, quamprimum. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Auctoritate iuriſconſultorum probat quod de controuerſia quadam dixerat.*

Cicero S. D. Trebatio. 22

ILLVSERAS heri inter ſcyphos, quòd dixeram controuerſiam eſſe, poſſétne heres, quod furtum antea factum eſſet, rectè furti agere. Itaque etſi domum bene potus ſeróque redieram: tamen id caput vbi hæc controuerſia eſt, notaui, & deſcriptum tibi miſi: vt ſcires, id quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. ego tamen Scæuolæ & Teſtæ aſſentior. Vale.

ARG. *Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, quum is tabellas*

tabellas potius pictas cuperet. reſcribit igitur, ex illis emptionibus nullam ſe curaſſe. De proxima domo illi conducenda ſe deſiderare, addit.

Cicero s. d. M. Fabio Gallo. 23

TANTVM ex Arpinati veneram, quum mihi à te literæ redditæ ſunt: ab eodémque accepi Auiani literas: in quibus hoc erat liberaliſſimum, nominá ſe facturum, quum veniſſet, qua ego vellem die. Fac quæſo, qui ego ſum, eſſe te: éſtne aut tui pudoris, aut noſtri, primùm rogare de die, deinde plus annua poſtulare? Sed eſſent, mi Galle, omnia facilia, ſi & ea mercatus eſſes quæ ego deſiderabam, & ad eam ſummam, quam volueram. Attamen iſthæc ipſa, quæ te emiſſe ſcribis, nō ſolùm rata mihi erunt, ſed etiam grata. planè enim intelligo, te non modò ſtudio ſed etiā amore vſum, quæ te delectarint, hominem (vt ego ſemper iudicaui) in omni iudicio elegantiſſimum, quæq; me digna putaris, coemiſſe. Sed velim maneat Damaſippus in ſententia. prorſus enim ex iſtis emtionibus nullam deſidero. tu autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omne ſignorum omnium non æſtimo, tanti iſta quatuor aut quinq; ſumſiſti. Sed Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. quid ſimile? primùm ipſas ego Muſas nunquam tanti putaſſem: atque id feciſſem Muſis omnibus approbantibus. ſed tamen erat aptum bibliothecæ, ſtudiiſque noſtris cōgruens: Bacchis verò vbi eſt apud me locus? At pulchellæ ſunt. Noui optimè, & ſæpe vidi: nominatim tibi ſigna mihi nota mandaſſem, ſi probaſſem. ea enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem gymnaſiorum exórnent mihi in palæſtra locum. Martis verò ſignum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe. Mercurii mallem aliquod fuiſſet: felicius, puto, cum Auiano tranſigere poſſemus. Quod tibi deſtinaras Trapezophoron: ſi te delectat, habebis: ſin autē ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. Iſta quidem ſumma næ ego multo libentius emerim diuerſorium Tarracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. omnino liberti mei video eſſe culpam, cui planè res certas mandarem, itémq; Iunii, quem puto tibi notum eſſe, Auiani familiarem. Exedria

quædam mihi noua ſunt inſtituta in porticula Tuſculani: ea volebam tabellis ornare. etenim, ſiquid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. ſed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, vbi ſint, quando accerſantur, quo genere vecturæ. ſi enim Damaſippus in ſententia non manebit: aliquem pſeudodamaſippum vel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo ſcribis iterum, iam id ego proficiſcens mandaram meę Tulliæ. ea enim ipſa hora acceperam tuas literas. egeram etiam cum tuo Nicia, quòd is vtitur, vt ſcis, familiariter Caſſio. vt redii autem, prius quàm tuas legi has proximas literas, quæſiui de mea Tullia, quid egiſſet. per Liciniam ſe egiſſe dicebat. ſed opinor Caſſium vti non ita multum ſorore. eam porro negare ſe audere, quum vir abeſſet, (eſt enim profectus in Hiſpaniam Decius) illo & abſente & inſciente migrare. Eſt mihi gratiſſimum, tanti à te æſtimatam conſuetudinem vitæ victúſq; noſtri, primùm vt eam domum ſumeres, vt non modò prope me, ſed planè mecum habitare poſſes: deinde vt migrare tantopere feſtines. Sed ne viuam, ſi tibi concedo, vt eius rei tu cupidior ſis quàm ego ſum. itaque omnia experiar. video enim quid mea interſit, quid vtriuſque noſtrûm. Si quid egero, faciam vt ſcias. tu & ad omnia reſcribes: & quando te expectem, facies me, ſi tibi videbitur, certiorem. Vale.

ARG. *Narrat quàm iniquè Tigellius ſibi iraſcatur. Idem ſcribit, lib. 13. Attic. epiſt. 47. nec dubito quin huius nepos ſit is, de quo Horatius ſat. 2. & 3. lib. 1.*

M. Cicero s. d. M. Fabio Gallo. 24

AMORIS quidem tui, quoquò me verti, veſtigia, vel proximè de Tigellio. ſenſi enim ex literis tuis valde te laboraſſe. amo igitur voluntatem. Sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON omnibus dormio: ſic ego non omnibus, mi Galle, ſeruio. etſi quæ eſt hęc ſeruitus? olim, quum regnare exiſtimabamur, non tam ab vllis quàm hoc tempore obſeruor à familiariſſimis Cæſaris omnibus, præter iſtum. id ego in lucris pono, non ferre hominem peſtilentiorem patria ſua: cúmque addictum iam tum puto eſſe Calui Lici-

nii

nũ Hipponacteo præconio. At vide quid ſuccenſeat. Phameę cauſſam ſuſceperam, ipſius quidem cauſſa: erat enim mihi ſanè familiaris. is ad me venit, dixítque iudicem ſibi operā dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Sextio in conſilium iri neceſſe erat. reſpondi, nullo modo me facere poſſe, quum vellem: alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. Ille autem, qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum vnctorem, diſceſſit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem. cognoſti meam cauſſam, & iſtius Salaconis iniquitatem. Catonē tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legiſſe, turpe vtrique noſtrûm eſt. Vale.

ARG. *Reſcribit de epiſtola non conſciſſa. Monenti vt de Cæſare cautè loqueretur & ſcriberet, gratias agit.*

M. Cicero s. d. M. Fabio Gallo. 25

QVOD epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare: ſaluā eſt domi: petes quum libebit. Quod autem me mones, valde gratum eſt: ídque vt ſemper facias rogo. videris enim mihi vereri ne, ſi iſtum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magiſter adeſt citius quàm putaramus. vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quidquam melius, quàm epiſtolæ tuæ partē ab eo loco, Cætera labuntur. ſecretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidē liberto tuo dixeris. præter duo nos loquitur iſto modo nemo: bene maléne, videro: ſed, quidquid eſt, noſtrum eſt. Vrge igitur, nec tranſuerſum vnguem (quod aiũt) à ſtylo: is enim eſt dicendi opifex. atque ego quidem aliquātum iam etiam noctis aſſumo. Vale.

ARG. *Scribit de morbo ex herbarum eſu contracto.*

Cicero s. d. Gallo. 26

QVVM decimum iam diem grauiter ex inteſtino laborarem, neque iis qui mea opera vti volebant, probarem me nō valere, quia febrim non haberem: fugi in Tuſculanū, quū quidem biduum ita ieiunus fuiſſem, vt ne aquā quidem guſtarem. Itaque confectus languore & fame, magis tuum officium deſideraui, quàm abs te requiri putaui meū. Ego au-

tem cùm omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuũ Stoici malè accipiunt, quia dicat *δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη* ſibi moleſta eſſe. quorum alterum morbum edacitatis eſſe putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sanè *δυσεντερίαν* pertimuerã: ſed viſa eſt mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipſa fortaſſe iam ſeneſcentis morbi remiſſio profuiſſe. Attamen, ne mirere vnde hoc acciderit, quò modóve commiſerim: lex ſumtuaria, quæ videtur *λιτότητα* attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. nam dum voluntiſti lauti terra nata, quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, vt nihil poſſit eſſe ſuauius. In eas quum incidiſſem in cena augurali apud Lentulũ, tãta me *διάρροια* arripuit, vt hodie primũ videatur cœpiſſe conſiſtere. Ita ego, qui me oſtreis & murænis facilè abſtinebam, à beta etiam & malua deceptus ſum. poſthac igitur erimus cautiores. Tu tamen quum audiſſes ab Anicio, (vidit enim me nauſeantem) non modò mittendi cauſam iuſtam habuiſti, ſed etiam viſendi. Ego hìc cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vires & corpus amiſi. ſed, ſi morbum depulero, facilè, vt ſpero, illa reuocabo. Vale.

ARG. *Gallum, non eum ad quem proximè ſcripſit, Fabiæ gentis, ſed (vt opinor) Sextiæ, accuſat, vt iniquum & impudentem.*

Cicero s. d. Gallo. 27

MIROR cur me accuſes, quum tibi id facere non liceat. quòd ſi liceret, tamen non debebas. EGO enim te in conſulatu obſeruarã. & ais fore vt te Cæſar reſtituat. Multa tu quidem dicis, ſed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea cauſſa petiſſe. vtinam ſemper eſſes tribunus: interceſſorem non quæreres. Negas me audere, quod ſentiam dicere: quaſi tibi, quum parum pudenter me rogares, parum fortiter reſponderim. Hæc tibi ſcripſi, vt iſto ipſo in genere, in quo aliquid poſſe vis, te nihil eſſe cognoſceres. Quod ſi humaniter mecum queſtus eſſes, libenter tibi me & facilè purgaſſem. non enim mihi ingrata ſunt quæ feciſti, ſed quæ ſcripſiſti, moleſta. Me autem, propter quẽ cæteri liberi ſunt, tibi liberum non viſum, demiror. nam ſi falſa fuerunt quæ

tu

tu ad me, vt ais, detuliſti, quid ego tibi debeo? ſin vera, tu es optimus teſtis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

ARG. *Probat conſilium Curii, qui, rep. deſperata, in Græciam ſe contulerit. & adiungit, ſe totum in literis eſſe, libertate prorſus amiſſa.*

M. Cicero s. d. Man. Curio. 28

MEMINI quum mihi deſipere videbare, quòd iſtic potius viueres quàm nobiſcum. erat enim multo domicilium huius vrbis (quum quidem hæc vrbs) aptius humanitati & ſuauitati tuæ, quàm tota Peloponneſus, nedum Patrę. Nunc contrà & vidiſſe mihi multum videris, quum propè deſperatis his rebus te in Græciam contuliſti, & hoc tempore non ſolùm ſapiens, qui hinc abſis, ſed etiam beatus. quanquam quis, qui aliquid ſapiat, nunc beatus eſſe poteſt? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es conſequutus, vt ibi eſſes vbi nec Pelopidarum: (noſti cætera) nos idem propemodum conſequimur alia ratione. Quum enim ſalutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius quàm ſolebat, quòd, quaſi auem albam, videntur bene ſentientem ciuem videre: abdo me in bibliothecam: itaque opera efficio tāta, quanta fortaſſe tu ſenties. intellexi enim ex tuo ſermone quodam, quum mœſtitiam meam & deſperationem accuſares, domi tuæ dicere te, ex meis libris animum meum deſiderare. Sed mehercule & tum rempub. lugebam, quæ non ſolùm ſuis erga me, ſed etiam meis erga ſe beneficiis erat mihi carior: & hoc tempore, quanquam me non ratio ſolùm conſolatur (quæ plurimum debet valere) ſed etiam dies, (quæ ſtultis quoque mederi ſolet) tamen doleo ita cōmunem rem eſſe dilapſam, vt ne ſpes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo eſt, in cuius poteſtate omnia ſunt: (niſi fortè id ipſum eſſe non debuit) ſed alia caſu, alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt, vt de præteritis non ſit quærendum. Reliquā ſpem nullam video. quare ad prima redeo. ſapienter hæc reliquiſti, ſi conſilio: feliciter, ſi caſu. Vale.

ARG. *Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficii:*

& commendatitias ab eo literas petit ad Sulpicii ſucceſſorem.

Man. Curius s. d. M. Ciceroni ſuo. 29

Si vales, bene eſt. ſum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ, Attici noſtri. ergo fructus eſt tuus, mãcipium, illius. quod quidem ſi inter ſenes coemtionales venale proſcripſerit, egerit non multũ. at illa noſtra prædicatio quanti eſt? nos, quòd ſimus, quod habeamus, quòd homines exiſtimemur, id omne abs te habere? Quare Cicero mi perſeuera conſtanter nos cõſeruare: & Sulpicii ſucceſſori nos de meliore nota cõmenda: quo facilius tuis præceptis obtemperare poſſimus, téque ad vrbem lubentes videre, & noſtra defigere deportaréque tutò poſſimus. Sed amice magne, noli hanc epiſtolam Attico oſtendere: ſine eum errare, & putare me virum bonũ eſſe, nec ſolere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironémque meum ſaluta noſtris verbis. d. a. d. iiii. Kal. Nou.

Arg. *Oſtendit quàm miſerè agatur cum rep. quum Cæſar Caninium ad aliquot horas conſulem creauerit: & de literis commendatitiis ad Acilium ſcriptis ſignificat.*

Cicero s. d. Curio. 30

Ego verò iam te nec hortor nec rogo vt domum redeas: quin hinc ipſe euolare cupio, & aliquò peruenire, vbi nec Pelopidarum nomen nec facta audiam. Incredibile eſt quã turpiter mihi facere videar, qui his rebus interſim. Næ tu videris multo antè prouidiſſe quid impẽderet, tum quum hinc profugiſti. quanquam enim hæc etiam auditu acerba ſunt, tamen audire tolerabilius eſt quàm videre. In campo certè non fuiſti, quum hora ſecunda, comitiis quæſtoriis inſtitutis, ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet. quo mortuo nuntiato, ſella ſublata eſt. Ille autẽ, qui comitiis tributis eſſet auſpicatus, centuriata habuit: cõſulem hora ſeptima renuntiauit, qui vſque ad Kalend. Ianu. eſſet, quæ erant futuræ mane poſtridie. Ita Caninio conſule ſcito neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factũ eſt. fuit enim mirifica vigilantia, qui ſuo toto conſulatu ſomnum

mnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades: quæ ſi videres, lacrymas non teneres. Quid ſi cætera ſcribam? ſunt enim innumerabilia generis eiuſdem, quæ quidem ego non ferrem, niſi me in philoſophiæ portum cõtuliſſem, & niſi haberem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrum. cuius quando proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum. ID ENIM cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur atque vtitur. Sed hæc aliàs pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt. bis enim eſt à me iudicio capitis, rebus ſaluis, defenſus: & eſt homo non ingratus, méque vehementer obſeruat. ad eum de te diligentiſſimè ſcripſi: eámque epiſtolam cum hac coniunxi: quam ille quum acceperit, ecquid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. Vale.

ARG. *Inuitat eum ad officia mutua: & in vrbem vt redeat rogat, veteris vrbanitatis retinendæ cauſa.*

Cicero S. D. Curio. 31

FACILE perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere quàm mihi carus eſſes. Quod quãdo vterque noſtrûm conſequutus eſt, reliquũ eſt vt officiis certemus inter nos: quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facilè patior. Sulpitii tibi operã intelligo ex tuis literis non multum opus fuiſſe, propter res tuas ita contractas, vt, quemadmodum ſcribis, nec caput nec pedes. Equidẽ vellem vti pedes haberent, vt aliquando redires. vides enim exaruiſſe iam veterem vrbanitatem, vt Pomponius noſter ſuo iure poſſit dicere, niſi nos pauci retineamus, gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei ſuccedimus. veni igitur, quæſo, ne tantum ſemen vrbanitatis vnà cum repub. intereat. Vale.

ARG. *Scribit hanc epiſtolam in prouincia. prima pars de dictis eſt, ſecunda de iudiciis, tertia de rep. vltima de Dolabella, nondum genero.*

Cicero S. D. Volumnio. 32

QVOD ſine prænomine familiariter, vt debebas, ad

me epiſtolam miſiſti: primum addubitaui num à Volumnio ſenatore eſſet, quocum mihi eſt magnus vſus: deinde εὐτραπελία literarum fecit vt intelligerem tuas eſſe. Quibus in literis omnia mihi periocunda fuerunt, præter illud, quòd parum diligenter poſſeſſio ſalinarum mearum à te procuratore defenditur. Ais enim, vt ego diſceſſerim, omnia omniũ dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. quid? tu id pateris? nónne defendis? nõ reſiſtis? equidem ſperabã ita notata me reliquiſſe genera dictorum meorum, vt cognoſci ſua ſpõte poſſent. Sed quãdo tanta fæx eſt in vrbe, vt nihil ſit tã ἄκυρον quod non alicui venuſtum eſſe videatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta ἀμφιβολία, niſi elegans ὑπερβολὴ, niſi παράγραμμα bellum, niſi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, niſi cætera, quæ ſunt à me in ſecundo libro De oratore per Antonii perſonam diſputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebũt, vt ſacramento contendas mea non eſſe. Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei: ſit vel Selius tam eloquens, vt poſſit probare ſe liberum: non laboro. vrbanitatis poſſeſſionem, amabo, quibuſvis interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno cæteros. Derideri te putas: nunc demum intelligo te ſapere. Sed mehercule, extra iocum, valde mihi tuæ literæ facetæ elegantéſque viſæ ſunt. illa, quanuis ridicula eſſent, ſicut erant, mihi tamen riſum nõ mouerunt. cupio enim noſtrum illum amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis, ídque cùm ipſius cauſſa, (eſt enim mihi, vt ſcis, in amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quãuis in me ingrata ſit, tamen amare non deſinam. Tu, mi Volumni, quando & inſtituiſti, & mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quam ſæpiſſime de rebus vrbanis, de rep. iocundus eſt mihi ſermo literarum tuarum. Præterea Dolabellã, quem ego perſpicio & iudico cupidiſſimum eſſe atque amantiſſimum mei, cohortare & confirma, & redde planè meum. non mehercule quòd quidquam deſit, ſed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

A R G. *Hæc epiſtola eſt poſt ciuile bellum. ſcribit, ſe exercitationis cauſſa declamare, auditoribus, Hirtio, Caſſio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem ſtudia. addit, deliberatum ſibi eſſe, Cæſare permittente, à cauſſis iudiciiſq; diſcedere.*

Cicero s. d. Volumnio. 33

Qvod declamationibus noſtris cares, damni nihil facis. Quòd Hirtio inuideres, niſi eum amares: non erat cauſa inuidendi: niſi fortè ipſius eloquentiæ magis, quàm quòd me audiret, inuideres. Nos enim planè, mi ſuauiſſime Volumni, aut nihil ſumus, aut nobis quidem ipſis diſplicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amiſſis: vt etiamſi aliquando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quòd hæc pennigero non armigero in corpore tela exerceantur, vt ait Philoctetes apud Attium, abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, ſi tu veneris, hilariora. quanquam venies, vt ipſe intelligis, in maximarum quaſi concurſum occupationum: quas ſi, vt volumus, exceperimus, ego verò multam ſalutem & foro dicam & curiæ, viuamque tecum multum & cum communibus noſtris amatoribus. Nam & Caſſius tuus & Dolabella noſter, vel potius vterque noſter, ſtudiis iiſdem tenẽtur, & meis æquiſſimis vtuntur auribus. opus eſt huc limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus literis meis, quibus ſæpe verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum eſt (ſi modò hoc Cæſar aut patietur aut volet) deponere illã iam perſonam, in qua me ſæpe illi ipſi probaui, ac me totum in literas abdere, tecúmque & cum cæteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. Tu vellem ne veritus eſſes ne perinuitus legerem tuas literas, ſi mihi, quemadmodum ſcribis, longiores fortè miſiſſes. ac velim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi literas longiſſimas quaſque, gratiſſimas fore. Vale.

EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS,

qui eſt

M. COELII AD CIceronem.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum vrbanarum: & excuſat ſe quòd alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc: de comitiis tranſpadanorum Romæ rumorem nullum eſſe: de ſucceſſione Galliarum nihil relatum: de Pompeio cupere ſe aliquid cognoſcere: de Cæſare varia diſſipari. aliaq́ue nonnulla. Reſpondit Cicero huic epiſtolæ, ea quæ eſt 8. lib. 2.

M. Cœlius Rufus s. d. Ciceroni. 1

QVOD tibi decedenti pollicitus ſum, me omnes res vrbanas diligentiſſimè tibi perſcripturum: data opera paraui qui ſic omnia perſequeretur, vt verear ne tibi arguta nimium hæc ſedulitas videatur. Tametſi tu ſcio quàm ſis curioſus, & quàm omnibus peregrinantibus gratum ſit, minimarum quoque rerum quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quòd hunc laborem alteri delegaui: non quin mihi ſuauiſſimum ſit & occupato, & ad literas ſcribendas, vt tu noſti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam: ſed ipſum volumen, quod tibi miſi, facilè, vt ego arbitror, me excuſat. Neſcio cuius otii eſſet, non modò perſcribere hæc, ſed omnino animaduertere. omnia enim ſunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum ſi forte minus te delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam, fac me certiorem. Siquid in rep. maius actū erit, quod iſti operarii minus commodè

modè perſequi poſſint:& quemadmodum actum ſit,& quæ exiſtimatio conſequuta,queq; de eo ſpes,diligenter tibi perſcribemus. Vt nunc eſt, nulla magnopere expectatio eſt. nam & illi rumores de comitiis tranſpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam quum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. Prætea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de ſucceſſione prouinciarum Galliarum. in Kal. Iun. vt mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem. ſanequã eos ſermones repreſſit, qui de eo tum fuerant quum Romæ nos eſſemus. Tu, ſi Pompeium, vt volebas, offendiſti, qui tibi viſus ſit, & quam orationem habuerit tecum, quamque oſtenderit voluntatem, (ſolet enim aliud ſentire, & loqui: neque tamen tantùm valere ingenio, vt non appareat quid cupiat) fac mihi perſcribas. Quod ad Cæſarem attinet, crebri & non belli de eo rumores, ſed ſuſurrationes duntaxat veniunt. alius, equitem perdidiſſe, quod opinor certè factum: alius, ſeptimam legionem vapulaſſe, ipſum apud Bellouacos circumſideri, interclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam eſt. neque hæc incerta tamen vulgo iactantur, ſed inter paucos, quos tu noſti planè, ſecretò narrantur. at Domitius, quum manus ad os appoſuit. Te ad IX. cal. Iun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periiſſe: ita vt in vrbe ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occiſum. Ego, qui ſcirem Q. Pompeium Baulis embæneticã facere, & vſque eo vt ego miſererer eius eſuriei, non ſum commotus, &, hoc mendacio, ſiqua pericula tibi impenderent, vt defungeremur optaui. Plancus quidem tuus Rauennæ eſt, &, magno congiario donatus à Cæſare, nec beatus nec bene inſtructus eſt. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

ARG. Nuntiat de abſoluto Meſſala, eiusq; defenſore Hortenſio à populo malè accepto. Adiicit quædam de republ. & de competitoribus ſuis.

Cœlius S. D. Ciceroni. 2

CERTE, inquam, abſolutus eſt. me repræſentante pronunciatum eſt, & quidem omnibus ordinibus, ſed & ſin-

gulis in vnoquoque genere ſententiis. Vide modò, inquis. non mehercules. nihil enim vnquam tam præter opinionẽ, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. Quin ego, quum pro amicitia validiſſimè fauerem ei, & me iam ad dolendum præparaſſem, poſtquam factum eſt, obſtupui, & mihi viſus ſum captus eſſe. quid alios putas? clamoribus ſcilicet maximis iudices corripuerunt: & oſtenderunt planè eſſe quod ferri non poſſet. Itaque relictus lege Licinia maiore eſſe periculo videtur. acceſſit huc, quòd poſtridie eius abſolutionis in theatrum Curionis Hortenſius introiit: puto, vt ſuum gaudium gauderemus. hîc tibi ſtrepitus, fremitus, clamor, tonitruum & rudentum ſibilus. Hoc magis animaduerſum eſt, quòd intactus à ſibilo peruenerat Hortenſius ad ſenectutem. ſed tum ita bene, vt in totam vitam cuiuis ſatis eſſet, & pœniteret eum iam viciſſe. De repub. quod tibi ſcribam, nihil habeo. Marcelli impetus reſederunt, nõ inertia, ſed, vt mihi videbatur, conſilio. De comitiis conſularibus incertiſſima eſt exiſtimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem. nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc ideo ſcripſi, quòd ſcio te acriter propter Hirrum nuntium noſtrorum comitiorum exſpectaturum. Tu tamen ſimulac me deſignatum audieris, vt tibi curæ ſit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi L. Caſtrinio Pæto, ſecundum ei qui has literas tibi reddet. Vale.

ARG. *Suum in ſcribendo officium prædicat, ſcribit de comitiis ſuis quæ opinio ſit: de Milonis re quid egerit: præterea, cupere ſe aliquo* Ciceronis *libro illuſtrari.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 3

ESTNE? vici, & tibi ſæpe, quod negaras diſcedens curaturum, literas mitto? eſt, ſi quidem perferuntur quas do. atque hoc eo diligentius factito, quòd quum otioſus ſum, planè, vbi delectem otiolum meum, non habeo. Tu quum Romæ eras, hoc mihi certum ac iocundiſſimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus conſumere. idque non mediocriter deſidero: vt non modò mihi ſolus eſſe, ſed Ro-

mæ, te

mæ; te profecto, ſolitudo videatur facta: & qui, quæ mea negligentia eſt, multos ſæpe dies ad te, quum hîc eras, non accedebam, nunc quotidie non eſſe te, ad quem curſitem, diſcrucior. Maximè verò, vt te dies noctéſque quærã, competitor Hirrus curat. quomodo illum putas, auguratus tuũ competitorem, dolere, & diſsimulare me certiorem quàm ſe candidatum? De quo vt, quem optas, quamprimum nuntium accipias, tua mediusfidius magis quàm mea cauſa cupio. nam me, ſi fio, forſitan cum locupletiore referam; ſed hoc vſque eò ſuaue eſt, quod ſi acciderit, tota vita riſus nobis deeſſe nõ poterit. Sed tanti? ſed eſt mehercule. nec multum M. Octauius eorum odia qui Hirrum premunt (quæ permulta ſunt) ſubleuat. Quod ad Philotimi liberti officium & bona Milonis attinet, dedimus operam vt & Philotimus quamhoneſtiſſimè Miloni abſenti eiuſque neceſſariis ſatisfaceret, & ſecundum eius fidem & ſedulitatem æſtimatio tua conſeruaretur. Illud nunc à te peto, ſi eris (vt ſpero) otioſus, aliquod ad nos (vt intelligamus nos tibi curę eſſe) σύνταγμα conſcribas. Quî tibi iſtuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis exſtare, quod noſtræ amicitiæ memoriam poſteris quoque prodat, velim. Cuiuſmodi, puto, quæris. tu aptius, qui omnem noſti diſciplinam, quod maximè conueniat excogitabis: genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, vt verſetur inter manus, habeat. Vale.

ARG. *Scribit de iudiciis, de magiſtratibus, de republ. de ſeipſo, de ſyngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 4.

INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, iſtoc perferuntur: primùm illud, abſolutum Meſſalam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum cos. factum: M. Claudium à repulſa poſtulatum à Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimuirum factum. Hoc tibi non inuideo, caruiſſe te pulcherrimo ſpectaculo, & Lentuli Cruris repulſi vultum non vidiſſe. at qua ſpe, quam certa opinione deſcenderat? quàm ipſo diffidente Dolabella? & hercules, niſi noſtri equites acutius vidiſſent, penè concedente aduerſario

ſuperaſſet. Illud te non arbitror miratum, Seruium trib. pl. deſignatum, condemnatum: cuius locum C. Curio petiit. ſanequam multis incutit, qui eum facilitatemq; eius non norunt, magnum metum. ſed, vt ſpero, & volo, & vt ſe fert ipſe, bonos & ſenatum malet. totus, vt nunc eſt, hic ſcaturit. Huius autem voluutatis initium & cauſſa eſt, quòd eum non mediocriter Cæſar, qui ſolet infimorum hominum amicitias ſibi qualibet impenſa adiungere, valde contempſit. qua in re mihi videtur illud perquam venuſtè cecidiſſe: quod à reliquis quoq; vſque eo eſt animaduerſum, vt Curio, qui nihil conſilio facit, ratione & inſidiis vſus videretur in euitandis eorum conſiliis, qui ſe intenderant aduerſarios in eius tribunatum. Lælios & Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi literas eo maiore miſi interuallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum cogebant: vt, confectis omnibus, te facerẽ certiorem. ad Kal. Sext. vſque expectaui. Prætoriis moræ quædam inciderunt. mea porro quem euentum ſint habitura neſcio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem ædilium pl. comitiis nacta ſunt. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriſeramus olim, & promulgatio de dictatore ſubitò deiecit, & deiectum magno clamore inſequuta eſt. inde Hirrum cuncti iam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter, & de nobis quod ſperaſti, & de illo, quod vix ſperare auſus es, auditurum. De republica iam noui quidquam expectare deſieramus: ſed quum ſenatus habitus eſſet ad Apollinis ad XI. Kal. Sext. & referretur de ſtipendio Cn. Pompeii, mentio facta eſt de legione ea, quam expenſam tulit C. Cæſari Pompeius: quo numero eſſet, quò appeteretur: quum ex Gallia coactus eſt dicere Pompeius ſe legionem abducturum: ſed non ſtatim ſub mentionem & conuicium obtrectatorum. Inde interrogatus de ſucceſſione C. Cæſaris: de qua, hoc eſt de prouinciis, placitum eſt, vt quamprimum ad vrbem reuerteretur Cn. Pompeius, vt coram eo de ſucceſſione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus: & ſtatim iit. Puto idibus Sext. de ea re factum iri. profectò aut tranſigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in diſputando con-

iecit

iecit illam vocem Cn. Pompeius, omnes oportere ſenatui dicto audientes eſſe. Ego tamen ſic nihil expecto, quo modo Paulum cos. deſ. primum ſententiam dicentem. Sæpius te admoneo de ſyngrapha Sitiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. item de pantheris, vt Cibyratas accerſas, curéſque mihi vt vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi ſuadeas, quomodo regnum illud ſeſe habeat, quis procuret, diligenter mihi perſcribas. Kal. Sext. Vale.

ARG. *Monet Ciceronem vt antequam Parthi bellum inferant, ſtatuat quid ſibi agendum ſit: imparem enim fore dimicationem. De repub. nihil ait eſſe noui.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 5

QVA tu cura ſis quod ad pacem prouinciæ tuæ finitimarumque regionum attinet, neſcio: ego quidem vehementer animi pendeo. Nam ſi hoc moderari poſſemus, vt pro viribus copiarum tuarum belli quoq; exiſteret magnitudo, &, quantum gloriæ triumphoque opus eſſet, aſſequeremur, periculoſamque & grauem illam dimicationem euitaremus, nihil tam eſſet optandum. nunc, ſi Parthus mouet aliquid, ſcio non mediocrem fore contentionem. tuus porrò exercitus vix vnum ſaltum tueri poteſt. Hanc autem nemo ducit rationem: ſed omnia deſiderantur ab eo, (tanquam nihil denegatum ſit ei, quominus quam paratiſſimus eſſet) qui publico negotio præpoſitus eſt. Accedit huc, quòd ſucceſſionem futuram propter Galliarum controuerſiam non video. Tametſi hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, quum hunc euentum prouidebam, viſum eſt vt te facerem certiorem. Noſti enim hæc tralatitia. de Galliis conſtituetur: erit qui intercedat: deinde alius exiſtet qui, niſi liberè liceat de omnibus prouinciis decernere ſenatui, reliquas impediat. ſic multum ac diu ludetur, atque ita diu, vt plus biennium in his tricis moretur. Siquid noui de republica quod tibi ſcriberem, haberem, vſus eſſem mea conſuetudine, vt diligenter & quid actum eſſet, &

quid ex eo futurum ſperarem, perſcriberem. ſanè tanquam in quodam ſilice iam omnia adhæſerunt. Marcellus idem illud de prouinciis vrget: ſed neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit. Quod ſi hoc præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de prouinciis introibit: quàm facilè nunc ſit omnia impedire, & quàm hoc Cæſari, qui, ſua cauſſa rempub. non curent, ſuperet, non te fallit. Vale.

Arg. *Narrat de Hirro competitore ab ædilitate deiecto: de prouinciis nihil actum ſignificat: pantheras petit:* M. Feri*dium commendat: addit nonnulla de* Fauonio, Pompeio, Ca*lidio.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 6

Sic tu, inquis, Hirrum tractaſti? imò, ſi ſcias quàm facile, quàm ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, auſum illum vnquam eſſe incedere tanquam tuum competitorem. poſt repulſam verò riſus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæſarem ſententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorſus non mediocriter obiurgatus. hac repulſa ſe mutauit. præterea, qui nunquam in foro aparuerit, non multum in iudiciis verſatus ſit, agit cauſam liberalis, ſed raro poſt meridiem. De prouinciis quod tibi ſcripſeram idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli conſulis deſignati. in Kal. reiecta cauſa eſt. ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has literas ad IV. non. Sept. dedi, quum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam eſſet. vt video, cauſa hæc integra in proximũ annum transferetur: & quantum diuino, relinquendus tibi erit qui prouinciam obtineat. Nam non expedietur ſucceſſio: quando Galliæ, quæ habent interceſſorem, in eandem conditionẽ, quam cæteræ prouinciæ, vocantur. hoc mihi non eſt dubium: quo tibi magis ſcripſi vt ad hunc euentum te parares. Ferè literis omnibus tibi de pantheris ſcripſi. turpe tibi erit, Patiſcum Curioni decem miſiſſe, te non multis partibus plures: quas ipſas Curio mihi & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantùm prædia ruſtica dare ſcire. Tu, ſi modò memoria tenueris, & Cibyratas accerſieris, itemq; in Pamphyliam literas miſeris, (nam ibi plures capi aiunt) quod

quod voles efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quòd ſeorſum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, imperà tibi: hoc cura: ſoles libenter, vt ego maiorem partẽ nihil curare. in hoc negotio nulla tua, niſi loquendi, cura eſt: hoc eſt, imperandi & mandandi. nam, ſimulatq; erunt captæ, qui alant eas & deportent, habes eos quos ad Sicianam ſyngrapham miſi. Puto, etiamſi nullam ſpem mihi literis oſtenderis, me iſtò miſſurum alios. M Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum & ſtrenuum adoleſcentem, qui ad ſuum negotium iſtuc venit, tibi commendo: & te rogo vt eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile & honeſtum factu eſt) immunes eſſe. gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnariis præteritum, optimus quiſq; eum non fecit. Pompeius tuus apertè Cæſarem prouinciam tenere cum exercitu, & conſulem eſſe: tamen hanc ſententiam dixit, nullum hoc tempore S.C. faciendum: Scipio hanc, vt Kalend. Mart. de prouinciis Galliis, neu quid coniunctim referretur. Contriſtauit hæc ſententia Balbum Cornelium: & ſcio eum conqueſtum eſſe cum Scipione. Calidius in defenſione ſua fuit diſertiſſimus, in accuſatione ſatis frigidus. Vale.

ARG. *Varia ſcribit, primùm de iudiciis quibuſdam, tum de rep. ſatis copioſè, poſtremò de ſeipſo.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 7

Etsi de repub. quæ tibi ſcribam habeo: tamẽ nihil, quò magis gauiſurũ te putẽ, habeo, quàm hoc. Scito C. Semproniũ Rufum, Rufum mel, ac delicias tuas, calumniã maximo plauſu tuliſſe. Quæris qua in cauſa? M. Tutium, accuſatorẽ ſuum, poſt ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc conſilio, quòd videbat, ſi extraordinarius nemo reus acceſſiſſet, ſibi hoc anno cauſam eſſe dicendam. Dubium porrò illi non erat quid futurum eſſet: nemini hoc deferre munuſculum maluit, quàm ſuo accuſatori. itaque ſine vllo ſubſcriptore deſcendit, & Tutium reum fecit. at ego, ſimul atque audiui, inuocatus ad ſubſellia rei accurro: ſurgo, neque verbum de re facio: totum Sempronium vſque eò

perago, vt Veſtorium quoque interponam, & illam fabulam narrem. quemadmodum tibi pro beneficio dederit, ſi quid in iniuriis ſuis eſſet, quod Veſtorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius, poſtquam, vt cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat inuidia: neque Laterenſis prætor, poſtulante Pauſania, nobis patronis, quò ea pecunia perueniſſet, recipere voluit. quòd Pilius, neceſſarius Attici noſtri, de repetundis eũ poſtulauit: magna illico fama ſurrexit, & de damnatione feruenter loqui eſt cœptum. Quo vento proiicitur Appius minor, vt indicet, pecuniam ex bonis paternis perueniſſe ad Seruilium, præuaricationíſque cauſſa diceret depoſitum H-S. LXXXI. Admiraris amentiam. quid ſi actiones ſtultiſſimas, quid ſi nefarias patris confeſſiones audiſſes? mittit in conſilium eoſdem illos qui lites æſtimarant, iudices. Cùm æquo numero ſententiæ fuiſſent, Laterenſis, leges ignorãs, pronuntiauit quid ſinguli ordines iudicaſſent: & ad extremum, vt ſolent, Non redigam. Poſtquam diſceſſit, & pro abſoluto Seruilius haberi cœptus, legíſque vnum & centeſimum caput legit, in quo ita erat, QVOD eorum iudicum maior pars iudicarit, id ius ratúmque eſto: in tabulas abſolutum non retulit, ordinum iudicia perſcripſit. Poſtulante rurſus Appio, cum L. Lollio tranſegit, & ſe relaturum dixit. ſic nunc neque abſolutus neque damnatus Seruilius, de repetundis, ſaucius, Pilio tradetur. Nam de diuinatione Appius, quum calumniam iuraſſet, contendere auſus non eſt, Pilióque ceſſit: & ipſe de pecuniis repetundis à Seruiliis eſt poſtulatus, & præterea de vi reus à quodam ſuo emiſſario eſt factus. rectè hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omninò multis diebus, expectatione Galliarum, actum nihil eſt. aliquando tamen, re ſæpe relata & grauiter acta, & planè perſpecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, vt eum decedere poſt Calend. Mart. placeret, S. C. quod tibi miſi, factum eſt, auctoritatéſque perſcriptæ.

S. C. auctoritas. Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis ſcribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q.F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L.F. Pom. Annalis,

nalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouinciis conſularibus: D. E. R. I. C. vti L. Paulus, C. Marcellus coſs. quum magiſtratum iniſſent, ad Kalend. Mart. quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent. de cõſularibus prouinciis ad ſenatum referrent, néve quid prius ex Kal. Mart. néve quid coniunctim de ea re referretur à cõſulibus: vtíque eius rei cauſſa per dies comitiales ſenatum haberent, S. Q. C. facerent: & quũ de ea re ad ſenatũ referretur à conſulibus, qui eorum in ccc. iudicibus eſſent, ſex abducere liceret: ſiquid de ea re ad populum plebémve lato opus eſſet, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus coſs. præt. trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum plebémve ferrent: quód ii non tuliſſent, vti quicunque deinceps eſſent, ad populum plebémve ferrent.

I. V. Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis, ſcribendo affuerunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouinciis. D. E. R. I. C. ſenatũ exiſtimare; neminem eorum qui poteſtatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quominus de repub. quamprimum ad ſenatum referri, S. Q. C. fieri poſſit. qui impedierit, eum ſenatum exiſtimare contra rempub. feciſſe. Si quis huic S. C. interceſſerit, ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatum populúmque referri. [Huic S. C. interceſſit C. Cœlius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Panſa] Item ſenatui placere, de militibus qui in exercitu C. Cæſaris ſunt, qui eorum ſtipendia emerita, cauſas, quibus de cauſis miſſi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, vt eorum ratio habeatur; cauſæque cognoſcantur. Siquis huic S. C. interceſſerit, ſenatui placere, auctoritatem perſcribi, & de ea re ad ſenatum populúmque referri. [Huic S. C. interceſſit C. Cœlius, C. Panſa, tribuni pleb.] Itémque ſenatui placere, in Ciliciam prouinciam, ínque VIII. reliquas prouincias, quas prætorii pro prætore obtinerent, eos qui prætores fuerunt, ne-

que in prouincia cum imperio fuerunt , quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos ſortitò in prouincias mitti placere: ſi ex eo numero, quos S.C. in prouincias ire oporteret , ad numerum non eſſent, qui in eas prouincias proficiſcerentur, tum , vti quodque collegium primum prætorum fuiſſet, neque in prouincias profecti eſſent, ita ſorte in prouincias proficiſcerentur : ſi ad numerum ii non eſſent, tunc deinceps proximi cuiuſque collegii, qui prætores fuiſſent, neque in prouincias profecti eſſent, in ſortem coniicerentur: quoad is numerus effectus eſſet, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret: ſiquis huic S. C. interceſſiſſet , auctoritas perſcriberetur. Huic S.C. interceſſit C. Cœlius, C. Panſa tribuni pleb. Illa præterea Cn. Pompeii ſunt animaduerſa, quæ maximè cõfidentiam attulerunt hominibus, vt diceret ſe ante Kalend. Mart. non poſſe ſine iniuria de prouinciis Cæſaris ſtatuere, poſt Kal. Mart. ſe non dubitaturum. Quum interrogaretur, ſi qui tum intercederent , dixit hoc nihil intereſſe, vtrum Cæſar ſenatui dicto audiens futurus non eſſet , an pararet, qui ſenatum decernere non pateretur. Quid ſi , inquit alius, & conſul eſſe & exercitum habere volet ? At ille, quàm clementer. Quid ſi filius meus fuſtem mihi impingere volet? His vocibus, vt exiſtimarent homines Pompeio cum Cæſare eſſe negotium, effecit. Itaque iam, vt video, alterutram ad conditionem deſcendere vult Cæſar, vt aut maneat, neque hoc anno ſui ratio habeatur: aut, ſi deſignari poterit, decedat. Curio ſe contra eum totum parat. quid aſſequi poſſit, neſcio. illud video, bene ſentientem, etſi nihil effecerit, cadere non poſſe. Me tractat liberaliter, & mihi ſuo munere negotium impoſuit. nam ſi mihi non dediſſet eas, quæ ad ludos ei aduectæ erant Africanæ, potuit ſuperſedere. nunc, quando dare neceſſe eſt, velim tibi curæ ſit, quod à te ſemper petii, vt aliquid iſtinc beſtiarum habeamus : Sitianámque ſyngrapham tibi commendo. libertum Philonem iſtuc miſi, & Diogenem Græcum: quibus mandata & literas ad te dedi. eos tibi, & rem de qua miſi, velim, curæ habeas. nam, quàm vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent literis deſcripſi. Vale.

Arg. Scribit de Parthici belli rumore, & de prouinciis quid putet actum iri. Addit actiones Curionis de agro Campano: de Ciceronis deceſſu affirmat ſe officio ſuo ſatis eſſe facturum.

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 8

Sanequam literis C. Caſſii & Deiotari ſumus commoti. nam Caſſius cis Euphratem copias Parthorum eſſe, ſcripſit: Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam noſtram. ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui: qui ſcirem quàm paratus ab exercitu eſſes, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, ſi paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem. nunc hæc exiguitas copiarum, receſſum, non dimicationem mihi tuam præſagiebat. hoc quo modo acciperent homines, quàm probabilis neceſſitas futura eſſet, vereor etiam nunc: neque prius deſinam formidare quàm tetigiſſe te Italiam audiero. Sed de Parthorum tranſitu nuntii varios ſermones excitarunt. alius enim, Pompeium mittendum, alius, ab vrbe non remouendum, alius Cæſarem cum ſuo exercitu, alius, conſules: nemo tamen, ex S.C. priuatos. Conſules autem quia verentur ne illud S.C. fiat, vt paludati exeant, & contumelioſè præter eos ad alium res tranſferatur, omnino ſenatum haberi nolunt: vſque eò vt parum diligentes in republica videantur. ſed honeſtè, ſiue negligentia, ſiue inertia eſt, ſiue ille, quem propoſui, metus, latet ſub hac temperantiæ exiſtimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerunt: &, niſi Deiotari ſubſequutæ eſſent, in eam opinionem Caſſius venerat, quæ diripuiſſet ipſe, vt viderentur ab hoſte vaſtata, finxiſſe bellum, & Arabas in prouinciam immiſiſſe, eóſque Parthos eſſe ſenatui renuntiaſſe. Quare tibi ſuadeo, quicunque eſt iſtic ſtatus rerum, diligentèr & cautè perſcribas, ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid quod referret ſcire, reticuiſſe. Nunc exitus eſt anni. nã ego has literas ad xiv. Kal. Dec. ſcripſi. planè nihil video ante Kalend. Ianua. agi poſſe. noſti Marcellum, quàm tardus & parum efficax ſit, itémque Seruium, quàm cunctator. Cuiuſmodi putas hos eſſe? aut qui id, quod nolint, conficere poſſe, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt,

vt nolle exiſtimentur? Nouis magiſtratibus autem, ſi Parthicum bellum erit, hæc cauſſa primos menſes occupabit. ſin autem aut non erit iſtic bellum, aut tantum erit vt vos aut ſucceſſores, paruis additis copiis, ſuſtinere poſſint; Curionem video ſe dupliciter iactaturum, primùm, vt aliquid Cæſari adimat, inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quoduis quamlibet tenue munuſculum. Paullus porro non humanè de prouincia loquitur. huius cupiditati occurſurus eſt Furnius noſter. plures ſuſpicari non poſſum. Hæc noui: alia quæ poſſunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & præparata multa ſcio: ſed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant Cæſarem laborare, ſed Pompeium valde velle ne vacuus adueniẽti Cæſari pateat. Quod ad tuum deceſſum attinet, illud tibi non poſſum polliceri, me curaturum vt tibi ſuccedatur; illud certè præſtabo, ne quid amplius prorogetur. Tui conſilii eſt, ſi tempus, ſi ſenatus coget, ſi honeſtè à nobis recuſari non poterit, velíſne perſeuerare: mei officii eſt meminiſſe, qua obteſtatione, decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

Arg. *Capita ſunt huius epiſtolæ, de Appio à Dolabella accuſato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 9

Non dubito quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factum: ſanequam non ea qua exiſtimaueram inuidia. Neque enim ſtultè Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphíque poſtulationem abiecerat. quo facto retudit ſermones, paratiórq; viſus eſt quàm ſperauerat accuſator. Is nunc in te maximam ſpem habet. ſcio tibi eum non eſſe odio. quàm velis eum obligare, in tua manu eſt. cum quo ſimultates ſi tibi nō fuiſſent, liberius tibi de tota re eſſet. Nunc ſi ad illam ſummam veritatem legitimum ius exegeris, cauendum tibi erit, ne parum ſimpliciter & candidè poſuiſſe inimicitias videaris. In hanc partem porro tutum tibi erit, ſi quid volueris,

ris, gratificari. nemo enim neceſſitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter poſtulationem & nominis delationem vxor à Dolabella diſceſſit. quid mihi diſcedens mandaris, memini: quid ego tibi ſcripſerim, te non arbitror oblitum. non eſt iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te poſſum: ſi res tibi non diſplicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate oſtendas, & expectes quemadmodum exeat ex ea cauſa: ne quà inuidioſum tibi ſit, ſi emanarit. porro ſignificatio vlla ſi interceſſerit, clarius quàm deceat aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quæ ſuæ ſpei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tanto illuſtrior erit: quum præſertim is ſit, qui, ſi pernicioſum ſciret eſſe, loqui de hac re, vix tamen ſe contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio laborare: vt etiam putent alterutrum de filiis ad te miſſurum. Hic nos omnes abſoluimus. & hercule confecta, omnia fœda & inhoneſta ſunt. Conſules autẽ habemus ſumma diligentia. adhuc S.C. niſi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni noſtro tribunatus conglaciat. ſed dici non poteſt quomodo hic omnia iaceant. niſi ego cum tabernariis & aquariis pugnarem, veternus ciuitatem occupaſſet. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hîc frigore frigeſcimus. tamen, quoquo modo hîc omnia iaceant, potuit ſine Parthis. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticularum amiſit. hoc ſic nunciatum eſt. Quod tibi ſuprà ſcripſi, Curionem frigere: iam calet. nam feruentiſſimè concerpitur. leuiſſimè enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæſare loqui cœpit, legémque viariam, non diſſimilem agrariæ Rufli, & alimentariam, quas iubet ædiles metiri, iactauit. hoc nondum fecerat, quum priorem epiſtolæ partem ſcripſi. Amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reſerues ſuadeo. & huic rei de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatiſque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras Græcas me non habere. Vale.

ARG. *Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriæ diuortio, de Ocellæ adulterio.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 10

QVAM citò tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidem eo magis quo adhuc felicius rem geſſiſti. dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meũ metus aliqui perturbet. Breuiores has literas properanti publicanorum tabellario ſubitò dedi: tuo liberto pluribus verbis ſcriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ ſanè acciderunt: niſi hæc vis tibi ſcribi, quæ certè vis. Cornificius adoleſcens Oreſtillæ filiam ſibi deſpondit. Paula Valeria, ſoror Triarii, diuortium ſine cauſa, quo die vir è prouincia venturus erat, fecit. nuptura eſt D. Bruto. nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te abſente acciderunt. Ser. Ocella nemini perſuaſiſſet ſe mœchum eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet. quæris, vbi? vbi hercules ego minimè vellẽ. relinquo tibi quod ab aliis quæras. neq; enim diſplicet mihi, imperatorem ſingulos percunctari, cũ qua ſit aliquis deprehenſus. Vale.

ARG. *Supplicationes Ciceroni à ſenatu decretas ſignificat pro re in prouincia bene geſta: & quæ fuerit cuiuſque vel ſententia vel voluntas, docet. Adſcribit etiam de rep.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 11

NON diu ſed acriter nos tuæ ſupplicationes torſerunt. incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio, tui cupidiſſimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat ſe vllo modo pati poſſe, decerni ſupplicationes, ne, ſi quid furore Pauli adeptus eſſet boni, ſua culpa videretur amiſiſſe, & præuaricator cauſſæ publicæ exiſtimaretur. Itaque ad pactionem deſcendimus: & confirmarunt conſules, ſe his ſupplicationibus in hunc annum non vſuros. Planè, quòd vtriſque conſulibus gratias agas, eſt, Paulo magis certè. nam Marcellus ſic reſpondit ei, ſpem in iſtis ſupplicationibus non habere: Paulus, ſe omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum

nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eum: non modò non fecit, ſed, quum de hoſtibus ageretur, & poſſet rem impedire, ſi, vt numeraretur, poſtularet, tacuit. tantùm Catoni aſſenſus eſt, qui de te & loquutus honorificè, non decrerat ſupplicationes. Tertius ad hos Fauonius acceſſit. quare pro cuiuſque natura & inſtituto gratiæ ſunt agendæ: his, quòd tantùm voluntatem oſtenderunt pro ſententia: quum impedire poſſent, non pugnarunt: Curioni verò, quòd de ſuarum actionum curſu tua cauſa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, vt debuerunt, quaſi eorum res eſſet, vnà nobiſcum circumierunt & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam & ſedulitatem laudare poſſum. nam cum Curione vehementer loquutus eſt: & eum, ſi aliter feciſſet, iniuriam Cæſari facturum dixit: tum eius fidem in ſuſpicionem adduxit. Decrerant, qui iniquè tranſigi volebant, Domicii, Scipiones. quibus hac re ad interceſſionē euocandam interpellantibus, venuſtiſſimè Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quòd quoſdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempub. attinet, in vnam cauſam omnis contentio coniecta eſt: de prouinciis inquam adhuc eſt. incubuiſſe cum ſenatu Pompeius videtur, vt Cæſar ante id. Nou. decedat. Curio omnia potius ſubire conſtituit quàm id pati; cæteras ſuas abiecit actiones. Noſtri porro, quos tu bene noſti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompeius, tanquam Cæſarem non impugnet, ſed, quod illi æquum putet conſtituat, ait Curionem quærere diſcordias. valde autem non vult, & planè timet, Cæſarem conſulem deſignari prius, quàm exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur ſatis malè à Curione: & totus eius ſecundus conſulatus exagitatur. Hoc tibi dico: ſi omnibus rebus premēt Curionem, Cæſar defendetur: interceſſorem ſi (quod videntur) reformidabunt, Cæſar quoad volet manebit. Quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum vrbanarum: è quo tu quæ digna ſunt ſelige: multa tranſi, in primis ludorum exploſiones. & funerum & cæterarum ineptiarum plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem errare, vt, quæ non deſideras, audias, quàm quidquam quod opus eſt prætermittatur. Tibi curæ fuiſſe de Sitiano

negotio, gaudeo: ſed, quando ſuſpicaris minus certa fide eos tibi viſos, tanquam procurator ſic agas, rogo. Vale.

ARG. *Gratulatur affinitate Dolabellæ: de Curionis interceſſione, & de prouinciis quid actum ſit, ſignificat, & de Hortenſii præſenti iam morte nuntiat.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 12

GRATVLOR tibi affinitate viri medius fidius optimi. nam hoc ego de illo exiſtimo. cætera porro, quibus adhuc ille ſibi parum vtilis fuit, & ætate iam ſunt decurſa, & conſuetudine atque auctoritate tua: pudore Tulliæ, ſi qua reſtabunt, confido celeriter ſublatũ iri. Non eſt enim pugnax vitiis, neque hebes ad id quod melius ſit, intelligendum. deinde, quod maximum eſt, ego illum valde amo. Vides Cicero Curionem noſtrum lautum interceſſionis de prouinciis exitum habuiſſe? nam quum de interceſſione referretur: quæ relatio fiebat ex S.C. primaque M. Marcelli ſententia pronuntiata eſſet, qui agendum cum tribunis pl. cenſebat: frequens ſenatus in alia omnia iit. Stomacho eſt ſcilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, vt vix id quod ſibi placeat, reperiat. tranſierant illuc, vt ratio eſſet eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. quemadmodum hoc Pompeius laturus ſit, quum cognoſcat, quidnam reipubl. futurum ſit, ſi aut non curet, vos ſenes diuites videritis. Q. Hortenſius, quum has literas ſcripſi, animam agebat. Vale.

ARG. *Queritur de Appii Claudii iniuriis.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 13

PVDET me tibi confiteri & queri de Appii, hominis ingratiſſimi, iniuriis, qui me odiſſe, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: &, quum homo auarus, vt ea ſolueret ſibi imperare non poſſet, occultum bellum mihi indixit: ita occultũ tamen, vt multi mihi renuntiarent, & ipſe facilè animaduerterem malè eum de me cogitare. Poſteaquam verò comperi eum collegiũ tentaſſe, deinde apertè cum quibuſdam loquutum, cum L. Domitio, vt nunc eſt, mihi inimiciſſimo homine, deliberare velle, hoc munuſculum deferre Cn. Pompeio.

Pompeio.ipſum reprehenderē,&ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare à me non potui. Quid ergo eſt? tamen (quaſi aliquid) amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorum, loquutus ſum. poſteaquam illum,ne cui ſatisfaceret quidem, me dignum habere ſenſi,malui collegę eius,homini alieniſſimo mihi,& propter amicitiam tuam, non æquiſsimo, me obligare, quàm illius ſimiæ vultum ſubire. Id poſtquam reſciit, incanduit, & me cauſſam inimicitiarum quærere clamitauit,vt,ſi mihi in pecunia minus ſatisfeciſſet, per hanc ſpeciem ſimultatis eum conſectarer. Poſtea non deſtitit accerſere palam Seruium accuſatorem, inire cum Domitio conſilia. quibus quum parum procederet vt vlla lege mihi ponerent accuſatorē,compellari ea lege me voluerunt,qua dicere non poterant. Inſolentiſſimi homines ſummis Circenſibus ludis meis poſtulādum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola eloquutus quum ego Appium cenſorē eadē lege, poſtulaui. Quod melius caderet,nihil vidi. nam ſic eſt à populo & non infimo quoque approbatum, vt maiorem Appio dolorem fama quàm poſtulatio,attulerit. Prętetea cœpi ſacellum,in domo quod eſt, ab eo petere. Conturbat me mora ſerui huius qui tibi literas attulit. nam, acceptis prioribus literis, amplius quadraginta manſit. Quid tibi ſcribam, neſcio. Scis Domitio diem timori eſſe? expecto te valde, & quamprimum videre cupio. A te peto vt meas iniurias proinde doleas, vt me exiſtimas & dolere & vlciſci tuas ſolere. Vale.

ARG. *Hæc epiſtola multa complectitur, de* L. Domitii *Ahenobarbi repulſa in auguratu, de Saturnino ab* Cn. *Domitio Caluino accuſato, de Pompeii Cæſariſq; diſcordia, de Appii ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.*

M. Cœlius s. d. Ciceroni. 14

TANTI non fuit Arſacen capere, Seleuciam expugnare, vt earum rerum quæ hîc geſtæ ſunt, ſpectaculo careres. nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitii vultum vidiſſes. magna illa comitia fuerunt: & planè ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt. perpauci, neceſſitudinem ſequuti, officium præſtiterunt. Itaque mihi eſt Domitius ini-

miciſſimus: vt ne familiarem quidem ſuum quenquam tam oderit, quàm me: atque eo magis, quòd per iniuriã ſibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gauiſos homines ſuum dolorẽ, vnumq; me ſtudioſiorem Antonii. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſanequam ſuperiore à vita inuidioſum. quod iudicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Pæducei abſolutionem. De ſumma rep. ſæpe tibi ſcripſi me annum pacem non videre: &, quo propius ea contentio quã fieri neceſſe eſt, accedit, eò clarius id periculũ apparet. Propoſitum hoc eſt, de quo qui rerum potiuntur ſunt dimicaturi: quòd Cn. Pompeius conſtituit non pati, C. Cæſarem conſulem aliter fieri, niſi exercitũ & prouincias tradiderit: Cæſari autem perſuaſum eſt, ſe ſaluum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit. fert illam tamen conditionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi amores & inuidioſa coniunctio nõ ad occultam recidit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit. neq;, mearum rerum quid conſilii capiam, reperio: neq; dubito quin te quoq; hæc deliberatio ſit perturbatura. nã mihi cum hominibus his & gratia & neceſſitudo eſt. tum cauſam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in diſſenſione domeſtica debeant, quàm diu ciuiliter ſine armis certetur, honeſtiorem ſequi partem: vbi ad bellum & caſtra ventum ſit, firmiorem; & id melius ſtatuere, quod tutius ſit. In hac diſcordia video Cn. Pompeium ſenatum, quíque res iudicant, ſecum habiturũ: ad Cæſarem omnes qui cum timore aut mala ſpe viuãt, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe. omnino ſat ſpatii ſit ad conſiderandas vtriusq; copias, & ad eligẽdam partem. Propè oblitus ſum quod maximè fuit ſcribendum. Scis Appium cenſorem hîc oſtenta facere? de ſignis & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere? perſuaſum eſt ei, cenſurã lomentum aut nitrum eſſe. Errare mihi videtur. nam dum ſordes eluere vult, venas ſibi omnes & viſcera aperit. Curre per Deos atq; homines, & quamprimum hæc riſum veni: legis Scantiniæ iudicium apud Druſum fieri: Appium de tabulis & ſignis agere. crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id quòd remiſit de ſtipendio Pompeii feciſſe exiſtimatur. Ad ſummam, quæris quid putẽ futurum? ſi alteruter

eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere diſcordias: quas ferrũ & vis iudicabit. vterq; & animo & copiis eſt paratus. Si ſine ſummo periculo fieri poſſet, magnum & iocundũ tibi fortuna ſpectaculum parabat. Vale.

Arg. *Pompeium vituperat, Cæſarem laudat: addit de cupiditate ſua conueniendi & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 15

Ecqvando tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium, vidiſti, qui tantas turbas, qui tam nugax eſſet, commorit? ecquem autem Cæſare noſtro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legiſti, aut audiſti? Quid eſt? nunc tibi noſtri milites, qui duriſſimis & frigidiſſimis locis, teterrima hyeme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis eſſe paſti videtur. quid? iam, inquis, glorioſè omnia. ſi ſcias quàm ſolicitus ſum, tum hãc meam gloriam, quę ad me nihil pertinet, derideas. Quæ tibi exponere, niſi coram, non poſſum: idq; celeriter fore ſpero. nam me, quum expuliſſet ex Italia Pompeium, conſtituit ad vrbem vocare: id quod iam exiſtimo confectum: niſi maluit Pompeium Brundiſii circumſedere. Peream ſi minima cauſa eſt properandi iſtò mihi, quòd te videre, & omnia intima cõferre diſcupio. habeo autem quàm multa! hui vereor, (quod ſolet fieri) ne quum te videro, omnia obliuiſcar. Sed tamen quodnã ob ſcelus iter mihi neceſſariũ retro ad Alpes verſus incidit? adeo quòd Intemelii in armis ſunt: neque de magna cauſa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præſidio erat, Domitium quendã nobilem illic Cæſaris hoſpitem, à contraria factione nummis acceptis, cõprehendit, & ſtrangulauit. ciuitas ad arma iit. eò nunc cohortibus mihi per niues eundum eſt. Vſquequaq;, inquis, ſe Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuiſſet in veſtro Domitio, quantum ipſe cadenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

Arg. *Pulſo ex Italia Pompeio, ſuadet Ciceroni Cœlius ne afflictam fortunam ſequatur: conſulitq; vt in aliquem locum à bello vacuum ſe recipiat. Suaſio eſt ab vtili contra honeſtum. nam eſſe cum Pompeio reſpub. videbatur.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 16

Exanimatus ſum tuis literis, quibus te nihil niſi triſte cogitare oſtendiſti: neque id, quid eſſet, perſcripſiſti: neq; non tamen, quale eſſet quod cogitares, aperuiſti. has ad te illico literas ſcripſi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obſecro, ne quid grauius de ſalute & incolumitate tua conſulas. nam deos hominéſque, amicitiámque noſtrã teſtificor, me neque temerè tibi prædixiſſe, neque temerè monuiſſe: ſed, poſtquam Cæſarem conuenerim, ſententiámque eius, qualis futura eſſet parta victoria, cognouerim, te certiorẽ feciſſe. Si exiſtimas eandem rationem fore Cęſari in dimittendis aduerſariis, & conditionibus ferendis, erras. nihil niſi atrox & ſæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus ſenatui exiit: his interceſſionibus planè incitatus eſt. nõ mehercule erit deprecationi locus. Quare, ſi tibi tu, ſi filius vnicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi caræ ſunt, ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus gener tuus valet (quorũ fortunas non debes velle conturbare) ſequere eam cauſam in cuius victoria ſalus noſtra eſt, ne aut odiſſe aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te prius ſubiiſſe. nũc te contra victorem facere, quẽ dubiis reb. lædere noluiſti, & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. Vide ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligẽter, quid optimum ſit, eligas. Quòd ſi totum tibi perſuadere non poſſum: ſaltem, dum, quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur, expecta: quas tibi nuntio aduentu Cęſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpaniis, neſcio. Quod porro tuum conſiliũ ſit ad deſperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu, nõ dicendo, mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac, ſimulatque aué mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. negaui me ſcire: ſed tamen ab eo petii vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri poſſes. me ſecum in Hiſpaniam ducit. nam, niſi ita faceret, ego prius quàm ad vrbem accederem, vbicunq; eſſes, ad te percurriſſem, & hoc à te præſens contendiſſem, atq; omni vi te retinuiſſem. Etiã atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuóſq;

omnes

omnes funditus euertas, ne te ſciens prudenſq; eò demittas vnde exitum vides nullum eſſe. Quòd ſi te aut voces optimatium commouent, aut nonnullorum hominum inſolentiã & iactationem ferre non potes, eligas, cenſeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id ſi feceris, & ego te ſapienter feciſſe iudicabo, & Cæſarem non offendes. Vale.

ARG. *Queritur ſe Curionis amore, & Appii odio, ab optima mente deſciuiſſe, & Cæſaris partes potius quàm Pompeii, ſequutum eſſe: cuius rei culpam partim in fortunam (quòd in Hiſpania fuerit quo tempore Cicero ad Pompeium in Græciam profectus eſt) partim etiam in Ciceronem ipſum confert: poſtremò, quid moliatur, exponit.*

M. Cœlius s. d. M. Ciceroni. 17.

ERGO me potius in Hiſpania fuiſſe, tum, quàm Formiis, quum tu profectus es ad Pompeium? quòd vtinam aut Ap. Claudius in iſta parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam cauſſam impoſuit. nam mihi ſentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tu porro, quum ad te, proficiſcens noctu Ariminum, veniſſem, dum mihi pacis mandata das ad Cæſarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexiſti, neque mihi conſuluiſti. Neque hæc dico quòd diffidam huic cauſſæ: ſed, crede mihi, perire ſatius eſt quàm hos videre. Quòd ſi timor veſtræ crudelitatis non eſſet, eiecti iam pridem hinc eſſemus. nam hîc nunc, præter fœneratores paucos, nec homo nec ordo quiſquam eſt, niſi Pompeianus. equidem iam effeci vt maximè plebs, &, qui antea noſter fuit, populus, veſter eſſet. Cur hoc, inquis? imò reliqua expecta: vos inuitos vincere coegero. irritaui in me Catonem. vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà ſimus imbecilli. atq; hoc nullius præmii ſpe faciam; ſed quòd apud me plurimũ ſolet valere doloris atq; indignitatis cauſſa. Quid iſtic facitis? prælium expectatis, quod firmiſſimum eſt? veſtras copias non noui: noſtri valde depugnare, & facilè algere & eſurire conſueuerunt. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER NONVS,

AD VARRONEM, & alios.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quòd in eius librorumq́; conſuetudine omnem ſpem repoſuerit leniendi doloris, quem ex afflicta republ. capiebat.

M. Cicero s. d. M. Terentio Varroni. 1

EX iis literis quas Atticus à te miſſas mihi legit, quid ageres, & vbi eſſes, cognoui: quando autem te viſuri eſſemus, nihil ſanè ex eiſdem literis potui ſuſpicari. in ſpem tamen venio, appropinquare tuum aduentũ: qui mihi vtinam ſolatio ſit. etſi tot tantiſq; rebus vrgemur, vt nullam alleuationem quiſquam nõ ſtultiſſimus ſperare debeat. Sed tamẽ aut tu potes me, aut ego te fortaſſe, aliqua re iuuare. Scito enim me, poſteaquam in vrbem venerim, rediiſſe cum veteribus amicis, (id eſt, cum libris noſtris) in gratiam. etſi non iccirco eorũ vſum dimiſeram, quòd iis ſuccenſerem, ſed quòd eorum me ſuppudebat. Videbar enim mihi, quum me in res turbulẽtiſſimas, infideliſſimis ſociis, demiſiſſem, præceptis illorũ non ſatis paruiſſe. ignoſcunt mihi, & reuocãt in conſuetudinẽ priſtinã: teq́; quòd in ea permanſeris, ſapientiorẽ quàm me, dicunt fuiſſe. Quamobrem, quando placatis his vtor, videor ſperare debere, ſi te viderim, & ea quæ premant, & ea quæ impendeant, me facilè tranſiturum. Quamobrem, ſiue in Tuſculano, ſiue in

ſiue in Cumano adeſſe placebit, ſiue (quod minimè velim) Romæ: dummodo ſimul ſimus, perficiam profectò vt id vtrique noſtrûm commodiſſimum eſſe videatur. Vale.

ARG. *Diutius retentæ epiſtolæ cauſſam exponit: dein ſuadet, ſibiq́; iſta ſtatutum affirmat, vt hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium deferueſcat: ſuúmque iuuandæ quoquo modo reipubl. deſiderium declarat.*

Cicero s.D. Varroni. 2

CANINIVS, idem tuus, & idem noſter, quum ad me peruesperi veniſſet, & ſe poſtridie mane ad te iturum eſſe dixiſſet, dixi ei me daturum aliquid mane, & vt peteret rogaui. conſcripſi epiſtolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi. attamen eam ipſam epiſtolam miſiſſem per meos, niſi audiſſem ex eodem poſtridie te mane è Tuſculano exiturum. At tibi repente, paucis pòſt diebus, quum minimè exſpectarem, venit ad me Caninius mane: proficiſci ad te ſtatim, dixit. etſi erat ἕωλος illa epiſtola, præſertim tantis poſtea nouis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipſam Caninio dedi. ſed cum eo, & homine docto, & amantiſſimo tui, loquutus ea ſum quæ pertuliſſe illum ad te exiſtimo. Tibi autem idem conſilii do, quod mihimet ipſi, vt vitemus oculos hominum, ſi linguas minus facilè poſſumus. qui enim victoria ſe efferunt, quaſi victos nos intuentur: qui autem victos eſſe noſtros moleſtè ferunt, nos dolent viuere. Quæres fortaſſe cur, quum hęc in vrbe ſint, non abſim, quemadmodum tu. tu enim ipſe, qui & me & alios prudentia vincis, omnia credo, vidiſti: nihil omnino te fefellit. Quis eſt tam Linceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nuſquam incurrat? Ac mihi quidem iampridem venit in mentem, bellum eſſe, aliquò exire, vt ea quæ agebantur hîc, quæque dicebantur, nec viderem nec audirem. ſed calumniabar ipſe: putabam, qui obuiam mihi veniſſet, vt cuique commodum eſſet, ſuſpicaturum, aut dicturum etiam, ſi non ſuſpicaretur, Hic aut metuit, & ea re fugit, aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. Deniquè, leuiſſimè qui ſuſpicaretur, & qui fortaſſe

me nouiſſet optime, putaret me iccirco diſcedere quòd quoſdam homines oculi mei ferre non poſſent. Hæc ego ſuſpicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως conſuetudo diuturna callum iam obduxit ſtomacho meo. Habes rationem mei conſilii. tibi igitur hæc. Cenſeo latendum tantiſper ibidem, dum deferueſcat hæc gratulatio, & ſimul dum audiamus quemadmodum negotium confectum ſit. confectum enim eſſe exiſtimo. magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. quanquam, quò me coniectura ducat habeo: ſed expecto tamen. te verò nolo, niſi ipſe rumor iam raucus erit factus, ad Baias venire. erit enim nobis honeſtius etiam, quum hinc diſceſſerimus, videri veniſſe in illa loca ploratum potius quàm natatum. Sed hæc tu melius: modò ſtet nobis illud, vnà viuere in ſtudiis noſtris, à quibus antea delectationem modò petebamus, nunc verò etiam ſalutem: non deeſſe, ſiquis adhibere volet non modò vt architectos, verumetiam vt fabros ad ædificandam rempublicam potius libenter accurrere: ſin nemo vtetur opera, tamen & ſcribere, & legere πολιτείας, &, ſi minus in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctiſſimi veteres fecerunt, nauare reip. & de moribus ac legibus quærere. Mihi hæc videntur: tu quid ſis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit ſi ad me ſcripſeris.

ARG. *Scribit ſe iturum ad Varronem: ſed homines reprehenſuros dicit ſi Baiis futuri ſint: ſe tamen eorum inſcitiam negligere, & in ſtudiis omnino cum Varrone victurum.*

Cicero S.D. Varroni. 3

ETSI quid ſcriberem non habebam, tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potiſſimum ſcribam? quod velle te puto, citò me ad te eſſe venturum. Etſi vide quæſo, ſatíſne rectum ſit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis, in iſtis locis eſſe. dabimus ſermonem iis qui neſciunt, nobis, quocunque in loco ſimus, eundem cultum, eundem victum eſſe. quid refert? tamẽ in ſermonem incidemus. Valde id, credo, laborandum eſt, ne, quum omnes in omni genere & ſcelerum & flagitiorũ volutentur, noſtra nobiſcum aut inter nos ceſſatio vituperetur. ego verò, neglecta barbarorum

barorum inſcitia, te perſequar. Quamuis enim hæc ſint miſera, quæ ſunt miſerrima, tamen artes noſtræ neſcio quomodo nunc vberiores fructus ferre videntur quàm olim ferebant: ſiue quia nulla nunc in re alia acquieſcimus, ſiue quòd grauitas morbi facit vt medicinæ egeamus, eáque nunc appareat, cuius vim non ſentiebamus quum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi naſcuntur? γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας. nihil ſcilicet, niſi vt, reſcribens aliquid, me expectares. ſic igitur facies. Vale.

ARG. De Varronis aduentu ex Diodori philoſophi ſententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chryſippo aſſentitur.

Cicero S. D. Varroni. 4

ΠΕΡΙ' δυνατῶν me ſcito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. quapropter, ſi venturus es, ſcito neceſſe eſſe te venire: ſi autem non es, τῶν ἀδυνάτων eſt te venire. nunc vide vtra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noſter Diodotus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otioſi quum erimus, loquemur. hoc etiam eſt κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Coſtio mihi gratum eſt. nam id etiam Attico mandaram. Tu ſi minus ad nos, nos accurremus ad te. ſi hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARG. Probat & diem quo conuenturi ſunt, & Varronis ſuúmque conſilium, quòd ſemel à Cæſare victi, ab armis diſceſſerint.

Cicero S. D. Varroni. 5

MIHI verò ad nonas bene matutum videtur fore: neque ſolùm propter rempubl. ſed etiam propter anni tempus. quare diem iſtum probo: itaque eundem ipſe ſequar. Conſilii noſtri, ne ſi eos quidem qui id ſequuti non ſunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. ſequuti enim ſumus non ſpem, ſed officium: reliquimus autem non officium, ſed deſperationem. ita verecundiores fuimus quàm qui ſe domo non commouerunt: ſaniores, quàm qui amiſſis opibus domum non reuerterunt. ſed nihil minus fero quàm ſeueri-

tatem otioſorum,&, quoquo modo res ſe habet, magis illos vereor qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non ſatisfacimus, quia viuimus. Mihi ſi ſpatium fuerit in Tuſculanum ante nonas veniẽdi, iſtic te videbo: ſin minus, perſequar in Cumanum, & antè te certiorem faciam, vt lauatio parata ſit. Vale.

Arg. *Nuntiat Cæſaris aduentum: & belli ciuilis cauſſam in Pompeium potius, quàm in Cæſarem, confert: Varronem autem laudat, quòd ſe ab armis ad ſtudia, quaſi à tempeſtate in portum contulerat.*

Cicero s. d. Varroni. 6

Caninius noſter me tuis verbis admonuit, vt ſcriberem ad te, ſi quid eſſet quod putarem te ſcire oportere. Eſt igitur aduentus in expectatione: neque tu id ignoras. ſed tamen, quum ille ſcripſiſſet, vt opinor, ſe in Alſienſe venturum, ſcripſerunt ad eum ſui ne id faceret: multos ei moleſtos fore, ipſúmque multis: Oſtiam videri commodius eum exire poſſe. id ego non intelligebam quid intereſſet: ſed tamen Hirtius mihi dixit, & ſe ad eum, & Balbum, & Oppium, ſcripſiſſe vt ita faceret: homines, vt cognoui, amantes tui. Hoc ego iccirco noſſe te volui, vt ſcires, hoſpitium tibi vbi parares, vel potius vtrobique. quid enim ille facturus, incertum eſt. & ſimul oſtentaui tibi, me iſtis eſſe familiarem, & conſiliis eorum intereſſe. quod ego cur nolim, nihil video. Non enim eſt idem, ferre, ſi quid ferendum eſt, & probare, ſi quid probandum non eſt. etſi, quid non probem quidem, neſcio, præter initia rerum. nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim, (nam tu aberas) noſtros amicos cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. ergo hæc conſilii fuerunt, reliqua neceſſaria. vincere autem aut hos, aut illos neceſſe eſt. Scio te ſemper mecum in luctu fuiſſe, quum videremus quàm illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum verò, extremum malorum omnium eſſe ciuilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. crudeliter enim otioſis minabantur: erátque iis & tua inuiſa voluntas, & mea oratio. nunc verò ſi eſſent no-

ſtri

ſtri potiti, valde intemperantes fuiſſent. erant enim nobis perirati, quaſi quicquam de noſtra ſalute decreuiſſemus, quod non idem illis cenſuiſſemus: aut quaſi vtilius reipubl. fuerit, eos etiam ad beſtiarum auxilium confugere, quàm vel mori: vel cum ſpe, ſi non optima, at aliqua tamen, viuere. At in perturbata repub. viuimus. quis negat? ſed hæc viderint ii qui nulla ſibi ſubſidia ad omnes vitæ ſtatus parauerunt. Huc enim vt venirem, ſuperior longius quàm volui fluxit oratio. Cùm enim te ſemper magnum hominem duxi, tum quòd his tempeſtatibus es propè ſolus in portu, fructúſque doctrinæ percipis eos, qui maximi ſunt, vt ea conſideres, eáq; tractes, quorum & vſus & delectatio eſt omnibus iſtorũ & actis & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tuſculanenſes dies inſtar eſſe vitæ puto: libentérque omnibus omnes opes conceſſerim, vt mihi liceat, vi nulla interpellante, iſto modo viuere. quod nos quoque imitamur, vt poſſumus, & in noſtris ſtudiis libentiſſimè conquieſcimus. Quis enim hoc non dederit nobis, vt quum opera noſtra patria ſiue non poſſit vti, ſiue nolit, ad eam vitam reuertamur, quam multi docti homines, fortaſſe non rectè, ſed tamen multi, etiam reipubl. præponendam putauerunt? Quæ igitur ſtudia, magnorum hominum ſententia, vacationem habent etiam publici muneris, iis, concedente republica cur non abutamur? Sed plus facio quàm Caninius mandauit. is enim, ſi quid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires: ego tibi ea narro quæ tu melius ſcis quàm ipſe qui narro. faciam ergo illud quod rogatus ſum, vt eorum quæ temporis huius ſint, quæ tua intereſſe audiero, nequid ignores. Vale.

ARG. *Ait iam maturum eſſe vt ab vrbe diſcedat: & de reditu Cæſaris ex Africano bello rumores quoſdam nuntiat.*

Cicero s.d. Varroni. 7

COENABAM apud Seium, quum vtrique noſtrûm redditæ ſunt à te literæ. Mihi verò iam maturum videtur. nam, quòd antea te calumniatus ſum, indicabo malitiam meam. volebam propè alicubi eſſe, ſiquid bonæ ſalutis: σωώ τε δύ ἐγχεμψω. nunc, quando confecta ſunt omnia, dubitandum

non eſt quin equis viris.nam, vt audiui de Lucio Cæſare filio, mecum ipſe, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non deſino apud iſtos, qui nunc dominantur, cœnitare. quid faciam? tempori ſeruiendum eſt. ſed ridicula miſſa, præſertim quum ſit nihil quod rideamus.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu.

itaq; nullũ eſt ἀπροσδόκητον ὑπομένον, qđ non verear. Sed, quod quæris, quãdo, quâ, quò, nihil adhuc ſcimus: iſtuc ipſum de Baiis. nonnulli dubitant an per Sardiniam veniat. illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit: nec vllum habet deterius, ſed tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel iam ſciemus. aduentat enim Dolabella. eum puto magiſtrum fore.

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen, ſi ſciam quid tu conſtitueris, meum conſilium accomodabo potiſſimum ad tuum. quare expecto tuas literas. Vale.

ARG. *Promiſerat Varro, quoſdam libros ſe eſſe in Ciceronis nomine editurum: Cicero nunc admonet eum promiſſi, miſſis, quaſi admonitoribus, quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.*

Cicero s. d. Varroni. 8

ETSI, munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet, niſi concitatus: tamen ego expectatione promiſſi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem. miſi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos. noſti enim profectò os eius adoleſcentioris Academiæ. ex ea igitur media excitatos miſi: qui metuo ne te fortè flagitent: ego autem mandaui vt rogarent. Expectabã omnino iamdiu, méque ſuſtinebam, ne ad te prius ipſe quid ſcriberem, quàm aliquid accepiſſem, vt poſſem te remunerari quam ſimillimo munere: ſed, quum tu tardius faceres, id eſt (vt ego interpretor) diligentius, teneri non potui quin coniunctionem ſtudiorum amoríſque noſtri quo poſſem literarum genere declararem. Feci igitur ſermonem inter nos habitum in Cumano, quum eſſet vnà Pomponius. tibi dedi partes Antiochinas, quas à te probari, intellexiſſe mihi videbar:

videbar:mihi ſumſi Philonis.puto fore vt,quum legeris,mirere id nos loquutos eſſe inter nos,quod nunquam loquuti ſumus: ſed noſti morem dialogorum. Poſthac autem, mi Varro, quamplurima, ſi videbitur, & de nobis & inter nos: ſerò fortaſſe: ſed ſuperiorum temporum fortuna reip. cauſſam ſuſtineat: hæc ipſi præſtare debemus. Atque vtinam quietis temporibus,atque aliquo,ſi non bono,at ſaltem certo ſtatu ciuitatis, hæc inter nos ſtudia exercere poſſemus. Quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honeſtas nobis & curas & actiones darent:nunc autem quid eſt, ſine his cur viuere velimus? mihi verò cum his ipſis vix: his autem detractis,ne vix quidem.Sed hęc coram,& ſępius. Migrationem & emtionem feliciter euenire volo,tuúmque in ea re conſilium probo. Cura vt valeas.

ARG. Suadet Dolabella gener Ciceroni vt aut Cęſaris partes ſequatur, aut in aliquam ciuitatem à bello vacuam ſe recipiat.quod idem Cœlius fecerat. vide epiſt. 16. lib. 8.

Dolabella s.d. M. Ciceroni. 9

SI vales, gaudeo: & ipſe valeo, & Tullia noſtra rectè valet. Terentia minus bellè habuit: ſed certum ſcio,iam conualuiſſe eam. præterea rectiſſimè ſunt apud te omnia. Etſi nullo tempore in ſuſpicionem tibi debui venire, partium cauſſa potius, quàm tua, tibi ſuadere vt te aut cum Cæſare nobiſcúmq; coniungeres, aut certè in otium referres: præcipuè nunc,iam inclinata victoria,ne poſſum quidem in vllam aliam incidere opinionē, niſi in eam, in qua ſcilicet tua de re tibi ſuadere videam, quòd piè tacere nō poſſum. Tu autem, mi Cicero, ſic hæc accipies, vt, ſiue probabuntur tibi, ſiue non probabuntur, ab optimo certè animo ac deditiſſimo tibi & cogitata & ſcripta eſſe iudices. Animaduertis Cn. Pompeium nec nominis ſui, nec rerum geſtarum gloria, nec etiam regum aut nationum clientelis, quas oſtentare crebrò ſolebat, eſſe tutum, & hoc etiam quod infimo cuique contigit, illi non poſſe contingere, vt honeſtè effugere poſſit, pulſo Italia, amiſſis Hiſpaniis, capto exercitu veterano, circumuallato nunc denique. quod neſcio an vlli vnquam noſtro acciderit imperatori. Quam-

obrem quid aut ille ſperare poſſit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. ſic enim facillimè quod tibi vtiliſſimum erit conſilii capies. Illud autem à te peto, vt, ſi iam ille euitauerit hoc periculum, & ſe abdiderit in claſſem, tu tuis rebus conſulas, & aliquando tibi potius, quàm cuiuis, ſis amicus. ſatisfactum eſt iam à te vel officio, vel familiaritati: ſatisfactum etiam partibus, & ei reipublicæ quam tu probabas: reliquum eſt, vbi nunc eſt reſpubl. ibi ſimus potius, quàm, dum illam veterem ſequimur, ſimus in nulla. Quare velim, mi iocundiſſime Cicero, ſi fortè Pompeius, pulſus his quoque locis, rurſus alias regiones petere cogatur, vt tu te vel Athenas, vel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod ſi eris facturus, velim mihi ſcribas: vt ego, ſi vllo modo potero, ad te aduolem. Quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua eſt humanitate Cæſar, facillimum erit ab eo tibi ipſi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei & humanitatis, curare, vt is tabellarius quem ad te miſi, reuerti poſſit ad me, & à te mihi literas referat. Vale.

ARG. *Quaſi per iocum ſcribit, inter Niciam & Vidium ſe iudicem eſſe conſtitutum: & item per iocum de P. Syllæ morte quiddam ſcribit.*

Cicero s.d. Dolabellæ. 10

NON ſum auſus Saluio noſtro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam quid ſcriberem, niſi, te à me mirabiliter amari; de quo etiam nihil ſcribente me, te non dubitare certò ſcio. Omnino mihi magis literæ ſunt expectandæ à te, quàm à me tibi. nihil enim Romæ geritur quod te putē ſcire curare: niſi fortè ſcire vis, me inter Niciam noſtrum, & Vidium, iudicem eſſe. Profert alter, vt opinor, duobus verſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. ego, tanquam criticus antiquus, iudicaturus ſum, vtrum ſint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere, Oblitúsne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum cum Sophia Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excuſſam ſeueritatem veterem

rem putas, vt ne in foro quidem reliquiæ priſtinæ frontis appareant? ſed tamen ſuauiſſimum συμβιώτην noſtrum præſtabo integellum: nec committam vt, ſi ego eum condemnaro, tu reſtituas: ne habeat Plancus Burſa apud quem literas diſcat. Sed quid ago? quum mihi ſit incertum, tranquillóne ſis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuſcula cura negotióve verſere. labor longius. Quum igitur mihi erit exploratum, te libenter eſſe riſurum, ſcribam ad te pluribus. te tamen hoc ſcire volo, vehementer populum ſolicitum fuiſſe de P. Syllæ morte, antè quàm certum ſcierit: nunc quærere deſierunt quomodo perierit. ſatis putant ſe ſcire, quod ſciunt. ego cæteroqui animo æquo fero: vnum vereor, ne haſta Cæſaris refrixerit. Vale.

Arg. *Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ ſermonibus plurimum ſibi ait ſolatii futurum: quanquam iam eam Dolabella dimiſerat: ſed fingendum erat Ciceroni, temporis cauſſa, quum Dolabella apud Cæſarem dominantem gratia plurimum valeret.*

Cicero s. d. Dolabellæ ſuo. 11

Vel meo ipſius interitu mallem literas meas deſiderares, quàm eo caſu, quo ſum grauiſſimè afflictus: quem ferrem certè moderatius, ſi te haberem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me ſingularis multum leuaret. Sed quoniam breui tempore, vt opinio noſtra eſt, te ſum viſurus, ita me affectum offendes, vt multum à te poſſim iuuari. non quò ita ſim fractus, vt aut hominem me eſſe oblitus ſim, aut fortunæ ſuccumbendum putem: ſed tamen hilaritas illa noſtra, & ſuauitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis eſt: firmitatem tamen & conſtantiam, ſi modò fuit aliquando in nobis, eandem cognoſces quam reliquiſti. Quod ſcribis, prælia te mea cauſſa ſuſtinere: non tam id laboro, vt, ſi qui mihi obtrectent, à te refutentur, quàm intelligi cupio, (quod certè intelligitur) me à te amari. quod vt facias, te etiam atque etiam rogo: ignoſcáſque breuitati mearum literarum: nam & celeriter vnà futuros nos arbitror, & nondum ſatis confirmatus ſum ad ſcribendum. Vale.

ARG. *Gratulatur Dolabellæ de Baiarum ſalubritate: & orationem pro Deiotaro rege ad Cæſarem habitam mittit.*

Cicero s. d. Dolabellæ. 12

GRATVLOR Baiis noſtris, ſi quidem, vt ſcribis, ſalubres repentè factæ ſunt: niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur, & tamdiu dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. quod quidē ſi ita eſt, minimè miror, cælum etiam & terras vim ſuam, ſi tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiorato, quam requirebas, habebam mecum: quod non putaram: itaque eam tibi miſi. velim ſic legas vt cauſſam tenuem & inopem, nec ſcriptione magnopere dignam. ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum mittere leuidenſe, craſſo filo, cuiuſmodi ipſius ſolent eſſe munera. Tu velim animo ſapienti fortíque ſis, vt tua moderatio & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

ARG. *Rogat Dolabellam vt Suberino & Planio reditum in patriam conficiat: eoſq; ita excuſat, vt oſtendat, caſu quodam & neceſſitate coactos Pompeii partes in Hiſpania fouiſſe.*

Cicero s. d. Dolabellæ. 13

C. SVBERINVS Calenus, & meus eſt familiaris, & Leptæ noſtri familiariſſimi perneceſſarius. is quum, vitandi belli cauſſa, profectus eſſet in Hiſpaniam cum M. Varrone ante bellum, vt in ea prouincia eſſet, in qua nemo noſtrûm, poſt Afranium ſuperatum, bellum vllum fore putarat, incidit in ea ipſa mala quæ ſummo ſtudio vitauerat. oppreſſus eſt enim bello repentino: quod bellum commotum à Scapula, ita poſtea confirmatum eſt à Pompeio, vt nulla ratione ſe ab illa miſeria eripere poſſet. Eadem cauſſa ferè eſt M. Planii Heredis, qui eſt item Calenus, Leptæ noſtri familiariſſimus. Hoſce igitur ambos ſic tibi commendo, vt maiore cura, ſtudio, ſolicitudine animi comendare non poſſim. volo ipſorum cauſſa: méque in eo vehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta verò quum ita laboret, vt eius fortunæ videantur in diſcrimen venire, non poſſum ego non aut proximè atque ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter, etſi ſæpe expertus ſum quantum me amares: tamen ſic ve-

ſic velim tibi perſuadeas, id me in hac re maximè iudicaturum. Peto igitur à te, vel, ſi pateris, oro, vt homines miſeros, & fortuna, quam vitare nemo poteſt, magis quàm culpa, calamitoſos, conſerues incolumes: velíſque, per te me hoc muneris cum ipſis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna neceſſitudo eſt, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus ſum, puto equidem non valde ad rem pertinere, ſed tamen nihil obeſt dicere. res familiaris alteri eorum valde exigua eſt, alteri vix equeſtris. Quapropter, quando his Cæſar vitam ſua liberalitate conceſſit, nec eſt quod iis præterea magnopere poſſit adimi: reditum, ſi me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice: in quo nihil eſt præter viam longam. quam iccirco non fugiunt, vt & viuant cum ſuis, & moriantur domi. Quod vt enitare contendáſque, vel potius vt perficias, (poſſe enim te mihi perſuaſi) vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Dolabellam laudibus extollit, quia columnam in foro Cæſari, quaſi deo, erectam, euerterat. vide lib. 14. ad Att. & Lactantium lib. 1. cap. 15.*

Cicero s. d. Dolabellæ cos. 14

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatíſqueex ea magnam lætitiam voluptatémque capiebam: tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem cõueni (conuenio autem quotidie plurimos. ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſſa in hæc loca conueniant. præterea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, quũ te ſummis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. negant enim ſe dubitare quin tu meis præceptis & cõſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te ciuem & ſingularem conſulem præbeas. Quibus ego quanquam veriſſimè poſſum reſpondere, te, quæ facias, tuo iudicio & tua ſponte facere, nec cuiuſquã egere conſilio: tamen neq; planè aſſentior, ne imminuam tuam laudẽ, ſi omnis à meis cõſiliis profecta videatur: neque valde nego. ſum enim auidior etiam, quàm ſatis

eſt, gloriæ. Eſt tamen non alienum à dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni, regum regi, fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiundis Neſtorem: mihi verò glorioſum, te iuuenem conſulem florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, quum ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quanquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè ſalutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, quum tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filium valerem, iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor & gratias ago: quem quidem, poſt te conſulem, ſolum poſſumus verè conſulem dicere. deinde multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam, nihil reip. ſalutarius. atque hæc vna vox omnium eſt. A te autem peto vt me hanc quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, meq́; aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. quanquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus ſum) libentius omnes meas, ſi modò ſunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauſerim ex tuis. nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti: tum his tuis factis ſic incenſus ſum vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius. NIHIL eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt ſcis, M. Brutum, propter eius ſummum ingenium, ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: tamen idibus Mart. tantum acceſſit ad amorē, vt mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi iampridem cumulatum eſſe videbatur. Quis erat qui putaret, ad eum amorem quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare, quid eſt quòd ego te horter, vt dignitati & gloriæ ſeruias? proponam tibi claros viros? quod facere ſolent qui hortantur? neminem habeo clariorem quàm teipſum. te imitere oportet, tecum ipſe certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus geſtis, nō tui ſimilem eſſe. Quod quum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis vtendum eſt. contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, vt ſumma ſeueritas animaduerſionis non modò non inuidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cùm bonis omnibus,

bus, tum infimo cuiq; gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii atque conſilii. legi enim concionem tuam: nihil illa ſapientius. ita pedetentim & gradatim tum acceſſus à te ad cauſſam facti, tum receſſus, vt res ipſa maturitatem tibi animaduertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque ſolùm ad tempus maximam vtilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes in te poſitam eſſe rempub. tibíque non modò tuendos, ſe etiam ornandos eſſe illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de reb. coram plura propediẽ, vt ſpero. Tu, quoniam rempub. nóſque conſeruas, fac vt diligentiſſimè teipſum, mi Dolabella, cuſtodias. Vale.

ARG. *Duabus Pæti epiſtolis reſpondet, priori hoc, iure ſe eius valetudine perturbatum, cuius & amorem in ſe & ingenii feſtiuitatem plurimi faciat: poſteriori, nihil referre, vtrùm Romæ ſit an Neapoli, quum Romæ vnius nutu omnia regãtur. itaque, ſe manere in ſententia de domo Neapoli emenda, dicit.*

Cicero S. D. Papirio Pæto. 15

DVABVS tuis epiſtolis reſpondebo: vni, quam triduo antè acceperam à Zetho, alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi eſſe curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perſpectam eſſe gaudeo: ſed (mihi crede) non perinde vt eſt reapſe, ex literis perſpicere potuiſti. Nam quum à ſatis multis (nõ enim poſſum aliter dicere) & coli me videam, & diligi, nemo eſt illorum omnium mihi te iocũdior. nam quòd me amas, quòd id & iampridem & conſtanter facis, eſt id quidem magnum, atque haud ſcio an maximum, ſed tibi commune cum multis: quòd tu ipſe tam amandus es, tamq́ue dulcis, tamq́ue in omni genere iocundus, id eſt propriè tuum. Accedunt non Attici, ſed ſalſiores quàm illi Atticorum, Romani veteres atque vrbani ſales. ego autem (exiſtimes licet quod lubet) mirificè capior facetiis, maximè noſtratibus, præſertim quum eas videam primum oblitas Latio tum quum in vrbem noſtram eſt infuſa peregrinitas, nunc verò etiam bracchatis &

tranſalpinis nationibus : vt nullum veteris leporis veſtigiũ appareat. Itaque, te quum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios,(verè vt dicam) Craſſos quoque & Lælios videre videor. moriar, ſi præter te quenquam reliquum habeo, in quo poſſim imaginem antiquæ & vernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. Ad hos lepores quum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatũ fuiſſe? Quòd autem altera epiſtolá purgas te, nõ diſſuaſorem mihi emtionis Neapolitanę fuiſſe, ſed auctorem commorationis vrbanæ : neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem quod his intelligo literis, nõ exiſtimaſſe te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, ſed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid ſimile? ne mihi quidẽ ipſi tunc placebat diutius abeſſe ab reip. cuſtodia. ſedebamus enim in puppi, clauúmque tenebamus: nunc autem vix eſt in ſentina locus. An minus multa S.C. futura putas, ſi ego ſim Neapoli? Romæ quum ſum, & vrgeo forum, S.C. ſcribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. & quidem, quum in mentem venit, ponor ad ſcribẽdum: & antè audio S.C. in Armeniam & Syriam eſſe perlatum, quod in meam ſententiam factum eſſe dicatur, quam omnino mentionem vllam de ea re eſſe factam. Atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi ſcito iam à regibus vltimis allatas eſſe literas, quibus mihi gratias agant quòd ſe mea ſententia reges appellauerim: quos ego non modò reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam. Quid ergo eſt? tamen quamdiu hic erit noſter hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: quũ verò abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum ſi habebo, in denos dies, ſingulos ſumtuariæ legis conferam: ſin minus inuenero quod placeat, decreui habitare apud te. ſcio enim me nihil gratius tibi facere poſſe. Domum Sullanam deſperabã iam, vt tibi proximè ſcripſi, ſed tamen non abieci. tu, velim, vt ſcribis, cum fabris eã perſpicias. ſi enim nihil eſt in parietib. aut in tecto vitii, cætera mihi probabuntur. Vale

ARG. *Oſtendit, primùm nihil à ſe prætermiſſum, vt Cæſarianorum ſibi beneuolentiam conciliaret: deinde, neque boni ciuis, neque ſapientis hominis officium in ſe deſiderari poſſe: poſtremò, ad Papirii iocationes reſpondet.*

Cicero

Cicero s. d. Papirio Pæto. 16

DELECTAVERVNT me literæ tuæ: in quibus primùm amaui amorem tuum, qui te ad ſcribendum incitauit, verentem ne Silius ſuo nuntio aliquid mihi ſolicitudinis attuliſſet. de quo & tu mihi antea ſcripſeras, bis quidem eodem exemplo, facilè vt intelligerem te eſſe commotum: & ego tibi accuratè reſcripſeram, vt, quoquomodo, in tali re atque tempore aut liberarem te iſta cura, aut certè leuarem. Sed quando proximis quoque literis oſtendis, quantæ curæ tibi ſit ea res: ſic, mi Pæte, habeto, quicquid arte fieri potuerit, (non enim iam ſatis eſt conſilio pugnare: artificium quoddam excogitandum eſt) ſed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad iſtorum beneuolentiam conciliandam & colligendam, ſummo ſtudio me conſequutum eſſe, nec fruſtra, vt arbitror. Sic enim color, ſic obſeruor ab omnibus iis qui à Cæſare diliguntur, vt ab eis me amari putem. nam, etſi NON facilè diiudicatur amor verus, & fictus: niſi aliquod incidat eiuſmodi tempus, vt, quaſi aurum igne, ſic beneuolentia fidelis periculo aliquo perſpici poſſit. cætera ſunt ſigna communia: ſed ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo veréque arbitrer diligi: quòd & noſtra fortuna ea eſt, & illorum, vt ſimulandi cauſſa non ſit. De illo autem quem penes eſt omnis poteſtas, nihil video quod timeam, niſi quòd omnia ſunt incerta, quum à iure diſceſſum eſt: nec præſtari quicquam poteſt, quale futurum ſit quod poſitum eſt in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipſius nulla re à me offenſus eſt animus. eſt enim adhibita in ea re ipſa ſumma à nobis moderatio. vt enim olim arbitrabar eſſe meum, liberè loqui, cuius opera eſſet in ciuitate libertas, ſic ea nunc amiſſa, nihil loqui quod offendat aut illius, aut eorum qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem ſi velim nonnullorum acutè aut facetè dictorum offenſionem, fama ingenii mihi eſt abiicienda. quòd ſi id poſſem, non recuſarem. Sed tamen ipſe Cæſar habet peracre iudicium: &, vt Seruius frater tuus (quem literatiſſimum fuiſſe iudico) facilè diceret, hic verſus Plauti non eſt, hic eſt, quòd tritas haberet aures notandis generibus poetarum, & conſuetudine legendi: ſic audio

Cæſarem, quum volumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων, ſiquid afferatur ad eum pro meo, quod meum non ſit, reiicere ſolere. quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in ſermone vario multa, quæ fortaſſe illis, quum dixi, nec illiterata nec inſulſa eſſe videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. ita enim ipſe mandauit. ſic fit vt, ſiquid præterea de me audiat, non audiendum putet. quamobrem OEnomao tuo nihil vtor: etſi poſuiſti ioco verſus Attianos. Sed quæ eſt inuidia? aut quid nunc mihi inuideri poteſt? Verùm fac eſſe omnia. ſic video philoſophis placuiſſe, iis qui mihi ſoli videntur vim virtutis tenere, NIHIL eſſe ſapientis præſtare, niſi culpam. qua videor mihi dupliciter carere: & quod ea ſenſerim, quæ rectiſſima fuerunt: & quòd, quum viderem præſidii non ſatis eſſe ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim: ergo in officio boni ciuis certè non ſum reprehendendus. Reliquum eſt, nequid ſtultè, nequid temerè dicam faciámve contra potentes. id quoque puto eſſe ſapientis. Cætera verò, quid quiſque me dixiſſe dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ii qui me aſſiduè colunt & obſeruant, præſtare non poſſum. Ita fit vt & ſuperiorum conſiliorum conſcientia & præſentis temporis moderatione me conſoler, & illam Attii ſimilitudinem non modò iam ad inuidiam ſed ad fortunam transferam: quam exiſtimo, leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à ſaxo, frangi oportere. Etenim, quum plena ſint monumenta Græcorum, quemadmodum ſapientiſſimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracuſis, quum, ſeruientibus ſuis ciuitatibus, fuerint ipſi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum ſtatum ſic poſſe, vt neque offendam animum cuiuſquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad iocationes tuas: quando tu, ſecundum OEnomaum Attii, non vt olim ſolebat, Atellanum, ſed, vt nunc fit, mimum introduxiſti. Quem tu mihi pompilium, quem denarium narras? quàm tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Hirtium ego & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cœnandi magiſtros. puto enim te audiſſe, (ſi fortè ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare,

tare,

tare, me apud illos cœnitare. Tu autem quòd mihi bonam copiam eiures, nihil eſt. tum enim cùm rem augebas, quæſtiunculis te faciebam attentiorem: nunc, quum tam æquo animo bona perdas, non eo ſis conſilio, vt quum me hoſpitio recipias, æſtimationem te aliquam putes accipere. etiã hæc leuior eſt plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro vt magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum ſit & lautum. memini te mihi Phameæ cœnam narrare. temperius fiat: cætera eodem modo. Quòd ſi perſeueras me ad matris tuæ cœnam vocare, feram id quoq;. volo enim videre animum, qui mihi audeat iſta quę ſcribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis ſimilem. Crede mihi, non audebis. ante meum aduentũ fama ad te de mea noua lautitia veniet: eam extimeſces. neq; eſt quòd in promulſide ſpei ponas aliquid: quã totam ſuſtuli. ſolebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modò iſtò venire. tu verò (volo enim abſtergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquũ redi. ego tibi vnum ſumtum afferam, quòd balneũ calfacias oportebit: cætera more noſtro. ſuperiora illa luſimus. De villa Seliciana & curaſti diligenter, & ſcripſiſti facetiſſimè. itaque puto me prætermiſſurum. ſalis enim ſatis eſt, ſannionum parum. Vale.

Arg. *Agros quoſdam Cæſar militibus diuidebat: ea diuiſio veritus eſt Pætus ne ad ipſius agros perueniret.. id quærenti Cicero reſpondet.*

Cicero s. d. Papirio Pæto. 17

Non tu homo ridiculus es, qui quum Balbus noſter apud te fuerit, ex me quæras quid de iſtis municipiis & agris futurum putem? quaſi aut ego quicquam ſciam quid iſte neſciat, aut ſi quid aliquando ſcio, non ex iſto ſoleam ſcire. Imò verò, ſi me amas, tu fac vt ſciam quid de nobis futurum ſit. habuiſti enim in tua poteſtate, ex quo vel ex ſobrio, vel certè ex ebrio, ſcire poſſes. Sed ego iſta, mi Pæte, non quæro: primùm quia de lucro propè iam quadriennium viuimus (ſi aut hoc lucrum eſt, aut hæc vita, ſuperſtitem reipub. viuere) deinde, quòd ſcire quoque mihi videor quid futurum ſit. fiet enim quodcunque volent qui valebunt: valebunt autem

ſemper arma. nobis igitur ſatis eſſe debet, quicquid conceditur. hoc ſi quis pati nō potuit, mori debuit. Veientem quidem agrum & Capenatem metiuntur. hic non longè abeſt à Tuſculano. nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto vt ſemper liceat. ſi id minus contigerit, tamen quando ego, vir fortis idémque philoſophus, viuere pulcherrimum duxi, non poſſum eum non diligere cuius beneficio id conſequutus ſum. qui ſi cupiat eſſe remp. qualem fortaſſe & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita ſe cum multis colligauit. Sed longius progredior. ſcribo enim ad te. hoc tamen ſcito, non modò me, qui conſiliis non interſum, ſed ne ipſum quidem principem ſcire quid futurum ſit. nos enim illi ſeruimus, ipſe temporibus. ita nec ille, quid tempora poſtulatura ſint, nec nos, quid ille cogitet, ſcire poſſumus. Hæc tibi antea non reſcripſi, non quò ceſſator eſſe ſolerem, præſertim in literis: ſed, quum explorati nihil haberem, nec tibi ſolicitudinem ex dubitatione mea, nec ſpem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adſcribam, quod eſt veriſſimum, me his temporibus adhuc de iſto periculo nihil audiſſe. tu tamen pro tua ſapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunq; erunt. Vale.

ARG. *Exponit, quibus cauſſis adductus, quaſi aperto ludo, adoleſcentes in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per iocum de cœnarum lautitia.*

Cicero S. D. Papirio Pæto. 18

QVVM eſſem otioſus in Tuſculano, propterea quòd diſcipulos obuiam miſeram, vt iidem me quammaximè conciliarent familiari ſuo, accepi tuas literas pleniſſimas ſuauitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum conſiliũ, quòd vt Dionyſius tyrannus, quum Syracuſis expulſus eſſet, Corinthi dicitur ludum aperuiſſe, ſic ego ſublatis iudiciis, amiſſo regno forenſi, ludum quaſi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat conſilium. multa enim conſequor primùm, id quod maximè nunc opus eſt, munio me ad hæc tempora. id cuiuſmodi ſit, neſcio: tantùm video, nullius adhuc conſilia me huic anteponere: niſi fortè mori melius fuit: in lectulo, fateor: ſed non accidit. in acie non fui. Cæteri quidem,

quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœdè perierunt: at Cato præclarè. Iam iſtuc quidem, quum volemus licebit: demus modò operam ne tam neceſſe nobis ſit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum. ſequitur illud: ipſe melior fio, primùm valetudine, quam, intermiſſis exercitationibus, amiſeram: deinde ipſa illa, ſiqua fuit in me, facultas orationis, niſi me ad has exercitationes retuliſſem, exaruiſſet. Extremum illud eſt, quod tu neſcio an primum putes: plures iam pauones confeci, quam tu pullos columbinos. tu iſtic te Atteriano iure delectato, ego me hîc Hirtiano. veni igitur, ſi vir es, & diſce iam προλεγόμενα, quæ quæris. etſi ſus Mineruam. Sed quando, vt video, æſtimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum eſt. ſatius eſt hîc cruditate, quàm iſtic fame. video te bona perdidiſſe: ſpero idem iſtuc familiares tuos. Actum igitur de te eſt, niſi prouides. Potes mulo iſto, quem tibi reliquum dicis eſſe (quando cantheriū comediſti) Romam peruehi. ſella tibi erit in ludo, tanquam hypodidaſcalo, proxima: eam puluinus ſequetur. Vale.

ARG. *Quum ſcripſiſſet Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuiſſe contentum, ioci materiam inde arripit Cicero. Idē eum arguit malitioſè ſcripſiſſe, ne maiorem apparatum ipſe requireret.*

M. Cicero s. d. Papirio Pæto. 19

TAMEN à malitia non diſcedis: tenuiculo apparatu ſignificas Balbum fuiſſe contentum. hoc videris dicere, quum reges tam ſint continentes, multo magis conſulares eſſe oportere. Neſcis me ab illo omnia expiſcatum: rectà enim à porta domum meam veniſſe. neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius: ſed illud, quòd nec ad ſuam. ego autem tribus primis verbis, Quid noſter Pætus? At ille adiurans, nuſquam ſe vnquam libentius. Hoc ſi verbis aſſequutus es, aures ad te afferam non minus elegantes: ſin autem obſonio, peto à te ne pluris eſſe Balbos quam diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit: ſed, ſi me expediero, vt in iſta loca venire poſſim, non committam vt te ſerò à me certiorem factum putes. Vale.

ARG. Iocatur ſuo more cum Pæto: Epicureum ſe ait eſſe factum, abiecta reip. iudiciorumq́; cura.

M. Cicero s. d. Papirio Pæto. 20

DVPLICITER delectatus ſum tuis literis, & quòd ipſe riſi, & quòd te intellexi iam poſſe ridere. me autem à te, vt ſcurram velitem, malis oneratum eſſe, non moleſtè tuli. Illud doleo, in iſta loca venire me, vt conſtitueram, non potuiſſe. habuiſſes enim non hoſpitem, ſed contubernalem. at quem virum? non eum quem tu es ſolitus promulſide conficere. integram famem ad ouum affero: itaque ad aſſum vitulinum opera perducitur illa mea quæ ſolebas antea laudare, ô hominem facilem, ô hoſpitem nõ grauem, abierunt. nam omnem noſtram de repub. curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commendationem cauſſarum abiecimus: in Epicuri nos, aduerſarii noſtri caſtra coniecimus: nec tamen ad hanc inſolentiã, ſed ad illam tuam lautitiam: veterem, dico, quum in ſumtum habebas: etſi nunquam plura prædia habuiſti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res eſt, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines ſcis quàm inſolentes ſint. dediſcendæ tibi ſunt ſportellæ, & artolagani tui. Nos iam ex areis tantum habemus, vt Verrium tuum, & Camillum (qua munditia homines! qua elegantia!) vocare ſæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi, ſine pauone tamen. in ea cœna coquus meus, præter ius feruens, nihil potuit imitari. Hæc igitur eſt nunc vita noſtra. mane ſalutamus domi & bonos viros multos, ſed triſtes, & hos lætos victores: qui me quidem perofficioſè & peramanter obſeruant. vbi ſalutatio defluxit, literis me inuoluo: aut ſcribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quaſi doctum hominem, quia paulo ſum quàm ipſi doctior. inde corpori omne tempus datur. patriã eluxi iam & grauius & diutius quàm vlla mater vnicum filium. ſed cura, ſi me amas, vt valeas: ne ego, te iacente, bona tua comedam. ſtatui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARG. Confutat quod Papirius ſcripſerat, fulmina quædam verborum eſſe in Ciceronis epiſtolis, quæ ipſe ſtultè imitaretur. confutat & illud, quòd negarat Papirium quenquam fuiſſe patricium.

Cicero

Cicero S.D. Papirio Pæto. 21

AIN' tandem? inſanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, vt ſcribis, fulmina? tum inſanires, ſi conſequi non poſſes: quum verò etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. quare nihil tibi opus eſt illud à Trabea, ſed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in epiſtolis? nónne plebeio ſermone agere tecum? nec enim ſemper eodem modo. quid enim ſimile habet epiſtola aut iudicio, aut concioni? quin ipſa iudicia non ſolemus omnia tractare vno modo. priuatas cauſſas, & eas tenues, agimus ſubtilius: capitis, aut famæ, ſcilicet ornatius. epiſtolas verò quotidianis verbis texere ſolemus. Sed tamẽ, mi Pæte, quî tibi venit in mentem negare, Papirium quenquam vnquam niſi plebeium fuiſſe? fuerunt enim patricii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui conſul cum L. Sempronio Atratino fuit, quum antea cenſor cum eodẽ fuiſſet, annis poſt R.C. CCCXII. ſed tum Papiſii dicebamini. Poſt hunc XIII. fuerunt, ſella curuli, ante L. Papirium Craſſum, qui primus Papiſius eſt vocari deſitus. is dictator cum L. Papirio Curſore magiſtro equitum factus eſt. annis poſt R.C. CCCCXV. & quadriẽnio pòſt cõſul cum C. Duillio. Hunc ſequutus eſt Curſor, homo valde honoratus: deinde L. Maſſo ædilitius. inde multi Maſſones: quorũ quidem tu omnium patriciorũ imagines habeas volo. Deinde Carbones & Turdi inſequuntur. hi plebeii fuerunt: quos contemnas cenſeo. nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damaſippus occidit, ciuis è rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem ſcurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accuſante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius accuſante L. Craſſo, cantharidas ſumſiſſe dicitur. is, & tribunus pl. ſeditioſus, & P. Africano vim attuliſſe exiſtimatus eſt. Hoc verò qui Lilybæi à Pompeio noſtro interfectus eſt, improbior nemo (meo iudicio) fuit. iam, pater eius, accuſatus à M. Antonio, ſutorio atramento abſolutus putatur. Quare ad patres cenſeo reuertare. plebeii quàm fuerint importuni, vides. Vale.

Arg. Diſputat in epiſtola ſequenti pro Stoicis de libertate loquendi: quos tamen ait ſe non imitari.

Cicero s. d. Papirio Pæto. 22

Amo verecundiam, vel potius libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etſi Academiæ noſtræ cum eo magna rixa eſt: ſed, vt dico, placet Stoicis ſuo quamque rem nomine appellare. Sic enim diſſerunt, nihil eſſe obſcenum, nihil turpe dictu. nam, ſi quod ſit in obſcenitate flagitium, id aut in re eſſe, aut in verbo: nihil eſſe tertium. in re non eſt. Itaque non modò in comœdiis res ipſa narratur: vt ille in Demiurgo modo, (fortè noſti canticum: meminiſti Roſcium) Ita me deſtituit nudum; totus eſt ſermo verbis tectus, re impudentior: ſed etiam in tragœdiis. quid eſt enim illud? Quæ mulier vna? quid, inquam, eſt? Vſurpata duplex cubile. Quid illud? Pheræi hic cubile inire eſt auſus. Quid eſt? Virginem me quondam inuitam per vim violat. Iupiter bone, violat? Atqui idem ſignificat: ſed alterum nemo tuliſſet. Vides igitur: quum eadem res ſit, quia verba non ſint, nihil videri turpe. Ergo in re non eſt. multo minus in verbis. ſi enim quod verbo ſignificatur, id turpe non eſt: verbum quod ſignificat, turpe eſſe non poteſt. Anum appellas alieno nomine: cur non ſuo potius? Si turpe eſt, ne alieno quidem: ſi non eſt, ſuo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo eſt propter ſimilitudinem peniculus: at hodie penis eſt in obſcenis. at verò Piſo ille Frugi in annalibus ſuis queritur adoleſcentes peni deditos eſſe. quod tu in epiſtola appellas ſuo nomine, ille tectius penem. ſed quia multi, factum eſt tam obſcenum, quàm id verbum quo tu vſus es. Quid, quod vulgò dicitur, cum nos te volumus conuenire, num obſcenum eſt? Memini in ſenatu diſertum conſularem ita eloqui, Hanc culpā, maiorem, an illam, dicam? Potuit obſcenius? Non, inquis, non enim ita ſenſit. non ergo in verbo eſt. docui autem in re non eſſe: nuſquam igitur eſt. Liberis dare operam, quam honeſtè dicitur. etiam patres rogant filios: eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicen: is Connus vocitatus eſt: num id obſcœnum putas? Quum loquimur, terni, nihil flagitii dicimus:

at, quum bini, obſcenum eſt. Græcis quidem, inquies. nihil eſt ergo in verbo, quando & ego Græcè ſcio: & tamen tibi dico, bini: ídque tu facis, quaſi ego Græcè, non Latinè dixerim. Ruta & menta, rectè vtrunque. volo mentem puſillam ita appellare, vt rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta iſto modo: non potes. Vides igitur nihil eſſe niſi ineptias: turpitudinem nec in verbo eſſe, nec in re. itaque nuſquam eſſe. Ergo in verbis honeſtis obſcena ponimus. quid enim? non honeſtum verbum eſt diuiſio? at ineſt obſcenum. cui reſpondet intercapedo. num hæc ergo obſcena ſunt? nos autem ridiculè: ſi dicimus, ille patrem ſtrangulauit, honorem non præfamur: ſin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus eſt. Et quidem iam non etiam obſcena verba pro obſcenis ſunt, batuit, inquit, impudenter: depſit, multo impudentius. atqui neutrũ eſt obſcenum. STVLTORVM plena ſunt omnia. Teſtes, verbum honeſtiſſimum in iudicio, alio loco non nimis. at honeſti Colei Lanuini, Cliternini non honeſti. Quid? ipſa res modò honeſta, modò turpis. ſuppedit, flagitium eſt: iã erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes ſcholam Stoicam, ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἐστι. quàm multa ex vno verbo tuo? Te aduerſus me omnia audere, gratum eſt. ego ſeruo, & ſeruabo (ſic enim aſſueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te ſcripſi, quæ apertiſſimis agunt Stoici. ſed illi etiam crepitus aiunt æquè liberos, ac ructus, eſſe oportere. honorem igitur Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

ARG. *Prænuntiat Pæto aduentum ſuum. quamquam enim audierit eum pedibus laborare, ſe tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri quo minus cœnam poſſit apparare.*

Cicero S. D. Papirio Pæto. 23

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortaſſe: ſed, quum certũ ſciam, faciã te paulo antè certiorem. etſi M. Ceparius, quum mihi in ſylua Gallinaria obuiam veniſſet, quæſiſſémque quid ageres, dixit te in lecto eſſe, quòd ex pedibus laborares. tuli ſcilicet moleſtè, vt debui: ſed tamen conſtitui ad te venire, vt & viderem te, & viſerem, & cœnarem etiam.

non enim arbitror coquum etiam te arthriticũ habere. Expecta igitur hoſpitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis ſumtuoſis. Vale.

Arg. Rufum, à Pæto commendatum, ait ſibi curæ etiam atq; etiam fore. dein monet vt omnino ad cœnas & conuictum amicorum redeat. concludit, nihil ſibi eſſe rep. carius.

Cicero s.d. Papirio Pæto. 24

Rvfvm iſtum, amicũ tuum, de quo iterum iam ad me ſcribis, adiuuarem quantum poſſem, etiam ſi ab eo læſus eſſem, quum te tantopere viderem eius cauſſa laborare: quum verò & ex tuis literis, & illius ad me miſſis, intelligam & iudicem, magnæ curæ ei ſalutem meam fuiſſe, non poſſum ei non amicus eſſe; neque ſolùm tua commendatione, quæ apud me, vt debet, valet plurimum, ſed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te ſcire, mi Pæte, initium mihi ſuſpicionis, & cautionis, & diligentiæ, fuiſſe literas tuas. quibus literis congruentes fuerunt aliæ poſtea multorum. Nam & Aquini & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me, quæ te video inaudiſſe: &, quaſi diuinarent, quàm his moleſtus eſſem futurus, nihil aliud egerunt niſi me vt opprimerent. Quod ego non ſuſpicans, incautior fuiſſem, niſi à te admonitus eſſem. Quamobrem iſte tuus amicus apud me commendatione non eget. vtinam ea fortuna reipub. ſit, vt ille me quam gratiſſimum poſſit cognoſcere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare deſiſſe, moleſtè fero. magna enim te delectatione & voluptate priuaſti: deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) ne neſcio quid illud quod ſolebas, dediſcas, & obliuiſcare cœnulas facere. nam ſi tum quũ habebas quos imitarere, non multum proficiebas, quid nunc te facturum putem? Spurina quidẽ, quum ei rem demõſtraſſem, & vitam tuam ſuperiorem expoſuiſſem, magnũ periculum ſummæ reip. demonſtrabat, niſi ad ſuperiorem conſuetudinem, tum quum fauonius flaret, reuertiſſes: hoc tempore ferri poſſe, ſi fortè tu frigus ferre non poſſes. Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iocundis, amantibus tui, viuas. nihil eſt aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accom-

accommodatius. nec id ad voluptatem refero, ſed ad communitatem vitæ atque victus, remiſſionémque animorum: quæ maximè ſermone efficitur familiari, qui eſt in conuiuiis dulciſſimus: vt ſapiẽtius noſtri, quàm Græci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id eſt compotationes, aut concœnationes: nos conuiuia, quod tũ maximè ſimul viuitur. Vides vt te philoſophando reuocare coner ad cœnas? Cura vt valeas. id, foris cœnitando, facillimè conſequêre. Sed caue, ſi me amas, exiſtimes me, quòd iocoſius ſcribam, abieciſſe curam reip. Sic tibi mi Pæte perſuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, niſi vt mei ciues ſalui liberíque ſint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo ſum, vt ſi in hac cura atque adminiſtratione vita mihi ponenda ſit, præclarè actũ mecum putem. Etiam atque etiam vale.

Arg. *Scripſit hanc epiſtolam ante bellum ciuile, quum eſſet in Cilicia proconſul. & cauillatur in eo, quia ſibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat.* Dein M. Fabium *commendat.*

M. Cicero imp. s. d. Papirio Pæto. 25

Svmmvm me ducem literæ tuæ reddidere. planè neſciebam te tam peritum eſſe rei militaris. Pyrrhi te libros & Cyneæ video lectitaſſe. itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam meliorem inueniri poſſe. Sed quid ludimus? neſcis, quo cum imperatore tibi negotium ſit. Κύρου παιδείαν, quam cõtriueram legendo, totam in hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coràm, &, vt ſpero, breui. nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius. ſic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod ſcire te arbitror) ſummus mihi eſt vſus: valdéque eum diligo, cùm propter ſummam probitatem eius, ac ſingularem modeſtiam, tum quòd in iis controuerſiis quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius vti ſoleo. Is quum ad me Laodiceam veniſſet, mecúmque eum ego eſſe vellem, repentè percuſſus eſt atrociſſimis literis, in quibus ſcriptum erat, fundum

Herculanenſem à Q. Fabio fratre proſcriptum eſſe, qui fundus cum eo communis eſſet. Id M. Fabius pergrauiter tulit: exiſtimauitque, fratrem ſuum, hominem non ſapientem, impulſu inimicorum ſuorum eò progreſſum eſſe. Nunc, ſi me amas, mi Pæte negotium totum ſuſcipe, moleſtia Fabiũ libera. auctoritate tua nobis opus eſt, & conſilio, & etiam gratia. noli pati litigare fratres, & iudiciis turpibus conflictari. Mathonem & Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perſcribere poſſum, quàm mihi gratum feceris, ſi otioſum Fabium reddideris. id ille in te poſitum eſſe putat, mihíque perſuadet. Vale.

Arg. *Deſcriptio & excuſatio cœnæ hilarioris, præſertim accumbente Cytheride meretrice, mima.*

Cicero s. d. Papirio Pæto. 26

Accvbveram hora nona, quum ad te harum exemplum in codicillis exaraui. Dices, vbi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem ſupra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam eſſe ſeueritatem noſtram? quid ergo faciam? te conſulo, qui philoſophum audis. angar? excruciémne me? quid aſſequar? deinde, quem ad finem? Viuas, inquis, in literis. An quicquam me aliud agere cenſes? haud poſſem viuere, niſi in literis viuerem: ſed eſt earum etiam non ſatietas, ſed quidam modus. à quibus quum diſceſſi, etſi minimũ mihi eſt in cœna, quod tu vnum ζήτημα Dioni philoſopho poſuiſti: tamen quid potius faciã, prius quàm me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem adſpectabant, cuius ob os Graii ora obuertebant ſua? Non mehercule ſuſpicatus ſum illam affore: ſed tamen ne Ariſtippus quidem ille Socraticus erubuit, quum eſſet obiectum, habere eum Laida: Habeo, inquit, non habeor à Laide. Græcè hoc melius. tu, ſi voles, interpretabere. Me verò nihil iſtorum ne iuuenem quidem mouit vnquam, ne nunc ſenem. conuiuio delector. ibi loquor aliquid, quod in ſolum, vt dicitur: & gemitum etiam in riſus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philoſophum irriſeris? quum ille, ſi quis quid quæreret,

ret,dixiſſet, cœnam te quærere à mane dixeris? Ille Baro te putabat quæſiturum, vnum cælum eſſet, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cœna nunquid ad te? ibi præſertim? Sic igitur viuitur: quotidie aliquid legitur, aut ſcribitur: deinde ne amicis nihil tribuamus, epulamur vna non modò non contra legem, ſi vlla nunc lex eſt, ſed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil eſt quòd aduentum noſtrum extimeſcas. non multi cibi hoſpitem accipies, ſed multi ioci. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DECIMVS,

AD PLANCVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonii immoderatam potentiam: & Plancum tranſalpinam Galliam (quam vltimam Cicero vocat) adminiſtrantem, hortatur vt in rempub. omni cogitatione ſtudióque incumbat. Poſtremò agit gratias de Furnio honorificè tractato. Philip. v.

Cicero s. d. L. Munatio Planco imp. cos. deſ. 1

ET ABFVI, proficiſcens in Græciam: & poſteaquàm de medio curſu reipub. ſum voce reuocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cuius tanta eſt non inſolentia, (nam id quidem vulgare vitium eſt) ſed immanitas, non modò vt vocem,

ſed ne vultum quidem liberum poſſit ferre cuiuſquam. Itaque mihi maximæ curæ eſt, non de mea quidem vita, cui ſatisfeci vel ætate, vel factis, vel (ſi quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: ſed me patria ſolicitat, in primíſq; mi Plance expectatio conſulatus tui: quæ ita longa eſt, vt optandum ſit vt poſſimus ad id tempus reipubl. ſpiritum ducere. Quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea republ. in qua hominis impotentiſſimi atque intemperantiſſimi armis oppreſſa ſunt omnia? & in qua nec ſenatus, nec populus vim habet vllam? nec leges vllæ ſunt, nec iudicia, nec omnino ſimulacrum aliquod aut veſtigium ciuitatis? Sed quãdo acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod ſingulis de rebus ſcriberẽ. Illud autem erat amoris mei (quem a tua pueritia ſuſceptũ, non ſeruaui ſolùm, ſed etiam auxi) monere te, atque hortari, vt in remp. omni cogitatione curáq; incumberes. quæ ſi ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio eſt: vt perducatur autem, magnæ tum diligentiæ eſt, tum etiam fortunę. Sed & te aliquanto antè, vt ſpero, habebimus: &, præterquã quòd reip. conſulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne noſtrum conſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. ita facillimè & reip. quæ mihi cariſſima eſt, & amicitiæ noſtræ, quam ſanctiſſimè nobis colendam puto, me intelligo ſatisfacturum. Furniũ noſtrum tanti à te fieri, quantũ ipſius humanitas & dignitas poſtulat, nec miror, & gaudeo: téque hoc exiſtimare volo, quicquid in eum iudicii officiique contuleris, id ita me accipere vt in meipſum te putem contuliſſe. Vale.

ARG. *Excuſat ſe, quòd in ſenatum ad agendam Planci cauſſam non venerit: & officium ſuum pollicetur in iis rebus quæ præſentiam ſuam requirere videbuntur.*

Cicero s. d. Planco imp. cos. deſ. 2

Mevm ſtudium honori tuo pro neceſſitudine noſtra non defuiſſet, ſi aut tutò in ſenatum aut honeſtè venire potuiſſem. ſed nec ſine periculo quiſquam, liberè de republica ſentiens, verſari poteſt in ſumma impunitate gladiorum: nec noſtræ dignitatis videtur eſſe, ibi ſententiam de republica

blica dicere, vbi me & melius & propius audiant armati, quàm ſenatores. Quapropter in priuatis rebus nullum neque officium, neq; ſtudium meum deſiderabis: ne in publicis quidem, ſi quid erit in quo me intereſſe neceſſe ſit, vnquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominus, vt ego abſim, confici poſſunt, peto à te vt me rationem habere velis & ſalutis & dignitatis meæ. Vale.

Arg. *Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiæ: & hortatur vt rempublicam ſuſcipiat, veritus id quod accidit, ne ſe cum Antonio coniungeret.*

Cicero s.d. Planco imp. cos. deſ. 3

Cvm ipſum Furnium per ſe vidi libentiſſimè, tum hoc libentius, quòd illum audiens, te videbar audire. nam & in re militari virtutem, & in adminiſtranda prouincia iuſtitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam expoſuit: & præterea mihi non ignotam in conſuetudine & familiaritate ſuauitatem tuam adiunxit: præterea, ſummam erga ſe liberalitatem. quæ omnia mihi iocunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, neceſſitudinem conſtitutam habui cum domo veſtra antè aliquanto quàm tu natus es, amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cùm ſtudio meo, tum iudicio tuo conſtitutam. his de cauſſis mirabiliter faueo dignitati tuæ: quam mihi tecum ſtatuo eſſe communem. Omnia ſumma conſequutus es, virtute duce, comite fortuna: eáque es adeptus adoleſcens, multis inuidentibus, quos ingenio induſtriáque fregiſti. nunc me, amantiſſimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetuſtate neceſſitudinis potior poſſit eſſe, ſi audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ ſtatu acquires. Scis profectò, (nihil enim te fugere potuit) fuiſſe quoddam tempus, quum homines exiſtimarent te nimis ſeruire temporibus. quod ego quoque exiſtimarem, ſi te ea quæ patiebare, probaſſe etiam arbitrarer. ſed, quum intelligerem quid ſentires, prudenter te arbitrabar videre quid poſſes. Nunc alia ratio eſt omnium

rerum.tuum iudicium eſt,idque liberum.conſul es deſignatus, optima ætate,ſumma eloquentia,maxima orbitate reipub. virorũ talium. Incumbe per deos immortales, in eam curam & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem & gloriam afferat.vnus autem eſt,hoc præſertim tempore,per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendæ curſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere. ſciebam enim, ex iiſdem te hæc haurire fontibus,ex quibus ipſe hauſeram. Quare modum faciam. hoc tantùm ſignificandum putaui, vt potius amorem tibi oſtenderem meum, quàm oſtentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe diligentérque curabo. Vale.

ARG. *Agit gratias Ciceroni, quòd eum ad veriſſimæ gloriæ ſtudium cohortatus ſit: ſéque in reipublicæ poteſtate totum fore pollicetur.*

Plancus s.d. Ciceroni. 4

GRATISSIMAE mihi tuæ literæ fuerũt, quas ex Furnii ſermone te ſcripſiſſe animaduerti.ego autem præteriti temporis excuſationem affero, quòd te profectum audieram, nec multo ante rediiſſe ſciui,quàm ex epiſtola tua cognoui. Nullum enim in te officium,ne minimum quidem,ſine maxima culpa videor poſſe præterire. in quo tuendo habeo cauſſas plurimas,vel paternæ neceſſitudinis,vel meæ à pueritia obſeruantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare,mi Cicero, quod mea tuáque patitur ætas,perſuade tibi te vnũ eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem,omnia igitur tua conſilia mihi non magis prudentiæ plena(quæ ſumma eſt)videntur,quàm fidelitatis,quam ego ex mea conſcientia metior. Quare, ſi aut aliter ſentirem, certè admonitio tua me reprimere:aut, ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet vt id ſequerer quod tu optimum putares. Nunc vero quid eſt quod me in aliam partem trahere poſſit? quæcunque in me bona ſunt,aut fortunæ beneficio tributa.aut meo labore parta,etſi à te propter amorem carius ſunt æſtimata, tamen vel inimiciſſimi iudicio tanta ſunt,

ſunt, vt, præter bonam famam, nihil deſiderare videantur. Quare hoc vnum tibi perſuade, quantum viribus eniti, conſilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne reip. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, vnquam à tuis conſiliis diſcreparem: nec nunc committam vt vllum meum factum reprehendere iure poſſis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in vrbe Ianuario menſe geratur, vt ſciam. interim maximam hîc ſolicitudinem curámque ſuſtineo, ne inter aliena vitia hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionem. Quod ſi proinde vt ipſe mereor, mihi ſucceſſerit: certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis ſatisfaciam. Fac valeas, méque mutuò diligas.

ARG. *Hîc quoque Plancum ad ſuſcipiendam tuendámque remp. gloriæ ſtimulis incitat.*

Cicero s. d. Planco imp. cos. deſ. 5

BINAS à te accepi literas eodem exemplo: quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare vt ad me tuæ expectatiſſimæ literæ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihíque in comparatione difficilem ad iudicandum, amorémne erga me tuum, an animum in rempub. pluris æſtimandum putarem. Eſt omnino patriæ caritas, meo quidem iudicio maxima, ſed amor voluntatiſque coniunctio plus certè habet ſuauitatis. Itaq; commemoratio tua paternę neceſſitudinis, beneuolentięq; eius quam erga me à pueritia contuliſſes, cæterarúmque rerum quæ ad eam ſentētiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rurſus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quémque habiturus eſſes, mihi erat iocundiſſima: eóque maior erat hæc lætitia, quòd ad illa ſuperiora accedebat. Itaque te non hortor ſolùm, mi Plance, ſed planè etiam oro (quod feci iis literis, quibus tu humaniſſimè reſpondiſti) vt tota mente omníque animi impetu in rempublicam incumbas. Nihil eſt quod tibi maiori fructui gloriæque eſſe poſſit. NEC quicquam ex omnibus rebus humanis eſt præclarius, aut præſtan-

tius, quàm de republica bene mereri. adhuc enim patitur tua ſumma humanitas & ſapientia, me, quod ſentiam, liberè dicere. Fortuna ſuffragante videris res maximas conſequutus. quod quanquam ſine virtute non potuiſſes, tamen ex maxima parte ea quæ es adeptus, fortunæ temporibúsque tribuuntur. his temporibus difficillimis, reipublicæ quicquid ſubueneris, id erit totum & proprium tuum. Incredibile eſt omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna ſpes in te & in tuo exercitu, magna expectatio. cuius, per deos, gratiæ gloriæq́; caue tempus amittas. Sic moneo, vt filium: ſic faueo, vt mihi: ſic hortor, vt & pro patria, & amiciſſimum. Vale.

ARG. *Quum Plancus, literis ad ſenatum ſcriptis, pacem cum Antonio ſuaſiſſet, ſuadet Cicero vt pacem armis potius quàm pactione quærat, & vt ſe à ſocietate malorum ciuium aliquando ſeiungens, totum ad remp. transferat.*

Cicero S. D. Planco imp. cos. deſ. 6

QVAE loquutus eſt Furnius noſter de animo tuo in rempublicam, ea gratiſſima fuerunt ſenatui, populóque Rom. probatiſſima. quæ autem recitatæ ſunt literæ in ſenatu, nequaquam conſentire cum Furnii oratione viſæ ſunt. Pacis enim auctor eras, quum collega tuus, vir clariſſimus, à fœdiſſimis latronibus obſideretur: qui aut, poſitis armis, pacem petere debent: aut, ſi pugnantes eam poſtulant, victoria pax, non pactione, parienda eſt. Sed de pace literæ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ ſint, ex viro optimo, fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoſcere. Me autem impulit tui caritas, vt quanquam nec tibi ipſi conſilium deeſſet, & fratris Furniſque beneuolentia, fideliſque prudentia tibi præſto eſſet futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis noſtris neceſſitudinib. præceptũ ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis cõſequutus ſis, (es autẽ adeptus ampliſſimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis inſignia: niſi te cum libertate populi Rom. & cum ſenatus auctoritate coniunxeris. Seiunge te, quæſo, aliquãdo ab iis, cũ quib. te

non

non tuum iudicium, ſed temporum vincula coniunxerunt. Compluresin perturbatione reipublicæ cõſules dicti: quorum nemo conſularis habitus, niſi qui animo extitit in rempubl. conſulari. Talem igitur te eſſe oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui diſſimillimorum, ſocietate ſeiungas, deinde, te ſenatui boniſque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: poſtremò, vt pacem eſſe iudices non in armis poſitis, ſed in abiecto armorum & ſeruitutis metu. Hæc ſi & ages & ſenties, tum eris non modò conſul & conſularis, ſed magnus etiam conſul & conſularis: ſin aliter, tum in iſtis ampliſſimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, ſed erit ſumma deformitas. Hæc impulſus beneuolentia ſcripſi paulo ſeuerius: quæ tu in experiendo ea ratione quæ te digna eſt, vera eſſe cognoſces. XIII. Calend. April.

ARG. *Exponit cur breuior ſit hæc epiſtola, & cur ſtudium ſuum in rempub. ſerius patefecerit: ſuámque dignitatem Ciceroni commendat.*

Plancus imp. cos. deſ. Ciceroni s. d. 7

PLVRA tibi de meis conſiliis ſcriberem, rationémque omnium rerum redderem verboſius, quo magis iudicares omnia me reipu. præſtitiſſe, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim à te probari, quàm diligi, ſemper volui: nec te magis in culpa defenſorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum eſſe volui) ſed breuiorem me duæ res faciunt: vna, quòd publicis literis omnia ſum perſequutus: altera, quòd M. Variſidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad teipſum tranſire iuſſi, ex quo omnia cognoſcere poſſes. Nõ mediusfidius mediocri dolorẽ afficiebar, quum alii occupare poſſeſſionem laudis viderentur: ſed vſque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & conſulatu meo & veſtra expectatione efficerem. quod ſpero, ſi me fortuna non fefellerit, me conſequuturum: vt maximo præſidio reipubl. nos fuiſſe, & nunc ſentiant homines, & in poſterum memoria teneant. A te peto vt dignitati meæ ſuffrageris: &, quarum rerum ſpe ad laudem me vocaſti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus poſſe te

quàm velle, exploratum mihi eſt. Fac valeas, méque mutuò diligas.

ARG. Cauſſas affert, quibus adductus non ita maturè, vt homines expectabant, defenſorem ſe publicæ libertatis profeſſus ſit: déque exercitu ſuo & ſtatu prouinciæ ſignificat.

Plancus imp. cos. deſ. s. d. cos. prær. trib. pl. s. p. pl. q. r. 8

Sicvi fortè videor diutius & hominum expectatioņē, & ſpem reipubl. de mea voluntate tenuiſſe ſuſpenſam, huic prius excuſandum me eſſe arbitror, quàm de inſequenti officio quicquam vlli pollicendum. nõ enim præteritam culpam videri volo redemiſſe, ſed optimæ mentis cogitata iampridem, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta ſolicitudine hominum, & tam perturbato ſtatu ciuitatis, fructuoſiſſimam eſſe profeſſionem bonæ voluntatis: magnóſque honores ex ea re complures conſequutos videbam. ſed, quum in eum caſum me fortuna demiſiſſet, vt aut, celeriter pollicendo, magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, ſi in eo mihi temperauiſſem, maiores occaſiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis ſalutis quàm meæ laudis, eſſe volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea eſt, & ab ea vita quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea ſpe quam in manibus habeo, aut ſordidum quicquam pati, aut pernicioſum concupiſcere poteſt? ſed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impenſæ opus fuit, vt, quæ reipubl. boniſque omnibus polliceremur, exitu præſtaremus, neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, ſed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis ſæpe præmiis ſolicitatus, vt ab repub. potius moderata, quàm ab vno infinita, ſperaret. confirmandæ complures ciuitates, quæ ſuperiore anno largitionibus conceſſionibúſque præmiorum erant obligatæ: vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda exiſtimarent. eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis prouinciis exercitibúſque præfuerunt, vt potius cum pluribus ſocietatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucio-

paucioribus funeſtam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi verò noſmetipſi fuimus, aucto exercitu, auxiliiſq; multiplicatis, vt, cùm præferremus ſenſus apertè, tum etiam inuitis quibuſdam, ſciri quid defenſuri eſſemus, non eſſet periculoſum. Itaque nunquam diffitebor, multa me, vt ad effectum horum conſiliorum peruenirem, & ſimulaſſe inuitũ, & diſſimulaſſe cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni ciuis imparati quàm periculoſa eſſet, ex caſu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque ſtrenuo, plura etiam verbo quàm ſcriptura mandata dedimus, vt & tectius ad vos perferrentur, & nos eſſemus tutiores: quibúſque rebus & communem ſalutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. ex quo intelligi poteſt, curam reipubl. ſummæ defendendæ iampridem apud nos excubare. Nunc, quum Deûm benignitate ab omni re ſimus paratiores, nõ ſolùm bene ſperare de nobis homines, ſed exploratè iudicare volumus. Legiones habeo quinque ſub ſignis, & ſua fide virtutéque reipub. coniunctiſſimas, & noſtra liberalitate nobis obſequentes: prouinciã omnium ciuitatum conſenſu paratiſſimam, & ſumma contentione ad officia certantem: equitatus auxiliorúmque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam ſuam ſalutem libertatémque conficere poſſunt. Ipſe ita ſum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire quò reſpub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, prouinciámque, vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recuſem, ſi modò meo caſu aut confirmare patriæ ſalutem, aut periculum morari poſſim. Hæc ſi iam expeditis omnibus rebus, tranquillóque ſtatu ciuitatis, polliceor in damno meæ laudis, reipubl. commodo lætabor: ſin ad ſocietatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam: conſilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in reipublicę incolumitate ſatis magnus eſt paratus. Eos verò qui, meam auctoritatem & multo magis veſtram fidem ſequuti, nec vlla ſpe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, vt commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

Arg. Suum ſtudium erga remp. præ ſe fert: modeſtè dignitatem ſuam commendat: quid egerit, quid acturus ſit, exponit: qualem ducat exercitum, ſignificat.

Plancus imp. cos. deſ. s.d. Ciceroni. 9

Nihil me tibi temerè ſcripſiſſe, aut te cæteris de me fruſtra recepiſſe, lætor. certè hoc maius habes teſtimoniũ amoris mei, quo maturius tibi quàm cæteris, conſilia mea volui eſſe nota. in dies verò meritorum meorum fieri acceſſiones, peruidere te ſpero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis reſpu. me adiuuante liberetur) ſic honores præmiáq; veſtra ſuſpicio, conferenda certè cum immortalitate, vt ſine his nihil de meo ſtudio perſeuerantiáq; ſim remiſſurus. Niſi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit ſingularis, & opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo ſuffragatione veſtra. concupiſco autem nihil mihi, contra quàm ipſe pugno. ſed & temporis & rei te moderatorem facilè patior eſſe. Nihil aut ſerò aut exiguè à patria ciui tributum poteſt videri. Exercitum ad vi. Calend. Maias Rhodanum tranſieci. magnis itineribus Vienna equites mille via breuiore præmiſi. ipſe ſi à Lepido non impediar, celeritate ſatisfaciam: ſin autem in itinere meo ſe oppoſuerit, ad tempus conſilium capiam. Copias adduco & genere & numero & fidelitate firmiſſimas. Te, vt diligas me, ſi mutuò te facturum ſcis, rogo. Vale.

Arg. Laudat Plancum de optima voluntate, ſtudióque iuuandæ reip. premiáq; illum à ſenatu honorificentiſſima ſperare vult: operámque in eo ſuam pollicetur: & hortatur vt egregiè pergat in rep. tuenda.

Cicero s.d. Planco imp. cos. deſ. 10

Etsi ſatis ex Furnio noſtro cognoueram, quæ tua voluntas, quod conſilium de rep. eſſet, tamen, lectis tuis literis, liquidius de toto ſenſu tuo iudicaui. Quamobrem, quanquam in vno prælio omnis fortuna reip. diſceptat (quod quidem, quum hæc legeres, iam decretum arbitrabar fore) tamen ipſa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnã es

laudem

laudem conſequutus. Itaque, ſi conſulem Romæ habuiſſemus, declaratum eſſet à ſenatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus eſſet conatus & apparatus tuus. Cuius rei non modò nõ præteriit tempus, ſed ne maturũ quidẽ etiã nunc, meo quidem iudicio, fuit, IS ENIM denique honos mihi videri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare, ſit modò aliqua reſp. in qua honos elucere poſſit, omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abundabis. IS AVTEM qui verè appellari poteſt honos, non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis eſt præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: ſubueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium conſenſum & incredibilem conſpirationem adiuua. me tuorum conſiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amiciſſimum fideliſſimúmq; cognoſces. Ad eas enim cauſas, quib. inter nos amore ſumus, officiis, vetuſtate, coniuncti; patriæ caritas acceſſit, eáq; effecit vt tuam vitam anteferrem meæ. IV. Cal. April.

ARG. *Gratias agit pro officiis quæ in ipſum Cicero contulerat: & de ſuo ſtudio erga rempub. omnia pollicetur.*

Plancus S. D. Ciceroni. II

IMMORTALES ago tibi gratias agámque dum viuam: nam, relaturum me, affirmare non poſſum. tantis enim tuis officiis non videor mihi reſpondere poſſe: niſi fortè (vt tu grauiſſimè diſertiſſiméque ſcripſiſti) ita ſenſurus es, vt me referre gratiam putes, quum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate eſſet actum, amabilius certè nihil facere potuiſſes. Primæ tuæ ſententiæ infinitis cum muneribns, poſteriores ad tempus arbitriúmque amicorum meorum compoſitæ, oratio aſſidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notiſſima mihi ſunt. nõ mediocris adhibenda mihi eſt cura vt reip. me ciuem dignum tuis laudibus præſtem, in amicitia tua memorem atque gratũ. Quod reliquum eſt, tuum munus tuere, & me, ſi, quem eſſe voluiſti, eum exitu rebúſque cognoſcis, defende ac ſuſcipe. Quum Rhodanum copias tranſieciſſem, fratrémque cũ tribus millibus equitum præmiſiſſem, ipſe iter ad Mutinã diri-

gerem, in itinere de prælio facto, Brutóque & Mutina obſidione liberatis audiui. Animaduerti nullum alium receptũ Antonium, reliquiáſque quæ cum eo eſſent, habere, niſi in his partibus: duáſque ei ſpes eſſe propoſitas, vnam Lepidi, ipſius alteram exercitus: quòd quædam pars exercitus non minus furioſa eſt, quàm qui cum Antonio fuerunt. Equitatum reuocaui: ipſe in Allobrogibus conſtiti, vt proinde ad omnia paratus eſſem ac res me moneret. Si nudus huc ſe Antonius conferet, facilè mihi videor per me ſuſtinere poſſe, rémque publicam ex veſtra ſententia adminiſtrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur: ſi verò copiarum aliquid ſecum adducet, etſi decima legio veterana, quæ noſtra opera reuocata cum reliquis eſt, ad eundem furorem redierit: tamen, nequid detrimenti fiat, dabitur opera à me. ídq; me præſtaturum ſpero, dum iſtinc copiæ tranſiiciantur, coniunctǽque nobiſcum facilius perditos opprimant. Hoc tibi ſpondeo, mi Cicero, neque animum neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules nullam reſiduam ſolicitudinem eſſe: ſed, ſi fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiuſquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam vt etiam Lepidum ad huius rei ſocietatem incitem: omniáque ei obſequia polliceor, ſi modò rempubl. reſpicere volet. vtor in hac re adiutoribus interpretibúſque fratre meo, & Laterenſe, & Furnio noſtro. nõ me impedient priuatæ offenſiones, quo minus pro reipub. ſalute etiam cum inimiciſſimo conſentiam. Quòd ſi nihil profecero, nihilominus maximo ſum animo, & maiore fortaſſe cum mea gloria vobis ſatiſfaciam. Fac valeas, méque mutuò diligas.

ARG. *Significat, quàm gratæ ſenatui fuerint eius literæ de apparatu ſtudióque defendendæ reipubl. quídque ex eius literis actum ſit: & hortatur eum ad recuperandam libertatem.*

Cicero s.d. Planco imp. cos. deſ. 12

Etsi reip. cauſa maximè gaudere debeo, tantũ ei te præſidii, tantũ opis attuliſſe extremis penè temporibus: tamen ita te victorem complectar rep. recuperata, vt magnã partem mihi lætitiæ tua dignitas affert: quam & eſſe iam & futuram ampliſſimam intelligo. Caue enim putes vllas

literas

literas vnquam gratiores, quàm tuas, in ſenatu eſſe recitatas. ídque contigit tum meritorum tuorum in rempublicã eximia quadam magnitudine, tum verborum ſententiarúmque grauitate. quod mihi quidem minimè nouum, qui & te noſſem, & tuarum literarum ad me miſſarum promiſſa meminiſſem, & haberem à Furnio noſtro tua penitus cõſilia cognita: ſed ſenatui maiora viſa ſunt, quàm erant expectata: non quòd vnquam de tua voluntate dubitaſſet: ſed nec, quantum facere poſſes, nec, quò progredi velles, exploratum ſatis habebat. Itaque quum ad VII. id. Apr. manè mihi tuas literas M. Variſidius reddidiſſet, eáſque legiſſem, incredibili gaudio ſum elatus. quúmque magna multitudo optimorum virorum & ciuium me de domo deduceret, feci continuò omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noſter, vt conſueuerat: & ego ei literas tuas oſtendi. nihil dum enim ſciebat: nam ad me primum Variſidius: ídque ſibi à te mandatum eſſe dicebat: paulo pòſt idẽ mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipſi miſeras, & eas quas publicè. placuit nobis, vt ſtatim ad Cornutũ prętorem vrbis literas deferremus, qui, quòd conſules aberant, conſulare munus ſuſtinebat more maiorum. Senatus eſt cõtinuò conuocatus, frequénſque conuenit propter famã atq; expectationem tuarum literarum. recitatis literis, oblata religio Cornuto eſt, pullariorum admonitu, non ſatis diligẽter eum auſpiciis operã dediſſe: ídq; à noſtro collegio cõprobatũ eſt: itaque res dilata eſt in poſterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio. qui cum gratia effeciſſet, vt ſua ſententia prima pronuntiaretur: frequens eum ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit: meæque ſententiæ, quæ ſecunda pronuntiata erat, quũ frequens aſſentiretur ſenatus, rogatu Seruilii P. Titius interceſſit. Res in poſterum dilata. venit paratus Seruilius, Ioui ipſi iniquus, cuius in tẽplo res agebatur. hunc queádmodum fregerim, quãtáq; cõtentione Titiũ interceſſorẽ abiecerim, ex aliorũ te literis malo cognoſcere: vnũ hoc ex meis: ſenat' grauior, cõſtantior, amicior tuis laudibus eſſe nõ potuit, quã tũ fuit. Nec verò tibi ſenatus amicior, quã cũcta ciuitas. mirabiliter enim populus R. vniuerſus, & omnium generũ ordinúmq; cõſenſus ad liberandam remp. conſpirauit. Perge

igitur,vt agis;noménq; tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia quæ habent ſpeciem gloriæ,collecta inaniſſimis ſplendoris inſignibus,cõtemne,breuia,fugacia,caduca exiſtima. VERVM DECVS in virtute poſitum eſt,quæ maximè illuſtratur magnis in remp.meritis. Eam facultatem habes maximam: quam quando complexus es, tene,& perfice vt ne minus reſp. tibi,quàm tu reip.debeas. me tuæ dignitatis non modò fautorem,ſed etiã amplificatorem cognoſces. id tum reip.quæ mihi eſt mea vita carior, tum noſtræ neceſſitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas cõtuli ad dignitatem tuam,cepi magnam voluptatem,quòd bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam & fidem, magis etiam perſpexi in eius incredibili erga te beneuolentia & diligentia. III. id. Apr. Vale.

ARG. *Scribit de S. C. in ſuam ſententiam facto, ad augendam Planci dignitatem: hortatúrque vt Antoniani belli reliquias conficiat.*

Cicero s. d. Planco imp. cos. deſ. 13

VT primùm poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitũ eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo S.C. poteris cognoſcere: ita enim eſt perſcriptum, vt à me de ſcripto dicta ſententia eſt: quam ſenatus frequens ſequutus eſt ſummo ſtudio, magnóque conſenſu. Ego, quanquam ex tuis literis, quas mihi miſiſti, perſpexeram te magis iudicio bonorum, quam inſignibus gloriæ delectari: tamen conſiderandum nobis exiſtimaui, etiam ſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, ſed Vlyſſem appellauit πτολίπορθον. Vale.

ARG. *Laudat Plancum de ſubſidio reipubl. ferendo: & hortatur, vt Antonium ad Mutinam fuſum perſequatur ac perdat.*

Cicero s. d. Planco imp. cos. deſ. 14

O GRATAM famam biduo ante victoriam, de ſubſidio tuo,

tuo, de ſtudio, de celeritate, de copiis. Atqui, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt. fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam iam tuas literas, ídque cum multis: ſperabámque etiam Lepidum, reip. temporibus admonitum, tecum & reip. ſatis eſſe facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, vt ne qua ſcintilla teterrimi belli relinquatur. quod ſi erit factum, & remp. diuino beneficio affeceris, & ipſe æternam gloriam conſequere. III. id. Maii. Vale.

ARG. *Nuntiat quid ad opprimendum Antonium paret.*

Plancus s. D. Ciceroni imp. 15

HIS literis ſcriptis, quæ poſtea accidiſſent, ſcire te, ad remp. putaui pertinere. Sedulitas mea, vt ſpero, & mihi, & reip. tulit fructum. nanque aſſiduis internuntiis cum Lepido egi, vt, omiſſa omni contentione, reconciliatáque voluntate noſtra, communi conſilio reipublicæ ſuccurreret: ſe, liberos, vrbem, pluris quàm vnum perditum, abiectúmque latronem putaret: obſequióque meo, ſi ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterenſem internuntiũ: fidem mihi dedit, ſe Antonium, ſi prohibere ſua prouincia non potuiſſet, bello perſequuturum: me, vt venirem, copiáſque coniungerem, rogauit, eóque magis, quòd & Antonius ab equitatu firmus eſſe dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. nam etiam ex paucitate eius, non multis antè diebus, decem, qui optimi fuerant ad me tranſierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non ſum, in curſu bonorum conſiliorum Lepidum adiuuandum putaui. Aduentus meus quid profecturus eſſet, vidi: vel quòd equitatu meo perſequi atque opprimere equitatum eius poſſem: vel quòd exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta eſt, & ab repub. alienata, & corrigere & coercere præſentia mei exercitus poſſem. Itaque in Iſara, flumine maximo, quod in finibus eſt Allobrogum, ponte vno die facto, exercitum ad IIII. id. Maii traduxi. Quum verò mihi nuntiatum eſſet, L. Antonium, præmiſſum cum equitibus & cohortibus, ad Forum Iulii veniſſe: fratrem

cum equitũ quatuor millibus, vt occureret ei,miſit ad prid. id. Maii : ipſe maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatũ ſubſequar, ſi nos mediocris modò fortuna reipub. adiuuerit: & audaciæ perditorum,& noſtræ ſolicitudinis hîc finem reperiemus. Quòd ſi latro, præcognito noſtro aduẽtu, rurſus in Italiam ſe recipere cœperit: Bruti erit officium occurere ei: cui ſcio nec conſilium nec animum defuturum. Ego tamen,ſi id acciderit,fratrem cum equitatu mittam, qui ſequatur, Italiam à vaſtatione defendat. Fac valeas, méque mutuò diligas.

ARG. *Gratiſſimas fuiſſe Planci literas,maximeq́ opportunas ſignificat: eiq́ autor eſt, ut in rebus tam ſubitis conſilium ſenatus ne expectet, ipſe à ſeſe conſilium capiat.*

Cicero s. d. Planco. 16

NIHIL poſt hominum memoriam glorioſius,nihil gratius,ne tempore quidẽ ipſo opportunius accidere vidi quàm tuas, Plance,literas. redditæ ſunt enim,frequẽti ſenatu, Cornuto, quum is frigidas ſanè & inconſtantes recitaſſet literas Lepidi.ſub eas ſtatim recitatę ſunt tuæ,non ſine magnis quidem clamoribus.quum rebus enim ipſis eſſent,& ſtudiis beneficiíſq; in remp. gratiſſimæ,tum erant grauiſſimis verbis, & ſententiis.Flagitare ſenatus inſtitit Cornutum,vt referret ſtatim de tuis literis. ille ſe cõſiderare ait velle. quum ei magnum conuicium fieret cuncto à ſenatu,quinque tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem diſtulit. ego eam ſententiam dixi,cui ſunt aſſenſi ad vnum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognoſces. Tu quanquam conſilio non eges, vel abundas potius,tamen hoc animo eſſe debes, vt nihil huc reiicias, néve in rebus tam ſubitis, tamq; anguſtis à ſenatu conſilium petendum putes,ipſe tibi ſis ſenâtus.quocunq; te ratio reipub. ducet, ſequare, cures vt antè factum aliquid à te egregium audiamus,quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto, quicquid erit à te factum,id ſenatum,non modò vt fideliter, ſed etiam vt ſapienter, factum comprobaturum. Vale.

ARG. *Præſentem belli ſtatum deſcribit, cum excuſatione fratris à ſe dimiſſi, & commendatione ſuæ dignitatis.*

Plancus

Plancus imp. s. d. Ciceroni 17

Antonivs idib. Maii ad Forum Iulii cum primis copiis venit. Ventidius bidui ſpatio abeſt ab eo. Lepidus ad Forum Voconii caſtra habet: qui locus à Foro Iulii quatuor & viginti millia paſſuum abeſt: ibíque me expectare conſtituit, quemadmodum ipſe mihi ſcripſit. Quòd ſi omnia mihi integra & ipſe, & fortuna ſeruauerit: recipio vobis, celeriter me negotium ex ſeutentia confecturum. Fratrem meum, aſſiduis laboribus concurſationibúsque confectum, grauiter ſe habuiſſe, antea tibi ſcripſi. ſed tamen, quum primum poſſe ingredi cœpit, non magis ſibi, quàm reipubl. conualuiſſe ſe exiſtimans, ad omnia pericula princeps eſſe non recuſabat. Sed ego eum non ſolùm hortatus ſum, verumetiam coegi iſtò proficiſci: quòd illa valetudine magis conficere ſe, quàm me tueri poſſet in caſtris: & quòd acerbiſſimo interitu conſulum rempub. nudatam, tali ciue prætore in vrbanis officiis indigere exiſtimabã. Quod ſi quis veſtrum non probabit, mihi prudentiam in conſilio defuiſſe ſciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego deſiderabam, fecit vt Appellam ad me mitteret, quo obſide fide illius & ſocietatis in republ. adminiſtranda vterer. ſtudium in ea re ſuum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Segauiano probauit: quo ego interprete nouiſſimè ad Lepidum ſum vſus. amicum eum reipubl. cognoſcere videor; libenterque ei ſum teſtimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, méque mutuò diligas, dignitatemque meam, ſi mereor, tuearis, ſicut adhuc ſingulari cum beneuolentia feciſti. Vale.

Arg. *Narrat, quibus de cauſis ad Lepidum proficiſcatur.*

Plancus s. d. Ciceroni. 18

Qvid in animo habuerim, quum Læuus Neruáque diſceſſerunt à me, & ex literis quas eis dedi, & ex ipſis cognoſcere potuiſti, qui omnibus rebus conſiliiſque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti & cupido ſatisfaciendi reipublicæ bonisque omnibus accidere ſolet, vt conſiliũ ſequerer periculoſum magis, dum me proba-

rem, quàm tutum, quod habere poſſet obtrectationem. Itaque, poſt diſceſſum legatorum, quum binis continuis literis & Lepidus me vt venirem rogaret, & Laterenſis multò etiam magis, prope implorans, obteſtaretur, non vllam rem aliam extimeſcens quàm eandem quæ mihi quoque facit timorem, varietatem atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandū putaui quin ſuccurrerem, méq; communi periculo offerrem. Sciebam enim: & cautius illud erat conſilium expectare me ad Iſaram, dum Brutus transiiceret exercitum, & cum collega conſentiente, ſicut milites faciunt, hoſtibus obuiam ire: tamen, ſiquid Lepidus bene ſentiens detrimenti cepiſſet, hoc omne aſſignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, ſi aut hominem offenſum mihi, coniunctum eum republ. non ſubleuaſſem, aut ipſe à certamine belli tam neceſſarii me remouiſſem. Itaque potius periclitari volui, ſi poſſem mea præſentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Solicitiorem certè hominem non ſuis contractis neminē puto fuiſſe. nam quę res nullam habebat dubitationem, ſi exercitus Lepidi abſit, ea nunc magnā affert ſolicitudinem, magnumq́ue habet caſum. mihi enim ſi contigiſſet, vt prior occurrerem Antonio, non mehercule horam conſtitiſſet: tantum ego & mihi confido, & ſic perpulſas illius copias, Ventidiiq́ue mulionis caſtra deſpicio. Sed non poſſum nō exhorreſcere, ſiquid intra cutem ſubeſt vulneris, quod prius nocere poteſt, quàm ſciri curariq; poſſit. ſed certè, niſi vno loco metaremur, magnum periculū ipſe Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quę bene de rep. ſentit. magnam etiam perditi hoſtes acceſſionem ſibi feciſſent ſi quas copias à Lepido abſtraxiſſent. quæ ſi aduentus meus repreſſerit, agam gratias fortunæ conſtantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiā excitauit. Itaq; ad XII. cal. Iun. ab Iſara caſtra moui: pontem tamen, quem in Iſara feceram, caſtellis duobus ad capita poſitis, reliqui, pręſidiaq; ibi firma poſui: vt venienti Bruto, exercituiq; eius ſine mora tranſitus eſſet paratus. Ipſe, vt ſpero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me coniungam. Vale.

ARG. *Officium Planci in actione gratiarum ſibi fuiſſe*

gratiſſimum fatetur: hortatúrque, vt ad extinguendas belli reliquias omni ſtudio incumbat.

Cicero s.d. Planco imp. 19

QVANQVAM gratiarum actionem à te non deſiderabam, quum te re ipſa atque animo ſcirem eſſe gratiſſimũ: tamẽ (fatendum eſt enim) fuit ea mihi periocunda. ſic enim vidi, quaſi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper quidem, ſed nunquam illuſtrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ ſunt ſenatui cùm rebus ipſis, quæ erant grauiſſimæ & maximæ, fortiſſimi animi, ſummíq; cõſilii, tum etiam grauitate ſententiarum atq; verborum. Sed, mi Plance, incumbe, vt belli extrema perficias. in hoc erit ſumma & gratia, & gloria. Cupio omnia reip. cauſa. ſed mehercule, in ea conſeruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patriæ quàm tuæ gloriæ: cuius maximam facultatẽ tibi Dii immortales, vt ſpero, dedere: quam complectere, obſecro. Qui enim Antonium oppreſſerit: is hoc teterrimũ bellum periculoſiſſimûmque confecerit. Vale.

ARG. *Petit, vt de Lepidi fide ſignificet, vtrum à rep. ſit, an ſe cum Antonio coniunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas.*

Cicero s.d. Planco. 20

ITA erant omnia, quæ iſtinc afferebantur, incerta, vt, quid ad te ſcriberem, non occurreret. modò enim, quæ vellemus, de Lepido, modò contrà nuntiabantur. De te tamen conſtans fama, nec decipi poſſe, nec vinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium eſt prudentiæ tuæ. Sed accepi literas à collega tuo, datas id. Maii. in quibus erat, te ad ſe ſcripſiſſe, à Lepido non recipi Antonium. quod erit certius, ſi tu ad nos idem ſcripſeris. ſed minus audes fortaſſe propter inanem lætitiam literarum ſuperiorum. Verùm vt errare, mi Plance, potuiſti: (quis enim id effugerit?) ſic, decipi te non potuiſſe, quis non videt? nunc verò etiam erroris cauſa ſublata eſt. culpa enim illa, BIS ad eundem, vulgari reprehenſa prouerbio eſt. Sin, vt ſcripſiſti ad collegam, ita ſe res habet: omni cura liberati ſumus, nec ta-

men erimus prius quàm ita eſſe, tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te ſæpius ſcripſi, hæc ſententia eſt: qui reliquias huius belli oppreſſerit, eum totius confectorem fore: quem te & opto eſſe, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla eſſe maiora potuerunt, tibi tam grata eſſe, quàm ego putaui fore, minimè miror, vehementerque lætor: quæ quidem tu, ſi rectè iſtic erit, maiora & grauiora cognoſces. IV. cal. Iun.

ARG. *Nuntiat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio: nouarumque copiarum ſubſidium poſtulat: & ſuam commendat dignitatem.*

Plancus s. D. Ciceroni. 21

PVDERET me inconſtantiæ mearum literarum, ſi non hæc ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad remp. defendendam, minore ſolicitudine veſtra perditis reſiſterem. omnia ei & petenti recepi, & vltro pollicitus ſum, ſcripſiq; tibi biduo antè, confidere me bono Lepido eſſe vſurum, communiq; conſilio bellum adminiſtraturum. Credidi chirographis eius, affirmationi præſentis Laterenſis, qui tum apud me erat, reconciliarémq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo ſperare. illud certe caui & cauebo, ne mea credulitate reipub. ſumma fallatur. Quum Iſaram flumen, vno die ponte confecto, exercitũ transduxiſſem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quòd petierat per literas ipſe, vt maturarem venire: præſto mihi fuit ſtator eius cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat, ſe poſſe conficere per ſe negotium: interea ad Iſaram expectarem. Indicabo temerarium meum conſilium tibi: nihilominus ire decreueram, exiſtimans eum ſocium gloriæ vitare. putabam poſſe me nec de laude ieiuni hominis delibare quicquam, & ſubeſſe tamen propinquis locis, vt, ſi durius aliquid eſſet, ſuccurrere celeriter poſſem. Ego non malus homo hoc ſuſpicabar. at Laterenſis, vir ſanctiſſimus ſuo chirographo mittit mihi literas: in eiſq; deſperans de ſe, de exercitu, de Lepidi fide, querénſq; ſe deſtitutũ, apertè denuntiat, videam ne fallar: ſuam fidem ſolutam eſſe, reip. ne deſim. exemplar eius chirographi Titio dedi.

dedi. Ipſa chirographa omnia, & quib. credidi, & ea quibus fidem non habendam putaui, Læuo Ciſpio dabo perferẽda. qui omnibus his interfuit rebus. Acceſſit eò, vt milites eius, quum Lepidus concionaretur, improbi per ſe corrupti etiã per eos qui præſunt, Canidios, Ruſrenósq; & cæteros, quos quum opus erit, ſcietis, conclamarint viri boni, pacem ſe velle, neq; eſſe cum vllis pugnaturos, duobus iam conſulibus ſingularibus occiſis, tot ciuibus pro patria amiſſis, hoſtibus denique omnibus iudicatis, bonisque publicatis. neq; hoc aut vindicarat Lepidus, aut ſanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obiicere exercitum fideliſſimũ, maxima auxilia, principes Galliæ, prouinciam cunctã, ſummæ dementiæ & temeritatis eſſe vidi, mihiq;, ſi ita oppreſſus eſſem, rémque pub. mecũ perdidiſſem, mortuo non modò honorem, ſed miſericordiam quoque defuturam. itaque rediturus ſum, nec tanta munera perditis hominibus dari poſſe ſinam. Exercitũ locis vt habeã opportunis, prouinciã tuear, etiam ſi ille exercitus deſciuerit, omnia vt integra ſeruem dabo operam, quoad exercitus huc ſummittatis, pariq; felicitate remp. hic vindicetis. nec depugnare, ſi occaſio tulerit: nec obſideri, ſi neceſſe fuerit: nec mori, ſi caſus inciderit, pro vobis paratior fuerit quiſquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum hunc tranſiiciendum quamprimũ cures, & matures prius quàm hoſtes magis corroborentur, & noſtri perturbentur. in quo ſi celeritas erit adhibita, reſpub. in poſſeſſione victoriæ, deletis ſceleratis, permanebit. Fac valeas, méque diligas. Fratrem meum tibi, fortiſſimum ciuẽ, & ad omnia paratiſſimum, excuſem literis? qui ex labore in febriculam incidit aſſiduam, & ſatis moleſtam. Quum primùm poterit iſtuc recurrere, non dubitabit, ne quo loco reipubl. deſit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiſcere me nihil oportet. habeo te & amantiſſimum mei, &, quod optaui, ſummæ auctoritatis. tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis eſſe. Tantum te rogo, in Hirtii locum me ſubdas, & ad tuum amorem, & ad meam obſeruantiam. Vale.

ARG. *Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero reſpondet.*

Cicero s. D. Planco. 22

IN TE, & in collega omnis ſpes eſt Diis approbantibus. concordia veſtra, quæ ſenatui declarata literis veſtris eſt, mirificè & ſenatus, & cuncta ciuitas delectata eſt. Quod ad me ſcripſeras de re agraria: ſi conſultus ſenatus eſſet, vt quiſque de te honorificentiſſimam ſententiam dixiſſet, eam ſequutus eſſem: qui certè ego fuiſſem: ſed propter tarditatem ſententiarum, morámq; rerum, quum ea quæ conſulebantur, ad exitum non peruenirent, cōmodiſſimum mihi Plancóque fratri viſum eſt, vti eo, quod ne noſtro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouiſſe. Sed ſiue in S. C. ſiue in cæteris rebus deſideras aliquid, ſic tibi perſuade, tantam eſſe apud omnes bonos tui caritatem, vt nullum genus ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit, quod tibi non paratum ſit. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

ARG. *Excuſat ſe quòd Lepido crediderit: & ſuam diligentiam in copiis tutò retrahendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antoniiq; coniunctione, quo in periculo ſubſidium Cæſariani exercitus poſtulat.*

Plancus s. D. Ciceroni. 23

NVNQVAM mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria ſubire, dum, ſi quid acciderit mihi, à reprehenſione temeritatis abſim. Confiterer imprudentia me lapſum, ſi vnquam Lepido ex animo credidiſſem. CREDVLITAS enim error eſt magis, quàm culpa; & quidem in optimi cuiuſque mentem facillimè irrepit. ſed ego non hoc vitio pæne ſum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo eſt? pudor me, qui in bello maximè eſt periculoſus, hunc caſum coegit ſubire. nam, ſi vno loco eſſem, verebar ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido offenſus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in adſpectum Lepidi Antoniíque adduxi, quadragintáque millium paſſuum ſpatio relicto, conſedi, eo conſilio, vt vel celeriter accedere, vel ſalutariter recipere me

me poſſem. adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppoſitũ, vt haberem in quo mora tranſitus eſſet. Vocontii ſub manu vt eſſent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, deſperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, ſe cum Antonio coniunxit ad IV. calend. Iun. eodémque die ad me caſtra mouerunt. viginti millia paſſuum quum abeſſent, res mihi nuntiata eſt. dedi operam deûm benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic diſceſſus nihil fugæ ſimile haberet: non miles vllus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. Itaque pridie non. Iun. omnes copias Iſaram tranſieci, pontéſque, quos feceram, interrupi, vt & ſpatium ad ſe colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem, quem triduo, quum has dabam literas, expectabam. Laterenſis noſtri & fidem, & animum ſingularem in rempublicam ſemper fatebor. ſed certè nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perſpiciunda fecit eum minus ſagacem. qui quidem quum in fraudem ſe deductum videret, manus, quas iuſtius in Lepidi perniciem armaſſet, ſibi afferre conatus eſt. in quo caſu tamen interpellatus, adhuc viuit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum eſt: & magno cum dolore paricidarũ elapſus ſum iis. veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quòd Lepidum caſtigare non deſtiteram, vt extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi miſſos ad me, in conſpectum venire vetueram: quòd C. Catinium Veſtinum tribunũ mil. miſſum ab Antonio ad eum cum literis exceperam. in quo hanc capio voluptatem, quòd certè, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem iis fruſtratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta, vt vigilanter neruoſéque nos qui ſtamus in acie, ſubornes. veniat Cæſar cum copiis, quas habet firmiſſimas: aut, ſi ipſum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipſius magnum periculum agitur. quicquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. Pro vrbis verò ſalute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, vtamur? quòd ſi vos iſtic non defueritis, pro-

fectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reip. ſatiſfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: ſolicitudinéſque meas quotidie magis tua merita exacuunt, nequid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto, vt mihi liceat iam præſenti pietate meorum officiorũ tua beneficia tibi facere iocundiora. Vale. VIII. idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.

ARG. *Pollicetur ſe memorem beneficiorum: ſuas copias narrat: ſubſidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, poſtulat: Octauianum, quaſi negligentem in tuenda rep. accuſat.*

Plancus imp. cos. deſ. s. d. Ciceroni. 24

FACERE non poſſum quin in ſingulas res meritáque tua tibi gratias agam: ſed mehercule facio cum pudore. neque enim tanta neceſſitudo, quãtam tu mihi tecum eſſe voluiſti, deſiderare videtur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis, & malo præſens obſeruantia, indulgentia, aſſiduitate memorem me tibi probare. Quòd ſi mihi vita cõtigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obſeruantia, indulgentia, aſſiduitate vincam. amor enim tuus, ac iudicium de me vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie ſit allaturus, non facilè dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ cauſa (nihil enim me non ſalutariter cogitare ſcio) ornari volui à ſenatu, ſed primũ, quòd ita meritos iudicabam, deinde, quod ad omnes caſus coniunctiores reip. eſſe volebam, nouiſſimè, vt ab omni omnium ſolicitatione auerſos eos tales vobis præſtare poſſem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hîc omnia integra ſuſtinuimus. quod conſilium noſtrum, etſi, quanta ſit auiditas hominum, non ſine cauſſa, talis victoriæ, ſcio, tamen vobis probari ſpero. non enim, ſi quid in his exercitibus ſit offenſum, magna ſubſidia reſpublica habet expedita, quibus ſubito impetu ac latrocinio paricidarum reſiſtat. Copias verò noſtras notas tibi eſſe arbitror. in caſtris meis legiones ſunt veteranę tres, tironum vel luculentiſſima ex omnibus vna. in caſtris Bruti

Vna veterana legio, altera bima, octo tironum. ita vniuerſus exercitus numero ampliſſimus eſt, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi ſit committendum, nimium ſæpe expertum habemus. Ad hoc robur noſtrorum exercituum, ſiue Africanus exercitus, qui eſt veteranus, ſiue Cæſaris acceſſiſſet, æquo animo ſummam rempub. in diſcrimen deduceremus. aliquanto autem propius eſſe, quod ad Cæſarem attinet, videbamus. nihil deſtiti eum literis hortari: neque ille intermiſit affirmare, ſe ſine mora venire. quum interim auerſum illum ab hac cogitatione, ad alia conſilia video ſe contuliſſe. ego tamen ad eum Furnium noſtrum cum mandatis literiſque miſi, ſiquid fortè proficere poſſet. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæſaris amorem attinet, ſocietatem mihi eſſe tecum: vel quòd in familiaritate Cæſaris, viuo illo, iam tueri eum & diligere mihi fuit neceſſe: vel quòd ipſe, quoad ego noſſe potui, moderatiſſimi atque humaniſſimi fuit ſenſus: vel quòd ex tam inſigni amicitia mea, atque Cæſaris, hunc, filii loco & illius & veſtro iudicio ſubſtitutum, non perinde habere mihi turpe videtur. ſed quicquid tibi ſcribo, dolenter mehercule magis, quàm inimicè facio. Quòd viuit Antonius, hodie quòd Lepidus vna eſt, quòd exercitus habent non contemnendos, quòd ſperant, quòd audent, id omne Cæſari acceptum referre poſſunt. neque ego ſuperiora repetam: ſed ex eo tempore quo ipſe mihi profeſſus eſt ſe venire, ſi venire voluiſſet, aut oppreſſum iam bellum eſſet, aut in aduerſiſſimam illis Hiſpaniam cum detrimento eorum maximo extruſum. Quæ mens eum, aut quorum conſilia à tanta gloria, ſibi verò etiam neceſſaria ac ſalutari auocarint, & ad cogitationem conſulatus bimeſtris, ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cum efflagitatione tranſtulerint, exputare non poſſum. Multum in hac re mihi videntur neceſſarii eius & reipub. & ipſius cauſa proficere poſſe: plurimum, vt puto, tu quoque: cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. nunquam enim obliuiſcar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, vt exigeret cum eo Furnio mãdaui. quòd ſi quantam debeo, habuero apud eum autoritatem, plurimum ipſum iuuero. Nos interea duriori conditione bellum ſuſtinemus, quòd neque expeditiſſimam dimicationem putamus, neque

tamen refugiendo commiſſuri ſumus, vt maius detrimentū reſp.accipere poſſit. Quòd ſi aut Cæſar ſe reſpexerit,aut Africanæ legiones celeriter venerint: ſecuros vos ab hac parte reddemus.. Tu,vt inſtituiſti, me diligas.rogo,proprieque tuum eſſe,tibi perſuadeas.v. cal.Sext.ex caſtris.

Arg. *Modeſtè reprehendit in Furnio præproperam adipiſcendæ preturæ feſtinationem.*

Cicero s. d. C.Furnio. 25

Si intereſt,id quod homines arbitrantur,reip.te,vt inſtituiſti atque feciſti,nauare operam, rebúſque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent,intereſſe: nihil videris melius,neque laudabilius,neque honeſtius facere poſſe: iſtámque operam tuam,nauitatem,animum in rempub. celeritati præturæ anteponendā cenſeo.Nolo enim te ignorare,quantam laudem conſequutus ſis:mihi crede,proximā Planco,ídque ipſius Planci teſtimonio,præterea fama,ſciētiáq; omniū.Quamobrem,ſiquid operis tibi etiam nunc reſtat,id maximopere cenſeo perſequendū. quid enim honeſtius?aut quid honeſto anteponendum?ſin autem ſatisfactū reip.putas:celeriter ad comitia,quando maturè futura ſunt, veniendum cenſeo: dummòdo nequid hæc ambitioſa feſtinatio imminuat eius gloriæ, quā conſequuti ſumus. Multi clariſſimi viri,quū reip.darent operā,annū petitionis ſuæ nō obierunt.quod eo facilius nobis eſt,quòd non eſt annus hic tibi deſtinatus:vt,ſi ædilis fuiſſes,poſt biennium tuus annus eſſet.nunc nihil prætermittere videbere vſitati & quaſi legitimi temporis ad petendum. Video autē,Planco conſule,etſi etiam ſine eo rationes expeditas haberes, tamē ſplēdidiorem petitionem tuā fore, ſi modò iſta ex ſententia confecta eſſent. Omnino plura me ſcribere,quum tuum tantum conſilium iudiciúmque ſit, non ita neceſſe arbitrabar. ſed tamen ſententiam meam tibi ignotam eſſe nolebam.cuius eſt hæc ſumma,vt omnia te metiri dignitate malim,quàm ambitione,maiorémque fructum ponete in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem loquutus ſum domi meæ,adhibito Quinto fratre meo,& Cæcina,& Caluiſio,ſtudioſiſſimis tui,quum Dardanus,libertus tuus,intereſſet.

ſet. omnibus probari videbatur oratio mea: ſed tu optimè iudicabis. Vale.

ARG. *Scripſerat Furnius, ad comitia prætoria ſe venturum: Cicero diſſuadet, comitiáque dilata ſignificat.*

Cicero s. d Furnio. 26

LECTIS tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenſes, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui, quod vitatum, non moleſtè fero. Quod de Planci & Bruti concordia ſcribis, in eo vel maximam ſpem pono victoriæ. De Gallorum ſtudio, nos aliquando cognoſcemus, vt ſcribis, cuius id opera maximè excitatum ſit: ſed iam mihi crede, cognouimus. Itaq; iocūdiſſimis tuis literis ſtomachatus ſum in extremo. ſcribis enim, ſi in Sextilem comitia, citò te: ſi iam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus ſis. O mi Furni, quam tu cauſſam tuam non noſti, qui alienas tā facilè diſcas tu nunc candidatū te putas: & id cogitas, vt aut ad comitia curras, aut, ſi iam cōfecta, domi tuæ ſis, ſcilicet ne cum maximo periculo, vt ſcribis, ſtultiſſimus ſis. non arbitror te ita ſentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui. quòd ſi, vt ſcribis, ita ſentis: non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi & diuulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, vt plerique, præpropera feſtinatio abducet à tantis laudibus, quib. te omnes in cœlum iure & verè ferunt? Scilicet id agitur, vtrum hac petitione an proxima prætor fias, non vt ita de rep. mereare, omni honore vt digniſſimus iudicere. Vtrum neſcis quàm altè aſcenderis, an pro nihilo id putas? ſi neſcis; tibi ignoſco: nos in culpa ſumus. ſin intelligis; vlla tibi eſt prætura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes ſequūtur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluiſius, homo magni iudicii, tuíque amantiſſimus, te accuſamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſſis reipu. arbitramur conducere, in Ianuarium menſem protrudimus. Vince igitur, & vale.

ARG. *Lepidum quaſi molli brachio obiurgat, quia ſummis honoribus à ſenatu ornatus, gratiarum agendarum officiū neglexerat. tum pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, ne ſe interponat.*

Cicero. s. d. M. Lepido. 27

QVOD mihi pro mea ſumma erga te beneuolentia magnæ curæ eſt, vt quàm ampliſſima dignitate ſis, moleſtè tuli, te ſenatui gratias nõ egiſſe, quum eſſes ab eo ordine ornatus ſummis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidũ eſſe, lætor. pacem eam ſi à ſeruitute ſeiungis, conſules & reipub. & dignitati tuæ: ſin iſta pax perditum hominem in poſſeſſionem impotentiſſimi dominatus reſtitutura eſt: hoc animo ſcito eſſe omnes ſanos, vt mortem ſeruituti anteponãt. Itaque ſapientius, meo quidem iudicio, facies, ſi te in iſtam pacificationem non interpones: quæ neque ſenatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. tu pro tua prudentia, quid optimum factu ſit, videbis.

ARG. Dolet ſe non fuiſſe participem coniurationis in Cæſarem: quia ſuperſtes Antonius perniciem reipub. moliatur. deinde ſuum libertatis recuperandæ ſtudium declarat.

Cicero s. d. C. Trebonio. 28

QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me idib. Mart. inuitaſſes: reliquiarum nihil haberemus. at nunc cum his tantum negotii eſt, vt veſtrum illud diuinum in rempub. beneficium non nullam habeat querelã. Quòd verò à te, viro optimo, ſeductus eſt, tuóq; beneficio adhuc viuit hæc peſtis: interdum, quod mihi vix fas eſt, tibi ſubiraſcor. mihi enim negotii plus reliquiſti vni, quàm, præter me, omnibus. Vt enim primùm poſt Antonii fœdiſſimũ diſceſſum ſenatus haberi liberè potuit, ad illũ animũ meũ reuerti priſtinũ, quẽ tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore & amore ſemper habuiſti. Nam, quum ſenatum ad XIII. Cal. Ian. tribuni pl. vocauiſſent, déq; alia re referrẽt, totam remp. ſum complexus, egíque acerrimè, ſenatúmque iam languẽtem & defeſſum, ad priſtinam virtutem conſuetudinémque reuocaui, magis animi quàm ingenii viribus. Hic dies meáque contentio atque actio ſpem primùm populo Rom. attulit libertatis recuperandæ. nec verò ipſe poſtea tempus vllum intermiſi de rep. non cogitandi ſolùm, ſed etiam agendi. Quòd niſi res

vrbanas

vrbanas actáque omnia ad te perferri arbitrarer, ipſe perſcriberem. quanquam eram maximis occupationibus impeditus. ſed illa cognoſces ex aliis, à me pauca, & ea ſummatim. Habemus fortem ſenatum, conſulares partim timidos, partim malè ſentientes. magnum damnum factum eſt in Seruio. L. Cæſar optimè ſentit: ſed, quòd auunculus eſt, non acerrimas dicit ſententias. conſules egregii: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæſar. de quo ſpero equidem reliqua: hoc vero certum habeto, niſi ille veteranos celeriter conſcripſiſſet, legionéſque duæ de exercitu Antonii ad eius ſe auctoritatem contuliſſent, atque is oppoſitus eſſet terror Antonio, nihil Antonium ſceleris, nihil crudelitatis prætermiſſurum fuiſſe. Hæc tibi etſi audita eſſe arbitrabar, volui tamē notiora eſſe. plura ſcribam, ſi plus otii habuero. Vale.

Arg. *Scribit de ſuo ſtudio erga ſalutem Ampii exulantis: bonámque ſpem habere iubet.*

Cicero s. d. Ampio Balbo. 29

De meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam credo te cognoſſe ex literis tuorum: quibus me cumulatiſſimè ſatisfeciſſe, certò ſcio. nec iis concedo, quanquam ſunt ſingulari in te beneuolentia, vt te ſaluum malint, quàm ego. illi mihi neceſſe eſt concedant, vt tibi plus, quàm ipſi, hoc tēpore prodeſſe poſſim. quod quidem nec deſtiti facere, nec deſiſtam, & iam in maxima re feci, & fundamenta ieci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque ſis, méque tibi nulla re defuturum eſſe confidas. Pridie non. Quint. Vale.

Arg. *Prælium, victoriáque de Antonio relata nuntiatur.*

Ser. Galba s. d. Ciceroni. 30

Decimo ſeptimo Cal. Maii, quo die Panſa in caſtris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obuiam proceſſerā millia paſſuū centū, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, ſecundam, & quintamtrigeſimam, & cohortes prætorias duas, vnam ſuam, alteram Silani, & euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironū habere ſolùm arbitrabatur. ſed noctu,

quo tutius venire in caſtra poſſemus, legionem Martiam, cui ego præeſſe ſolebã, & duas cohortes prætorias miſerat Hirtius nobis. Quum equites Antonii apparuiſſent, contineri neque legio Martia, neq; cohortes prætoriæ potuerũt: quas ſequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum ſuas copias continebat: neq; ſciri volebat, ſe legiones habere: tantùm equitatũ, & leuem armaturam oſtendebat. Poſteaquàm vidit ſe inuito legionem ire Panſa, ſequi ſe duas legiones iuſſit tironum. poſtea quàm anguſtias paludis & ſiluarum tranſiuimus, acies eſt inſtructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, quum repentè Antonius in aciem ſuas copias de vico produxit, & ſine mora concurrit. Primo ita pugnatum eſt, vt acrius non poſſet ex vtraque parte pugnari. ſed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionẽ trigeſimamquintam Antonii, vt amplius paſſus quingentos vltra aciem, quo loco ſteterat, proceſſerit. Itaque quum equites noſtrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorũ equitibus, ne auerſos noſtros aggrederẽtur. Interim video me eſſe inter Antonianos, Antoniũmq; poſt me eſſe aliquanto. repentè equum immiſi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex caſtris, ſcuto reiecto. Antoniani me inſeq: noſtri pila coniicere velle. ita neſcio quo fato ſum ſeruatus, quòd citò ſum à noſtris cognitus. In ipſa Æmilia, vbi cohors Cæſaris prætoria erat, diu pugnatum eſt. cornu ſiniſterius, quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quòd ab equitatu circuibantur, quo vel plurimum valet Antonius. quum omnes ſe recepiſſent noſtri ordines, recipere me nouiſſimus cœpi ad caſtra. Antonius, tanquam victor, caſtra putauit ſe poſſe capere. quò quum venit, complures ibi amiſit, nec egit quicquam. Audita re Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in ſua caſtra occurrit, copiáſque omnes eius deleuit fugauítque eodem loco, vbi erat pugnatum, ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta ſe in caſtra ſua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea caſtra rediit, vnde Panſa exierat, vbi duas legiones reliquerat,

quæ

quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem maiorē ſuarum copiarum Antonius amiſit veteranarum: nec id tamē ſine aliqua iactura cohortium prętoriarū noſtrarū,& legionis Martiæ fieri potuit. aquilæ duæ, ſigna ſexaginta ſunt relata Antonii. res bene geſta eſt. Ad XII. cal. Maii, ex caſtris. Vale.

ARG. *Excuſat ſe, quòd ſtudium ſuum erga rempublicam literis nondum declarauerit; ſeq; libertatis recuperandæ cupidum oſtendit.*

C. Aſinius Pollio S. D. Ciceroni. 31

MINIME mirum debet tibi videri, nihil me ſcripſiſſe de rep. poſteaquam itum eſt ad arma. nam ſaltus Caſtulonenſis, qui ſemper tenuit noſtros tabellarios, etſi nunc frequentioribus latrociniis infeſtior factus eſt, tamen nequaquam tanta in mora eſt, quanta qui locis omnibus diſpoſiti ab vtraque parte ſcrutantur tabellarios, & retinent. itaque niſi naue perlatæ literæ eſſent, omnino neſcirem, quid iſtic fieret. Nunc verò, nactus occaſionem, poſteaquam nauigari cœptum eſt, cupidiſſimè & quàm creberrimè potero, ſcribā ad te. Ne mouear eius ſermonibus, quem tametſi nemo eſt qui videre velit, tamē nequaquam proinde ac dignus eſt, oderunt homines, periculum non eſt. adeo eſt enim inuiſus mihi, vt nihil non acerbum putem, quod cōmune cum illo ſit. Natura autem mea, & ſtudia trahūt me ad pacis & libertatis cupiditatem. itaque illud initium ciuilis belli ſæpe defleui. Quum verò non liceret mihi nullius partis eſſe, quia vtrobique magnos inimicos habebam, ea caſtra fugi, in quibus planè tutum me ab inſidiis inimici ſciebam non futurum. compulſus eò, quò minime volebam, ne in extremis eſſem, planè pericula nō dubitanter adii. Cæſarem verò, quòd me in tanta fortuna, modò cognitum, vetuſtiſſimorū familiarium loco habuit, dilexi ſumma cum pietate & fide. quæ mea ſententia gerere mihi licuit, ita feci, vt optimus quisq; maximè probarit: quod iuſſus ſum, eo tempore atque ita feci, vt appareret, inuito imperatum eſſe. Cuius facti iniuſtiſſima inuidia erudire me potuit, quàm iocunda libertas, & quàm miſera ſub dominatione vita eſſet. Ita, ſi id agitur vt rurſus in poteſtate omnia vnius ſint: quicunque is

eſt,ei me profiteor inimicum:nec periculum eſt vllum,quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed conſules neq; S.C. neque literis ſuis præceperant mihi, quid facerẽ. vnas enim poſt idus Mart. demum à Panſa literas accepi, in quibus hortatur me vt ſenatui ſcribam, me & exercitum in poteſtate eius futurum. quod, quum Lepidus concionaretur, atque omnibus ſcriberet, ſe conſentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. nam quibus commeatibus, inuito illo, per illius prouinciam legiones ducerem? aut, ſi cætera tranſiſſem, num etiam Alpes poteram tranſuolare, quæ præſidio illius tenentur? Adde huc, quòd perferri literæ nulla conditione potuerunt. ſexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur à Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixiſſe, nemo vocabit in dubium, prouinciam me nulli, niſi qui à ſenatu miſſus veniſſet, traditurum. nam de legione trigeſima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego ſcribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius aut pugnacius quicquam putare eſſe. Quare me eum exiſtima eſſe, qui primum pacis cupidiſſimus ſim, (omnes enim ciues planè ſtudeo eſſe ſaluos) deinde qui & me & rempub. vindicare in libertatem paratus ſim. Quòd familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius eſt: inuideo illi tamen, quòd ambulat & iocatur tecum. Quæres, quanti æſtimem. ſi vnquam licuerit viuere in otio, experieris. nullum enim veſtigium abs te diſceſſurus ſum. Illud vehementer admiror, non ſcripſiſſe te mihi, manendo in prouinciáne, an ducendo exercitum in Italiam, reip. magis ſatisfacere poſſim. Ego quidem, etſi mihi tutius, ac minus laborioſum eſt manere, tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus eſſe, quàm prouinciis, quæ præſertim recuperari nullo negotio poſſunt, conſtitui, vt nunc eſt cum exercitu proficiſci. deinde ex literis, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia. nam earum tibi exemplar miſi. XVII. calend. April. Cordubæ.

ARG. *Enumerat, quæ Balbus, quæſtor ſuus, flagitioſè commiſit. quæq; ipſe fecerit ad exercitum in reipubl. poteſtate continendum.*

Aſinius

Aſinius Pollio s. D. Ciceroni. 32

BALBVS quæſtor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto, de publicis exactionibus, ne ſtipendio quidem militibus reddito, duxit ſe à Gadibus, & triduum tẽpeſtate retentus ad Calpen, cal. Iunii tranſiecit ſeſe in regnum Bogudis, planè bene peculiatus. His rumoribus vtrum Gades referatur, an Romam, (ad ſingulos enim nuntios turpiſſimè conſilia mutat) nondum ſcio. ſed, præter furta, & rapinas, & virgis cæſos ſocios, hæc quoque fecit, vt ipſe gloriari ſolet, eadem, quæ C. Cæſar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum hiſtrionem, ſummo ludorum die anulo aureo donatum in quatuordecim ſeſſum deduxit: tot enim fecerat ordines equeſtris loci: quatuoruiratum ſibi prorogauit: comitia biennii biduo habuit, hoc eſt, renuntiauit quos ei viſum eſt: exules reduxit, non horum temporum, ſed illorum, quibus à ſeditioſis ſenatus trucidatus, aut expulſus eſt Sex. Varo procos. Illa vero iam ne Cæſaris quidem exemplo, quòd ludis prætextam de ſuo itinere ad L. Lentulum procos. ſolicitandum poſuit: & quidem, quum ageretur, fleuit, memoria rerum geſtarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quendam, militem Pompeianum, quia, quum depreſſus in ludũ, bis gratis depugnaſſet, auctorari ſeſe nolebat, & ad populũ confugerat, primùm Gallos equites immiſit in populum, (coniecti enim ſunt lapides in eum quum arriperetur Fadius) deinde abſtractum defodit in ludo, & viuum combuſſit, quum quidem pranſus, nudis pedibus, tunica ſoluta, manibus ad tergum reiectis, inambularet, & illi miſero quiritanti, Ciuis Romanus ſum, reſponderet, Abi nunc, populi fidem implora. Beſtiis vero ciues Rom. in his circulatorem quendam auctionum, notiſſimum hominem Hiſpali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiuſmodi portento res mihi fuit. ſed de illo plura coràm. Nunc, quod præſtat, quid me velitis facere, conſtituite. tres legiones firmas habeo: quarum vnam vigeſimamoctauam quum ad ſe initio belli acceſſiſſet Antonius hac pollicitatione, quo die in caſtra veniſſet, denarios quingenos ſingulis militibus daturum, in victoria verò eadem præmia, quę ſuis legionibus: (quorum

quis vllum finem, aut modum futurum putauit?) incitatiſſimam retinui, ægre mehercule, nec retinuiſſem, ſi vno loco habuiſſem, vt pote quum ſingulæ quædam cohortes ſeditionem fecerint. Reliquas quoq; legiones non deſtitit literis atque infinitis pollicitationibus incitare. nec verò minus Lepidus vrſit me & ſuis & Antonii literis, vt legionem trigeſimam mitterem ſibi. Itaque, quem exercitum neque vendere vllis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis, portendebantur, deminuere, debetis exiſtimare retentum & conſeruatum reip. eſſe, atq; ita credere, quodcunq; imperaſſetis, facturum fuiſſe, ſi, quod iuſſiſtis, feci. Nam & prouinciam in otio, & exercitũ in mea poteſtate tenui: finibus meæ prouinciæ nuſquã exceſſi: militẽ non modò legionarium, ſed ne auxiliariũ quidẽ vllum, quoquam miſi, &, ſi quos equites decedentes nactus ſum, ſupplicio affeci. Quarum rerum fructum ſatis magnũ, rep. ſalua, tuliſſe me putabo. ſed reſp. ſi me ſatis nouiſſet, & maior pars ſenatus, maiores ex me fructus tuliſſet. Epiſtolã, quã Balbo, quum etiam nunc in prouincia eſſet, ſcripſi, legendam tibi miſi. etiam prætextam, ſi voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum poſcito. VI. id. Iun. Cordubæ. Vale.

ARG. *Deplorat calamitatem reip. quæ Mutinenſi prælio & conſules, & robur ſobolem q; militum amiſerat.*

Aſinius Pollio S. D. Ciceroni. 33

QVO tardius certior fierem de præliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit: tametſi tantam calamitatem reipub. quam tardiſſimè audire, optandum eſt, ſed illis, qui prodeſſe nihil poſſunt, neque mederi. Atque vtinam eodem S.C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accerſiſtis, me quoque iuſſiſſetis venire. profectò non accepiſſet reſp. hoc vulnus. quo ſi qui lætantur in præſentia, quia videntur & duces & veterani Cæſaris partium interiiſſe: tamen poſtmodum neceſſe eſt doleant, quum vaſtitatem Italiæ reſpexerint. nam & robur & ſoboles militum interiit: ſi quidem, quæ nunciantur, vlla ex parte vera ſunt. Neque ego non videbam, quanto vſui reipubl. eſſem futurus, ſi ad Lepidum veniſſem. omnem enim cunctationem

ſtationem eius diſcuſſiſſem, præſertim adiutore Planco. ſed ſcribenti ad me eiuſmodi literas, quas leges, & concionibus videlicet, quas Narbone habuiſſe dicitur, ſimiles, palparer neceſſe erat, ſi vellem commeatum, per prouinciā eius iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, ſi ante quàm ego incepta perficerem, prælium confectum eſſet, pium meum conſilium raperent in contrariā partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quę mihi cum Antonio, non maior tamē quàm Planco fuit. Itaque à Gadibus menſe Aprili binos tabellarios in duas naues impoſui, & tibi, & conſulibus, & Octauiano ſcripſi, vt me faceretis certiorem, quonam modo plurimum poſſem prodeſſe reip. Sed, vt rationem ineo, quo die prælium Panſa commiſit, eodem à Gadibus naues profectæ ſunt. nulla enim poſt hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule, longè remotus ab omni ſuſpicione futuri ciuilis tumultus, penitus in Luſitania legiones in hibernis collocaram. Ita porrò feſtinauit vterque confligere, tanquā nihil peius timerent, quàm ne ſine maximo reipubl. detrimento bellum componeretur. ſed, ſi properandum fuit, nihil non ſummi ducis conſilio geſſiſſe Hirtium video. Nam hæc mihi ſcribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Panſæ exercitum conciſum eſſe: Panſam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interiiſſe, & L. Fabatum & C. Pæduceum, & D. Carfulenum: Hirtiano autem prælio, & quartam legionē, & omnes peræquè Antonii cæſas: item Hirtii quartam, quum caſtra quoq; Antonii cepiſſet, à quinta legione conciſam eſſe: ibi Hirtium quoq; periiſſe, & Pontium Aquilam: dici etiam Octauianum cecidiſſe: (quæ ſi, quod Dii prohibeant, vera ſint, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obſeſſionem reliquiſſe, ſed habere equitatū, ac legiones ſub ſignis armatas tres, & P. Vagieni vnam, inermes bene multos: Ventidium quoque ſe cum legione ſeptima, octaua, nona coniunxiſſe: ſi nihil in Lepido ſpei ſit, deſcenſurum ad extrema, & non modò nationes, ſed etiam ſeruitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium alpes occupaſſe. Quæ ſi vera ſunt, nemini noſtrū ceſſandum eſt, neq; expectandum, quid decernat ſenatus. res enim cogit huic tanto incendio ſuccurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Rom. ſaluum eſſe

volunt. Brutum enim xvii. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conſcripſerat Antonius, habere audio. neq; tamen dubito, quin omnes, qui ſuperſint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectum non multum ſpei puto eſſe, præſertim quum nihil ſit periculoſius, quàm ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat: propterea quia fruměta aut in agris, aut in villis ſunt. Itaque proximis literis conſilium meum expedietur. nam neq; deeſſe, neq; ſupereſſe reip. volo. maxime tamen doleo, adeo & longo & infeſto itinere ad me veniri, vt die quadrageſimo pòſt, aut vltra etiam, quàm facta ſunt, omnia nuntientur. Vale.

ARG. Narrat, in Antonii aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quòd iniquis de ſe rumoribus non crediderit.

M. Lepidus imp. iterum, pont. max. s.d. Ciceroni. 34

Si vales, bene eſt: ego quoq; valeo. Quum audiſſem, Antonium cum ſuis copiis, præmiſſo L. Antonio cũ parte equitatus, in prouinciam meam venire, cum exercitu meo à confluente Rhodano caſtra moui, ac contra eos venire inſtitui. Itaq; continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & vltra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. Ventidius ſuas legiones tres coniunxit cum eo, & vltra me caſtra poſuit. habebat antea legionem ſecundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, ſed inermiũ. Equitatum habet magnum. nam omnis ex prælio integer diſceſſit, ita vt ſint amplius equitum xxx. itaq; ad me complures milites & equites ab eo tranſierunt: & in dies ſingulos eius copiæ minuuntur. Silanus & Culeo ab eo diſceſſerunt. nos, etſi grauiter ab his læſi eramus, quòd contra noſtram volũtatem ad Antonium ierant, tamen, noſtræ humanitatis, & neceſſitudinis cauſa, eorum ſalutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera vtimur, neq; in caſtris habemus, neque vlli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec ſenatui, nec reip. deerimus. quæ poſtea egerimus, faciam te certiorem. Etſi omni tempore ſumma ſtudia officii mutuo inter nos certatim conſtiterunt pro noſtra inter nos familiaritate,

liaritate,& proinde diligenter ab vtroq; conſeruata ſunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falſis rumorib. à meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata ſint, quæ tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in remp. ea te moderatè accepiſſe, neque temerè credendum iudicaſſe, à meis procuratoribus certior ſum factus: quæ mihi, vt debent, gratiſſima ſunt. Memini autem & illa ſuperiora, quæ abs tua voluntate profecta ſunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, ſi meam vitam, ſtudium, diligentiſſimè ſuperioribus temporibus in repub. adminiſtranda, quæ Lepido digna ſunt, perſpecta habes, vt paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate me tuendum exiſtimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. cal. Iun. ex caſtris, ex Ponte Argenteo.

ARG. *Antonii recepti cauſam confert in milites ſuos, diſſenſionem ciuium iniquè ferentes.*

Lepidus imp. iterum, pont. max. s. d. S. P. PL. Q. R. 35

SI vos, liberíque veſtri valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Deos hominéſque teſtor, P. C. qua mente & quo animo ſemper in remp. fuerim, & quàm nihil antiquius communi ſalute ac libertate iudicarim. quod vobis breui probaſſem, niſi mihi fortuna proprium conſilium extorſiſſet. Nam exercitus cunctus conſuetudinẽ ſuam in ciuibus conſeruandis, communiq; pace, ſeditione facta, retinuit, méque tantæ multitudinis ciuium Romanorum ſalutis atq; incolumitatis cauſam ſuſcipere, vt verè dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro atque obſecro, vt, priuatis offenſionibus omiſſis, ſummæ reipubl. conſulatis, ne miſericordiam noſtram, exercitusque noſtri in ciuili diſſenſione ſceleris loco ponatis. Quòd ſi ſalutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis & reipub. conſuletis. Data IV. cal. Iun. à Ponte Argenteo.

Valete.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VNDECIMVS,

AD BRVTVM, & alios.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Caſſio, quibuscum Cæſarem occiderat, ſermonem cum Hirtio habitum exponit, poſtulatamq́; à ſe liberam legationem ſignificat.

D. Brutus s. d. M. Bruto & C. Caſsio. 1

QVo in ſtatu ſimus, cognoſcite. Heri veſperi apud me Hirtius fuit: qua mente eſſet Antonius, demonſtrauit, peſſima ſcilicet & infideliſſima. Nam ſe neque mihi prouinciam dare poſſe aiebat, neque arbitrari tutò in vrbe eſſe quendam noſtrûm: adeo eſſe militum concitatos animos, & plebis. Quod vtrunq; eſſe falſum, puto vos animaduertere, atque illud eſſe verum, quod Hirtius demonſtrabat, timere eum ne, ſi mediocre auxilium dignitatis noſtræ habuiſſemus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. Quum in his anguſtiis verſarer, placitum eſt mihi vt poſtularem legationẽ liberam mihi, reliquíſque noſtris, vt aliqua cauſa proficiſcendi honeſta quæreretur. Hoc ſe impetraturũ pollicitus eſt: nec tamen impetraturum confido: tanta eſt hominũ inſolentia, & noſtri inſectatio. ac, ſi dederint quod petimus, tamẽ paulo pòſt futurũ puto vt hoſtes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdicatur. Quid ergo eſt, inquis, tui conſilii? Dandus eſt locus fortunę: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut

aliquò

aliquo terrarum arbitror. ſi melior caſus fuerit, reuertemur Romam, ſi mediocris, in exilio viuemus, ſi peſſimus, ad nouiſſima auxilia deſcendemus. Succurret fortaſſe hoc loco alicui veſtrûm, cur nouiſſimum tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia, vbi conſiſtamus, non habemus, præter Sex. Pompeium, & Baſſum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæſare allato, firmiores futuri. ſatis in tempore ad eos accedemus, vbi, quid valeant, ſcierimus. Pro Caſſio & te ſi quid velitis me recipere, recipiam. poſtulat enim hoc Hirtius vt faciam. Rogo vos, quamprimum mihi reſcribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem ſit facturus. quem in locum conuenire poſſimus, quò me velitis venire, reſcribite. Poſt nouiſſimum Hirtii ſermonem, placitum eſt mihi poſtulare, vt liceret nobis eſſe Romæ publico præſidio: quòd illos nobis conceſſuros non puto. magnam enim inuidiam iis faceremus. nihil tamen non poſtulandum putaui, quod æquum eſſe ſtatuerem. Valete.

ARG. *Petunt ab Antonio, vtrum putet ipſos in vrbe, magna veteranorum militum frequentia tutos fore.*

M. Brutus, & C. Caſsius præt. S. D. M. Antonio COS. 2

De tua fide & beneuolentia in nos niſi perſuaſum eſſet nobis, non conſcripſiſſemus hæc tibi: quæ profectò, quando iſtum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conueniſſe iam, & ad cal. Iun. futuram multo maiorem. De te ſi dubitemus, aut vereamur, ſimus noſtri diſſimiles. ſed certè, quum ipſi in tua poteſtate fuerimus, tuóque adducti conſilio dimiſerimus ex municipiis noſtros neceſſarios, neque ſolùm edicto, ſed etiam literis id fecerimus: digni ſumus, quos habeas tui conſilii participes, in ea præſertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos, putésne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum: quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: quod velle te, probare vix quiſquam poſſe videtur, qui nos ſaluos & honeſtos velit. Nos ab initio

ſpectaſſe otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæſiſſe, exitus declarat. Fallere nemo nos poteſt, niſi tu: quod certè abeſt à virtute tua & fide. ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri ſumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici noſtri. quibus etſi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leue eſt ac nugatoriũ, ea re denuntiatum eſſe veteranis, quod de cõmodis eorum menſe Iunio laturus eſſes. quem enim impedimento futurũ putas, quum de nobis certum ſit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, quum accidere nobis nihil poſſit ſine pernicie & confuſione omnium rerum. Vale.

Arg. *Expoſtulatio ad contumelioſas & minaces Antonii literas.*

Brutus, & Caſſius præt. s.d. Antonio cos. 3

Literas tuas legimus, ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla laceſſiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, ſi prętores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus à conſule. quòd ſi indignaris auſos eſſe id facere: concede nobis vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſolicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quòd te queſtum eſſe negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quicquam eorum, & te miramur, quum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris obiiceres. Illud verò quemadmodum ferendum ſit, tute cogita, non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis cauſſa, per edictum de ſuo iure decedere, quin conſul arma minetur. Quorum fiducia, nihil eſt quòd nos terreas. neque enim decet, aut conuenit nobis, periculo vlli ſubmittere animum noſtrum: neq; eſt Antonio poſtulandum, vt iis imperet,

peteret,quorum opera liber eſt.Nos ſi alia hortarentur vt bellum ciuile ſuſcitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis autoritas apud liberos eſt.ſed pulchrè intelligis, non poſſe nos quoquam impelli:& fortaſſis ea re minaciter agis, vt iudicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, vt te cupiamus etiam in libera rep.magnum atq; honeſtum eſſe. vocemus te ad nullas inimicitias, ſed tamen pluris noſtram libertatem, quàm tuam amicitiam, æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid ſuſcipias,quid ſuſtinere poſſis: neque quàm diu vixerit Cæſar,ſed quàm non diu regnarit,fac cogites.Deos quæſumus, conſilia tua reip. ſalutaria ſint,ac tibi:ſi minus,vt ſalua,atq; honeſta republica tibi quamminimum noceant,optamus. Pridie non.Sext.

ARG. *Res à ſe geſtas exponit:pro quibus rogat Ciceronem, vt ſibi ſua ſententia ſupplicationes decernat.*

D.Brutus imp.cos.deſ.s.D.Ciceroni. 4

SI DE tua in me voluntate dubitarem,multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere:ſed profectò eſt ita, vt mihi perſuaſi,me tibi eſſe curæ.Progreſſus ſum ad inalpinos cum exercitu,non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere,firmóſque eos ad tuendas noſtras res efficere:quod mihi videor conſequutus.nam & liberalitatẽ noſtram,& animũ ſunt experti. Cum omniũ bellicoſiſſimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtaui:non ſine cauſſa ad ſenatum literas miſi. Adiuua nos tua ſententia,quod quum facies,ex magna parte communi commodo inſeruieris. Vale.

ARG. *Excuſat ſe,quòd Bruti literis non reſponderit:hortatur ad libertatẽ recuperandam:ſua ſtudia, officiáque pollicetur.*

Cicero s.D.Bruto imp. 5

LVPVS,familiaris noſter, quũ à te veniſſet, quúmq; Romæ quoſdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maximè me tutò eſſe arbitrabar.eo factum eſt,vt ad te Lupus ſine meis literis rediret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v.id.Dec. nec habui quicquam antiquius quàm vt Panſam ſtatim con-

uenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, ſi ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem deſideraſti: illud tamen breuiter ſignificãdum uidetur, populum Rom. omnia à te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, ſi dies noctéſq; memineris, quod te facere certò ſcio, quantam rem geſſeris, non obliuiſcere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſint. Si enim iſte prouinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui antequam illum intellexi non modo apertè, ſed etiam libenter cum rep. bellum gerere: ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus populúſq; Rom. vt in perpetuum rempublicam dominatu regio liberes: vt principiis conſentiant exitus. tuum eſt hoc munus, tuæ partes: a te hoc ciuitas, vel omnes potius gentes non expectant ſolùm, ſed etiam poſtulant. Quanquam, quum hortatione non egeas, vt ſuprà ſcripſi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum eſt, vt tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes, pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me tum reipublicæ cauſſa, quæ mihi vita mea carior eſt, tum quòd tibi ipſi faueam, tuámque dignitatem amplificari velim, tuis optimis conſiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

ARG. *Suam dignitatem Brutus commendauerat. reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore: idq́; iam in ſenatu declaratum.*

Cicero s. d. Bruto imp. 6

LVPVS noſter quum Romam ſexto die Mutina veniſſet, poſtridie me mane conuenit, tuáque mihi mandata diligẽtiſſimè expoſuit, & literas reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem cõmendas: eodem tempore exiſtimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſiliũ nec ſtudium meum defuturum. Quum tribuni pleb. edixiſſent, ſenatus

adeſſet

adeſſet ad XIII.cal.Ian. haberéntque in animo de præſidio conſulum deſ.referre: quanquam ſtatueram in ſenatum ante cal.Ian. non venire, tamen quum eo die ipſo edictum tuum propoſitum eſſet, nefas eſſe duxi, aut ita haberi ſenatum, vt de tuis diuinis in remp.meritis ſileretur, quod factũ eſſet, niſi ego veniſſem, aut, etiam ſiquid honorificè de te diceretur, me non adeſſe. Itaq; in ſenatum veni mane. quod quum eſſet animaduerſum, frequentiſſimi ſenatores conuenerunt. quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia quæ ad tuam dignitatem augendã pertinebunt, quæ eſt per ſe ampliſſima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum. Quod quamquam intelligo me cum multis eſſe facturum: tamen appetam huius rei principatum. Vale.

Arg. Hortatur Brutum, ne in ſalute populi Rom. conſeruanda ſenatus autoritatem expectet, ſed voluntatem ſenatus pro autoritate habeat.

Cicero S.D. Bruto imp. 7

QVVM adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem & Seruium, conſobrinum tuum, quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex C. Seio arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quanquam ſtatim Seium Græceius eſt ſubſequutus, tamen ex Græceio poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentiſſimè percipere & meminiſſe velim, vt ne in libertate & ſalute populi Romani conſeruanda autoritatem ſenatus expectes nondum liberi; ne & tuum factum condemnes, (nullo enim publico conſilio rempub. liberaſti: quo eſt etiam res illa maior & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potius Cæſarem iudices temerè feciſſe, qui tantam cauſſam publicam priuato conſilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortiſſimos viros, ciuéſque optimos, dementes fuiſſe iudices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem Quartam, quæ ſuum conſulem hoſtem iudicauerunt, ſéque ad ſalutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas ſenatus pro autoritate haberi debet, quum autoritas

impeditur metu. Poſtremò ſuſcepta tibi cauſſa iam bis eſt, vt non ſit integrum, primùm idib. Mart. deinde proximè, exercitu nouo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus eſſe debes, non, vt nihil facias, niſi iuſſus, ſed vt ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

ARG. *Scribit de legatis ad Antonium de pace miſsis, quæq; ſit omnium de Bruto expectatio, conſenſióque ad libertatem recuperandam.*

Cicero s. d. Bruto imp. 8

Eo tempore Polla tua miſit, vt ad te, ſi quid vellem, darem literarum, quum, quid ſcriberem, non habebam. omnia enim erant ſuſpenſa propter expectationem legatorum: qui quid egiſſent, nihildùm nuntiabatur. hæc tamen ſcribenda exiſtimaui: primum ſenatum populúmque Rom. de te laborare non ſolùm ſalutis ſuæ cauſſa, ſed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis eſt enim quædam tui nominis caritas, amórque in te ſingularis omnium ciuium. Ita enim ſperant, atque confidunt, vt antea rege, ſic hoc tempore regno te rempublicam liberaturum. Romæ delectus habetur, totáque Italia: ſi hîc delectus appellandus eſt, quum vltrò ſe offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit deſiderio libertatis, odióve diutinæ ſeruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipſe agas, quid noſter Hirtius, quid Cęſar meus: quos ſpero breui tempore ſocietate victorię tecum copulatos fore. Reliquum eſt vt de me id ſcribam, quod te ex tuorum literis & ſpero & malo cognoſcere, me neque deeſſe vlla in re, neque vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARG. *Rogat Ciceronem, proſpiciat, ne vtroque conſule ad Mutinam occiſo, hoſtes reipublicæ conualeſcant: monétque quid agendum.*

Brutus s. d. Ciceroni. 9

PANSA amiſſo, quantum detrimenti reſpubl. acceperit, non te præterit. nunc autoritate & prudentia tua proſpicias

oportet

oportet ne inimici noſtri, cõſulibus ſublatis, ſperent ſe conualeſcere poſſe. Ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operam. ſequar eum confeſtim. vtrunque me præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem ventoſiſſimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare poſſit, Antonio ſibi coniuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te perſpicere, quid ſit facturus. multæ, & bonæ & firmæ ſunt legiones Lepidi & Aſinii. Neque hæc iccirco tibi ſcribo, quod te non eadem animaduertere ſciam, ſed quod mihi perſuaſiſſimum eſt, Lepidum rectè facturum nunquam, ſi fortè vobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoque confirmetis, oro: quem ſpero, pulſo Antonio, reipub. non defuturum. Si ſe alpes Antonius tranſiecerit, conſtitui præſidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. I v. cal. Maij, ex caſtris, Rhegii.

ARG. *Queritur de quorundam maleuolentia: & reipub. periculum exponit.*

Brutus s. d. Ciceroni. 10

NON mihi remp. plus debere arbitror, quã me tibi. gratiorem me eſſe in te poſſe, quàm iſti peruerſi ſint in me, exploratum habes: ſi tamẽ hæc temporis videantur dici cauſſa, malle me tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium iſtorum. tu enim à certo ſenſu, & vero iudicas de nobis: quod iſti ne faciant, ſumma maleuolentia, & liuore impediuntur. Interpellent me, quo minus honoratus ſim, dum ne interpellent, quo minus reſpub. à me commodè adminiſtrari poſſit. quæ quanto ſit in periculo, quàm potero breuiſſimè exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus conſulum, quantámque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa ſcripſiſſe quæ literis cõmendari poſſint, arbitror. ſcio enim cui ſcribam. Reuertor nunc ad Antonium: qui ex fuga quum paruulam manum peditum haberet inermiũ, ergaſtula ſoluendo, omnéque genus hominũ arripiẽdo, ſatis magnũ numerũ videtur effeciſſe. Huc acceſſit manꝰ Vẽtidii: quę trãs Apẽninũ itinere facto difficillimo, ad Vada ꝑuenit, atq; ſe ibi cũ Antonio cõiunxit. eſt numerus

veteranorum, & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. Conſilia Antonii hæc ſint neceſſe eſt, aut ad Lepidum vt ſe conferat, ſi recipitur, aut Apennino alpibúsque ſe teneat, & decurſionibus per equites, quos habet multos, vaſtet ea loca, in quæ incurrerit, aut rurſus ſe in Etruriam referat, quod ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. Quod ſi me Cæſar audiſſet, atq; Apenninum tranſiſſet, in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, vt inopia potius quàm ferro, conficeretur. ſed neque Cæſari imperari poteſt: nec Cæſar exercitui ſuo. quod vtrumque peſſimum eſt. Quum hæc talia ſint; quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, vt ſuprà ſcripſi, non impedio: hæc quemadmodum explicari poſſint, aut, à te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non poſſum. quum ad rempublicam liberandam acceſſi, LLS mihi fuit pecuniæ CD amplius. tantum abeſt, vt meæ rei familiaris liberum ſit quicquam, vt meos iam omnes amicos ære alieno obſtrinxerim. ſeptenum numerum legionum alo, qua difficultate, tu arbitrare. non, ſi Varronis theſauros haberem, ſuſtinere ſumptũ poſſem. Quum primùm de Antonio exploratũ habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. III. non. Maii, ex caſtris, Dertona. Vale.

ARG. *Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, ſuóque in remp. ſtudio, atque conſtantia.*

Brutus imp. COS. deſ. S. D. Ciceroni. 11

EODEM exemplo literæ à te mihi redditæ ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo, quantum perſoluere difficile eſt. Scripſi tibi quæ hîc gererentur. in itinere eſt Antonius, ad Lepidum proficiſcitur: ne de Planco quidem ſpem adhuc abiecit, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Aſiniũ, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, ſcribebat. ego tamen non habui ambiguum, & ſtatim ad Plancum miſi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, vt ex tua voluntate reiq; pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, ſi poteris,

occurres;

accurres: ſi non poteris, hoc te conſolabere, quòd me de ſtatu meo, nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie non. Maii, ex caſtris, finibus Statiellenſium.

Arg. *Queritur bellum ab Antonio renouatum; & in eo Bruti culpam videtur agnoſcere.*

Cicero s.d. Bruto imp. cos. deſ. 12

Tres vno die à te accepi epiſtolas, vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græceii oratione, non modò non reſtinctũ bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua ſingulari prudentia, quin perſpicias, ſi aliquid firmitatis nactus ſit Antonius, omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nunciatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antoniũ. qui ſi ita ſe habet, vt, quemadmodum audiebam de Græceio, cõfligi cum eo ſine periculo non poſſit; non ille mihi fugiſſe à Mutina videtur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaq; homines alii facti ſunt. nonnulli etiam queruntur, quòd perſequuti non ſitis. opprimi potuiſſe, ſi celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omnino EST hoc populi, maximéque noſtri, in eo potiſſimum abuti libertate, per quem eam conſequutus ſit. ſed tamen prouidendum eſt neque iuſta querela eſſe poſſit. Res ſic ſe habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit. hoc quam habeat vim, te exiſtimare malo, quàm me apertius ſcribere. Vale.

Arg. *Excuſat tarditatem ſuam in Antonio perſequendo; &, quo res in ſtatu ſit, exponit.*

Brutus imp. cos. deſ. s. d. Ciceroni. 13

Iam non ago tibi gratias. cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo quæ in manibus ſunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſſis, Cicero, non potui. eram ſine equitibus, ſine

iumentis: Hirtium periiſſe neſciebam: Cæſari non credebam prius quam conueniſſem,& colloquutus eſſem. hic dies hoc modo abiit. Poſtridie manè a Panſa ſum accerſitus Bononiam. quũ in itinere eſſem, nuntiatum mihi eſt, eum mortuum eſſe. recurri ad meas copiolas. ſic enim verè eas appellare poſſum. ſunt extenuatiſſimæ,& inopia omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius anteceſſit, itinere multo maiore fugiens, quàm ego ſequens. ille enim iit paſſim, ego ordinatim. quacunque iuit, ergaſtula ſoluit, homines arripuit: conſtitit nuſquam prius, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi eſſe notum. iacet inter Apenninum, & alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Quum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe iam Ventidio coniunxiſſet, concio eius ad me eſt allata, in qua petere cœpit a militibus, vt ſe trans alpes ſequerentur: ſibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum eſt, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. etiam orare cœperunt, vt Pollentiam iter facerent. quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nuntiata, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meúmque iter eò contuli. hora ante præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius. cum equitibus ſane quàm ſum gauiſus: in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum tranſiici poſſe credebant, quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatúſque omnis qui eo præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant, noſtróque aduentu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. tamen, ſiquo etiam caſu Iſaram ſe tranſiecerint, nequid detrimenti reip. iniungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque ſpem de ſumma rep. habere volumus, quum & nos & exercitus noſtros, ſingulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréq; operam vt quamparatiſſimi ab exercitu reliquíſq; rebus pro veſtra ſalute contra ſceleratiſſimã conſpirationem hoſtium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reip. cõparabant, ſubitò ad patriæ periculum conuerterunt.

Arg. *Ad Bruti literas reſpondet, de Octauiano ornãdo, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia aliſq; rebus.*

Cicero s. d. Bruto imp. 14

Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea conſilia meáſq; ſententias à te probari de decemuiris, de adornando adoleſcente. ſed quid refert? mihi crede, homini non glorioſo, planè iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum ſenatus: id iam eſt diſſolutum. tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii conciſo exercitu, vt omnium animi relaxati ſint, meæque illæ vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι eſſe videantur. Sed, vt ad rem redeam, legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam deſideras, ratio poteſt haberi, eáque habebitur. De Bruto accerſendo, Cæſaréque ad Italiæ præſidium tenendo, valde tibi aſſentior; ſed, vt ſcribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè ſuſtineo, ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones expectantur: ſed bellum iſtic renatum homines mirantur. nihil tam præter ſpem vnquam. nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa ſecula videbamus rempub. liberatam. noui timores retexunt ſuperiora. Scripſiſti autem ad me iis, quas idib. Maii dediſti, modò te accepiſſe à Planco literas, non recipi à Lepido Antonium. Id ſi ita eſt, omnia faciliora: ſin aliter, magnum negótium: cuius exitum ne extimeſcam, tuæ partes ſunt. ego plus, quàm feci, facere non poſſum. te tamen, id quod ſpero, omnium maximum & clariſſimum videre cupio. Vale.

Arg. *Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiámque omnium ſignificat ex Bruti Plancíq; coniunctione: eumq; hortatur, vt in tuenda rep. ſeipſum vincat.*

Cicero s. d. Bruto imp. 15

Etsi mihi tuæ literæ iocundiſſimæ ſunt, tamen iocũdius fuit, quòd in ſumma occupatione tua Planco collegæ mandaſti vt te mihi per literas excuſaret. quod fecit ille diligẽter. mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega, cõcordiaq; veſtra, quæ literis com-

munibus declarata eſt, ſenatui populóque Rom. gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute, & iam nô cum aliis ſed tecum ipſe certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro breuitatis vti cogito. Literas tuas vehemẽter expecto, & quidem tales, quales maximè opto.

Arg. *Commendat Lamiam, equitem Rom. in petitione præturæ.*

Cicero s. d. Bruto imp. 16

Permagni intereſt, quo tibi hæc tempore epiſtola reddita ſit, vtrum, quum ſolicitudinis aliquid haberes, an quum ab omni moleſtia vacuus eſſes. Itaq; ei præcepi, quem ad te miſi, vt tempus obſeruaret epiſtolæ tibi reddendę. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempeſtiuè adeunt, moleſti ſæpe ſunt: ſic epiſtolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, vt ſpero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandaui, ſatis ſcitè & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego vtor vno omniũ plurimum. magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit: quódq; plurimum valet, nihil mihi eius eſt familiaritate iocundius. Magno præterea beneficio eius, magnóque merito ſum obligatus. nam Clodianis temporibus, quum equeſtris ordinis princeps eſſet, próque mea ſalute acerrimè propugnaret, à Gabinio cos. relegatus eſt; quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. hoc quum populus Rom. meminerit, me ipſum non meminiſſe turpiſſimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. quanquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſumma gratia eſt, vſus magnificentiſſimo munere ædilitio: tamen, quaſi ea ita non eſſent, ego ſuſcepi totum negotium. Nunc, ſi me tanti facis, quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum noſtrum, vt is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod ſentio. nihil eſt Brute, quũ omnia à te expectem, quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

Arg. *Commendat eundem Lamiam.*

Cicero

Cicero s. d. Bruto imp. 17

Lamia vno omnium familiariſſimè vtor. magna eius in me non dico officia, ſed merita, eáq; ſunt populo Rom. notiſſima. Is, magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnéſque intelligunt, nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam, ſed is ambitus extare videtur, vt ego omnia pertimeſcam, totámque petitionē Lamiæ mihi ſuſtinendam putē. In ea re quātum me poſſis adiuuare, facilè perſpicio: nec verò, quātum mea cauſa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me maiore ſtudio à te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quàm ſi omnibus tuis opibus, omni ſtudio, Lamiam in petitione iuueris. quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

Arg. *Reprehendit in Bruto nonnullam timoris ſignificationem.*

Cicero s. d. Bruto imp. 18

ETSI ex mandatis, quæ Galbæ Volumnióque ad ſenatum dediſti, quid timendum ſuſpicandúmq; putares, ſuſpicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua, populíque R. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces. Itaque moleſtè ferebat, ſe à te, quem omnium, quicunque fuiſſent, fortiſſimum iudicaret, timidum atque ignauum iudicari. etenim cum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quicquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus. quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, vt, qui in maximo bello pacem velle ſe dixiſſet, is in optatiſſima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito quin tu plus prouideas. ſed tamen, tam recenti gratulatione, quàm tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renouatio timoris magnā moleſtiam afferebat. Quare velim equidem, id quod ſpero, vt plane abiectus & fractus ſit Antonius: ſin aliquid virium forte collegerit, ſentiet nec ſenatui cōſilium, nec populo R. virtutem deeſſe, nec reip. te viuo, imperatorem. XIV. cal. Iun. Vale.

autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me facere, vt de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihíque cariſſime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ prouideri poterunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de iis nō ita valde laboro. ſim etenim impudens, ſi plus poſtulem, quàm homini à rerum natura tribui poteſt. Quod mihi præcipis, vt caueam ne timēdo magis timere cogar: & ſapienter & amiciſſimè præcipis: ſed velim tibi perſuadeas, quum te conſtet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimeſcas, nunquam perturbere, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cauebo omnia. ſed vide, ne tua iam, mi Brute, culpa futura ſit, ſi ego quicquam timeam. tuis enim opibus, & conſulatu tuo, etiamſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abiiceremus, præſertim quū perſuaſum omnibus eſſet, mihíque maxime, nos à te vnicè diligi. Conſiliis tuis, quæ ſcribis, de quatuor legionibus, déque agris aſſignandis ab vtriſque veſtrûm, vehementer aſſentior. Itaq;, quū quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbaui rem, totámque vobis integram reſeruaui. Siquid erit occultius, &, vt ſcribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literæ perferantur. Vale. Pridie non. Iun.

Arg. *Petit à Bruto, vt Appium Claudium, qui Antonii partes ſequutus erat, in ciuitate retineat.*

Cicero S. D. Bruto imp. 22

Cum Ap. Claudio C.F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis eius officiis, & meis mutuis cōſtituta. peto à te maiorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea cauſa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conſeruatum velis. Volo te, quum fortiſſimus vir cognitus ſis, etiam clementiſſimum exiſtimari. magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſaluum. cuius quidem cauſa hoc melior debet eſſe, quòd, pietate adductus, propter patris reſtitutionem ſe cum Antonio coniunxit. Quare etſi minus veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſſimū præterea,

terea,& gratiſſimum,incolumem in ciuitate retinere. Quòd vt facias, ita à te peto, vt maiore ſtudio magíſve ex animo petere non poſſim.. Vale.

ARG. *Hortatur Ciceronem ad bene ſperandum.*

Brutus s. d. Ciceroni. 23

NOS hîc valemus rectè,&,quo melius valeamus,operam dabimus. Lepidus commodè de nobis ſentire videtur. omni timore depoſito, debemus liberè reip. conſulere. Quòd ſi omnia eſſent aliena, tamen tribus tantis exercitibus, propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc, fortuna adiuuante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus literis mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſſa homines loquũtur. ſi frenum momorderis, pereã, ſi te omnes, quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego tibi vt antea ſcripſi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. cal. Iun. Eporædia.

ARG. *Bruti epiſtola, ſiquid antea fuerat timoris, ademtum ſignificat. addit, quid Bruto ſit agẽdum, & de pecunia decreta.*

Cicero s. d. Bruto. 24

NARRO tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum literarum: nunc mihi loquax eſſe videor. te igitur imitabor. Quàm multa quàm paucis: Te rectè valere, operámque dare vt quotidie melius: Lepidum commodè ſentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. ſi timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mihi omnem metum abſterſiſſes, ſed, vt mones, frænum momordi. etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita vt ne deſim conſtantiæ meæ. Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant: ſi per hoſtem licet, non erratis. multa enim Romæ. ſin aduentu tuo bellum confici poteſt; nihil ſit antiquius. Pecunia, expeditiſſima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantiſſimum Seruilium. nos non deſumus. Vale VIII. id. Iun.

ſpectaſſe otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæſiſſe, exitus declarat. Fallere nemo nos poteſt, niſi tu: quod certè abeſt à virtute tua & fide. ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri ſumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici noſtri. quibus etſi tua fides explorata eſt, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri poſſe. Reſcribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leue eſt ac nugatoriũ, ea re denuntiatum eſſe veteranis, quod de cõmodis eorum menſe Iunio laturus eſſes. quem enim impedimento futurũ putas, quum de nobis certum ſit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, quum accidere nobis nihil poſſit ſine pernicie & cõfuſione omnium rerum. Vale.

ARG. *Expoſtulatio ad contumelioſas & minaces Antonii literas.*

Brutus, & Caſſius præt. S. D. Antonio cos. 3

LITERAS tuas legimus, ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla laceſſiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, ſi prętores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus à conſule. quòd ſi indignaris auſos eſſe id facere: concede nobis vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Caſſio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus ſolicitatis, & nuntiis trans mare miſſis, quòd te queſtum eſſe negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quicquam eorum, & te miramur, quum hæc reticueris, non potuiſſe continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæſaris obiiceres. Illud verò quemadmodum ferendum ſit, tute cogita, non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis cauſſa, per edictum de ſuo iure decedere, quin conſul arma minetur. Quorum fiducia, nihil eſt quòd nos terreas. neque enim decet, aut conuenit nobis, periculo vlli ſubmittere animum noſtrum: neq; eſt Antonio poſtulandum, vt iis imperet,

peret, quorum opera liber eſt. Nos ſi alia hortarentur vt bellum ciuile ſuſcitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis autoritas apud liberos eſt. ſed pulchrè intelligis, non poſſe nos quoquam impelli: & fortaſſis ea re minaciter agis, vt iudicium noſtrum metus videatur. Nos in hac ſententia ſumus, vt te cupiamus etiam in libera rep. magnum atq; honeſtum eſſe. vocemus te ad nullas inimicitias, ſed tamen pluris noſtram libertatem, quàm tuam amicitiam, æſtimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid ſuſcipias, quid ſuſtinere poſſis: neque quàm diu vixerit Cæſar, ſed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua reip. ſalutaria ſint, ac tibi: ſi minus, vt ſalua, atq; honeſta republica tibi quamminimum noceant, optamus. Pridie non. Sext.

ARG. *Res à ſe geſtas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, vt ſibi ſua ſententia ſupplicationes decernat.*

D. Brutus imp. cos. deſ. s. d. Ciceroni. 4

SI DE tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere: ſed profectò eſt ita, vt mihi perſuaſi, me tibi eſſe curæ. Progreſſus ſum ad inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus ſatisfacere, firmóſque eos ad tuendas noſtras res efficere: quod mihi videor conſequutus. nam & liberalitatẽ noſtram, & animũ ſunt experti. Cum omniũ bellicoſiſſimis bellum geſſi, multa caſtella cepi, multa vaſtaui: non ſine cauſſa ad ſenatum literas miſi. Adiuua nos tua ſententia, quod quum facies, ex magna parte communi commodo inſeruieris. Vale.

ARG. *Excuſat ſe, quòd Bruti literis non reſponderit: hortatur ad libertatẽ recuperandam: ſua ſtudia, officiáque pollicetur.*

Cicero s. d. Bruto imp. 5

LVPVS, familiaris noſter, quũ à te veniſſet, quúmq; Romæ quoſdam dies commoraretur, ego eram in iis locis, in quibus maximè me tutò eſſe arbitrabar. eo factum eſt, vt ad te Lupus ſine meis literis rediret, quum tamen curaſſet tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. id. Dec. nec habui quicquam antiquius quàm vt Panſam ſtatim con-

uenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, ſi ne illa quidem in re, quæ a te geſta eſt poſt hominum memoriam maxima, hortatorem deſideraſti: illud tamen breuiter ſignificãdum videtur, populum Rom. omnia à te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem ſpem ponere. Tu, ſi dies noctéſq; memineris, quod te facere certò ſcio, quantam rem geſſeris, non obliuiſcere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſint. Si enim iſte prouinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui antequam illum intellexi non modò apertè, ſed etiam libenter cum rep. bellum gerere: ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus populúſq; Rom. vt in perpetuum rempublicam dominatu regio liberes: vt principiis conſentiant exitus. tuum eſt hoc munus, tuæ partes: à te hoc ciuitas, vel omnes potius gentes non expectant ſolùm, ſed etiam poſtulant. Quanquam, quum hortatione non egeas, vt ſuprà ſcripſi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum eſt, vt tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes, pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me tum reipublicæ cauſſa, quæ mihi vita mea carior eſt, tum quòd tibi ipſi faueam, tuámque dignitatem amplificari velim, tuis optimis conſiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

ARG. *Suam dignitatem Brutus commendauerat. reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore: idq; iam in ſenatu declaratum.*

Cicero s. D. Bruto imp. 6

LVPVS noſter quum Romam ſexto die Mutina veniſſet, poſtridie me mane conuenit, tuáque mihi mandata diligẽtiſſimè expoſuit, & literas reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem cõmendas: eodem tempore exiſtimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratiſſimum facies, ſi exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec conſiliũ nec ſtudium meum defuturum. Quum tribuni pleb. edixiſſent, ſenatus

adeſſet

adeſſet ad XIII. cal. Ian. haberéntque in animo de præſidio conſulum deſ. referre: quanquam ſtatueram in ſenatum ante cal. Ian. non venire, tamen quum eo die ipſo edictum tuum propoſitum eſſet, nefas eſſe duxi, aut ita haberi ſenatum, vt de tuis diuinis in remp. meritis ſileretur, quod factū eſſet, niſi ego veniſſem, aut, etiam ſiquid honorificè de te diceretur, me non adeſſe. Itaq; in ſenatum veni mane. quod quum eſſet animaduerſum, frequentiſſimi ſenatores conuenerunt. quæ de te in ſenatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoſcere. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia quæ ad tuam dignitatem augendū pertinebunt, quæ eſt per ſe ampliſſima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum. Quod quamquam intelligo me cum multis eſſe facturum: tamen appetam huius rei principatum. Vale.

ARG. *Hortatur Brutum, ne in ſalute populi* Rom. *conſeruanda ſenatus autoritatem expectet, ſed voluntatem ſenatus pro autoritate habeat.*

Cicero s. d. Bruto imp. 7

QVVM adhibuiſſet domi meæ Lupus me, & Libonem & Seruium, conſobrinum tuum, quæ mea fuerit ſententia, cognoſſe te ex C. Seio arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. Reliqua, quanquam ſtatim Seium Græceius eſt ſubſequutus, tamen ex Græceio poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentiſſimè percipere & meminiſſe velim, vt ne in libertate & ſalute populi Romani conſeruanda autoritatem ſenatus expectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes, (nullo enim publico conſilio rempub. liberaſti: quo eſt etiam res illa maior & clarior) & adoleſcentem, vel puerum potius Cæſarem iudices temerè feciſſe, qui tantam cauſſam publicam priuato conſilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortiſſimos viros, ciuéſque optimos, dementes fuiſſe iudices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem Quartam, quæ ſuum conſulem hoſtem iudicauerunt, ſéquè ad ſalutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas ſenatus pro autoritate haberi debet, quum autoritas

impeditur metu. Poſtremò ſuſcepta tibi cauſſa iam bis eſt, vt non ſit integrum, primùm idib. Mart. deinde proximè, exercitu nouo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus eſſe debes, non, vt nihil facias, niſi iuſſus, ſed vt ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

ARG. *Scribit de legatis ad Antonium de pace miſsis, quæq; ſit omnium de Bruto expectatio, conſenſióque ad libertatem recuperandam.*

Cicero S. D. Bruto imp. 8

Eo tempore Polla tua miſit, vt ad te, ſi quid vellem, darem literarum, quum, quid ſcriberem, non habebam. omnia enim erant ſuſpenſa propter expectationem legatorum: qui quid egiſſent, nihildum nuntiabatur. hæc tamen ſcribenda exiſtimaui: primum ſenatum populúmque Rom. de te laborare non ſolùm ſalutis ſuæ cauſſa, ſed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis eſt enim quædam tui nominis caritas, amórque in te ſingularis omnium ciuium. Ita enim ſperant, atque confidunt, vt antea rege, ſic hoc tempore regno te rempublicam liberaturum. Romæ delectus habetur, totáque Italia: ſi hîc delectus appellandus eſt, quum vltrò ſe offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit deſiderio libertatis, odióve diutinæ ſeruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipſe agas, quid noſter Hirtius, quid Cęſar meus: quos ſpero breui tempore ſocietate victorię tecum copulatos fore. Reliquum eſt vt de me id ſcribam, quod te ex tuorum literis & ſpero & malo cognoſcere, me neque deeſſe vlla in re, neque vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARG. *Rogat Ciceronem, proſpiciat, ne vtroque conſule ad Mutinam occiſo, hoſtes reipublicæ conualeſcant: monétque quid agendum.*

Brutus S. D. Ciceroni. 9

PANSA amiſſo, quantum detrimenti reſpubl. acceperit, non te prætetit. nunc autoritate & prudentia tua proſpicias oportet

oportet ne inimici noſtri,cõſulibus ſublatis,ſperent ſe conualeſcere poſſe.Ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operam. ſequar eum confeſtim. vtrunque me præſtaturum ſpero,ne aut Ventidius elabatur,aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem ventoſiſſimum Lepidum mittas,ne nobis bellum redintegrare poſſit,Antonio ſibi coniuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te perſpicere, quid ſit facturus.multæ, & bonæ & firmæ ſunt legiones Lepidi & Aſinii. Neque hæc iccirco tibi ſcribo,quod te non eadem animaduertere ſciam,ſed quod mihi perſuaſiſſimum eſt,Lepidum rectè facturum nunquam,ſi fortè vobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoque confirmetis, oro: quem ſpero,pulſo Antonio,reipub.non defuturum. Si ſe alpes Antonius tranſiecerit, conſtitui præſidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem.I V.cal.Maij,ex caſtris,Rhegii.

ARG. *Queritur de quorundam maleuolentia: & reipub. periculum exponit.*

Brutus s. D. Ciceroni. 10

NON mihi remp.plus debere arbitror, quã me tibi.gratiorem me eſſe in te poſſe, quàm iſti peruerſi ſint in me,exploratum habes:ſi tamẽ hæc temporis videantur dici cauſſa,malle me tuum iudicium,quàm ex altera parte omnium iſtorum. tu enim à certo ſenſu , & vero iudicas de nobis: quod iſti ne faciant,ſumma maleuolentia, & liuore impediuntur. Interpellent me, quo minus honoratus ſim,dum ne interpellent,quo minus reſpub. à me commodè adminiſtrari poſſit. quæ quanto ſit in periculo,quàm potero breuiſſimè exponam. Primum omnium , quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus conſulum, quantámque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa ſcripſiſſe quæ literis cõmendari poſſint,arbitror. ſcio enim cui ſcribam. Reuertor nunc ad Antonium:qui ex fuga quum paruulam manum peditum haberet inermiũ,ergaſtula ſoluendo,omnéque genus hominũ arripiẽdo, ſatis magnũ numerũ videtur effeciſſe. Huc acceſſit man⁹ Vẽtidii:quę trãs Apẽninũ itinere facto difficillimo, ad Vada puenit,atq; ſe ibi cũ Antonio cõiunxit.eſt numerus

veteranorum, & armatorum ſatis frequens cum Ventidio. Conſilia Antonii hæc ſint neceſſe eſt, aut ad Lepidum vt ſe conferat, ſi recipitur, aut Apennino alpibúsque ſe teneat, & decurſionibus per equites, quos habet multos, vaſtet ea loca, in quæ incurrerit, aut rurſus ſe in Etruriam referat, quod ea pars Italiæ ſine exercitu eſt. Quod ſi me Cæſar audiſſet, atq; Apenninum tranſiſſet, in tantas anguſtias Antonium compuliſſem, vt inopia potius quàm ferro, conficeretur. ſed neque Cæſari imperari poteſt: nec Cæſar exercitui ſuo. quod vtrumque peſſimum eſt. Quum hæc talia ſint; quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, vt ſuprà ſcripſi, non impedio: hæc quemadmodum explicari poſſint, aut, à te quum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non poſſum. quum ad rempublicam liberandam acceſſi, LLS mihi fuit pecuniæ CD amplius. tantum abeſt, vt meæ rei familiaris liberum ſit quicquam, vt meos iam omnes amicos ære alieno obſtrinxerim. ſeptenum numerum legionum alo, qua difficultate, tu arbitrare. non, ſi Varronis theſauros haberem, ſuſtinere ſumtū poſſem. Quum primùm de Antonio exploratū habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, ſi hoc idem me in te facere ſenſeris. III. non. Maii, ex caſtris, Dertona. Vale.

ARG. *Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, ſuóque in remp. ſtudio, atque conſtantia.*

Brutus imp. COS. deſ. S. D. Ciceroni. II

EODEM exemplo literæ à te mihi redditæ ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo, quantum perſoluere difficile eſt. Scripſi tibi quæ hîc gererentur. in itinere eſt Antonius, ad Lepidum proficiſcitur: ne de Planco quidem ſpem adhuc abiecit, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Aſiniū, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, ſcribebat. ego tamen non habui ambiguum, & ſtatim ad Plancum miſi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, vt ex tua voluntate reiq; pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, ſi poteris,

occurres: ſi non poteris, hoc te conſolabere, quòd me de ſtatu meo, nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie non. Maii, ex caſtris, finibus Statiellenſium.

ARG. *Queritur bellum ab Antonio renouatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoſcere.*

Cicero s. d. Bruto imp. cos. deſ. 12

TRES vno die à te accepi epiſtolas, vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas, duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græceii oratione, non modò non reſtinctũ bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua ſingulari prudentia, quin perſpicias, ſi aliquid firmitatis nactus ſit Antonius, omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antoniũ. qui ſi ita ſe habet, vt, quemadmodum audiebam de Græceio, cõfligi cum eo ſine periculo non poſſit; non ille mihi fugiſſe à Mutina videtur, ſed locum belli gerendi mutaſſe. Itaq; homines alii facti ſunt. nonnulli etiam queruntur, quòd perſequuti non ſitis. opprimi potuiſſe, ſi celeritas adhibita eſſet, exiſtimant. Omnino EST hoc populi, maximéque noſtri, in eo potiſſimum abuti libertate, per quem eam conſequutus ſit. ſed tamen prouidendum eſt nequæ iuſta querela eſſe poſſit. Res ſic ſe habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppreſſerit. hoc quam habeat vim, te exiſtimare malo, quàm me apertius ſcribere. Vale.

ARG. *Excuſat tarditatem ſuam in Antonio perſequendo; &, quo res in ſtatu ſit, exponit.*

Brutus imp. cos. deſ. s. d. Ciceroni. 13

IAM non ago tibi gratias. cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri. Attendere te volo quæ in manibus ſunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, ſi meas literas diligenter legeris. Sequi confeſtim Antonium his de cauſſis, Cicero, non potui. eram ſine equitibus, ſine

iumentis: Hirtium periiſſe neſciebam: Cæſari non credebam prius quàm conueniſſem,& colloquutus eſſem.hic dies hoc modo abiit. Poſtridie manè a Pania ſum accerſitus Bononiam. quũ in itinere eſſem,nuntiatum mihi eſt,eum mortuum eſſe.recurri ad meas copiolas.ſic enim verè eas appellare poſſum.ſunt extenuatiſſimæ,& inopia omnium rerum peſſimè acceptæ. Biduo me Antonius anteceſſit, itinere multo maiore fugiens, quàm ego ſequens. ille enim iit paſſim, ego ordinatim. quacunque iuit, ergaſtula ſoluit, homines arripuit: conſtitit nuſquam prius, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi eſſe notum. iacet inter Apenninum, & alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum. Quum abeſſem ab eo millia paſſuum triginta, & ſe iam Ventidio coniunxiſſet, concio eius ad me eſt allata, in qua petere cœpit a militibus, vt ſe trans alpes ſequerentur: ſibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum eſt, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam ſuos valde quàm paucos habet) ſibi aut in Italia pereundum eſſe, aut vincendum. etiam orare cœperunt, vt Pollentiam iter facerent. quum ſuſtinere eos non poſſet, in poſterum diem iter ſuum contulit. Hac re mihi nuntiata, ſtatim quinque cohortes Pollentiam præmiſi, meúmque iter eò contuli. hora ante præſidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius. cum equitibus ſane quàm ſum gauiſus: in hoc enim victoriam puto conſiſtere. In ſpem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus ſuis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum tranſiici poſſe credebant, quos ipſi adhuc ſatis arroganter Allobroges, equitatúſque omnis qui eo præmiſſus erat à nobis, ſuſtinebant, noſtróque aduentu ſuſtineri facilius poſſe confidimus. tamen, ſi quo etiam caſu Iſaram ſe tranſiecerint, nequid detrimenti reip. iniungant, ſumma à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque ſpem de ſumma rep. habere volumus, quum & nos & exercitus noſtros, ſingulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréq; operam vt quàm paratiſſimi ab exercitu reliquíſq; rebus pro veſtra ſalute contra ſceleratiſſimã conſpirationem hoſtium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu ſimulatione reip. cõparabant, ſubitò ad patriæ periculum conuerterunt.

Arg. *Ad Bruti literas reſpondet, de Octauiano ornãdo, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia aliſq; rebus.*

Cicero s. d. Bruto imp. 14

Mirabiliter, mi Brute, lætor, mea conſilia meáſq; ſententias à te probari de decemuiris, de adornando adoleſcente. ſed quid refert? mihi crede, homini non glorioſo, planè iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum ſenatus: id iam eſt diſſolutum. tantam ſpem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii conciſo exercitu, vt omnium animi relaxati ſint, meæque illæ vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι eſſe videantur. Sed, vt ad rem redeam, legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te poſſe perduci. Pecuniæ, quam deſideras, ratio poteſt haberi, eáque habebitur. De Bruto accerſendo, Cæſaréque ad Italiæ præſidium tenendo, valde tibi aſſentior; ſed, vt ſcribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè ſuſtineo, ſed impediunt tamen. Ex Africa legiones expectantur: ſed bellum iſtic renatum homines mirantur. nihil tam præter ſpem vnquam. nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa ſecula videbamus rempub. liberatam. noui timores retexunt ſuperiora. Scripſiſti autem ad me iis, quas idib. Maii dediſti, modò te accepiſſe à Planco literas, non recipi à Lepido Antonium. Id ſi ita eſt, omnia faciliora: ſin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimeſcam, tuæ partes ſunt. ego plus, quàm feci, facere non poſſum. te tamen, id quod ſpero, omnium maximum & clariſſimum videre cupio. Vale.

Arg. *Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiámque omnium ſignificat ex Bruti Planciq; coniunctione: eumq; hortatur, vt in tuenda rep. ſeipſum vincat.*

Cicero s. d. Bruto imp. 15

Etsi mihi tuæ literæ iocundiſſimæ ſunt, tamen iocũdius fuit, quòd in ſumma occupatione tua Planco collegæ mandaſti vt te mihi per literas excuſaret. quod fecit ille diligẽter. mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega, cõcordiaq; veſtra, quæ literis com-

munibus declarata eſt, ſenatui populóque Rom. gratiſſima accidit. Quod ſupereſt, perge, mi Brute, & iam nō cum aliis ſed tecum ipſe certa. Plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro breuitatis vti cogito. Literas tuas vehemēter expecto, & quidem tales, quales maximè opto.

ARG. *Commendat Lamiam, equitem Rom. in petitione preturæ.*

Cicero s. d. Bruto imp. 16

PERMAGNI intereſt, quo tibi hæc tempore epiſtola reddita ſit, vtrum, quum ſolicitudinis aliquid haberes, an quum ab omni moleſtia vacuus eſſes. Itaq; ei præcepi, quem ad te miſi, vt tempus obſeruaret epiſtolæ tibi reddendę. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempeſtiuè adeunt, moleſti ſæpe ſunt; ſic epiſtolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, vt ſpero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandaui, ſatis ſcitè & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego vtor vno omniũ plurimum. magna vetuſtas, magna conſuetudo intercedit: quódq; plurimum valet, nihil mihi eius eſt familiaritate iocundius. Magno præterea beneficio eius, magnóque merito ſum obligatus. nam Clodianis temporibus, quum equeſtris ordinis princeps eſſet, próque mea ſalute acerrimè propugnaret, à Gabinio cos. relegatus eſt; quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. hoc quum populus Rom. meminerit, me ipſum non meminiſſe turpiſſimum eſt. Quapropter perſuade tibi, mi Brute, me petere præturam. quanquam enim Lamia ſummo ſplendore, ſumma gratia eſt, vſus magnificentiſſimo munere ædilitio: tamen, quaſi ea ita non eſſent, ego ſuſcepi totum negotium. Nunc, ſi me tanti facis, quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum noſtrum, vt is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod ſentio. nihil eſt Brute, quũ omnia à te expectem, quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

ARG. *Commendat eundem Lamiam.*

Cicero s. d. Bruto imp. 17

Lamia vno omnium familiariſſimè vtor. magna eius in me non dico officia, ſed merita, eáq; ſunt populo Rom. notiſſima. Is, magnificentiſſimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnéſque intelligunt, nec dignitatem ei deeſſe, nec gratiam, ſed is ambitus extare videtur, vt ego omnia pertimeſcam, totámque petitionẽ Lamiæ mihi ſuſtinendam putẽ. In ea re quãtum me poſſis adiuuare, facilè perſpicio: nec verò, quãtum mea cauſa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi perſuadeas, nihil me maiore ſtudio à te petere, nihil te mihi gratius facere poſſe, quàm ſi omnibus tuis opibus, omni ſtudio, Lamiam in petitione iuueris. quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

Arg. *Reprehendit in Bruto nonnullam timoris ſignificationem.*

Cicero s. d. Bruto imp. 18

Etsi ex mandatis, quæ Galbæ Volumnióque ad ſenatum dediſti, quid timendum ſuſpicandúmq; putares, ſuſpicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua, populíque R. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis eſt, & habet fortes duces. Itaque moleſtè ferebat, ſe à te, quem omnium, quicunque fuiſſent, fortiſſimum iudicaret, timidum atque ignauum iudicari. etenim cum, te incluſo, ſpem maximam omnes habuiſſent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quicquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus. quis enim eſſet, qui illum tam furioſum arbitraretur, vt, qui in maximo bello pacem velle ſe dixiſſet, is in optatiſſima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito quin tu plus prouideas. ſed tamen, tam recenti gratulatione, quàm tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renouatio timoris magnã moleſtiam afferebat. Quare velim equidem, id quod ſpero, vt plane abiectus & fractus ſit Antonius: ſin aliquid virium forte collegerit, ſentiet nec ſenatui cõſilium, nec populo R. virtutem deeſſe, nec reip. te viuo, imperatorem. XIV. cal. Iun. Vale.

ARG. Timere ſe ſcribit reipub. vicem: & Vicetinos commendat.

Brutus s. d. Ciceroni. 19

AD ſenatum quas literas miſi, velim prius perlegas: &, ſi qua tibi videbuntur, cōmutes. neceſſariò me ſcripſiſſe, ipſe animaduertes. Nam quum putarem quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druſo Paulóque placuerat, vobis aſſentientibus, minus de reliquis rebus laborandum exiſtimaui. nunc verò quum ſim cū tironibus egentiſſimis, valde & meam & veſtram vicē timeam neceſſe eſt. Vicetini me & M. Brutum præcipuè obſeruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in ſenatu vernarum cauſa, à te peto. cauſam habent optimam, officium in rempub. ſummum, genus hominum aduerſariorum ſeditioſum, & inertiſſimum. XII. cal. Iun. Vercellis.

ARG. Timere ſe ait Ciceronis cauſa: eúmque monet, vt veteranorum animos ſibi conciliet.

Brutus imp. s. d. Ciceroni. 20

QVOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuáque officia cogunt, vt timeam. ſæpe enim mihi quū eſſet dictum, neque à me contemtum, nouiſſimè Labeo Segulius, homo ſui ſimillimus, narrauit mihi, apud Cæſarem ſe fuiſſe, multúmque ſermonem de te habitum eſſe: ipſum Cæſarem nihil ſanè de te queſtum, niſi dictum, quòd diceret te dixiſſe laudandum adoleſcentem, ornandum, tollendum; ſe non eſſe commiſſurum, vt tolli poſſit. hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente prolatum. Veteranos verò peſſimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab iis inſtare periculum, maximéque indignari, quòd in Xviris neque Cæſar, neque ego habiti eſſemus, atque omnia ad veſtrum arbitrium eſſent collata. Hæc quum audiſſem, & iam in itinere eſſem, committendum non putaui, prius vt alpes tranſgrederer, quàm, quid iſtic ageretur, ſcirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi ſperare eos te perterrefacto, adoleſcente impulſo, poſſe magna conſequi præmia,

præmia, & totam iſtam cantilenã ex hoc pendere, vt quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum eſſe volo, & inſidias vitantem. nihil enim tua mihi vita poteſt eſſe iocundius, neque carius. Illud vide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus poteſt occurri veterãnis, occurras: primum, quod deſiderant de Xviris, facias: deinde, de præmiis, ſi tibi videtur, agros militum eorum qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos cenſeas ab vtriſq; noſtrûm: de nummis, lentè, ac ratione habita pecuniæ: ſenatum de ea re conſtituturum. quatuor legionibus iis, quibus agros dandos cenſuiſtis, video facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano. æqualiter, aut ſorte agros legionibus aſſignari puto oportere. Hæc me tibi ſcribere non prudentia mea hortatur, ſed amor in te, & cupiditas otii, quod ſine te conſiſtere non poteſt. Ego, niſi valde neceſſe fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo, paro: ſpero me non peſſimum exercitum habiturum ad omnes caſus, & impetus hominum. de exercitu, quem Panſa habuit, legionem mihi Cæſar non remittit. Ad has literas ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, ſiquid reconditum magis erit, méq; ſcire opus eſſe putaris. Vale. VIII. cal. Iun. Eporædia.

ARG. *Reſpondet proximæ ſuperiori epiſtolæ.*

Cicero s.d. Bruto imp. 21

DII iſti Segulio malè faciãt, homini nequiſſimo omniũ, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. quid? tu illum tecum ſolum, aut cum Cæſare, qui neminẽ prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui nõ eadem iſta dixerit? te tamen, mi Brute, ſic amo, vt debeo, quòd iſtud, quicquid eſſet, nugarũ me ſcire voluiſti: ſignum enim magnum amoris dediſti. Nam quòd idem Segulius ait veteranos queri, quòd tu & Cæſar in decemuiris non eſſetis: vtinam ne ego quidem eſſem: quid enim moleſtius? ſed tamen, quum ego ſenſiſſem, de iis qui exercitus haberent, ſententiam ferri oportere: iidem illi qui ſolent, reclamarunt: itaque excepti etiam eſtis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quærit: non quo veterem comederit (nullam enim habuit) ſed hanc ipſam, recentem nouam deuorauit. Quod

autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me facere, vt de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihíque cariſſime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ prouideri poterunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de iis nō ita valde laboro. ſim etenim impudens, ſi plus poſtulem, quàm homini à rerum natura tribui poteſt. Quod mihi præcipis, vt caueam ne timēdo magis timere cogar: & ſapienter & amiciſſimè præcipis: ſed velim tibi perſuadeas, quum te conſtet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimeſcas, nunquam perturbere, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cauebo omnia. ſed vide, ne tua iam, mi Brute, culpa futura ſit, ſi ego quicquam timeam. tuis enim opibus, & conſulatu tuo, etiamſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abiiceremus, præſertim quū perſuaſum omnibus eſſet, mihíque maxime, nos à te vnicè diligi. Conſiliis tuis, quæ ſcribis, de quatuor legionibus, déque agris aſſignandis ab vtriſque veſtrûm, vehementer aſſentior. Itaq;, quū quidam de collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbaui rem, totámque vobis integram reſeruaui. Siquid erit occultius, &, vt ſcribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literæ perferantur. Vale. Pridie non. Iun.

ARG. *Petit à Bruto, vt Appium Claudium, qui Antonii partes ſequutus erat, in ciuitate retineat.*

Cicero S.D. Bruto imp. 22

CVM Ap. Claudio C.F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis eius officiis, & meis mutuis cōſtituta. peto à te maiorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea cauſa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conſeruatum velis. Volo te, quum fortiſſimus vir cognitus ſis, etiam clementiſſimum exiſtimari. magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſaluum. cuius quidem cauſa hoc melior debet eſſe, quòd, pietate adductus, propter patris reſtitutionem ſecum Antonio coniunxit. Quare etſi minus veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus poteſt hominem ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſſimū præ-

terea,

terea,& gratiſſimum,incolumem in ciuitate retinere. Quod vt facias, ita à te peto, vt maiore ſtudio magíſve ex animo petere non poſſim. Vale.

ARG. *Hortatur Ciceronem ad bene ſperandum.*

Brutus s. d. Ciceroni. 23

Nos hîc valemus rectè,&,quo melius valeamus,operam dabimus. Lepidus commodè de nobis ſentire videtur.omni timore depoſito, debemus liberè reip. conſulere. Quòd ſi omnia eſſent aliena, tamen tribus tantis exercitibus, propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc, fortuna adiuuante, augere potes. Quæ tibi ſuperioribus literis mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſſa homines loquūtur. ſi frenum momorderis, pereã, ſi te omnes, quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego tibi vt antea ſcripſi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. cal. Iun. Eporædia.

ARG. *Bruti epiſtola, ſiquid antea fuerat timoris, ademtum ſignificat. addit, quid Bruto ſit agēdum, & de pecunia decreta.*

Cicero s. d. Bruto. 24

Narro tibi: antea ſubiraſcebar breuitati tuarum literarum: nunc mihi loquax eſſe videor. te igitur imitabor. Quàm multa quàm paucis: Te rectè valere, operámque dare vt quotidie melius: Lepidum commodè ſentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. ſi timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mihi omnem metum abſterſiſſes, ſed, vt mones, frænum momordi. etenim, qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? cupio iam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, ſed ita vt ne deſim conſtantiæ meæ. Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant: ſi per hoſtem licet, non erraris. multa enim Romæ. ſin aduentu tuo bellum confici poteſt; nihil ſit antiquius. Pecunia, expeditiſſima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantiſſimum Seruilium. nos non deſumus. Vale VIII. id. Iun.

ARG. *Scribit, ſe breuitatem in ſcribendo amare, Bruti exemplo: reipub. ſpem in ipſo, & in Planco eſſe: de M. Bruto nihil certi.*

Cicero s.d. Bruto imp. 25

EXPECTANTI mihi tuas quotidie literas Lupus noſter ſubitò denuntiauit, vt ad te ſcriberem, ſiquid vellem. ego autem, etſi quid ſcriberem nō habebam, (acta enim ad te mitti ſciebam: inanem autem ſermonem literarum tibi iniocundum eſſe audiebam) breuitatem ſequutus ſum te magiſtro. ſcito igitur in te & in collega ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, priuatis literis ad bellum commune vocare non deſino. qui vtinam iam adeſſet: inteſtinum vrbis malum, quod eſt mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella procedit. vince, & vale. XIV. cal. Quint.

ARG. *Solicitus ob Antonii cum Lepido coniunctionem, poſtulat vt & legiones ad eum mittantur, & ſtipendium.*

Brutus imp. s. d. Ciceroni. 26

IN maximo meo dolore hoc ſolatio vtor, quòd intelligūt homines, non ſine cauſa me timuiſſe iſta quæ acciderunt. Deliberent, vtrùm tranſiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia: Brutum accerſant, nec ne: mihi ſtipendiū dent, an non, decernant. ad ſenatum literas miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt, quemadmodum ſcribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus eſt & celeritate. Vale. III. non. Iun. ex caſtris.

ARG. *Queſtus erat Matius, ſe à Cicerone, vt libertatis inimicum, accuſari. Cicero factum negat.*

Cicero s. d. C. Matio. 27

NONDVM ſatis conſtitui, moleſtiæ'ne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noſter, homo tum plenus officii, tum vtriuſque noſtrûm amantiſſimus. Nam quum in Tuſculanum veſperi veniſſem, poſtridie ille ad me, nondum

ſatis

ſatis firmo corpore quum eſſet, mane venit. quem quũ obiurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil ſibi fuiſſe longius quam vt me videret. Nunquídnam, inquã, noui? detulit ad me querelam tuam: de qua prius quàm reſpondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita poſſum, nemo eſt mihi te amicus antiquior. ſed VETVSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. dilexi te quo die cognoui, méque à te diligi iudicaui. Tuus deinde diſceſſus, iſque diuturnus, ambitio noſtra, & vitæ diſſimilitudo, non eſt paſſa voluntates noſtras conſuetudine conglutinari. tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, quum Cæſar eſſet in Gallia. quod enim vehementer mihi vtile eſſe putabas, nec inutile ipſi Cæſari, perfeciſti, vt ille me diligeret, coleret, haberet in ſuis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiariſſimè dicta, ſcripta, communicata ſunt. grauiora enim ſunt conſequuta. Et initio belli ciuilis: quum Brundiſium verſus ires ad Cæſarem, veniſti ad me in Formianum. primùm, hoc ipſum quanti, præſertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas conſilii, ſermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec verò oblitus ſum literarum tuarum, quas ad me miſiſti, quum Cęſari obuiam veniſſem in agro, vt arbitror, Trebulano. Sequutum illud tempus eſt, quum me ad Pompeium proficiſci ſiue pudor meus coegit, ſiue officium, ſiue fortuna. quod officium tuum, quod ſtudium vel in abſentem me, vel in præſentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi & ſibi re amiciorem iudicauerunt? Veni Brundiſium: oblitúmne me putas, qua celeritate, vt primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit aſſeſſio, oratio, confirmatio animi mei fracti cõmunium miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus: quid defuit noſtræ familiaritati? in maximis rebus, quónam modo me gererẽ aduerſus Cæſarem, vſus tuo conſilio ſum. In reliquis officiis cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me, vt domum ventitares, horáſque multas ſæpe ſuauiſſimo ſermone cõſumeres? tum quum etiam, ſi meminiſti, vt hæc φιλοσοφούμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt Cæſaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quam vt eſſem ego illi quam familiariſſimus?

quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior quàm putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quicquam à me commiſſum, quod eſſet alienũ noſtra amicitia, credidiſſe. nam præter hæc, quæ commemoraui, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi poſſum. omnia me tua delectant, ſed maximè maxima cum fides in amicitia, conſilium, grauitas, conſtantia, tum lepos, humanitas, literæ. quapropter redeo nunc ad querelam. Ego te ſuffragium tuliſſe in illa lege primùm non credidi: deinde, ſi crediđiſſem, nunquam id ſine aliqua iuſta cauſa exiſtimarem te feciſſe. dignitas tua facit, vt animaduertatur, quicquid facias: maleuolentia autem hominum vt nonnulla durius quàm à te facta ſint, proferantur. ea ſi tu non audis, quid dicam, neſcio. equidem, ſi quando audio, tã defendo, quàm me ſcio a te contra iniquos meos ſolere defendi. Defenſio autem eſt duplex, alia ſunt quæ liquidò negare ſoleam, vt de iſto ipſo ſuffragio: alia quæ defendam à te piè fieri & humanè, vt de curatione ludorum. ſed te hominẽ doctiſſimum non fugit, ſi Cæſar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in vtranq; partem de tuo officio diſputari poſſe, vel in eam, qua ego vti ſoleo, laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas, vel in eam qua nonnulli vtuntur, libertatẽ patriæ vitæ amic' anteponendam. ex his ſermonibus vtinã eſſent delatę ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentius quàm ego, commemorat, aut ſæpius, te & non ſuſcipiendi belli ciuilis grauiſſimum auctorem fuiſſe, & moderãdæ victoriæ? in quo qui mihi non aſſentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari noſtro, qui mihi dedit cauſam harum literarũ. quibus niſi crediderìs, me omnis officii & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quicquam poteſt eſſe, nec à te alienius. Vale.

ARG. *Excuſatio Matii: & pro ſeipſo, & contra calumniatores.*

Matius s. d. Ciceroni. 28

MAGNAM voluptatem ex tuis literis cepi, quòd, quam ſpera-

ſperaram atq; optaram, habere te de me opinionē cognoui. de qua etſi non dubitabam, tamen, quia maximi exiſtimabam, vt incorrupta maneret, laborabam. Conſcius autem mihi eram, nihil à me commiſſum eſſe, quod boni cuiuſquã offenderet animum, eo minus credebam, plurimis atq; optimis artibus ornato tibi temerè quicquã perſuaderi potuiſſe, præſertim in quem mea propenſa & perpetua fuiſſet atque eſſet beneuolentia. Quod quando, vt volui, ſcio eſſe, reſpondebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, tua ſingulari bonitate & amicitia noſtra ſępe reſtiti. nota enim mihi ſunt, quæ in me poſt Cæſaris mortē contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis neceſſarii grauiter fero, atque eum quem dilexi, periiſſe indignor. aiunt enim patriam amicitiæ præponendam eſſe: perinde acſi iam vicerint, obitum eius reip. fuiſſe vtilem. Sed non agam aſtutè. fateor me ad iſtum gradum ſapientiæ non perueniſſe. neque enim Cæſarem in diſſenſione ciuili ſum ſequutus: ſed amicum, quanquam re offendebar, tamen nō deſerui: neque bellum vnquam ciuile aut etiam cauſam diſſenſionis probaui, quam etiam naſcentem extingui, ſummè ſtudui. Itaque in victoria hominis neceſſarii, neque honoris, neq; pecuniæ dulcedine ſum captus. quibus præmiis reliqui, minus apud eum quàm ego quum poſſent, immoderatè ſunt abuſi. Atque etiam res familiaris mea, lege Cæſaris diminuta eſt: cuius beneficio pleriq; qui Cæſaris morte lætantur, remanſerunt in ciuitate. Ciuibus victis vt parceretur, æquè ac ꝓ mea ſalute laboraui. Poſſum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum à quo id impetratum eſt, periiſſe non indignari? quum præſertim iidem homines illi & inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum noſtrũ improbare audes. ô ſuperbiã inauditam, alios in facinore gloriari, aliis ne dolere quidem impunè licere. at hæc etiam ſeruis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent, ſuo potiùs quàm alterius arbitrio. quæ nunc, vt quidem iſti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. nullius vnquã periculi terroribus ab officio aut ab humanitate deſciſcam. NVNQVAM enim honeſtam mortem fugiendam, ſæpe etiam appetendam, putaui. Sed quid mihi ſuccenſent, ſi id opto, vt pœniteat eos ſui facti: cupio enim Cæſaris mor-

tem omnibus eſſe acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. velle ſaluam. id quidem me cupere, niſi & antè acta vita & reliqua mea ſpes, tacente me, probat: dicendo vincere non poſtulo. Quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiorem oratione ducas: mihíque, ſi ſentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis eſſe poſſe. An quod adoleſcẽs præſtiti, quum etiam errare cum excuſatione poſſem, id nunc ætate præcipitata, commutem, ac me ipſe retexam? non faciam, neque, quod diſpliceat, committam, præterquam quod hominis mihi cõiunctiſſimi ac viri ampliſſimi doleo grauem caſum. quòd ſi aliter eſſem animatus, nunquam, quod facerem, negarem, ne & in peccãdo improbus, & in diſſimulando timidus ac vanus exiſtimarer. At ludos, quos Cæſaris victoriæ Cæſar adoleſcens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad ſtatum reip. pertinebat. quod tamen munus & hominis amiciſſimi memoriæ ac honorib. præſtare etiam mortui debui, & optimæ ſpei adoleſcenti, ac digniſſimo Cæſare, petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonii ſæpe domum ſalutandi cauſa: ad quem, qui me parum patriæ amãrem eſſe exiſtimant, rogandi quidem aliquid aut auferendi cauſa frequentes ventitaſſe reperies. Sed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar nunquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipſe non diligebat, tamen iis vterer, eos qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari ne quos velim diligam? ſed non vereor ne aut meæ vitæ modeſtia parum valitura ſit in poſterum contra falſos rumores, aut etiam iis, qui me non amant propter meam in Cæſarem conſtantiam, non malint mei quam ſui ſimiles amicos habere. Mihi quidem ſi optata contingent, quod reliquum eſt vitæ, in otio Rhodi degam: ſin caſus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, vt rectè fieri ſemper cupiã. Trebatio noſtro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum, ſimplicem atque amicum, aperuit, & quòd eum quem ſemper dilexi lubenter, quo magis iure colere atq; obſeruare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

ARG. *Profecturus in Græciam, ſuas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipſo acceptis.*

Cicero

Cicero s. d. M. Oppio. 29

DVBITANTI mihi, quod ſcit Atticus noſter, de hoc toto conſilio profectionis, quòd in vtranque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus acceſſit ad tollendum dubitationem iudicium & conſilium tuum. nam & ſcripſiſti apertè, quid tibi videretur: & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo conſilio prudentiam ſummam eſſe, & in dando fidem: maximéque ſum expertus, quum initio ciuilis belli per literas te cōſuluiſſem, quid mihi faciendum eſſe cenſeres, eundúmne ad Pompeiũ, an manendũ in Italia: ſuaſiſti, vt conſulerem dignitati meæ. ex quo, quid ſentires, intellexi: & ſum admiratus fidem tuã, & in conſilio dando religionem, quòd, quum aliud malle amiciſſimum tuum putares, antiquius tibi officium meum quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & ſemper me à te diligi, ſenſi: & quum abeſſem atq; in magnis periculis eſſem, & me abſentem & meos præſentes à te cultos & defenſos eſſe memini: & poſt meum reditũ quàm familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & ſenſerim & prædicarim, omnes qui ſolent hæc animaduertere, teſtes habemus. Grauiſſimum verò iudicium de mea fide & de cõſtantia feciſti, quum poſt mortem Cæſaris totum te ad amicitiam meam contuliſti. quod tuum iudicium niſi mea ſumma beneuolentia erga te, omnibúſque meritis comprobaro, ipſe me hominem non putabo. Tu mi Oppi, conſeruabis amorem tuum, (etſi more magis hoc quidem ſcribo, quàm quo te admonendum putem) meáq; omnia tuebere: quæ tibi ne ignota eſſent, Attico mandaui. A me autem, quũ paulum otii nacti erimus, vberiores literas expectato. Da operam vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DVODECIMVS,

AD CASSIVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiſo, tyrannidem tamen non eſſe ſublatam: Caſſiúmque hortatur vt vnà cum M. Bruto, *eius vxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.*

Cicero s. d. C. Caſſio. I

FINEM nullum facio, mihi crede, Caſſi, de te, & de Bruto noſtro, id eſt de tota repub. cogitandi, cuius omnis ſpes in vobis eſt, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipſo meliorem, rep. à Dolabella meo præclariſſimè geſta. Manabat enim illud malum vrbanum, & ita corroborabatur quotidie, vt ego quidẽ & vrbi & otio diffiderem vrbano; ſed ita compreſſum eſt, vt mihi videamur omne iam ad tempus, ab illo duntaxat ſordidiſſimo periculo, tuti futuri. Reliqua magna ſunt, & multa, ſed poſita omnia ſunt in vobis; quanquam primùm quidque explicemus. Nam, vt adhuc quidem actum eſt, non regno, ſed rege liberati videmur. interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: neq; verò id ſolùm, ſed etiam, quæ ipſe ille, ſi viueret, non faceret, ea nos, quaſi cogitata ab illo, probamus. Nec eius quidem rei finem video. tabulæ figuntur, immunitates dantur, pecunię maximæ deſcribuntur, exules reducũtur, S. C. falſa referuntur: vt tantummodo odiũ illud hominis impuri & ſeruitutis dolor depulſus eſſe videatur; reſp. iacet in iis perturbationibus, in quas eam ille coniecit.

Hæc

Hæc omnia vobis ſunt expedienda.nec hoc cogitandum ſatis iam habere rempub.à vobis. habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare:ſed contenta non eſt, & pro magnitudine & animi & beneficii veſtri à vobis magna deſiderat.Adhuc vlta ſuas iniurias eſt per vos interitu tyranni:nihil amplius:ornamenta verò ſua quę recuperauit?an, quòd ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat?cuius acta refigere debebamus,eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decreuimus. fecimus id quidem temporibus cedentes,quę valent in rep.plurimum: ſed immoderatè quidam & ingratè noſtra facilitate abutuntur.Verùm hæc propediem & multa alia coram.interim velim ſic tibi perſuadeas, mihi cum reipubl.quam ſemper habui cariſſimam, tum amoris noſtri cauſa, maximæ curæ eſſe tuam dignitatem.Da operam vt valeas.

ARG. *Inuehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam: reipub. ſtatum deſcribit.*

Cicero s.d. Caſſio. 2

VEHEMENTER lætor tibi probari ſententiam & orationem meam. qua ſi ſæpius vti liceret, nihil eſſet negotii, libertatem & rempub. recuperare. ſed homo amens & perditus,multóque nequior quàm ille ipſe, quem tu nequiſſimum occiſum eſſe dixiſti,cædis initium quærit: nullámque aliam ob cauſſam me autorem fuiſſe Cæſaris interficiendi criminatur,niſi vt in me veterani incitentur.quod ego periculum non extimeſco, modò facti veſtri gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Piſoni, qui in eum primus inuectus eſt,nullo aſſentiente,nec mihi,qui idem triceſimo pòſt die feci,nec P.Seruilio,qui me eſt conſequutus,tutò in ſenatum venire licet. cædem enim gladiator quærit, eiúsq; initium ad XIII.cal. Oct.à me ſe facturum putauit. At quàm paratus venerat,quum in villa Metelli complures dies commentatus eſſet.quæ autem in luſtris & in vino commentatio potuit eſſe? itaque omnibus eſt viſus, vt ad te antea ſcripſi,ſuo more vomere,non dicere.Quare quòd ſcribis te cõfidere,autoritate & eloquentia noſtra aliquid profici poſſe: nonnihil, vt in tantis malis, eſt profectum. intelligit enim

populus Rom. tres eſſe conſulares, qui, quia, quæ de rep. bene ſenſerint, liberè loquuti ſunt, tutò in ſenatum venire non poſſint. nec eſt præterea quòd quicquam expectes. tuus enim neceſſarius affinitate noua delectatur: itaque iam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitóque fratris tui plauſu dirumpitur. alter item affinis nouis commentariis Cæſaris delinitus eſt. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quòd eſt, qui veſtro anno conſulem filium ſuum futurum putet, ob eamque cauſſam ſe huic latroni deſeruire præ ſe ferat. nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam deſperatione, vt ait, minus in ſenatum venit. L. Cæſar, optimus & fortiſſimus ciuis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & ſumma autoritate, & optimè ſentiens, nō adeſt: reliquos exceptis deſignatis, ignoſce mihi ſi non numero conſulares. Habes autores conſilii publici. qui numerus etiam bonis rebus exiguus eſſet: quid cenſes, perditis? Quare ſpes eſt omnis in vobis. qui ſi iccirco abeſtis, vt ſitis in tuto: ne in vobis quidem. ſin aliquid dignum veſtra gloria cogitatis: velim, ſaluis nobis: ſin id minus, res tamē publica per vos breui tempore ius ſuum recuperabit. Ego tuis neque deſum, neque deero, qui ſiue ad me referent, ſiue non, mea tibi tamen beneuolentia fidésq; præſtabitur. Vale.

ARG. *Et hic in Antonium eiúſque ſectam inuehitur.*

Cicero s. d. Caſſio. 3

AVGET tuus amicus furorem in dies. primum in ſtatua, quam poſuit in Roſtris, inſcripſit, PARENTI OPTIME MERITO: vt non modò ſicarii, ſed iam etiam parricidæ iudicemini. quid dico iudicemini? iudicemur potius: veſtri enim pulcherrimi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe. vtinam quidem fuiſſem: moleſtus nobis non eſſet. ſed hoc veſtrum fuit: quod quando præteriit, vtinam haberem, quid darem vobis conſilii. ſed ne mihi quidem ipſi, reperio, quid faciendum ſit. QVID enim eſt, quod contra vim ſine vi fieri poſſit? conſilium autem omne hoc eſt illorum, vt mortem Cæſaris perſequantur. Itaque ante diem VI. non. Oct. productus in concionem à Canutio, turpiſſimè ille quidem diſceſſit, ſed tamen ea dixit de conſeruatoribus patriæ, quæ

dici deberent de proditoribus:de me quidem non dubitanter,quin omnia de meo conſilio & vos feciſſetis,& Canutius faceret. Cætera cuiuſmodi ſint, ex hoc iudica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt.quid eos interpretari putas,quum hoc faciunt? ad hoſtem ſcilicet portari.ô rem miſeram: dominum ferre non potuimus, conſeruo ſeruimus. & tamen, me quidem fauente magis,quàm ſperante,etiam nunc reſidet ſpes in virtute tua. ſed vbi ſunt copiæ? de reliquo malo teipſum loqui tecum, quàm dicta noſtra cognoſcere. Vale.

Arg. *Varia complectitur hæc epiſtola, de Antonii nequitia, de ſenatu, de populo, de legatis ad Antonium miſsis, de ipſo Caſsio.*

Cicero s.d. Caſsio. 4

Vellem idibus Mart. me ad cœnam inuitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet.nunc me reliquiæ veſtræ exercent, & quidem præter cæteros me. quanquam egregios conſules habemus, ſed turpiſſimos conſulares, ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortiſſimum, populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiáque vniuerſa. Nihil autem fœdius Philippo,& Piſone legatis,nihil flagitioſius: qui quum eſſent miſſi, vt Antonio ex ſenatus ſententia certas res renunciarent, quum ille earum rerum nulli paruiſſet, vltrò ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt.itaq; ad nos concurritur, factíque iam in re ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres,quid acturus, vbi denique eſſes, neſciebam. Fama nunciabat te eſſe in Syria:auctor erat nemo. De Bruto, quo propius eſt, eo firmiora videntur eſſe quæ nunciantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non inſulſis, quòd tibi tam citò ſuccederet, quum tu vixdum triginta dies in Syria fuiſſes. itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua & Bruti eſt,quod exercitum præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, ſi rem cauſſamque noſſem, nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum atque fama. Tuas literas auide expecto. Vale.

ARG. *M. Brutum laudat, vt ad eius imitationẽ Caſſium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium reſp. gerebat.*

Cicero s. d. Caſſio. 5

HYEMEM credo adhuc prohibuiſſe quominus de te certum haberemus, quid ageres, maximéque vbi eſſes. loquebantur omnes tamen, credo quòd volebant, in Syria te eſſe, habere copias. id autem eo facilius credebatur, quia ſimile vero videbatur. Brutus quidem noſter egregiam laudem eſt conſequutus. res enim tantas geſſit, tamque inopinatas, vt eæ quum per ſe gratæ eſſent, tum gratiores propter celeritatem. Quòd ſi tu ea tenes quæ putamus: magnis ſubſidiis fulta reſp. eſt. à prima enim ora Græciæ vſque ad Ægyptum optimorum ciuium imperiis muniti erimus, & copiis. Quanquam, niſi me fallebat, res ſic ſe habebat, vt totius belli omne diſcrimen in D. Bruto poſitum videretur: qui ſi, vt ſperabamus, erupiſſet Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. paruis omnino iã copiis obſidebatur, quòd magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. erat autem Claternæ noſter Hirtius, ad Forum Cornelium Cæſar, vterque cum firmo exercitu: magnáſque Romæ Panſa copias ex delectu Italiæ comparat: hyems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil niſi conſideratè, vt mihi crebris literis ſignificat, acturus videbatur. præter Bononiam, Rhegium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus ſtudioſſimam reipubl. tuos etiam clientes tranſpadanos mirificè coniunctos cum cauſſa habebamus. erat firmiſſimus ſenatus, exceptis conſularibus: ex quibus vnus L. Cæſar firmus eſt, & rectus. Ser. Sulpicii morte magnum præſidium amiſimus. reliqui partim inertes, partim improbi, nonnulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari vident. populi verò Rom. totiúſque Italiæ mira conſenſio eſt. Hæc erant ferè, quæ tibi nota eſſe vellem, nunc autem opto, vt ab iſtis orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

ARG. *Strabonem commendat quaſi aliud agens: & in Caſſio Brutóque ſpem omnem reipub. ſitam eſſe dicit, ſi ad Mutinam res malè geratur.*

Cicero

Cicero s. d. Caſſio. 6

Qvi ſtatus rerum fuerit tum quum has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono & optimè de repub. ſentiente. nam quid dicam, cupidiſſimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potiſſimum profectus ſit? itaque eum tibi ne commendo quidem. aduentus ipſius ad te ſatis eum commendabit. Tu velim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, aduerſi quid euenerit. res quũ hæc ſcribebam, erat in extremum deducta diſcrimen. Brutus enim Mutinæ vix iam ſuſtinebat. qui ſi cõſeruatus erit, vicimus: ſin, (quod Dii omen auertant) omnis omnium curſus eſt ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum, quanto opus eſt ad vniuerſam rempublicam recuperandam. Vale.

Arg. *Significat ſententiam à ſe in ſenatu dictam ex Caſſii dignitate, eámque à ſe etiam in concione defenſam.*

Cicero s. d. Caſſio. 7

Qvanto ſtudio dignitatem tuam & in ſenatu & ad populum defenderim, ex tuis te malo quàm ex me, cognoſcere. quæ mea ſententia in ſenatu facilè valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. Ea ſententia dicta, productus ſum in concionem à tribuno pleb. M. Seruilio. dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum eſt, tanto clamore conſenſúque populi, vt nihil vnquam ſimile viderim. id velim mihi ignoſcas, quòd inuita ſocru tua fecerim. mulier timida verebatur, ne Panſę animus offenderetur. in concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem illam à me ſententiam noluiſſe dici. ſed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam & reipublicæ cui ſemper faui, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. promiſi enim & propè confirmaui, te non expectaſſe, nec expectaturum decreta noſtra, ſed teipſum tuo more rempublicam defenſurum. & quanquam nihil dum audieramus, nec vbi eſſes, nec quas copias haberes: ta-

men ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes copiáſque tuas eſſe: per téque Aſiam prouinciam confidebam iam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipſum vincas. Vale.

ARG. *Lepidus victum Antonium receperat: vnáque bellum adminiſtrabant. id queritur Cicero, & Caſſium ad liberandam rempub. hortatur.*

Cicero s. d. Caſſio. 8

SCELVS affinis tui Lepidi, ſummámque leuitatem & inconſtantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò ſcio, cognoſſe te arbitror. itaque nos, confecto bello, vt arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: ſpémque omnem in D. Bruto & Planco habemus: ſi verum quæris, in te & in meo Bruto non ſolùm ad præſens perfugium, ſi, quod nolim, aduerſi quid acciderit, ſed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: ſed certos autores nõ habebamus. Te quidẽ magnum hominẽ & præſenti iudicio & reliqui temporis expectatione ſcito eſſe. hoc tibi propoſito, fac vt ad ſumma contendas. nihil eſt tantum, quòd non populus Rom. à te perfici atque obtineri poſſe iudicet. Vale.

ARG. *Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato: Caſsiúmque hortatur vt in Italiam properet.*

Cicero s. d. Caſſio. 9

BREVITAS tuarum literarum me quoque breuiorem in ſcribendo facit: &, verè vt dicam, non ſatis occurrit, quod ſcribam. noſtras enim res in actis perferri ad te certò ſcio: tuas autem ignoramus. tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtantes, ſed adhuc ſine autore. Nos cõfectum bellum quum putaremus, repentè à Lepido tuo in ſummam ſolicitudinem adducti ſumus. Itaque perſuade tibi, maximam reipub. ſpem in te & in tuis copiis eſſe. firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen, vt omnia, vt ſpero, proſperè procedant, multum intereſt te venire. exigua eſt

enim

enim ſpes reipub.nam nullam non licet dicere:ſed,quęcunque eſt,ea deſpondetur anno conſulatus tui. Vale.

ARG. *Lepidum hoſtem iudicatum ſcribit,& omnino rem poſcere,vt Caſſius cum exercitu in Italiam veniat.*

Cicero s.d. Caſſio. 10

LEPIDVS, tuus affinis, meus familiaris, pridie calend. Quint.ſententiis omnibus hoſtis à ſenatu iudicatus eſt, cæterique qui vna cum illo à repub. defecerunt,quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante cal.Sept.poteſtas facta eſt. Fortis ſanè ſenatus,ſed maximè ſpe ſubſidii tui.bellum quidem quum hæc ſcribebam,ſanè magnum erat,ſcelere & leuitate Lepidi.Nos de Dolabella quotidie,quæ volumus,audimus, ſed adhuc ſine capite, ſine autore, rumore nũtio. Quod quũ ita eſſet, tamen literis tuis, quas nonis Maii ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat ciuitati, vt illum iam oppreſſum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt, ſi hæc ex ſententia confecta eſſent, conſilio,atque autoritate tua,ſin quid fortè titubatum eſſet, vt fit in bello,exercitu tuo niteremur. quem quidem ego exercitum quibuſcunq; potero rebus ornabo.cuius rei tum tempus erit,quum,quid opis reip. laturus exercitus ſit, aut quid iam tulerit,notum eſſe cœperit. Nam adhuc tantùm conatus audiuntur,optimi illi quidem & præclariſſimi, ſed geſta res expectatur:quam quidem aut iam eſſe aliquam, aut appropinquare confido.tua virtute & magnitudine animi nihil eſt nobilius.Itaque optamus, vt quamprimum te in Italia videamus.remp.nos habere arbitrabimur,ſi vos habebimus.Præclarè viceramus,niſi ſpoliatum,inermem,fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. itaque nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit,quanto eſt Lepidus. ille enim ex turbulenta repub. hic ex pace & victoria bellum excitauit. Huic oppoſitos conſules deſignatos habemus: in quibus eſt magna illa quidem ſpes,ſed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Perſuade tibi igitur, in te & in Bruto tuo eſſe omnia,vos expectari,Brutum quidem iam iámq;. quòd ſi,vt ſpero, victis hoſtibus noſtris, veneritis: tamen autoritate veſtra reſpublica exſurget, & in aliquo ſtatu tolerabili

conſiſtet. ſunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam ſi reſpublica ſatis eſſe videbitur ſceleribus hoſtium liberata. Vale.

ARG. *Scribit à quibus copias acceperit: ſéque & rempublicam commendat. ſcripta autem hæc epiſtola ante prælium Mutinenſe.*

Caſſius procos. S.D. Ciceroni. 11

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. In Syriam me profectum eſſe ſcito ad L. Murcum, & Q. Criſpum imp. Viri fortes optimíque ciues, poſteaquam audierunt quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipſiq; mecum vnà fortiſſimo animo rempub. adminiſtrant. item legionem, quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe ſcito. quatuórque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, vt nos abſentes rémque publicam, quantum opus eſt, defendas. ſcire te volo, firma præſidia vobis ſenatuíque non deeſſe, vt optima ſpe & maximo animo rempubl. defendas. reliqua tecum aget L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data non. Mart. ex caſtris Taricheis.

ARG. *Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis erga ſe, ſuam dignitatem ſuóſque milites commendat: ſéque & illos optimè de rep. meritos affirmat.*

Caſſius procos. S.D. Ciceroni. 12

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. videbaris enim non ſolùm fauere nobis, id quod & noſtra & reipublicæ cauſa ſemper feciſti, ſed etiam grauem curam ſuſcepiſſe, vehementérque eſſe de nobis ſolicitus. Itaque, quòd te primùm exiſtimare putabam, nos oppreſſa rep. quieſcere non poſſe: deinde, quum ſuſpicarere nos moliri, quod te ſolicitum eſſe & de ſalute noſtra & de rerum euentu putabam: ſimulac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te, tabellarióſq; complures Romam miſi.

Scripſi

Scripſi etiam ad ſenatum literas, quas reddi vetui prius quã tibi recitatæ eſſent ſi fortè mei obtemperare mihi voluerũt. quòd ſi literæ perlatæ non ſunt non dubito quin Dolabella, qui, nefariè Trebonio occiſo, Aſiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literáſque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. habui paulum moræ, dũ promiſſa militibus perſoluo. nunc iam ſum expeditus. A te peto vt dignitatem meam tibi commendatam habeas. ſi me intelligis nullum neque periculum neque laborem patrię denegaſſe: ſi cõtra importuniſſimos latrones arma cepi, te hortante & autore: ſi non ſolùm exercitum ad rempublicam libertatémque defendendam comparaui, ſed etiam crudeliſſimis tyrannis eripui. quem ſi occupaſſet Dolabella: non ſolùm aduentu, ſed etiam opinione & expectatione exercitus ſui Antonium confirmaſſet: quas ob res milites tuère, ſi eos mirificè de republi. meritos eſſe animaduertis: & effice ne quem pœniteat, rempubl. quàm ſpem prædæ & rapinarum, ſequi maluiſſe. item Murci, & Criſpi impp. dignitatem, quãtum eſt in te, tuère. nam Baſſus miſerè noluit mihi legionẽ tradere. quòd niſi milites inuito eo legatos ad me miſiſſent, clauſam Apameam tenuiſſet, quoad vi eſſet expugnata. Hoc à te peto non ſolùm reipub. quæ tibi ſemper fuit cariſſima, ſed etiam amicitiæ noſtræ nomine, quam confido apud te plurimum poſſe. Crede mihi, hunc exercitum quem habeo, ſenatus atque optimi cuiuſque eſſe, maximéque tuum: de cuius voluntate aſſiduè audiendo, mirificè te diligit carúmque habet. qui ſi intellexerit commoda ſua curæ tibi eſſe, debere etiam ſe tibi omnia putabit. Literis ſcriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam veniſſe cum ſuis copiis. proficiſcar in Ciliciam. quid egerim, celeriter vt ſcias, dabo operam. ac velim, vt meremur de republ. ſic felices ſimus. Fac valeas, méq; ames. Nonis Maii, ex caſtris.

ARG. *Gratulatur de victoria Mutinenſi: & res à ſe geſtas enumerat.*

Caſsius s. D. Ciceroni. 13

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. Cùm reipub. vel ſalute, vel victoria gaudemus: tum inſtauratione tuarum

laudum, quòd maximus conſularis maximum conſulem te ipſe viciſti, & lætamur & mirari ſatis non poſſumus. fatale neſcio quid tuæ virtuti datũ: id quod iã ſæpe experti ſumus. Eſt enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoq; nobis penè victã remp. ex manibus hoſtium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo viuemus liberi: nunc te, omnium maximè ciuis, & mihi cariſſime, id quod maximè reip. tenebris comperiſti, nunc te habebimus teſtem noſtri & in te & in coniũctiſſimam tibi remp. amoris: &, quæ ſæpe pollicitus es te & taciturum, dum ſeruiremus, & dicturum de me tum quum profutura eſſent, nunc illa non ego quidem dici tantopere deſiderabo, quàm ſentiri à teipſo. neque enim omnium iudicio malim me à te commendari, quàm ipſe tuo iudicio dignè, ac mereor, commendatus eſſe: vt hæc nouiſſima noſtra facta non ſubita, nec inconuenientia, ſed ſimilia illis cogitationibus, quarum tu teſtis es, fuiſſe iudices, méque ad optimam ſpem patriæ non minimum tibiipſi producendũ putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi propinquíque digni quidẽ te, & meritò tibi cariſſimi: eſſe etiam debent in repub. proximè hos cari, qui ſtudiorum tuorum ſunt æmuli: quorum eſſe cupio tibi copiam: ſed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minùs tibi vacet me excipere, & ad omnia quæ velis & probes, producere. animum tibi noſtrum fortaſſe probauimus: ingenium certè diutina ſeruitus qualecunque eſt, minus tamen, quàm erat, paſſa eſt videri. Nos ex ora maritima Aſiæ prouinciæ, & ex inſulis quas potuimus naues deduximus. delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamẽ ſatis celeriter habuimus. ſequuti ſumus claſſem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque vnquã non decedendo, nouiſſimè Corycum ſe contulit, & clauſo portu ſe tenere cœpit. nos, illa relicta, quòd & in caſtra peruenire ſatius eſſe putabamus, & ſequebatur claſſis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber comparârat, cui Turulius quæſtor præerat, Cyprum petiuimus. ibi, quæ cognouimus, ſcribere ad vos quamcelerrimè voluimus. Dolabellam vt Tarſenſes peſſimi ſocii, ita Laodiceni multo amentiores vltrò acceſſierunt. ex quibus vtriſque ciuitatibus, Græcorum militum numero ſpeciem exercitus effecit. caſtra habet ante oppidum Laodi-

Laodiceam poſita,& partẽ muri demolitus eſt, & caſtra oppido coniunxit.Caſſius noſter cum decem legionibus,&cohortibus viginti auxiliariis & quatuor millibus equitum, à millibus paſſuum viginti , caſtra habet poſita Παλτοῖ: & exiſtimat ſe ſine prælio poſſe vincere.Nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam eſt. niſi quid nauibus Laodicenorum ſupportarit, citò fame pereat, neceſſe eſt:ne ſupportare poſſit,& Caſſii claſſis bene magna,cui præeſt Sextilius Rufus,& tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patiſcus,facilè prçſtabunt.Volo igitur vos bene ſperare & remp.vt nos iſtic expediiſtis,ita pro noſtra parte celeriter nobis expediri poſſe, confidere. Vale. Data idib.Iun. Cypro, Acromaniacride.

ARG. *Exponit res à ſe geſtas: Rhodios accuſat: procurationem Aſiæ petit: merita ſua in remp.commemorat.*

Lentulus s. d. Ciceroni ſuo. 14

QVVM Brutum noſtrum conueniſſem , eúmq; tardius in Aſiam venturum animaduerterem,in Aſiam redii,vt reliquias mei laboris colligerem, & pecuniã quamprimùm Romã mitterem.Interim cognoui in Lycia eſſe claſſem Dolabellæ,amplius quàm centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi poſſet.idque Dolabellam ea mente cõparaſſe,vt, ſi Syriæ ſpes eũ fruſtrata eſſet, cõſcenderet in naues,& Italiam peteret, ſéque cum Antoniis & reliquis latronibus coniungeret.Cuius rei tanto in timore fui,vt, omnib: rebus relictis, cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus ſim. quæ res, ſi à Rhodiis non eſſem interpellatus, fortaſſe tota ſublata eſſet: tamen magna ex parte profligata eſt. quandoquidem claſſis diſſipata eſt: aduentus noſtri timore milites ducéſque effugerunt: onerariæ omnes ad vnam à nobis ſunt exceptæ.certè,quod maximè timui, videor eſſe conſequutus, vt non poſſit claſſe Dolabella in Italiam peruenire, nec, ſociis ſuis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempub. quàm valdè deſperauerint,ex literis,quas publicè miſi,cognoſces.& quidem multò parcius ſcripſi, quàm re vera furere eos inueni. quòd verò aliquid de his ſcripſi, mirari noli: mira eſt eorũ

amentia. Nec me meæ vllæ priuatim iniuriæ mouerunt vnquam: malus animus eorum in noſtra ſalute, cupiditas partium aliarum, perſeuerantia in contemtione optimi cuiuſq; ferenda mihi non fuit. nec tamen omnes perditos eſſe puto. ſed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui cæteros viros clariſſimos non receperunt, iidem, tanquam aliquo fato, & nūc aut magiſtratum gerunt, aut eos qui ſunt in magiſtratu, in ſua habēt poteſtate. Itaque eadem ſuperbia in prauitate vtuntur. quorū improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non ſolùm vtile eſt reipub. noſtræ, ſed etiam neceſſarium. De noſtra dignitate velim tibi vt ſemper curæ ſit, &, quocunque tempore occaſionem habueris, & in ſenatu, & in cæteris rebus laudi noſtræ ſuffragere. Quoniam conſulibus decreta eſt Aſia, & permiſſum eſt iis vt, dum ipſi venirent, darent negotium, qui Aſiam obtineant: rogo te, petas ab iis vt hanc dignitatem potiſſimum nobis tribuant, & mihi dent negotium vt Aſiam obtineam, dum ipſorùm alteruter venit. nam, quòd huc properent in magiſtratu venire, aut exercitū mittere, cauſam non habent. Dolabella enim in Syriâ eſt, &, vt tu diuina tua mēte perſpexiſti & prædicaſti, dū iſti veniēt, Caſſius eum opprimet. excluſus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confiſus vrbe, Laodiceam, quæ eſt in Syria ad mare, ſe contulit. Ibi ſpero celeriter eum pœnas daturum. nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitū Caſſii ſuſtinere. ſpero etiam cōfectùm eſſe iam & oppreſſum. quare non puto Panſam & Hirtium in conſulatu properaturos in prouincias exire, ſed Romæ acturos conſulatum. Itaque, ſi ab his petieris vt interea nobis procurationem Aſiæ dent, ſpero te poſſe impetrare. præterea mihi promiſerunt Panſa & Hirtius coram & abſenti mihi ſcripſerunt, Verrióq; noſtro Panſa affirmauit, ſe daturum operam ne in ſuo conſulatu mihi ſuccedatur. Ego porro non mediusfidius cupiditatē prouinciæ produci longius ſpatium mihi volo. nam mihi fuit iſta prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quæ ego ne fruſtra ſubierim, néve priùs quàm reliquias meæ diligentiæ conſequat, decedere cogar, valde laboro. nam, ſi potuiſſem, quam exegeram, pecuniam vniuerſam mittere, poſtu-

poſtularem vt mihi ſuccederetur. nunc, quod Caſſio dedi, quod Trebonii morte amiſimus, quod etiam credulitate Dolabellæ, aut perfidia eorum qui mihi fidem reique pub. non præſtiterunt, id conſequi & reficere volo. quod aliter non poteſt fieri, niſi ſpatium habuero. id vt per te cōſequar, velim, vt ſolet, tibi curæ ſit. Ego me de republ. ita puto eſſe meritum, vt non prouinciæ iſtius beneficium expectare debeam, ſed tantum, quantum Caſſius & Bruti, non ſolùm illius facti periculiq; ſocietate, ſed etiam huius temporis ſtudio & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempubl. traduxi, Caſſióque tradidi. primus delectus habui pro ſalute omnium contra coniurationem ſceleratiſſimam: ſolus Caſſio & reipub. Syriam, exercitúſque, qui ibi erant, coniunxi. nam, niſi ego tantam pecuniam tantáque præſidia, & tam celeriter Caſſio dediſſem, ne auſus quidem eſſet ire in Syriam, & nunc non minora pericula reip. à Dolabella inſtarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & ſodalis & familiariſſimus Dolabellæ eram, coniunctiſſimus ſanguine Antoniis: prouinciam quoq; illorum beneficio habebam: ſed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hęc etſi adhuc nō magnopere mihi tuliſſe fructum animaduerto: tamen non deſpero, nec defatigabor permanere non ſolum in ſtudio libertatis, ſed etiam in labore & periculis. attamen, ſi etiam aliqua gloria iuſta & merita prouocabimur, ſenatus & optimi cuiuſque officiis, maiore cum autoritate apud cæteros erimus, & eo plus prodeſſe reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum quum veni, videre non potui. ideo quòd iam in hiberna cum equitibus erat profectus: ſed mediusfidius, ea eſſe eum opinione, & tua, & ipſius, & in primis mea cauſa gaudeo. fratris enim loco mihi eſt, qui ex te natus téque dignus eſt. Vale. Data IV. Cal. Iun. Pergæ.

Arg. *Hîc quoq; res à ſe geſtas exponit: inuehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.*

Lentulus P. F. proquæs. propræ. s. d. cos. præt. trib. pl. ſenatui, populo plebíque Romanæ.

Si valetis, liberíque veſtri valent, bene eſt: ego quoque valeo. Scelere Dolabellæ oppreſſa Aſia. in proximam prouinciam Macedoniam, præſidiáque reip. quæ M. Brutus, vir clariſſimus, tenebat, me contuli, & id egi, vt per quos celerrimè poſſet, Aſia prouincia, vectigaliáque in veſtram poteſtatem redigerentur. Quod quum pertimuiſſet Dolabella, &, vaſtata prouincia, correptis vectigalibus, præcipuè ciuibus Ro. omnibus crudeliſſimè denudatis ac diuenditis, celeriùs Aſia exceſſiſſet, quàm eò præſidium adduci potuiſſet: diutius morari, aut expectare præſidium non neceſſe habui, & quamprimum ad meum officium reuertendum mihi eſſe exiſtimaui: vt & reliqua vectigalia exigerem, &, quam depoſui, pecuniam colligerem, quicquid ex ea correptũ eſſet, aut quorum id culpa accidiſſet, cognoſcerẽ quamprimùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim, quum per inſulas in Aſiam nauiganti mihi nuntiatum eſſet, claſſem Dolabellæ in Lycia eſſe, Rhodióſque naues complures inſtructas & paratas in aqua habere: cum iis nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiſchus proquæſ. homo mihi cùm familiaritate, tum etiam ſenſibus in rep. coniunctiſſimus, Rhodum reuerti, confiſus auctoritate veſtra, ſenatúſque conſulto, quo hoſtem Dolabellam iudicaretis, fœdere quoq;, quod cũ iis M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. renouatum erat, quo iurauerant Rhodii, eoſdem hoſtes ſe habituros, quos ſenatus populúſque R. Quæ res nos vehementer fefellit. tantum enim abfuit vt illorum præſidio noſtrã firmaremus claſſem, vt etiam à Rhodiis vrbe, portu, ſtatione, quæ extra vrbem eſt, commeatu, aqua denique, prohiberentur noſtri milites, nos vix ipſi ſinguli cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem diminutionémque maieſtatis non ſolum iuris noſtri, ſed etiam imperii, populíq; R. iccirco tulimus, quòd, interceptis literis, cognoramus Dolabellã, ſi deſperaſſet de Syria, Ægyptóq;, quod neceſſe erat fieri, in naues cum omnibus ſuis latronibus atque omni pecunia conſcendere eſſe paratũ, Italiámq; petere, iccirco etiã naues onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarũ, contractas in Lycia à claſſe eius obſideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam noſtra omnia prius experiri malui. Itaque ad illo-

rum

rum voluntatem introductus in vrbem, & in ſenatum eorũ, quamdiligentiſſimè potui, cauſam reipubl. egi, periculúmque omne quod inſtaret, ſi ille latro cum omnibus ſuis naues conſcendiſſet, expoſui. Rhodios autem tanta in prauitate animaduerti, vt omnes firmiores putarent, quàm bonos, vt hanc concordiam & conſpirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propenſè non crederent eſſe factam, vt patientem ſenatus & optimi cuiuſque manere etiam nunc confiderent, nec potuiſſe audere quenquam Dolabellam hoſtem iudicare: vt denique omnia quæ improbi fingebant, magis vera exiſtimarent, quàm quæ verè facta erant, & à nobis docebantur. Qua mente etiam ante noſtrum aduentum, poſt Trebonii indigniſſimam cædem, cæteráque tot támque nefaria facinora, binæ profectæ erãt ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipſorum, prohibentibus iis, qui tum magiſtratus gerebant. Hæc ſiue timore, vt dictitant, de agris, quos in continenti habent, ſiue furore, ſiue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia viros clariſſimos affecerant, & nunc maximos magiſtratus gerentes: nullo exemplo, neque veſtra ex parte, neque noſtro præſentium, neque imminenti Italiæ vrbique noſtræ periculo, ſi ille parricida cum ſuis latronibus, nauibus, ex Aſia, Syriáque expulſus, Italiam petiiſſet, mederi, quum facilè poſſent, voluerunt. Nõnullis etiam ipſi magiſtratus veniebant in ſuſpicionem, detinuiſſe nos & domoratos eſſe, dum claſſis Dolabellæ certior fieret de aduẽtu noſtro. quam ſuſpicionem conſequutæ res aliquot auxerunt, maximéque quòd ſubito ex Lycia Sext. Marius & C. Titius, legati Dolabellæ, à claſſe diſceſſerunt, nauíque longa profugerunt, onerariis relictis, in quib. colligendis non minimum temporis laboríſque conſumſerunt. Itaque, quum Rhodo cum iis, quas habueramus, nauibus in Lyciam veniſſemus, naues onerarias recepimus, dominíſque reſtituimus: iidémque, quod maxime verebamur, ne poſſet Dolabella cum ſuis latronibus in Italiã venire, timere deſiimus: claſſem fugientem perſequuti ſumus vſque ad Sydam, quæ extrema regio eſt prouinciæ meæ, ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugiſſe. reliquas Syriam, Cyprúmque petiiſſe. quibus diſiectis, quum ſcirem

C.Caſſii,ſingularis ciuis,& ducis,claſſem maximā fore præſto in Syria,ad meum officium reuerti: dabóque operam, vt meum ſtudium ,& diligentiam vobis P.C. & reip. præſtem, pecuniámque, quàm maximam potero,& quàm celerrimè, cogam,omnibúſque cum rationibus ad vos mittam.ſi percurrero prouinciam & cognouero, qui nobis, & reip. fidem præſtiterunt in conſeruanda pecunia à me depoſita, quíque ſcelere,vltro deferentes pecuniam publicam, hoc munere ſocietatem facinorum cum Dolabella inierunt: faciam vos certiores.de quibus,ſi vobis videbitur,ſi,vt meriti ſunt, grauiter conſtitueritis, nóſque veſtra autoritate firmaueritis: faciliùs & reliqua exigere vectigalia, & exacta ſeruare poterimus. interea, quo commodius vectigalia tueri, prouinciámque ab iniuria defendere poſſim , præſidium neceſſarium,voluntariúmque comparaui. His literis ſcriptis,milites circiter xxx. quos Dolabella ex Aſia conſcripſerat, è Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. hi nuntiauerunt, Dolabellam Antiochiam,quæ in Syria eſt,veniſſe,non receptum: conatum eſſe aliquoties vi introire, repulſum ſemper eſſe cum magno ſuo detrimento: itaque centum circiter amiſſis, ægríſq; compluribus relictis, noctu Antiochia profugiſſe Laodiceā verſus: ea nocte omnes ferè Aſiaticos milites ab eo diſceſſiſſe: ex his ad octingentos Antiochiā rediiſſe, & ſe iis tradidiſſe,qui à Caſſio relicti,vrbi illi præerant:cęteros per Amanum in Ciliciam deſcendiſſe: quo ex numero ſe quoque eſſe dicebant; Caſſium autem cum ſuis omnibus copiis,nuntiatum eſſe,quatridui iter à Laodicea abfuiſſe,tū, quum Dolabella eò tenderet. Quamobrem opinione celerius,confido,ſceleratiſſimum latronem pœnas daturum.iv. non. Iun. Pergæ.

ARG. *Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: verſus, in malum ciuem à ſe conſcriptos, mittit: petit, vt includatur in Ciceronis ſcripta de Cæſaris interitu.*

C. Trebonius s d. Ciceroni. 16

SI vales,bene eſt. Athenas veni ad XI. Calend. Iun. atque ibi,quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditū optimis ſtudiis, ſummáque modeſtiæ fama, qua ex re quantam volupta-

voluptatem ceperim, ſcire potes, etiam me tacente. non enim neſcis, quanti te faciam, & quàm pro noſtro veterrimo, veriſſimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro, (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſeiunctum) aut amabilius omnibus iis qui Athenis ſunt, eſt, aut ſtudioſius earum artium, quas tu maximè amas, hoc eſt optimarum. Itaque tibi, quod verè facere poſſum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis quòd eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcunq; eſſet, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. qui quum mihi in ſermone iniecisſet, ſe velle Aſiam viſere, non modò inuitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, vt id potiſſimum, nobis obtinentibus prouinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officium præſtaturos, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, vt Cratippus vnà cum eo ſit, ne putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, vt video, & ingreſſum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò in dies longiùs, diſcendo, exercendóque ſe, procedat. Vos quid ageretis in republica, quum has literas dabam, non ſciebam. audiebam quædam turbulenta: quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, vt aliquando otioſa libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen, nactus in nauigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnaui tibi munuſculum ex inſtituto meo & dictum, cum magno noſtro honore à te dictum, concluſi, & tibi infra ſubſcripſi. in quibus verſiculis ſi tibi quibuſdam verbis ἀθυῤῥημονέστερος videbor: turpitudo perſonę eius, in quam liberius inuehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiã iracundiæ noſtræ, quæ iuſta eſt in eiuſmodi & homines, & ciues. Deinde, quî magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? quum, etiam ſi odio par fuerit in eos, quos læſit, tamen certè nõ magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborũ incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimũ ad tuos ſermones. Namque illud nõ dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimã partẽ & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meoſq; tibi commendatos habe. D. VIII. cal. Iun. Athenis.

Arg. Varia ſcribit, de rumoribus è Syria allatis, de vrbis otio, de oratore à ſe ſcripto, de ſuo ſtudio in Cornificium. is autem Syriam regebat, vt infra patet.

Cicero s.d. Q. Cornificio collegæ. 17

Grata mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti literis: quam vt conſerues, non quò de tua conſtantia dubitē, ſed quia mos eſt ita rogādi, rogo. Ex Syria nobis tumultuſiora quædam nuntiata ſunt: quæ, quia tibi ſunt propiora, quàm nobis, tua me cauſa magis mouēt, quā mea. Romæ ſummū otium eſt, ſed ita, vt malis ſalubre aliquod, & honeſtum negotium: quod ſpero fore, quia video id curę eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandā, & licentiam nactum, ſcribere audacius, & cætera quidem fortaſſe, quæ etiā tu concederes: ſed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à iudicio noſtro, ſic ſcilicet, vt doctum hominem à non indocto, pauſum diffidere. huic tu libro maximè velim ex animo, ſi minus, gratiæ cauſa ſuffragere. Dicam tuis, vt eum, ſi velint, deſcribant, ad téq; mittant. Puto enim, etiāſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid à me profectū ſit, iocundū tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatémque commendas: facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me quum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere, tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudiis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

Arg. Purgat ſe de infrequentia literarum: prudentiam Cornificii grauitatemq; laudat: præſentem reip. ſtatum accuſat, cum Cæſaris excuſatione.

Cicero s.d. Cornificio collegæ. 18

Qvod extremum fuit in epiſtola, quam à te proximè accepi, ad id primū reſpōdebo. animaduerti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquā. Epiſtolas requiris meas: ego autem nunquam, quum mihi denuntiatum eſſet à tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temerè, nec antè, quàm

ſciſſes,

ſciſſes, quò iſte, neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet, quicquam certi conſtituturũ: id ego & ſperaram prudentia tua fretus, & vt confiderem, fecerunt tuæ grauiſſimæ literæ. Idq; vt facias quamſæpiſſimè, vt, & quid tu agas, & quid agatur, ſcire poſſim, & etiam quid acturus ſis, valde te rogo. Etſi periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me cõſolabar, quòd & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impẽdentibus magnis negotiis diſcedere, vtrunq; contra accidit. iſtic enim bellũ eſt exortũ, hic pax conſequuta: ſed eiuſmodi pax, in qua ſi adeſſes, multa te non delectarent, ea tamen quæ ne ipſum Cæſarem quidẽ delectent. BELLORVM enim ciuilium ii ſemper exitus ſunt, vt non ea ſolùm fiant, quæ velit victor, ſed etiam vt iis mos gerendus ſit, quibus adiutorib. parta ſit victoria. Equidem ſic iam obdurui, vt ludis Cæſaris noſtri æquiſſimo animo viderim T. Plancũ, audirem Laberii, & Publii poemata. Nihil tam deeſſe ſcito, quàm quicum hæc familiariter, doctéq; rideam. is tu eris, ſi quamprimum veneris. Quod vt facias, non mea ſolùm, ſed etiam tua intereſſe arbitror. Vale.

ARG. *Gratulatur de Syriæ adminiſtratione, eamq́ optat à bello vacuam: quòd ſi bellum ſit, conſulit quid agendum ſit.*

Cicero S.D. Cornificio. 19

LIBENTISSIME legi tuas literas: in quibus iocundiſſimum mihi fuit, quòd cognoui meas tibi redditas eſſe. nõ enim dubitabam, quin eas libenter lecturus eſſes: verebar, vt redderentur. Bellum, qđ eſt in Syria, Syriámq; prouinciã tibi tributam eſſe à Cæſare, ex tuis literis cognoui. eandem rem tibi volo bene, & feliciter euenire. Quod ita fore cõfido, fretus & induſtria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſanè me commouit. Quantũ copiarũ haberes, quum ipſe coniectura cõſequi poterã, tum ex tuis literis cognoui. Itaq; opto, ne ſe illa gens moueat, hoc tempore, dũ ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd ſi pares copias ad confligendũ non habebis, nõ te fugiet vti conſilio M. Bibuli, qui ſe oppido munitiſſimo, & copioſiſſimo tã diu tenuit, quàm diu in prouincia Parthi fuerũt. Sed hæc melius ex re, & ex tempore cõſtitues. Mihi quidẽ vſq; curæ erit, quid agas, dum, quid egeris ſciero. Literas ad te nunquam ha-

bui cui darem, quin dederim. A te, vt idem facias, peto, in primiſque, vt ita ad tuos ſcribas, vt me tuum ſentiant eſſe. Vale.

ARG. *Iocatur, quia Cornificius Sinueſſanæ villæ hoſpitio vti noluerat: & crebras ab eo literas petit.*

Cicero s. d. Cornificio collegæ. 20

GRATAE mihi tuæ literæ, niſi quod Sinueſſanum diuerſoriolum contemſiſti. Quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano, & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies méq; amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere facilius poſſum, quàm prouocare. Quòd ſi, vt es, ceſſabis laceſſam: nec tua ignauia etiam inertiam afferet. Plura otioſus hæc, quum eſſem in ſenatu, exaraui. Vale.

ARG. *Commendat Anicium, eiusq; negotia, & dignitatẽ.*

Cicero s. d. Cornificio. 21

C. ANICIVS, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorũ cauſa legatus eſt in Africam legatione libera: eum, velim, rebus omnibus adiuues operamq; des, vt quam commodiſſime ſua negotia conficiat. In primiſq;, quod ei cariſſimum eſt, dignitatẽ eius tibi commendo, ídq; à te peto, quod ipſe in prouincia facere ſum ſolitus nõ rogatus, vt omnibus ſenatoribus lictores darẽ: quod idem acceperam, & cognouerã, à ſummis viris factitatũ. hoc igitur mi Cornifici facies: cæteriſq; rebus omnib. eius dignitati reíq;, ſi me amas, conſules, id erit mihi gratiſſimum. Da operam vt valeas.

ARG. *Narrat de ſtatu reip. poſt Cæſaris mortem: hortaturq; Cornificium, vt prouinciam retineat in poteſtate reip.*

Cicero s. d. Cornificio. 22

NOS hic cum homine gladiatore omnium nequiſſimo, collega noſtro, Antonio bellum gerimus, ſed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè; nam ſentiet, quos laceſſerit. Ego autẽ acta ad te omnia arbitror perſcribi ab aliis: à me futura debes cognoſcere; quorũ quidẽ non eſt difficilis coniectura. Oppreſſa o-

mnia ſunt: nec habent ducẽ boni: noſtriq; τυραννοκτόνοι longè gentium abſunt. Panſa & ſentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noſter tardius cõualeſcit. Quid futurũ ſit planè neſcio. Spes tamẽ vna eſt, aliquãdo populũ R. maiorũ ſimilem fore. Ego certè reip. non deero: &, quicquid acciderit, à quo mea culpa abſit, animo forti ferã. Illud profectò, quoad potero, tuã famã, & dignitatẽ tuebor. Ad XIII. cal. Ian. ſenatus frequens mihi eſt aſſenſus, tum de cæteris rebus magnis, & neceſſariis, tũ de prouinciis ab iis, qui obtinerẽt, retinendis, neq; cuiquam tradendis, niſi qui ex S. C. ſucceſſiſſet. hoc ego quum reip. cauſa cenſui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris noſtri cauſa rogo, reip. cauſa hortor, vt ne cui quicquam iuris in tua prouincia eſſe patiare, atq; vt omnia referas ad dignitatem, qua nihil poteſt eſſe præſtantius. Verè tecum agam, vt neceſſitudo noſtra poſtulat: in Sempronio, ſi meis literis obtẽperaſſes, maximam ab omnibus laudem adeptus eſſes. Sed illud & præteriit, & leuius eſt. hæc magna res eſt. Fac vt prouinciam retineas in poteſtate reip. Plura ſcripſiſſem, niſi tui feſtinarent: itaq; Cherippo noſtro me velim excuſes. Vale.

ARG. *Primùm reſpondet ad ea, quæ de prouincia Cornificii a Stratorio cognouerat: deinde quaſi formam reip. mittit: & philoſophiam laudat.*

Cicero S. D. Cornificio. 23

OMNEM conditionem imperii tui, ſtatúmq; prouinciæ mihi demõſtrauit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus. Sed quò tua maior dignitas, eò, quæ tibi acciderũt, minus ferenda. Neq; enim, quæ tu propter magnitudinẽ & animi, & ingenii moderatè fers, à te non vlciſcenda ſunt, etiam ſi non ſint dolenda. Sed hæc poſterius. Rerum vrbanarũ acta tibi mitti certo ſcio. quòd ni ita putarẽ, ipſe perſcriberem, in primíſq; Cæſaris Octauiani conatũ: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, vt in pecuniã adoleſcentis impetũ faceret. Prudentes autẽ, & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna ſpes eſt in eo. nihil eſt, quod non exiſtimetur laudis, & gloriæ cauſa facturus. Antonius autem, noſter familiaris, tanto ſe odio eſſe in-

telligit,vt, quum interfectores ſuos domi comprehenderit, rem proferre nō audeat. Ad VII. id. Oct. Brundiſium venerat, profectus obuiam legionibus Macedonicis quatuor: quas ſibi conciliare pecunia cogitabat, easq; ad vrbem adducere, & in ceruicibus noſtris collocare. Habes formam reip. ſi in caſtris poteſt eſſe reſp. in qua tuam vicem ſæpe doleo, quòd nullam partē per ætatem ſanæ & ſaluę reip. guſtare potuiſti. Atq; antehac quidem ſperare ſaltem licebat, nunc etiā illud ereptū eſt. Quæ enim ſpes eſt, quum in cōcione dicere auſus ſit Antonius, Canutium apud eos locū ſibi quærere, quibus, ſe ſaluo, locus in ciuitate eſſe non poſſet? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere poſſunt, ſic fero, vt magnam habeam philoſophiæ gratiam, quę me non modò à ſolicitudine abducit, ſed etiā contra omnes fortunæ impetus armat. tibíque idem cenſeo faciundum, nec, à quo culpa abſit, quicquam in malis numerandū. Sed hæc tu melius. Stratorium noſtrum cum ſemper probaſſem, tum maximè in tuis rebus ſummam eius fidem, diligentiam, prudentiamque cognoui. Da operam, vt valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARG. *Hortatur Cornificium, vt omni cura in rempubl. incumbat. ſcribit de legatis ad Antonium à ſenatu miſſis. Pinarium commendat.*

Cicero s. d. Cornificio. 24

Ego nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, ſed ne ornādi quidē. ſed mea ſtudia erga te, & officia malo tibi ex tuorū literis, quā ex meis, eſſe nota. Te tamē hortor, vt omni cura in remp. incūbas, hoc eſt animi, hoc eſt ingenii tui, hoc eius ſpei, quā habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliàs ad te plurib. quū enim hæc ſcribebā, in expectatione erant omnia. nondū legati redierant, quos ſenatus non ad pacē deprecandā, ſed ad bellum denuntiandū miſerat, niſi legatorum nuntio paruiſſet. Ego tamen, vt primùm occaſio data eſt, meo priſtino more remp. defendi: me principem Senatui, populóq; R. profeſſus ſum: nec, poſteaquam ſuſcepi cauſam libertatis, minimū tempus amiſi tuendæ ſalutis, libertatiſq; cōmunis. Sed hæc quoq; te ex aliis malo. T. Pinarium familiariſſimum meum,

tanto

tanto tibi ſtudio commendo, vt maiore non poſſim: cui quũ propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia cõmunia ſum amiciſſimus. Is procurat rationes, negotiaq; Dionyſii noſtri, quem & tu multùm amas, & ego omniũ plurimũ. Ea tibi ego non debeo cõmendare, ſed commendo tamen. Facies igitur, vt ex Pinarii, gratiſſimi hominis, literis tuum & erga illum, & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

ARG. *Scribit, ex literis Cornificii S. C. eſſe factum: hortatur vt reipub. cauſſam amplectatur: Lucceio ſe nulla re defuturum pollicetur.*

Cicero s. d. Cornificio. 23

LIBERALIBVS literas accepi tuas, quas mihi Cornificius altero viceſimo die, vt dicebat, reddidit. Eo die non fuit ſenatus, neq; poſtero. Quinquatribus, frequenti ſenatu, cauſam tuam egi, nõ inuita Minerua. Etenim eo ipſo die ſenatus decreuit, vt Minerua noſtra, cuſtos vrbis, quã turba deiecerat, reſtitueretur. Panſa tuas literas recitauit. Magna ſenatus approbatio cõſequuta eſt cũ ſummo gaudio, & offenſione Minotauri, id eſt Clauiſii & Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Poſtulabatur vt etiã illi notarentur: ſed Panſa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primũ in ſpẽ libertatis ingreſſus ſum, &, cunctantib. cæteris, ad XIII. cal. Ian. fundamenta reip. ieci, eo ipſo die prouidi multum, atq; habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim eſt aſſenſus ſenatus de obtinendis prouinciis. nec verò poſtea deſtiti labefactare eum, qui ſumma cum tua iniuria, contumeliaq; reip. prouinciam abſens obtinebat. Itaq; crebras, vel potius quotidianas cõpellationes meas non tulit, ſeq; in vrbem recepit inuitus, neque ſolùm ſpe, ſed certa re iam, & poſſeſſione deturbatus eſt. Meo iuſtiſſimo, honeſtiſſimoq; conuitio te tuam dignitatẽ ſumma tua virtute tenuiſſe, prouinciæq; honoribus ampliſſimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excuſationẽ: fuit enim illud quoddã Græcũ tempus ſeruitutis. Ego tuorũ conſiliorũ autor, dignitatiſq; fautor, iratus temporibus, in Græciam deſperata libertate, rapiebar, quum me Eteſiæ, quaſi boni ciues, relinquentem remp. proſequi noluerunt: Auſterq; aduerſus maximo flatu

me ad tribules tuos Rhegium retulit: atque inde ventis, remiſq; in patriam omni feſtinatione properaui, poſtridieq; in ſumma reliquorũ ſeruitute liber vnus fui: ſic ſum in Antonium inuectus, vt ille non ferret, omnemq; ſuum vinolentũ furorem in me vnum effunderet, méq; quum elicere vellet ad cædis cauſam, tum tentaret inſidiis: quem ego ructantẽ, & nauſeantẽ cõieci in Cæſaris Octauiani plagas. Puer enim egregius præſidiũ ſibi primũ, & nobis, deinde ſummæ reip. comparauit: qui niſi fuiſſet, Antonii reditus à Brundiſio peſtis patriæ fuiſſet. Quæ deinceps acta ſint, ſcire te arbitror. ſed redeamus ad illud, vnde diuertimus. Accipio excuſationem tuã de Sempronio. neq; enim ſtatuti quid in tanta perturbatione habere potuiſti. Nunc hic dies aliã vitam affert, alios mores poſtulat, vt ait Terentius. Quamobrẽ, mi Quinte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. vna nauis eſt iam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operã, vt rectam teneamus, vtinam proſpero curſu: ſed, quicunq; venti erũt, ars noſtra certè nõ aberit. Quid enim præſtare aliud virtus poteſt? Tu fac vt animo magno ſis, & excelſo, cogitéſq; omnem dignitatẽ tuam cum rep. coniunctam eſſe debere. P. Lucceium mihi meum cõmendas, quẽ quibuſcunq; reb. potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Panſam, collegas noſtros, homines in cõſulatu reip. ſalutares, alieno ſanè tempore amiſimus, rep. Antoniano quidẽ latrocinio liberata, ſed nondum omnino explicata: quam nos, ſi licebit, more noſtro tuebimur: quanquã admodũ ſumus iam defatigati: ſed NVLLA laſſitudo impedire officiũ, & fidem debet. Verum hæc hactenus. ab aliis te de me, quàm à meipſo, malo cognoſcere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibuſdam literis ad cœlum laudibus extuliſti, rumores duriores erãt. Id quale ſit omninóque quid iſtic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARG. *Heredes Turii commendat.*

Cicero s. D. Cornificio. 26

Q. TVRIVS, qui in Africa negotiatus eſt, vir bonus, & honeſtus, heredes fecit ſimiles ſui Cn. Saturninũ, Sex. Aufidiũ, C. Anneium, Q. Conſidium Gallum, L. Seruilium Poſtumũ, C. Rubel-

C. Rubellinum: Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere quàm commendatione. Tanta enim liberalitate ſe tua vſos prædicabant, vt iis plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebò tamen: ſcio enim quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Quare à te peto, vt ad eam liberalitatem, qua ſine meis literis vſus es, quammaximus his literis cumulus accedat. Caput autem eſt meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: cæteriſque omnibus rebus habeas eos à me commendatiſſimos. Magnam ex eorum ſplendore, & obſeruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Aufidii equitis R. Africana negotia commendat.*

Cicero s. d. Cornificio. 27

SEX. Aufidius & obſeruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & ſplendore, equiti Romano nemini cedit. Eſt autem ita temperatis, moderatiſque moribus, vt ſumma ſeueritas ſumma cum humanitate iungatur. Cuius tibi negotia, quæ ſunt in Africa, ita commendo, vt maiore ſtudio, magiſve ex animo commendare non poſſim. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, vt is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuiſſe. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

ARG. *Cornificii factum non probat, quia non animaduerterat in quoſdam Lilybæo minantes. ſtudium in rempu. laudat. de omittenda gratiarum actione aſſentitur. addit de pecunia, & de repub.*

Cicero s. d. Cornificio. 28

ASSENTIOR tibi, eos, quos ſcribis Lilybæo minari, iſtic pœnas dare debuiſſe: ſed metuiſti, vt ais, ne nimis liber in vlciſcendo viderere. Metuiſti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quòd ſocietatẽ reipub. conſeruandæ, tibi mecum à patre acceptam, renouas, gratum eſt: quæ ſocietas inter nos ſemper, mi Cornifici,

manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus ſæpius pro dignitate tua appellaretur, ſi abſentibus conſulibus vnquam, niſi ad rem nouam, cogeretur. Itaque nec de H-S. XX. nec de H S. DCC. quicquam agi nunc per ſenatum poteſt. Tibi autem ex S.C. imperandum, mutuúmque ſumendum cenſeo. In repub. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoſcere, qui ad te acta debent perſcribere. Ego ſum ſpe bona, conſilio, cura, labore non deſum: omnibus inimicis reip. eſſe me acerrimum hoſtem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur eſſe: & fuiſſet facillimo, ſi culpa à quibuſdam abfuiſſet. Vale.

ARG. *Commendat ſtudioſè L. AElii Lamiæ negotia, eúmque ſuſpectum Cornificio, quaſi affuiſſet cuidam S.C. contra dignitatem eius, excuſat.*

Cicero S. D. Cornificio. 29

NON modò tibi, cui omnia noſtra notiſſima ſunt, ſed neminem in populo Rom. arbitror eſſe, cui ſit ignota ea familiaritas quæ mihi cum L. Lamia eſt. Etenim magno theatro ſpectata eſt tum, quum eſt ab A. Gabinio cos. relegatus, quòd liberè, & fortiter ſalutem meam defendiſſet. Nec ex eo amor inter nos natus eſt: ſed quòd erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. Ad hæc officia, vel merita potius iocundiſſima conſuetudo accedit, vt nullo prorſus plus homine delecter. Non puto te iam expectare, quibus eum tibi verbis commendē. cauſam enim tanti amoris intelligis. quæ verba deſideret, iis me omnibus vſum putato. Tantùm velim exiſtimes, ſi negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam quibuſcunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm ſi ea tua liberalitas pertinuiſſet ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin ſine mea commendatione, quod tuum eſt iudicium de hominibus, ipſius Lamiæ cauſa ſtudioſè omnia facturus ſis: quanquam erat nobis dictum, te exiſtimare, alicui S.C. quod contra dignitatem tuam fieret, ſcribendo Lamiam affuiſſe: qui omnino conſulibus illis nunquam affuit ſcribendo. deinde omnia tum falſa S.C. deferebantur.

Niſi

Niſi fortè etiam illi Semproniano S.C. me cenſes affuiſſe, qui ne Romæ quidem tum fui, vt de eo ad te ſcripſi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, vt omnia Lamiæ negotia, mea putes eſſe: curéſque, vt intelligat hanc commendationem maximo ſibi vſui fuiſſe. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura vt valeas.

ARG. *Officium literarum requirenti Cornificio ſe purgat. ſcribit de bello Antoniano renouato, de ſuo ſtudio in amicitia colenda, aliíſque de rebus.*

Cicero S. D. Cornificio. 30

ITANE? præter litigatores, nemo ad te meas literas? multæ iſtæ quidem. tu enim perfeciſti, vt nemo ſine literis meis tibi ſe commendatum putaret. Sed quis vnquam tuorum mihi dixit eſſe, cui darem, quin dederim? aut quid mihi iocundius, quàm, quum coràm tecum loqui non poſſim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere literas? illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis me impediri occupationibus, vt ad ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epiſtolis, ſed voluminibus laceſſerem, quibus quidem me à te prouocari oporteret. Quanuis enim occupatus ſis, otii tamen plus habes: aut, ſi ne tu quidem vacas, noli impudens eſſe, nec mihi moleſtiam exhibere, & à me literas crebriores, quum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam quum antea diſtinebar maximis occupationibus propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multò diſtineor vehementius. Vt enim grauius ægrotant ii, qui, quum leuati morbo viderentur, in eum deintegro inciderunt: ſic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac penè ſublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac vt perſuadeas, non eſſe me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, vt à te vinci poſſim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multò mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam ſuauem. Vultus mehercule tuos mihi expreſſit

omnes non ſolùm animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi ſuccenſuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. Requiſiui equidem proprias ad me vnum à te literas, ſed neque vehementer, & amanter. De ſumtu, quẽ te in rem militarem facere & feciſſe dicis, nihil ſanè poſſum tibi opitulari: propterea quòd & orbus ſenatus, conſulibus amiſſis, & incredibiles anguſtiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur vndique, vt optimè meritis militibus promiſſa ſoluantur: quod quidem fieri ſine tributo poſſe non arbitror. De Attio Dionyſio nihil puto eſſe, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio, nihil tibi concedo, quo ſtudioſior eius ſis, quàm ego ſum. Eſt enim nobis neceſſarius. Sed à magiſtris, quum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, ſeſe, quominus id facerent & compromiſſo, & iureiurando impediri. quare veniendum arbitror Lucceio. Quanquam, ſi meis literis obtemperauit, quum tu hæc leges, illum Romæ eſſe oportebit. Cæteris de rebus maximéque de pecunia, quum Panſæ mortem ignorares, ſcripſiſti quæ per nos ab eo conſequi te poſſe arbitrarere. Quæ te nõ fefelliſſent, ſi viueret. nam te diligebat. Poſt mortem autem eius quid fieri poſſet, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. illud nõ nimium probo, quòd ſcribis, quò illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademiſſe. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eóſque ex S. C. ſi non decedunt, cogendos, vt decedant, exiſtimo. Hæc fere ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi perſuadeas, non eſſe mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER TERTIVSDECIMVS,

AD MEMMIVM, & alios.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, vt Appianus tradit lib. 2. de bel. ciuil. condemnatus, Athenis exul habitabat. ab eo petit Cicero vt in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eiq; locum concedat, vbi Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, quum hæc ſcripſit.

Cicero s. d. Memmio. 1

ETSI non ſatis mihi conſtiterat, cum aliquâne animi mei moleſtia, an potius libenter te Athenis viſurus eſſem, quòd iniuria, quã accepiſti dolore me afficeret ſapientia tua, qua fers iniuriam, lætitia: tamen vidiſſe te mallem. Nam, quòd eſt moleſtiæ, non ſanè multò leuius eſt, quum te non video: quod eſſe potuit voluptatis, certè ſi vidiſſem te, plus fuiſſet. Itaq; non dubitabo dare operã, vt te videam, quum id ſatis commodè facere potero. interea quod per literas & agi tecum, &, vt arbitror, confici poteſt, agam. Nunc à te illud primùm rogabo, nequid inuitus mea cauſa facies, ſed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem intereſſe, ita mihi des, ſi tibi, vt id libenter facias, antè perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt, niſi quòd in philoſophia vehemẽter ab eo diſſentio. Sed & initio Romæ, quum te quoque & tuos omnes obſeruabat, me coluit in primis: & nuper

quum ea quæ voluit, de ſuis commodis & præmiis conſequutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum & amicorum ferè principem: & iam à Phædro, qui nobis, quum pueri eſſemus, antequam Philonem cognouimus, valde, vt philoſophus, poſtea tamen, vt vir bonus & ſuauis & officioſus, probabatur, traditus mihi commendatúſque eſt. Is igitur Patro quum ad me Romam literas miſiſſet, vti te ſibi placarem peterémque vt neſcio quid illud Epicuri parietinarum ſibi concederes: nihil ſcripſi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ conſilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, vt veni Athenas quum idem vt ad te ſcriberé, rogaſſet: ob eã cauſã impetrauit, quòd te abieciſſe illam ædificationem conſtabat inter omnes amicos tuos. Quod ſi ita eſt, & ſi iam planè tua nihil intereſt: velim, ſi qua offenſiuncula facta eſt animi tui, peruerſitate aliquorum: (noli enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam ſummam humanitatem, vel etiam honoris mei cauſa. Equidem, ſi, quid ipſe ſentiam, quæris, nec cur ille tantopere contendat video, nec cur tu repugnes: niſi tamen multò minis tibi concedi poteſt, quàm illi laborare ſine cauſa. Quanquam Patronis & orationem & cauſam tibi cognitam eſſe certò ſcio. honorem, officium, teſtamentorum ius, Epicuri autoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domicilium, veſtigia ſummorum hominum ſibi tuenda eſſe dicit. Totam hominis vitam, rationémque quã ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hanc eius contentionem volumus reprehendere. Sed mehercule, quando illi cæteríſque quos illa delectant, non valde inimici ſumus, neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis quàm improbitate peccat. Sed, ne plura, (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, vt alterum fratrem. nihil eſt illo mihi nec carius nec iocundius. Is, non quo ſit ex iſtis, (eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus: ſed valde diligit Patronem, valde Phædrum amauit) ſic à me hoc contendit, homo minimè ambitioſus, minimè in rogitando moleſtus, vt nihil vnquam magis. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc conſequi poſſim, ita etiam, ſi ædificaturus eſſes. Nunc verò, ſi audierit te ædificationem de-

poſuiſſe

poſuiſſe, neque tamen me à te impetraſſe, non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto à te, vt ſcribas ad tuos, poſſe tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi perſuadeas, vt hoc mea cauſa libenter facias, quàm vt facias. Sic tamen habeto, ſi feceris quod rogo, fore mihi gratiſſimum. Vale.

ARG. *Petit vt Euandro ſtatuario de ſacrarii habitatione accommodet.*

Cicero s. D. Memmio. 2

C. AVIANO Euandro, qui habitat in tuo ſacrario, & ipſo multum vtor, & patrono eius M. AEmilio familiariſſimé. Peto igitur à te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, vt ei de habitatione accommodes. Nam propter opera inſtituta multa multorũ, ſubitum eſt ei remigrare Cal. Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem, neque tamen dubito quin, ſi tua nihil, aut non multũ interſit, eo ſis animo, quo ego eſſem, ſi quid tu me rogares. mihi certè gratiſſimum feceris. Vale.

ARG. *Fuſium commendat, quem & ante præſens præſenti commendarat.*

Cicero s. D. Memmio. 3

A. FVSIVM, vnúm ex meis intimis, obſeruantiſſimum ſtudioſiſſimúmque noſtri, eruditum hominem, & ſumma humanitate, tuáq; amicitia digniſſimum, velim ita tractes, vt mihi coràm recepiſti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratiſſimum. Ipſum præterea, ſummo officio & ſumma obſeruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

ARG. *Volaterranos accuratè commendat.*

Cicero s. D. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, proprӕt. 4

Cvm municipibus Volaterranis mihi ſumma neceſſitudo eſt. Magno enim meo beneficio affecti, cumulatiſſimè mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in laboribus vnquam defuerunt. cum quibus ſi mihi nulla cauſa intercederet, tamen quòd te vehementiſſimè diligo, quódque me à te plurimi fieri ſentio, & monerem te & hortarer vt eorum fortunis conſuleres, præſertim quum propè præcipuam cauſam haberent ad ius obtinendum. Primùm, quòd Syllani temporis acerbitatem deorum immortalium benignitate ſubterfugerunt: deinde, quòd ſummo ſtudio populi Ro. à me in cõſulatu meo defenſi ſunt. Quum enim tribuni pl. legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaſſent, facilè ſenatui populóq; Rom. perſuaſi, vt eos ciues, quibus fortuna peperciſſet, ſaluos eſſe vellent. Hanc actionem meam C. Cæſar primo ſuo conſulatu in lege agraria comprobauit, agrúmque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium non ſit quin is, qui nouas neceſſitudines adiungat, vetera ſua beneficia conſeruari velit. Quamobrem eſt tuæ prudentiæ, aut ſequi eius autoritatem, cuius ſectam atque imperium ſumma cũ tua dignitate ſequutus es, aut certè illi integram omnem cauſam reſeruare. Illud verò dubitare non debes quin tam graue, tam firmum, tam honeſtum municipium tibi tuo ſummo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc quę ſcripta ſunt ſuprà, eò ſpectant, vt te horter & ſuadeam: reliqua ſunt, quæ pertinent ad rogandũ: vt non ſolùm tua cauſa tibi conſilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus ſit, me à te petere & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Volaterranos omnibus rebus integros incoluméſque eſſe volueris. Eorum ego domicilia, ſedes, rem, fortunas, quæ & à diis immortalibus, & à præſtantiſſimis in noſtra republ. ciuibus ſummo ſenatus, populíque Romani ſtudio conſeruatæ ſunt, tuæ fidei, iuſtitiæ, bonitatíque commendo. Si pro meis priſtinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, vt ita defendere poſſem Volaterranos, quemadmodum conſueui tueri meos: nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodeſſe poſſem, prætermitterem. Sed quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quàm valuerim ſemper apud omnes: pro noſtra ſum-

ſumma neceſſitudine, paríq; inter nos & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare, vt exiſtiment eum quaſi diuino conſilio iſti negotio præpoſitum eſſe, apud quem vnum nos, eorum perpetui defenſores, plurimum valere poſſemus. Vale.

Arg. *Rogat, ne Curtii ager diuidatur; idq; etiam rationibus conatur perſuadere.*

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcæ. legato, propræt. 5

Non moleſtè fero, eam neceſſitudinem, quæ mihi tecum eſt, notam eſſe quãplurimis. Neq; tamen ob eam cauſam, quòd tu optimè exiſtimare potes, te impedio, quominus ſuſceptum negotium pro tua fide, & diligẽtia ex voluntate Cæſaris, qui tibi rem magnam, difficilémq; commiſit, gerere poſſis. nam quum multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent: non committo, vt ambitione mea cõturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ętate familiariſſimè ſum vſus. eius & Syllani temporis iniuſtiſſima calamitate dolui: & cum iis qui ſimilem iniuriam acceperant, amiſſis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium cõcedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano poſſeſſionem, quum in eam, tanquam è naufragio, reliquias contuliſſet. Hoc autem tempore eum Cæſar in ſenatum legit: quẽ ordinem ille iſta poſſeſſione amiſſa, tueri vix poteſt. grauiſſimum autem eſt, quum ſuperior factus ſit ordine, inferiorẽ eſſe fortuna: miniméq; cõuenit, ex eo agro, qui Cæſaris iuſſu diuidatur, eum moueri, qui Cæſaris beneficio ſenator ſit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei ſcribere ne cauſa potius apud te valuiſſe videar, quàm gratia. Quamobrem te maiorẽ in modum rogo, vt C. Curtii rem meam putes eſſe: quicquid mea cauſa faceres, vt id, C. Curtii cauſa quum feceris, meum exiſtimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Arg. *Generatim omnes amicos Cuſpii commendat, nominatim* L. *Iulium, &* P. *Cornelium.*

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcæ. legato, propræt. 6

Si vales bene eſt : ego quidem valeo. Credo te memoria tenere me & coram P. Cuſpio tecum loquutũ eſſe, quum te proſequerer paludatum, & idem poſtea plurimis verbis tecum egiſſe, vt quoſcunq; tibi eius neceſſarios cõmendarem, haberes eos in numero meorũ neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me beneuolentia, perpetuaq; obſeruantia mihi liberaliſſimè atq; humaniſſimè recepiſti. Cuſpius homo in omnes ſuos officioſiſſimus, mirificè quoſdam homines ex iſta prouincia tuetur & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, quũ maximis ſocietatis negotiis præeſſet. Itaq; hoc eius officiũ, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia ſoleo, quantũ poſſum, adiuuare. qua re Cuſpianorũ omniũ commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendã putaui : reliquis epiſtolis, tantũ faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, & ſimul ſignificẽ de numero eſſe Cuſpii amicorũ. Sed hanc cõmendationem, quam his literis conſignare volui, ſcito eſſe omniũ grauiſſimã. Nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit à me, vt tibi quamdiligẽtiſſimè L. Iulium cõmendarem. Eius ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi vtar verbis iis, quibus, quũ diligentiſſimè quid agimus, vti ſolemus. Noua quædã poſtulat: & putat me eius generis artificiũ quoddã tenere. Ei ego pollicit⁹ ſum, me ex intima noſtra arte deprompturũ mirificũ genus commendationis. Id quãdo aſſequi non poſſum, tu re velim efficias, vt ille genere mearum literarũ incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & poteſtate tua proficiſci poterit, nõ modò re, ſed etiã verbis, vultu deniq; expreſſeris. quæ quantum in prouincia valeant, vellem expertus eſſes. Sed tamen ſuſpicor ipſum hominem quem tibi commẽdo, perdignum eſſe tua amicitia. Non ſolùm, quia mihi Cuſpius dicit, credo, tametſi id ſatis eſſe debebat, ſed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum literarũ vis quanta fuerit, propediem iudicabo, tibiq;, vt confido, gratias agã. Ego, quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè, diligenterque curabo. Cura vt valeas. P. Cornelius,

ſius, qui tibi has literas reddidit, eſt mihi à P. Cuſpio commendatus. Cuius cauſa quantopere cuperem, deberemque, profectò ex me facilè cognouiſti. Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuſpius quammaximas, quamprimùm, quamſæpiſſimè gratias agat.

ARG. *Petit à Cluuio, ne vectigal, Atellano municipio impoſitum, exigat, ſed integram cauſam Cæſari conſeruet.*

Cicero s. d. C. Cluuio. 7

QVVM in Galliam proficiſcens, pro noſtra neceſſitudine, tuaq; ſumma in me obſeruantia ad me domũ veniſſes, loquutus ſum tecũ de agro vectigali municipii Atellani, qui eſſet in Gallia, quantóq; opere eius municipii cauſa laborarẽ, tibi oſtẽdi. Poſt tuam autem profectionẽ, quũ & maxima res municipii honeſtiſſimi, mihiq; cõiunctiſſimi, & ſummũ meum officiũ ageretur: pro tuo animò in me ſingulari exiſtimaui me oportere ad te accuratius ſcribere. Etſi non ſum neſcius, & quæ temporũ ratio, & quæ tua poteſtas ſit: tibiq; negotium datũ eſſe à C. Cæſare, non iudiciũ, præclarè intelligo. Quare a te tantũ peto, quantũ & te facere poſſe, & libẽter mea cauſa facturum eſſe arbitror. Et primùm velim exiſtimes, quod res eſt, municipii fortunas omnes in iſto vectigali cõſiſtere, his autẽ temporibus hoc municipiũ, maximis oneribus preſſum, ſummis affectũ eſſe difficultatibus. Hoc etſi cõmune videtur eſſe cum multis: tamen mihi crede ſingulareis huic municipio calamitates accidiſſe: quas iccirco non cõmemoro, ne, de miſeris meorũ neceſſariorũ conquerens, homines quos nolo, videar offendere. Itaque niſi magnam ſpem haberẽ, C. Cæſari nos cauſam municipii probaturos, non erat cauſa, cur à te hoc tempore aliquid contẽderem. Sed quia confido, mihique perſuaſi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & voluntatis etiam erga ſe habiturum eſſe rationem: ideò à te non dubitaui contendere, vt hanc cauſam illi integram cõſeruares. Quod etſi nihilo minus à te peterem, ſi nihil audiuiſſem te tale feciſſe: tamẽ maiorem ſpem impetrandi nactus ſum, poſteaquã mihi dictũ eſt, hoc idẽ à te Rhegiẽſes impetrauiſſe. qui etſi te aliqua neceſſitudine attingũt: tamẽ tuꝰ amor in me ſperare me cogit,

te, quod tuis neceſſariis tribueris, idem eſſe tributurũ meis: præſertim quum ego pro his vnis petã, habeam autem, qui ſimili cauſa laborent, complures neceſſarios. Hoc me non ſine cauſa facere, neq; aliqua leui ambitione commotum à te contendere, etſi te exiſtimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum, nullum vnquam fuiſſe tempus neq; honorum neq; laborũ meorum, in quo non huius municipii ſtudium in me extiterit ſingulare. Quapropter à te etiam atq; etiam pro noſtra ſumma coniunctione, próq; tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atq; contendo, vt quum fortunas agi eius municipii intelligas, quod ſit mihi neceſſitudine, officiis, beneuolentia cõiunctiſſimum, id mihi des, quod erit huiuſmodi, vt ſi à Cæſare, quod ſperamus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id conſequutos eſſe iudicemus: ſin minus, pro eo tamen id habeamus, quãdo à te data ſit opera, vt impetraremus. Hoc cùm mihi gratiſſimum feceris: tum viros optimos, homines honeſtiſſimos, eoſdémque gratiſſimos, & tua neceſſitudine digniſſimos, ſummo beneficio in perpetuum tibi tuiſque deuinxeris. Vale.

ARG. *Rogat Rutilium, vt in agrorum diuiſione, Albini prædia ne attingat.*

Cicero S. D. M. Rutilio. 8

QVVM & mihi conſcius eſſem, quanti te facerem, & tuam erga me beneuolentiã expertus eſſem, non dubitaui à te petere, quod mihi petendũ eſſet. P. Sextium quanti faciã, ipſe optime ſcio, quanti autẽ facere debeã, & tu, & omnes homines ſciunt. Is quum ex aliis te mei ſtudioſiſſimũ eſſe cognoſceret, petiuit à me, vt ad te quam accuratiſſimè ſcriberẽ de re C. Albini ſenatoris: cuius ex filia natus eſt L. Sextius optimus adoleſcens, filius P. Sextii. Hoc iccirco ſcripſi, vt intelligeres non ſolùm me pro P. Sextio laborare debere, ſed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc eſt. A M. Laberio C. Albinus prædia in æſtimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæſare de bonis Plotianis. Ea ſi dicam non eſſe è rep. diuidi, docere te videar, non rogare. Sed tamen quum Cæſar Syllanas vẽditiones, & aſſignationes ratas eſſe velit,

velit, quò firmiores exiſtimentur ſuæ: ſi ea prædia diuidentur, quæ ipſe Cæſar vendidit, quæ tandem in eius venditionib. eſſe poterit autoritas? Sed hóc quale ſit, tu pro tua prudentia conſiderabis. Ego te planè rogo, atque ita, vt maiore ſtudio, iuſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil poſſim, vt Albino parcas, prędia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modò lætitia, ſed etiã quodammodo gloria, ſi P. Sextius homini maximè neceſſario per me ſatisfecerit, quum ego illi plurimũ debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Maius mihi dare beneficiũ nullum potes. id mihi intelliges eſſe gratiſſimum. Vale.

ARG. *Bithynicam publicanorum ſocietatem, nominatimq; C. Pupium commendat.*

Cicero s. d. Craſsipedi. 9

QVANQVAM tibi præſens commendaui, vt potui diligentiſſimè, ſocios Bithynię, téq; cùm mea cõmendatione, tũ etiam tua ſponte intellexi cupere ei ſocietati, quibuscunque rebus poſſes, commodare: tamen, quum ii, quorũ res agitur, magni ſua intereſſe arbitrarentur, me etiã per literas declarare tibi, qua eſſem erga ipſos voluntate: non dubitaui hæc ad te ſcribere. Volo enim te exiſtimare, me, quũ vniuerſo ordini publicanorũ multũ ſemper libẽtiſſimè tribuerim, ídq; pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tũ in primis amicũ eſſe huic Bithynicę ſocietati, quę ſocietas ordine ipſo, hominũ genere pars eſt maxima ciuitatis. Conſtat enim ex cæteris ſocietatibus: & caſu permulti ſunt in eã ſocietate valde mihi familiares, in primisq; is, cui⁹ præcipuũ officiũ agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui eſt magiſter in ea ſocietate. Quæ quum ita ſint: maiorem in modũ à te peto, Cn. Pupium, qui eſt in operis eius ſocietatis, omnibus tuis officiis, atq; omni liberalitate tueare, curésq; vt eius operæ, quod tibi facile factu eſt, quam gratiſſimę ſint ſociis, rémq;, & vtilitatem ſociorum (cuius rei quantam poteſtatẽ quęſtor habeat, non ſum ignarus) per te quãmaximè defenſam, & auctã velis. Id cùm mihi gratiſſimũ feceris: tum illud tibi, expertus, promitto, & ſpondeo, te ſocios Bithyniæ, ſi iis commodaris, memores eſſe, & gratos cogniturum. Vale.

ARG. M. Terentium Varronem quæſtorē M. Bruto commēndat, quem Cæſar Galliæ præfecerat. epiſt. 6. lib. 6. & in Oratore.

Cicero s. d. M. Bruto. 10

QVVM ad te tuus quæſtor M. Varro proficiſceretur, cōmendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatū tibi eum arbitrabar ab ipſo more maiorū: qui, vt te non fugit, hanc quæſturæ coniunctionem liberorum neceſſitudini proximam voluit eſſe. Sed, quū ſibi ita perſuaſiſſet ipſe, meas de ſe accurate ſcriptas literas maximū apud te pondus habituras, à meque cōtenderet, vt quamdiligentiſſimé ſcriberē: malui facere, quod meus familiaris tanti ſua intereſſe arbitraretur. vt igitur debere me facere hoc intelligas, quū primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam ſe meā contulit. deinde, vt ſe corroborauit, duæ cauſæ acceſſerunt, quæ meam in illum beneuolētiam augerent: vna, quòd verſabatur in hoc ſtudio noſtro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, vt noſti, nec ſine induſtria, deinde, quòd maturè ſe contulit in ſocietates publicanorum: quod quidem nollem. maximis enim damnis affectus eſt. Sed tamen cauſa cōmunis ordinis mihi cōmendatiſſimi fecit amicitiam noſtrā firmiorē. Deinde verſatus in vtriſque ſubſelliis optima & fide, & fama, iam ante hanc commutationem reip. petitioni ſeſe dedit, honorémque honeſtiſſimū exiſtimauit fructū laboris ſui. His autē temporibus à me Brundiſio cū literis, & mandatis profectus eſt ad Cæſarem. Qua in re & amorem eius in ſuſcipiendo negotio perſpexi, & fidē in conficiēdo, ac renuntiando. Videor mihi, quū ſeparatim de probitate eius, & moribus dicturus fuiſſem, ſi prius cauſam, cur eum tantoperé diligerem, tibi expoſuiſſem, in ipſa cauſa exponenda ſatis etiam de probitate dixiſſe. Sed tamen ſeparatim promitto, in méque recipio, fore eum tibi & voluptati & vſui. Nam & modeſtum hominem cognoſces, & prudentem, & à cupiditate omni remotiſſimum, prætérea magni laboris, ſummæque induſtriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipſi, quum bene cognoueris, iudicanda ſunt: ſed tamen IN omnibus nouis coniunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur. Quod ego his literis efficere volui:

ētſi

etſi id ipſa per ſe neceſſitudo quæſturæ effeciſſe debet: ſed tamē nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, ſi me tanti facis, quanti & Varro exiſtimat, & ipſe ſentio, vt quamprimū intelligam, hanc meam commendationē tantum illi vtilitatis attuliſſe, quantū & ipſe ſperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARG. *Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam ciſalpinam adminiſtranti, commendat.*

Cicero s. d. Bruto. II

QVIA ſemper animaduerti, ſtudioſè te operam dare, vt ne quid meorum tibi eſſet ignotum: propterea non dubito, quin ſcias, non ſolùm cuius municipii ſim, ſed etiam quam diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneſq; facultates, quibus & ſacra conficere, & ſarta tecta ædium ſacrarum, locorúmq; communium tueri poſſint, conſiſtunt in iis vectigalib. quæ habent in prouincia Gallia. Ad ea viſenda, pecuniáſq;, quæ à colonis debentur, exigendas, totamq; rem & cognoſcendam, & adminiſtrandam legatos equites Romanos miſimus, Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. Peto à te maiorem in modum pro noſtra neceſſitudine, vt ea res tibi curæ ſit: operamq; des, vt per te quamcommodiſſimè negotium municipii adminiſtretur, quamprimúmq; conficiatur, ipſoſq;, quorū nomina ſcripſi, vt quamhonorificētiſſimè pro tua natura, & quamliberaliſſimè tractes. Bonos viros ad tuam neceſſitudinem adiunxeris municipiúmq; gratiſſimum beneficio tuo deuinxeris: mihi verò etiam eò gratius feceris, quòd cum ſemper tueri municipes meos conſueui, tum hic annus præcipuè ad meam curam, officiumq; pertinet. Nam conſtituendi municipii cauſa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæſium hominem mihi maximè neceſſarium: (is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius vllus, creari ſolet) quos cohoneſtaris, in primiſque me, ſi reſp. municipii tuo ſtudio, & diligentia bene adminiſtrata erit. quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Q. Fufidium, Arpinatis municipii legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.*

Cicero s. d. Bruto. 12

ALIA epiſtola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, vt potui diligētiſſimè. hac ſeparatim Q. Fufidium, quocū mihi omnes neceſſitudines ſunt, diligentius cōmendo, non vt aliquid de illa commendatione deminuam, ſed vt hanc addam. Nam & priuignus eſt M. Cæſii mei maximè & familiaris, & neceſſarii: & fuit in Cilicia mecum tribunus mil. Quo in munere ita ſe tractauit, vt accepiſſe ab eo beneficium viderer, non dediſſe. Eſt præterea, quod apud te valet plurimùm, à noſtris ſtudiis non abhorrens. Quare velim eum quam liberaliſſimè complectare, operamq; des, vt in ea legatione, quam ſuſcepit contra ſuum commodū, ſequutus auctoritatem meam, quam maximè eius excellat induſtria. Vult enim, id quod optimo cuiq; natura tributū eſt, quam maximam laudem cùm à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio conſequi. quod ei continget, ſi hac mea commendatione tuum erga ſe ſtudium erit conſequutus. Vale.

ARG. *L. Caſtronium ex Lucenſi municipio commendat.*

Cicero s. d. Bruto. 13

L. CASTRONIVS Pætus, longè princeps municipii Lucenſis, eſt honeſtus, grauis, plenus officii, bonus planè vir, & cùm virtutibus, tum etiam fortuna, ſiquid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem eſt familiariſſimus, ſic prorſus, vt noſtri ordinis obſeruet neminem diligentius. quare & vt meum amicum, & vt tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuſcunque rebus commodaueris, tibi profectò iocundum, mihi certè erit gratum. Vale.

ARG. *Petit, vt exactionem pecuniæ, quàm Straboni Cornelius debebat, pro poteſtate, imperioq; curet.*

Cicero s. d. Bruto. 14

L. TITIO Strabone, equite Romano in primis honeſto, & ornato, familiariſſimè vtor. omnia mihi cū eo intercedūt iura ſummæ neceſſitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Corneli⁹. Ea res à Volcatio, qui Romę ius dicit, reiecta in Galliā eſt. Peto à te hoc diligētius, quā ſi mea res eſſet,

quò

quò eſt honeſtius de amicorum pecunia laborare, quàm de ſua, vt negotium conficiendum cures, ipſe ſuſcipias, tanſigas operámque des, quod tibi æquum, & rectum videbitur, vt quamcommodiſſima conditione libertus Strabonis, qui eius rei cauſſa miſſus eſt, negotium conficiat, ad nummósq; perueniat. Id & mihi gratiſſimum erit: & tu ipſe L. Titium cognoſces amicitia tua digniſſimum. Quod vt tibi curæ ſit vt omnia ſolent eſſe, quæ me v[illegible]lle ſcis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Præcilium adoleſcentem, patre natum Cæſari amiciſſimo, commendat.*

Cicero s.d. C. Cæſari imp. 15

PRAECILIVM tibi commendo vnicè, tui neceſſarii, mei familiariſſimi, viri optimi filium. quem cùm adoleſcentem ipſum propter eius modeſtiam, humanitatem, animum, & amorem erga me ſingularem mirificè diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuiſſe ſemper amiciſſimum. En hic ille eſt, de illis maximè, qui irridere atque obiurgare me ſolitus eſt, quòd me non tecũ, præſertim quum abs te honorificentiſſimè inuitarer, coniungerem,

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

Audiebam enim noſtros proceres clamitantes,

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ,
ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me conſolatur: etiam, hominem peruſtũ, etiamnum gloria volunt incendere: atq; ita loquuntur,

μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Sed me minus iam mouent, vt vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ' αὑτῷ σοφός.

Quem verſum ſenex Præcilius laudat egregiè, & ait poſſe eundem & ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre, & tamen nihilo minus

αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed vt redeam ad id, vnde cœpi, vehementer mihi gratùm feceris, ſi hunc adoleſcentem humanitate tũa, quæ eſt ſingularis, comprehenderis & ad id, quod ipſorum Præciliorum

cauſſa te velle arbitror, addideris cumulum commendatio-nis meæ. Genere nouo ſum literarum ad te vſus, vt intelligeres non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

ARG. Apollonium, P. Craſſi libertum Cæſari, bellum in Hiſpania contra Pompeii liberos gerenti, commendat.

Cicero S.D. Cæſari imp. 16

P. CRASSVM, ex omni nobilitate, adoleſcentem, dilexi plurimum: & ex eo cùm ab ineunte eius ætate bene ſperauiſſem, tum optimè exiſtimare cœpi ex iis iudiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Eius libertum Apollonium iam tum equidẽ quum ille viueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & ſtudioſus Craſſi, & ad eius optima ſtudia vehementer aptus, itaque ab eo admodùm diligebatur. Poſt mortem autem Craſſi, eò mihi etiã dignior viſus eſt, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à ſe obſeruãdos, & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multíſque in rebus mihi magno vſui fuit & fides eius, & prudentia: & vt opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio & fidelitate conſequi potuit, non defuit. Quod quum ſperaret te quoque ita exiſtimare, in Hiſpaniam ad te maximè ille quidem ſuo conſilio, ſed etiam me auctore eſt profectus. Cui ego commendationem non ſum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: ſed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiſſet, & propter memoriam Craſſi de tuis vnus eſſet, &, ſi vti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id conſequi poſſe. Teſtimonium meum de eo iudicii, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & ſtudiis optimis deditum, ídque à puero. Nam domi meæ cùm Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditiſſimo, multum à puero fuit. Nunc autem incenſus ſtudio rerum tuarum, eas literis græcis mandare cupiebat. Poſſe arbitror: valet ingenio: habet vſum: iampridem in eo genere ſtudii, literarúmque verſatur: ſatisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimonium:

ſed

ſed tu hoc facilius multo, pro tua ſingulari prudentia, iudicabis. & tamen, quod negaueram, commendo tibi eum. quicquid ei commodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

A R G. *Sulpicio, Achaiæ præfecto, Manium Curium commendat. vide epiſt.4 .lib.4.& 6.& lib.6.& 29.lib.7.& 50. huius lib.& 1.lib.16.*

Cicero S. D. Ser. Sulpicio. 17

M. C V R I V S, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſſis à me diligitur. Nam & amicitia peruetus mihi cum eo eſt, vt primùm in forum venit, inſtituta: & Patris, cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miſerrimo bello domus eius tota mihi patuit: qua, ſi opus fuiſſet, tam eſſem vſus, quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cuiuſdam neceſſitudinis, quòd eſt Attici noſtri familiariſſimus, eúmque vnum præter cæteros obſeruat ac diligit. Quem ſi tu iam fortè cognouiſti, puto me hoc, quod facio, facere ſerius. Ea enim eſt humanitate & obſeruantia, vt eum tibi iam ipſum per ſe commendatum putem. Quod tamen ſi ita eſt, magnopere à te quæſo, vt ad eam volũtatem, ſi quam in illum ante has meas literas contuliſti, quammaximus poſtea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit, aut eum nondum ſatis habes cognitum, aut quæ cauſſa eſt, cur maioris cõmendationis indigeat: ſic tibi eum commendo, vt neque maiore ſtudio quenquam, neque iuſtioribus de cauſſis commendare poſſim. Faciámq; id, quod debent facere ii, qui religiosè, & ſine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius ſpondeo, in méque recipio, eos eſſe M. Curii mores, eámq; tum probitatem tum etiam humanitatem, vt eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. Mihi certè gratiſſimum feceris, ſi intellexero has literas tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

A R G. *Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate: deinde non neceſſariã commendationẽ addit, vt neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico deſit.*

Cicero s. d. Sulpicio. 18

Non concedam, vt Attico noſtro, quem elatum lætitia vidi, iocundiores tuæ, ſuauiſſimè ad eum, & humaniſſimè ſcriptæ literæ fuerint, quàm mihi. Nam etſi vtriq; noſtrûm prope æquè gratæ erant: tamen ego admirabar magis, te, quaſi rogatus, aut certè admonitus liberaliter Attico reſpondiſſes, (quod tamen dubiũ nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) vltro ad eum ſcripſiſſe, eíque nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detuliſſe. De quo non modò rogare te, vt eo ſtudioſius mea quoque cauſſa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quàm polliceris, ſed ne gratias quidem agere, quòd tu & ipſius cauſſa, & tua ſponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id quod feciſti, eſſe gratiſſimum. Tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego vnicè diligo, non poteſt mihi non ſummè eſſe iocundum. quod cum ita ſit, eſſe gratum neceſſe eſt. Sed tamen quando mihi, pro coniunctione noſtra, vel peccare apud te in ſcribendo licet: vtrunque eorum, quæ negaui mihi facienda eſſe, faciam. nam & ad id, quod Attici cauſſa te oſtendiſti eſſe facturum, tantum velim addas, quantum ex noſtro amore acceſſionis fieri poteſt: &, quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: téque ita exiſtimare volo, quibuſcunque officiis in Epiroticis, reliquiſque rebus Atticum obſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore. Vale.

Arg. *Rogat, vt Lyſonem, iam antea commendatum, Sulpicius in fidem neceſſitudinémque ſuam recipiat.*

Cicero s. d. Sulpicio. 19

Cum Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus, quam ego neceſſitudinem ſanctè colendã puto: ſed ea cauſſa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hoſpite, & ea cùm officiis eius multis, tũ etiam conſuetudine quotidiana ſic eſt aucta, vt nihil ſit familiaritate noſtra coniunctius. Is quum Romæ annum propè ita fuiſſet, vt mecum viueret: etſi eramus in magna ſpe, te meis literis commendationéque diligentiſſimè facturum id, quod feciſti, vt eius rem & fortunas abſentis tuerere: tamen, quòd in

vnius poteſtate erant omnia, & quod Lyſo fuerat in noſtra cauſſa, noſtriſque præſidiis, quotidie aliquid timebamus: effectum tamen eſt & ipſius ſplendore & noſtro, reliquorúmque hoſpitum ſtudio, vt omnia quæ vellemus, à Cæſare impetrarentur. Quod intelliges ex iis literis, quas Cæſar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quaſi adepti iam omnia, ſed eò vehementius à te contendimus, vt Lyſonem in fidem neceſſitudinémque tuam recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret eiuſmodi, vt ne tu quidem mederi poſſes. Explorata verò eius incolumitate, omnia à te ſtudia ſumma cura peto. Quæ ne ſingula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adoleſcentem filium eius, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, quum in calamitate exilii ſui Patrenſis ciuis factus eſſet, Patrenſium legibus adoptauit: vt eius ipſius hæreditatis ius cauſſamque tueare. Caput illud eſt, vt Lyſonem, quem ego virum optimum grauiſſimúmque cognoui, recipias in neceſſitudinem tuam. quod ſi feceris, non dubito quin in eo diligendo cæteriſque poſtea commendando, idem quod ego, ſis iudicii & voluntatis habiturus. Quod cùm fieri vehementer ſtudeo, tum etiam illud vereor, ne, ſi minus cumulatè videberis feciſſe aliquid eius cauſſa, me ille negligenter ſcripſiſſe de ſe putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cùm ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiam tuis potuit cognoſcere. Vale.

ARG. *Commendat Aſclaponem medicum, vt amicum, vt doctum, vt fidelem.*

Cicero s. D. Sulpicio. 20

ASCLAPONE Patrenſi, medico, vtor valde familiariter, eiúſque tum conſuetudo mihi iocunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine meorũ: in qua mihi tum ipſa ſcientia, tum etiam fidelitate, beneuolentiáque ſatisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, vt des operã, vt intelligat, diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meámque commendationem vſui magno ſibi fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

Arg. Domum, & rem familiarem M. Æmilii, maximéq; C. Ammonium, libertum eius, commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 21

M. ÆMILIVS Auianus ab ineunte adoleſcẽtia me obſeruauit, ſempérque dilexit, vir cùm bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem ſi arbitrarer eſſe Sicyone, & niſi audirem, ibi eum etiam nunc, vbi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil eſſet neceſſe plura me ad te de eo ſcribere: perficeret enim ipſe profectò ſuis moribus, ſuáque humanitate, vt ſine cuiuſquam commendatione, diligeretur abs te non minus, quàm & à me & à cæteris ſuis familiaribus. Sed, quum illum abeſſe putem, commendo tibi maiorem in modum domum eius, quæ eſt Sicyone, rémque familiarem, maximè C. Auianum Ammonium, libertum eius: quem quidẽ tibi etiam ſuo nomine commẽdo. Nam cùm propterea mihi eſt probatus, quòd eſt in patronum ſuum officio, & fide ſingulari, tum etiam, quòd in me ipſum magna officia contulit, mihiq; moleſtiſſimis temporibus ita fideliter, beneuoléque præſtò fuit, vt ſi à me manumiſſus eſſet. Itaque peto à te, vt eum Ammonium & in patroni eius negotio ſic tueare, vt eius procuratorem, quem tibi commendo, & ipſum ſuo nomine diligas, habeáſque in numero tuorum. Hominem pudentẽ, & officioſum cognoſces, & dignum, qui à te diligatur. Vale.

Arg. T. Manlium ſuo Varroniſq; nomine commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 22

T. MANLIVM, qui negotiatur Theſpiis, vehementer diligo. Nam & ſemper me coluit, diligentiſſiméque obſeruauit, & à ſtudiis noſtris nõ abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnopere eius cauſſa vult omnia. Qui ita exiſtimauit, etſi ſuis literis, quibus mihi Manlium commendabat, valde confideret, tamen mea commendatione aliquid acceſſionis fore. Me quidẽ cùm Manlii familiaritas, tum Varronis ſtudium commouit, vt ad te quam accuratiſſimè ſcriberem. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi huic commẽdationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuiſti plurimum,

mum,id eſt ſi T.Manlium quammaximè,quibuſcunque rebus honeſtè ac pro tua dignitate poteris, iuueris atque ornaueris.ex ipſius præterea gratiſſimis & humaniſſimis moribus, confirmo tibi, cum te,quem ſoles fructum à bonorũ virorum officiis expectare,eſſe capturum. Vale.

Arg. *L.Coſsinium libertum commendat.*

Cicero s. d. Sulpicio. 23

L. Cossinio, amico & tribuli meo, valde familiariter vtor.nam & inter noſmet ipſos vetus vſus intercedit:& Atticus noſter maiorem etiam mihi cum Coſſinio conſuetudinem fecit. itaque tota Coſſinii domus me diligit, in primiſque libertus eius L.Coſſinius Anchialus,homo & patrono,& patroni neceſſariis,quo in numero ego ſum, probatiſſimus.Hunc tibi ita commendo,vt ſi meus libertus eſſet,eodémque apud me loco eſſet, quo & eſt apud patronũ ſuum, maiore ſtudio commendare non poſſem.Quare pergratum mihi feceris,ſi eum in amicitiam tuam receperis, atq; eum, quod ſine moleſtia tua fiat, ſi qua in re opus ei fuerit, iuueris.Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi poſtea iocundum.Hominem enim ſumma probitate,humanitate,obſeruantiáque cognoſces. Vale.

Arg. *Primùm agit gratias Sulpicio. quòd ſe totum Lyſoni remiſiſſet: deinde rogat, vt eundem omnibus officiis,omniq; liberalitate complectatur.*

Cicero s. d. Sulpicio. 24

Cum antea capiebam ex officio meo voluptatem, quòd memineram,quàm tibi diligenter Lyſonem,hoſpitem & familiarem meum commendaſſem:tum verò,poſteaquam ex literis eius cognoui, tibi eum falſo ſuſpectum fuiſſe,vehementiſſimè lætatus ſum,me tam diligentem in eo commẽdando fuiſſe.Ita enim ſcripſit ad me,ſibi meam commendationem maximo adiumento fuiſſe, quod ad te delatum diceret, ſeſe contra dignitatem tuam Romæ de te loqui ſolitum eſſe. De quo etſi pro tua facilitate & humanitate purgatum ſe tibi ſcribit eſſe:tamen primùm,vt debeo, tibi ma-

ximas gratias ago, quum tantum literæ meæ potuerunt, vt iis lectis, omnem offenſionem ſuſpicionis, quam habueras de Lyſone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lyſone magis, quàm pro omnibus ſcribere, hominem eſſe neminem, qui vnquam mentionem tui ſine tua ſumma laude fecerit. Lyſo verò quum mecum propè quotidie eſſet, vnàque viueret: non ſolùm quia me libenter audire arbitrabatur, ſed quia libentius ipſe loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter, etſi à te ita tractatur, vt iam non deſideret cõmendationem meã, vnisque ſe literis meis omnia conſequutum putet: tamen à te peto maiorem in modum vt eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir eſſet, vt ſuperioribus literis fecerã, niſi eum iam per ſeipſum tibi ſatis eſſe notum arbitrarer. Vale.

ARG. *Hageſaretum breuiter, ſed accuratè commendat.*

Cicero s. D. Sulpicio. 25

HAGESARETVS Lariſſæus, magnis meis beneficiis ornatus in conſulatu meo, memor & gratus fuit, méque poſtea diligentiſſimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, vt & hoſpitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem ciuitatis ſuæ, & tua neceſſitudine digniſſimum. Pergratum mihi feceris, ſi dederis operam, vt is intelligat hanc meam commendationem magnũ apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARG. *Commendat Meſſinii Achaica negotia ex fratris hereditate.*

Cicero s. D. Sulpicio. 26

L. MESSINIVS ea mecum neceſſitudine coniunctus eſt, quòd mihi quæſtor fuit. ſed hanc cauſſam, quam ego, vt à maioribus accepi, ſemper grauem duxi, fecit virtute, & humanitate ſua iuſtiorem. Itaq; eo ſic vtor, vt nec familiarius vllo nec libentius. Is quanquam confidere videbatur, te ſua cauſſa, quæ honeſtè poſſes, libenter eſſe facturum: magnum tamen eſſe ſperauit apud te meas quoq; literas pondus

dus habituras. Id cùm ipſe ita iudicabat: tum pro familiari conſuetudine ſæpe ex me audierat, quàm ſuauis eſſet inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto ſcilicet ſtudio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi neceſſario, & tam familiari, vt eius negotia, quæ ſunt in Achaia, ex eo quòd hæres eſt M. Mindio, fratri ſuo, qui Elide negotiatus eſt, explices, & expedias tum iure & poteſtate, quam habes, tum etiam autoritate & conſilio tuo. Sic enim præſcripſimus iis, quibus ea negotia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam controuerſiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore vterentur. Id vt honoris mei cauſa ſuſcipias, vehemẽter te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, ſi non alienum à tua dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum, ſi qui difficiliores erunt, vt rem ſine controuerſia confici nolint, ſi eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam reieceris. Quod quò minore dubitatione facere poſſis, literas ad te a M. Lepido conſule, non quæ te aliquid iuberent, (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitrabamur) ſed quodam modo quaſi commendatitias ſumſimus. Scriberem, quàm id beneficium bene apud Meſſinium poſiturus eſſes, niſi & te ſcire confiderẽ, & mihi peterem. Sic enim velim exiſtimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipſum de ſua. Sed cùm illum ſtudeo quamfacilimè ad ſuum peruenire, tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione ſe conſequutum arbitretur.

ARG. *Gratias agit Sulpicio, quòd Æmilium Auianum liberaliter honorificéque tractaſſet: eundémque denuo commendat. laudat in extremo Seruium filium.*

Cicero s. d. Sulpicio. 27

LICET eodem exemplo ſæpius tibi huius generis literas mittam, quum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter obſerues: quod feci in aliis, & faciam, vt video, ſæpius: ſed tamen non parcam operæ, & vt vos in veſtris formulis, ſic ego in epiſtolis de eadem re alio modo. C. Auianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per literas egit & ſuo & Æmilii Auiani, patroni ſui, nomine, nec libe-

ralius nec honorificentius potuiſſe tractari, nec ſe præſentem, nec rem familiarem abſentis patroni ſui. Id mihi cùm iocundum eſt eorum cauſa quos ego tibi, ſumma neceſſitudine, & ſumma coniunctione adductus, commendaueram, quòd M. Æmilius vnus eſt ex meis familiariſſimis, atq; intimis maximè neceſſarius, homo & magnis meis beneficiis deuinctus, & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratiſſimus: tum multò iocundius, te eſſe in me tali voluntate, vt plus proſis amicis meis, quàm ego præſens fortaſſe prodeſſem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum cauſa facerem, quàm tu, quid mea. Sed hoc non dubito quin exiſtimes mihi eſſe gratum: illud te rogo, vt illos quoq; gratos homines eſſe putes, quod ita eſſe tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quicquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, vt te obtinentę Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iocundiſſimè, coniunctiſſiméq; viuo, magnámque cùm ex ingenio eius, ſingularíque ſtudio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio. Vale.

Arg. *Agit gratias de Meſſinio humaniſſimè tractato: rogátque vt ſua in eum beneficia quibus rebus poſſit, augeat. commendat etiam Lacedæmonios.*

Cicero s. d. Sulpicio. 28

Etsi libenter petere à te ſoleo, ſiquid opus eſt meorum cuipiam: tamen multò libentius gratias tibi ago, quum feciſti aliquid commendatione mea: quod ſemper facis. Incredibile eſt enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, ſed de L. Meſſinio gratiſſimum. Sic enim eſt mecum loquutus, te, vt meas literas legeris, ſtatim procuratoribus ſuis pollicitum eſſe omnia, multò verò plura, & maiora feciſſe. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendũ eſſe) velim exiſtimes mihi te feciſſe gratiſſimum. Quod quidem hoc vehementius lætor, quòd ex ipſo Meſſinio te video magnam capturum voluptatem. Eſt enim in eo cùm virtus, & probitas, & ſummum officium ſummáque obſeruantia, tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectabamur, nunc etiam viuimus. Quod reliquum eſt, velim augeas tua in eum beneficia

ficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ, ſed duo, quæ te nominatim rogo: primùm, vt, ſiquid ſatis dandum erit, amplius eo nomine non peti, cures vt ſatis detur fide mea: deinde, quum ferè conſiſtat hæreditas in iis rebus, quas auertit Oppia, quæ vxor Mindii fuit, adiuues, ineáſque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. Quod ſi putarit illa fore, vt opinio noſtra eſt, negotium cõficiemus. Hoc vt aſſequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod ſuprà ſcripſi, id tibi confirmo, in méque recipio, te ea quæ feciſti Meſſinii cauſa, quæq; feceris, ita bene collocaturum, vt ipſe iudices, homini te gratiſſimo, iocundiſſimo benignè feciſſe. volo enim ad id, quod mea cauſa feciſti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipſi ſua, maiorúmq; ſuorum autoritate ſatis commendati ſint fidei, & iuſtitiæ tuæ: & ego, qui te optimè nouiſſem, non dubitaui, quin tibi notiſſima & iura, & merita populorum eſſent. itaque, quum à me peteret Philippus Lacedæmonius, vt tibi ciuitatem commendarem, etſi memineram me ei ciuitati omnia debere, tamen reſpondi: commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque ſic velim exiſtimes, me omnes Achaiæ ciuitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quòd tu iis præſis: eundémque me ita iudicare, te, quòd vnus optimè noſſes non noſtra ſolùm, ſed etiam Græciæ monumenta omnia, tua ſponte amicum Lacedæmoniis & eſſe, & fore. Quare tantùm à te peto, vt quum ea facies Lacedæmoniorum cauſa, quæ tua fides, amplitudo, iuſtitia poſtulat: his, ſi tibi videbitur, ſignifices, te non moleſtè ferre, quòd intelligas, ea quæ facias, mihi quoque grata eſſe. Pertinet enim ad officium meum, eos exiſtimare, curæ mihi ſuas res eſſe. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Diligentiſſima commendatio Capitonis pro hæreditate Antiſtii.*

Cicero s. d. L. Planco. 29

NON dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi à patre relicti ſunt, me tibi eſſe vel coniunctiſſimũ, nõ iis modò cauſis, quæ ſpeciem habent magnæ coniunctionis, ſed iis etiam,

quæ familiaritate,& conſuetudine tenentur, quam ſcis mihi iocundiſſimam cum patre tuo, & ſummam fuiſſe. Ab his initiis noſter in te amor profectus,auxit paternam neceſſitudinem, & eò magis, quòd intellexi, vt primùm per ætatem iudicium facere potueris quanti quiſque tibi faciendus eſſet, me à te in primis cœptum eſſe obſeruati,coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm ſtudiorum,quod ipſum eſt per ſe graue, tum eorum ſtudiorum, earumque artium, quæ per ſe ipſæ eos, qui voluntate eadem ſunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò ſpectent. Id primum ergo habeto, non ſine magna iuſtáque cauſa hanc à me commemorationem eſſe factam. C. Ateio Capitone vtor familiariſſimè. Notæ tibi ſunt varietates meorum temporum. In omni genere & honorum, & laborum meorum & animus, & opera, & autoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præſtò fuit, & paruit, & temporibus, & fortunæ meæ. Huius propinquus fuit T. Antiſtius. Qui quum forte quæſtor Macedoniam obtineret, neque ei ſucceſſum eſſet, Pompeius in eam prouinciam cum exercitu venit. Facere Antiſtius nihil potuit. Nam ſi potuiſſet,nihil ei fuiſſet antiquius,quàm ad Capitonem, quem vt parentem diligebat, reuerti, præſertim quum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſempérque feciſſet. ſed oppreſſus,tantum attigit negotii,quantum recuſare non potuit. Quum ſignaretur argentum Appolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neq; poſſum negare eum affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. deinde abfuit à caſtris: fugit omne negotium. Hoc mihi, vt teſti, velim credas. Meam enim ille mœſtitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit ſe in intimam Macedoniam, quò potuit longiſſimè à caſtris, non modò vt non præeſſet vlli negotio, ſed etiam vt ne intereſſet quidem. Is poſt prælium ſe ad hominem neceſſarium A. Plancium in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæſar quũ vidiſſet,nihil aſperè, nihil acerbè dixit, Romam iuſſit venire. Ille in morbũ continuò incidit: ex quo non conualuit. Æger Corcyram venit: ibi eſt mortuus. Teſtamento, quod Romæ Paulo & Marcello coss. fecerat, hæres ex parte dimidia,& tertia eſt Capito. in ſextante ſunt ii, quorum pars ſine vlla cuiuſquam

querela

querela publica poteſt eſſe. ea ad H-S. XXX. Sed de hoc Cæſar viderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudiis, & omni curſu noſtro totius vitæ ſimillimo rogo, & à te ita peto, vt maiore cura, maiore ſtudio non poſſim, vt hanc rem ſuſcipias, meam putes, enitare, contendas, efficias, vt mea commendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio hæreditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac ſumma gratia tua, ac potentia à te impetrare, ſi petiuiſſem, vltrò te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento ſpero, cuius ipſe Cæſar eſſe optimus iudex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & dilexit, & coluit. Sed ipſe huius rei teſtis eſt. Noui hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. Ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam: in eo quantum ſit ponderis, tu videbis. Quam partem in rep. cauſamque defenderim, per quos homines, ordinéſq; ſteterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras. hoc mihi velim credas: ſi quid fecerim hoc ipſo in bello minus ex Cæſaris voluntate, quòd intellexerim ſcire ipſum Cæſarem, me inuitiſſimum feciſſe: id feci aliorum conſilio, hortatu, autoritate. Quòd fuerim moderatior, temperatiórque, quàm in ea parte quiſquam, id me feciſſe maximè autoritate Capitonis. Cuius ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem, reipub. fortaſſe non nihil, mihi certè plurimum profuiſſem. Hanc rem mi Plance ſi effeceris, meam de tua erga me beneuolentia ſpem confirmaueris, ipſumque Capitonem, gratiſſimum, officioſiſſimum, optimum virum, ad tuam neceſſitudinem tuo ſummo beneficio adiunxeris. Vale.

ARG. *L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.*

Cicero S. D. Acilio procos. 30

L. MANLIVS eſt Soſis: is fuit Catinenſis: ſed eſt vnà cum reliquis Neapolitanis ciuis Romanus factus, decurióque Neapoli. erat enim adſcriptus in id municipium ante ciuitatem ſociis, & Latinis datam. Eius frater Catinæ nuper mortuus eſt. Nullam omnino arbitramur de ea hereditate

controuerſiam eum habiturum: & eſt hodie in bonis: ſed, quando habet præterea negotia vetera in Sicilia ſua & hanc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, in primíſq. ipſum virum optimum, mihíque familiariſſimum, iis ſtudiis literarum, doctrinæq; præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, vt eum, ſiue aderit, ſiue non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéque neceſſariis ſcias eſſe: itáque tractes, vt intelligat meam commendationem ſibi magno adiumento fuiſſe. Vale.

Arg. *Flauium, Piſonis, generi ſui, quum viueret, perneceſſarium commendat.*

Cicero s. d. Acilio procos. 31

C. Flavio, honeſto, & ornato equite Romano, vtor valde familiariter. fuit enim generi mei C. Piſoni perneceſſarius, méque diligentiſſimè obſeruat & ipſe, & L. Flauius, frater eius. Quapropter velim, honoris mei cauſa, quibus rebus honeſtè, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentiſſimè, & quam liberaliſſimè C. Flauium tractes. Id mihi ſic erit gratum, vt gratius eſſe nihil poſſit. ſed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, ſed tum familiaritate, & neceſſitudine, tum etiã veritate, te ex C. Flauii officio, & obſeruantia, & præterea ſplendore, atq; inter ſuos gratia magnam voluptatem eſſe capturum. Vale.

Arg. *Commendat duos hoſpites ſuos Aleſinos.*

Cicero s. d. Acilio procos. 32

In Aleſina ciuitate, tam lauta quàm nobili, coniunctiſſimos habeo & hoſpitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. Sed vereor, ne, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas. Quanquam à te quidem cumulatè ſatisfit & mihi, & meis omnibus. ſed velim ſic exiſtimes, hanc familiam, & hos mihi maximè eſſe coniunctos vetuſtate, officiis, beneuolentia. Quamobrem peto à te maiorem in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidéſque patietur, commodes. Id ſi feceris, erit mihi vehementiſſimè gratum. Vale.

Arg.

ARG. *Libertos. & negotia Naſonis commendat.*

Cicero s. d. Acilio procos. 33

CN. Otacilio Naſone vtor familiariſſimè, ita prorſus, vt illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in conſuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil iam opus eſt expectare te, quibus eũ verbis tibi commendem, quo ſic vtar, vt ſcripſi. Habet is in prouincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demoſtratus: quos tibi, negotiáque omnia Naſonis non ſecus commendo, ac ſi mea eſſent. Gratiſſimum mihi feceris, ſi intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARG. *Commendat Lyſonem hoſpitem ſuum.*

Cicero s. d. Acilio procos. 34

AVITVM mihi hoſpitium eſt cum Lyſone, Lyſonis filio, Lilybætano, valdéque ab eo obſeruor, cognouiq; dignum & patre, & auo: eſt enim nobiliſſima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domúmque eius: magnóque opere abs te peto, cures, vt is intelligat, meam commendationem maximo ſibi apud te & adiumento, & ornamento fuiſſe. Vale.

ARG. *Commendat hoſpitem & familiarem ſuum Philoxenum.*

Cicero s. d. Acilio procos. 35

C. AVIANVS Philoxenus antiquus eſt hoſpes meus, & præter hoſpitium, valde etiam familiaris: quẽ Cæſar, meo beneficio, in Nouocomenſes retulit. Nomen autem Auiani conſequutus eſt, quòd homine nullo plus eſt vſus, quàm Flacco Auiano meo, quemadmodum te ſcire arbitror, familiariſſimo. Quæ ego omnia collegi, vt intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod ſine moleſtia tua facere poſſis, ei commodes, habeáſque in numero tuorum, perficiasq́; vt intelligat has literas meas magno ſibi vſui fuiſſe. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. *Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibúſque in rebus.*

Cicero s. d. Acilio procos. 36

CVM Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, ciuitatem à Cæſare impetrauit: qua in re ego interfui. itaque nunc P. Cornelius vocatur. quumq́; propter quoſdam ſordidos homines, qui Cæſaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum inciſa eſſent, reuelli iuſſiſſet, eidem Dolabellæ, me audiente, Cæſar dixit, nihil eſſe, quod de Mega vereretur, beneficium ſuum in eo manere. Hoc te ſcire volui, vt eum in ciuium Romanorum numero haberes, cæteríſque in rebus tibi eum ita commendo, vt maiore ſtudio neminem cõmendarim. Gratiſſimum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, vt intelligat meã commendationem magno ſibi ornamento fuiſſe. Vale.

ARG. *Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.*

Cicero s. d. Acilio procos. 37

HIPPIAM, Philoxeni filium, Calatinum, hoſpitem & neceſſarium meum, tibi commendo maiorem in modum. Eius bona, quemadmodũ ad me delata res eſt, publicè poſſidentur alieno nomine contra leges Calatinorum. Id ſi ita eſt, etiam ſine mea commendatione ab æquitate tua res ipſa impetrare debet, vt ei ſubuenias. Quoquo modo autem ſe res habet, peto à te, vt honoris mei cauſa eum expedias, tantumq́ue ei commodes & in hac re, & in cæteris, quantum tua fides, dignitáſque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARG. *Bruttii negotia, procuratoresq́; commendat.*

Cicero s. d. Acilio procos. 38

L. BRVTTIVS, eques Romanus, adoleſcens omnibus rebus ornatus, in meis familiariſſimis eſt, méque obſeruat diligentiſſimè: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à quæſtura mea Sicilienſi. Omnino nunc ipſe Bruttius

tius Romæ mecum eſt: ſed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi ſic commendo, vt maiore ſtudio commendare non poſſim. Gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris vt intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem ſibi magno adiumento fuiſſe.

Arg. *Commendat Titurnium Rufum.*

Cicero s. d. Acilio procos. 39

Cvm familia Titurnia neceſſitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus eſt M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atque officio eſt tuendus. Eſt igitur in tua poteſtate, vt ille in me ſatis ſibi præſidii putet eſſe. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum: & abs te peto, efficias vt is commendationem hanc intelligat ſibi magno adiumento fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum.

Arg. *L. & C. Aurelios fratres commendat.*

Cicero s. d. Q. Anchario. Q. F. procos. 40

L. et C. Aurelios L. F. quibus & ipſis, & patre eorum, viro optimo, familiariſſimè vtor, commendo tibi maiorem in modum, adoleſcentes omnibus optimis artibus ornatos, meos perneceſſarios, tua amicitia digniſſimos. Si vlla mea apud te commendatio valuit, quod ſcio multas plurimum valuiſſe, hæc vt valeat, rogo. Quòd ſi eos honorificè, liberaliterq; tractaris: & tibi gratiſſimos, optimóſque adoleſcentes adiunxeris, & mihi gratiſſimum feceris. Vale.

Arg. *Gratias agit, & ſuo, & Pompeii nomine de Lucceio benigniſſimè tractato, eundémque denuo commendat.*

Cicero s. d. L. Culleolo. 41

Qvae feciſti L. Lucceii cauſa, ſcire te planè volo, te homini gratiſſimo commodaſſe: & cùm ipſi, quæ feciſti, pergrata ſunt: tum Pompeius, quotieſcunque me videt, (videt autem ſæpiſſimè) gratias tibi agit ſingulares. Addo etiam illud, quod tibi iocundiſſimum eſſe certò ſcio, me ipſum ex tua er-

ga Lucceium benignitate, maxima voluptate affici. Quod ſupereſt, quanquam mihi non eſt dubium, quin quum antea noſtra cauſa, nunc iam etiam tuæ conſtantiæ gratia manſurus ſis in eadem iſta liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, vt ea quæ initio oſtendiſti, deindéq; feciſti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te velis. Id & Lucceio & Pompeio valde gratum fore, téque apud eos præclarè poſiturum confirmo, & ſpondeo. De rep. déque his negotiis, cogitationibúſque noſtris perſcripſeram ad te diligenter paucis antè diebus, eaſque literas dederam pueris tuis. Vale.

ARG. *Lucceium commendat, iam antè commendatum.*

Cicero S. D. L. Culleolo procos. 42

L. LVCCEIVS meus familiariſſimus, homo omnium gratiſſimus, mirificas tibi apud me gratias egit: quum diceret, omnia te cumulatiſſimè & liberaliſſimè procuratoribus ſuis pollicitum eſſe. Quum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipſam exiſtimas fore, quum, vt ſpero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino oſtenderunt Bylliones, ſeſe Lucceio Pompeii arbitratu ſatisfacturos. ſed vehementer opus eſt nobis, & voluntatem, & autoritatem, & imperium tuum accedere. Quod vt facias te etiam atque etiam rogo. Illúdque mihi gratiſſimum eſt, quod ita ſciunt Lucceii procuratores, & ita Lucceius ipſe ex literis tuis, quas ad eum miſiſti, intellexit, hominis nullius apud te autoritatem, aut gratiam valere plus, quàm meam. Id vt re experiatur, iterũ, & ſæpius te rogo. Vale.

ARG. *Oppium commendat Gallio ad Ciliciæ adminiſtrationem proficiſcenti.*

Cicero S. D. Q. Gallio. 43

ETSI plurimis rebus ſpero fore, vt perſpiciam, quod tamen iam pridem perſpicio, me à te amari: tamen nunc ea cauſa tibi datur, in qua facilè declarare poſſis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M.F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. Eum tibi vnicè commendo, eóq; magis

quod

quòd cùm ipſum diligo, tū quòd negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego vno equite Romano familiariſſimè vtor, & qui cùm conſuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximiſq; mihi coniunctus eſt. Oppium igitur præſentem vt diligas, Egnatii abſentis rem vt tueare, æquè à te peto, ac ſi mea negotia eſſent. Velim, memoriæ tuæ cauſa, des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur: ſed ita conſcribas, vt tum cùm eas leges, facilè recordari poſſis huius meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Arg. *Eundem Oppium rurſus eidem commendat.*

Cicero s. d. Gallio. 44

Etsi ex tuis, & L. Oppii, familiariſſimi mei literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuiſſe, ídque pro tua ſumma erga me beneuolentia, próque noſtra neceſſitudine minimè ſum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præſentem, & L. Egnatii, mei familiariſſimi, abſentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritasque, vt, ſi mea res eſſet, non magis laborarē. Quapropter mihi gratiſſimum feceris, ſi curaris, vt is intelligat me à te tantum amari, quantum ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes, ídque vt facias, vehementer te rogo. Vale.

Arg. *Egnatii & ſeruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.*

Cicero s. d. Appuleio proquæs. 45

L. Egnatio vno equite Romano vel familiariſſimè vtor. Eius Anchialum ſeruum, negotiáq;, quæ habet in Aſia, tibi cōmendo non minore ſtudio, quàm ſi rem meam commendarem. Sic enim exiſtimes velim, mihi cum eo nō modò quotidianam conſuetudinem ſummam intercedere, ſed etiam officia magna, & mutua noſtra inter nos eſſe. Quamobrem etiam atque etiam à te peto, vt cures, vt is intelligat, me ad te ſatis diligēter ſcripſiſſe. Nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id vt facias, te etiam atq; etiam rogo. Vale.

Arg. *Noſtium coheredem ſuum commendat.*

Cicero s. d. Appuleio proquæs. 46

L. Nostivs Zoilus eſt coheres meus, heres autem patroni ſui. Ea re vtrunque ſcripſi, vt & mihi cum illo cauſam amicitiæ ſcires eſſe & hominem probum exiſtimares, qui patroni iudicio ornatus eſſet. Eum tibi igitur ſic commendo, vt vnum ex noſtra domo. Valde mihi gratum erit, ſi curaris, vt intelligat hanc commendationem ſibi apud te magno adiumento fuiſſe. Vale.

Arg. *Egnatium, communem amicum, commendat.*

Cicero s. d. Silio. 47

Qvid ego tibi commendem eum, quem tu ipſe diligis? ſed tamen, vt ſcires eum non à me diligi ſolùm, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc ſcribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna ſunt, mihi gratiſſimum fuerit, ſi ita tractaris Egnatium, vt ſentiat & ſe à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa noſtra ſcilicet ceciderunt. vtamur igitur vulgari conſolatione. Quid, ſi hoc melius? ſed hæc coràm. Tu fac, quod facis, vt me ames, téque amari à me ſcias. Vale.

Arg. *Omnes Cyprios, maximéque Paphios commendat.*

Cicero s. d. C. Sextilio Rufo quæs. 48

Omnes tibi commendo Cyprios, ſed magis Paphios: quibus tu quæcunque commódaris, erunt mihi gratiſſima. Eóque facio libentius, vt eos tibi commendem, quòd & tuæ laudi, cuius ego fautor ſum, conducere arbitror, quum primus in eam inſulam quęſtor veneris ea te inſtituere, quæ ſequantur alii. Quæ, vt ſpero, facilius conſequere, ſi & P. Lentuli, & neceſſarii tui, legem, & ea, quæ à me conſtituta ſunt, ſequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

Arg. *Commendat Q. Pompeium.*

Cicero s. d. Curio procos. 49

Q. Pompeivs Sexti F. multis, & veteribus cauſis neceſſitudinis

tudinis mihi cõiunctus eſt. Is quum antea meis commendationibus & rem,& gratiam,& autoritatẽ ſuam tueri conſueuerit, nunc profectò, te prouinciam obtinente, meis literis aſſequi debet, vt nemini ſe intelligat commendatiorem vnquam fuiſſe. Quamobrem à te maiorem in modum peto,vt, quum omnes meos æquè ac tuos obſeruare pro noſtra neceſſitudine debeas, hunc in primis ita in tuã fidem recipias, vt ipſe intelligat, nullam rem ſibi maiori vſui, aut ornamento, quàm meam commendationem, eſſe potuiſſe. Vale.

ARG. *Petit, vt Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, moleſtia integrum conſeruet. vide ep. 16.*

Cicero s.d. Ariſto procos. 50

SVMSI hoc mihi pro tua in me obſeruantia, quam penitus perſpexi, quàm diu Brundiſii fuimus, vt ad te familiariter, & quaſi pro meo iure ſcriberem, ſi qua res eſſet, de qua valde laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris eſt, vt nihil poſſit eſſe coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea, quódque maximum eſt, ſummus inter nos amor, & mutuus. Quæ quũ ita ſint: ſi vllã in amicitia mea ſpẽ habes, ſi ea, quæ in me officia & ſtudia Brundiſii contuliſti, vis mihi etiã gratiora efficere, quanquam ſunt gratiſſima, ſi me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atq; largire, vt M. Curium ſartũ & tectum, vt aiunt, ab omníq; incommodo, detrimento, moleſtia ſincerum integrúmq; conſerues. Et ipſe ſpondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, ſummámque voluptatem eſſe capturum. Vale.

ARG. *P. Meſſienum commendat.*

Cicero s.d. P. Cæſio. 51

P. MESSIENVM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meúmq; perfamiliarem, tibi commendo, ea commendatione, quæ poteſt eſſe diligentiſſima. Peto à te & pro noſtra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiúſque rem, famámq; tueare. Virum bonum, tuáque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihíq; gratiſſimũ feceris.

ARG. *Hoſpitem ſuum Ariſtotelem commendat.*

Cicero s.D. Regi. 52

A. LICINIVS Ariſtoteles, Melitenſis, antiquiſſimus eſt hoſpes meus, & præterea coniunctus magno vſu familiaritatis. Hæc quum ita ſint, non dubito, quin tibi ſatis commendatus ſit. Etenim ex multis cognoſco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego à Cæſare liberaui. Frequens enim fuerat nobiſcum: atque etiam diutius in cauſa eſt, quàm nos, commoratus. Quo melius te de eo exiſtimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, vt intelligat has ſibi literas plurimum profuiſſe. Vale.

ARG. *Genucilium Curuum commendat.*

Cicero s. D. Q. Thermo proprӕt. 53.

L. GENVCILIO Curuo iam pridẽ familiariſſimè vtor, optimo viro, & homine gratiſſimo. Eum tibi penitus commendo, atq; trado: primum vt omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitáſque patietur: patietur autem in omnibus. Nihil enim abs te vnquam, quod ſit alienum tuis, aut etiam ſuis moribus, poſtulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia eius, quæ ſunt in Helleſponto: primùm, vt obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod ſemper obtinuit ſine vlla controuerſia: deinde, ſi quid habebit cum aliquo Helleſpontio controuerſiæ: vt in illam διοίκησιν reiicias. Sed non mihi videor, quum tibi totum hominem diligentiſſimè commendarim, ſingulas ad te eius cauſas perſcribere debere. Summa illa ſit. Quicquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te exiſtimabo in me ipſum, atque in rem meam contuliſſe. Vale.

ARG. *Primùm agit gratias Thermo, quòd Marcilium liberaliſſimè tractauiſſet: deinde petit, operam det, ne ſocrus Marcilii rea fiat.*

Cicero s. D. Thermo proprӕt. 54

CVM mihi multa grata ſunt, quæ tu adductus mea commendatione feciſti, tum in primis, quòd M. Marcilium amici,

amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractauiſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihíque propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, vt eò libentius his commodes, operámque des, quoad fides tua patietur, vt ſocrus adoleſcentis rea ne fiat. Ego cùm antea ſtudioſè cõmendabam Marcilium, tum multo nunc ſtudioſius, quòd in longa apparitione ſingularem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiámque cognoui. Vale.

ARG. *Commendat Anneium, legatum ſuum, in controuerſia Sardiana.*

Cicero s. d. Thermo proprӕt. 55

ETSI mihi videor intellexiſſe, quum tecum Epheſi de re M. Anneii, legati mei, loquutus ſum, te ipſius cauſa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil putem prætermittendum, quod illius interſit: & me à te tanti fieri puto, vt non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat cõmendationis meæ. Nam quum iam diu diligerem M. Anneium, déq; eo ſic exiſtimarem, vt res declarat, quòd vltrò ei detulerim legationem, quũ multis petentibus denegaſſem: tum verò poſtea quam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantámque erga me beneuolentiam cognoui, vt hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuerſiam ſcis. Cauſam tibi expoſuimus Epheſi: quã tu tamen coràm, facilius meliúſque cognoſces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid à te potiſſimùm ſcriberem. Ius enim quemadmodum dicas clarũ, & magna cum tua laude notum eſt: nobis autem in hac cauſa nihil aliud opus eſt, niſi te ius inſtituto tuo dicere. Sed tamen, quum me non fugiat, quanta ſit in prætore autoritas, præſertim iſta integritate, grauitate, clementia, qua te eſſe inter omnes conſtat: peto abs te pro noſtra coniunctiſſima neceſſitudine, plurimíſque officiis paribus, ac mutuis, vt volũtate, autoritate, ſtudio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te & ſibi amicũ eſſe, quod non dubitat. ſæpe enim mecũ loquutus eſt & multo amiciorẽ his meis literis eſſe factum.

In tuo toto imperio, atque prouincia nihil eſt, quod mihi gratius facere poſſis. Iam, apud ipſum, gratiſſimum hominē, atq; optimū virum, quàm bene poſiturus ſis ſtudium tuum, atque officium, dubitare te non exiſtimo. Vale.

ARG. *Negotia Cluuij Puteolani commendat.*

Cicero s. d. Thermo propræt. 56

CLVVIVS Puteolanus valde me obſeruat, valdéque eſt mihi familiaris. Is ita ſibi perſuadet, quod in tua prouincia negotii habet, niſi, te prouinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id ſe in perditis, & deſperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officioſiſſimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me ſummis officiis, ita tamen, vt tibi nolim moleſtus eſſe. Mylaſii, & Alabandenſes pecuniam Cluuio debent. Dixerat mihi Euthydemus, quum Epheſi eſſem, ſe curaturum, vt ecdici Mylaſii Romam mitterentur. id factum non eſt. Legatos audio miſſos eſſe: ſed malo ecdicos, vt aliquid confici poſſit. Quare peto à te, vt eos, & Alabandenſes iubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandenſis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ cōmiſſæ ſunt. velim cures, vt aut de hypothecis decedat, eáſque procuratoribus Cluuii tradat, aut pecuniam ſoluat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam ſoluāt, aut fructibus ſuis ſatisfaciant. Caunii præterea debent, ſed aiunt ſe depoſitam pecuniā habuiſſe. Id velim cognoſcas: & ſi intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depoſitam habuiſſe, des operā, vt vſuræ Cluuio, inſtituto tuo, conſeruentur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam, noſtri neceſſarii, & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipſe Cluuius: cui ſatisfactū eſſe à nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Petit à Thermo, vt Anneium, legatum ſuum, remittat: eúmque in negotio ſuo commendat.*

Cicero s. d. Thermo propræt. 57

QVO magis quotidie ex literis nuntiíſq;, bellū magnum

eſſe

eſſe in Syria cognoſco, eò vehementius à te pro noſtra neceſſitudine contendo, vt mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam eius opera, conſilio, ſcientia rei militaris vel maximè intelligo me, & Rempubl. adiuuari poſſe. Quòd niſi tanta res eius ageretur: nec ipſe adduci potuiſſet, vt à me diſcederet, neque ego, vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficiſci cogito circiter calend. Maias. Ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. illud, quod tecum & coràm, & per literas diligentiſſimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi ſit, vt ſuum negotiũ, quod habet cum populo Sardiano, pro cauſſæ veritate, & pro ſua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, quum tecum Epheſi loquutus ſum, te ipſius Anneii cauſſa omnia velle; ſed tamen ſic velim exiſtimes, te mihi nihil gratius facere poſſe, quàm ſi intellexero, per te illum ipſum negotium ex ſententia confeciſſe. idque quamprimum vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Commendat L. Cuſtidium.*

Cicero s. d. C. Titio L. F. Rufo præt. vrb. 58

L. CVSTIDIVS eſt tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is cauſſam habet, quam cauſſam ad te deferet. Commendo tibi hominem, ſicuti tua fides, & meus pudor poſtulat, tantùm vt faciles ad te aditus habeat, quæ æqua poſtulabit, vt lubente te impetret, ſentiàtque meam ſibi amicitiam, etiam quum longiſſimè abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

ARG. *Commendat M. Fabium.*

Cicero s. d. C. Curtio Pæduceano præt. 59

M. FABIVM vnicè diligo: ſummáque mihi cum eo conſuetudo, & familiaritas eſt peruetus. In eius controuerſiis quid decernas, à te non peto, (ſeruabis, vt tua fides & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed vt quam faciimos ad te aditus habeat, quæ erunt æqua, lubente te impe-

tret: vt meam amicitiam ſibi, etiam quum procul abſim, prodeſſe ſentiat, præſertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARG. *Commendat Liuineium libertum.*

Cicero S. D. C. Munatio C.F. 60

L. LIVINEIVS Trypho eſt omnino L. Reguli familiariſſimi mei, libertus, cuius calamitas etiã officioſiorem me facit in illum: nam beneuolentior, quàm ſemper fui, eſſe non poſſum: ſed ego libertum eius per ſeipſum diligo. Summa enim eius erga me officia extiterunt iis noſtris temporibus, quibus facillimè bonam beneuolentiam hominum, & fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo, vt homines grati, & memores benemeritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quòd pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpè hyeme ſumma nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

ARG. *Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenſes debent.*

Cicero S. D. P. Silio propræt. 61

T. PINNIO familiariſſimè me vſum eſſe, ſcire te arbitror. Quod quidem ille teſtamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam ſecundum hæredem inſtituerit. Eius filio, mirè ſtudioſo, & erudito, & modeſto, pecuniam Nicæenſes grandem debent, ad H-S. octogies: &, vt audio, in primis volunt ei ſoluere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modò reliqui tutores, qui ſciunt quanti me facias, ſed etiam puer ipſe ſibi perſuaſit, te omnia mea cauſſa facturum eſſe, ſi dederis operam, quoad tua fides, dignitáſq; patietur, vt quamprimum pecunia Pinnio ſoluatur Nicæenſium nomine. Vale.

ARG. *Primùm de Atilio gratias agit, deinde Quintum fratrem commendat.*

Cicero S. D. Silio propræt. 62

ET in Atilii negotio te amaui: quum enim ſerò veniſſem, tamen

tamen honeſtum equitem Romanum beneficio tuo conſeruaui:& mehercule ſemper ſic in animo habui, te in meo ære eſſe propter Lamiæ noſtri coniunctionem, & ſingularem neceſſitudinem.Itaque primùm tibi ago gratias, quòd me omni moleſtia liberas : deinde impudentia proſequor: ſed idem ſarciam. Te enim ſemper ſic colam, & tuebor, vt quem diligentiſſimè. Quintum fratrem meum, ſi me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARG. *Commendat M. Lenium ſtudioſè admodum.*

Cicero S. D. Silio proprӕt. 63

NON putaui fieri poſſe, vt mihi verba deeſſent, ſed tamē in M.Lenio commendando deſunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ſed tamen vt planè perſpicere poſſis voluntatem meam. Incredibile eſt, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi cariſſimus eſt, M. Lenium. Id fit cùm plurimis eius officiis, tū ſumma probitate, & ſingulari modeſtia. Eum ego à me inuitiſſimus dimiſi, tum propter familiaritatem, & conſuetudinis ſuauitatem, tum quòd conſilio eius fideli, ac bono libenter vtebar. Sed vereor, ne iam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis me, de quo ea ſupra ſcripſerim, debere commendare: à téque vehementer etiam atque etiam peto, vt, quod habet in tua prouincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas. Hominem facilimum liberaliſſimúmque cognoſces. Itaque te rogo, vt eum ſolutum, liberum, confectis eius negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratríque meo gratiſſimum feceris. Vale.

ARG. *Agit gratias de Nerone honorificentiſſimè tractato: eúmque in omnibus rebus vehementer commendat.*

Cicero S. D. Silio proprӕt. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles, vt nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui à te prætermiſſus eſſet. Magnum fructum ex ipſo capies. Nihil eſt enim illo adoleſcente gratius. Sed meher-

cule mihi quoque gratiſſimum feciſti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaq; ſi ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratiſſimum mihi feceris. Primùm de Pauſania Alabandenſi, ſuſtentes rem, dum Nero veniat. Vehementer enim eius cauſſa cupere eum intellexi. itaque hoc valde te rogo. Deinde Niſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſſiméque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatiſſimos: vt intelligat illa ciuitas, ſibi in Neronis patrocinio ſummum eſſe præſidium. Strabonem Seruilium tibi ſæpe commendaui: nunc eò facio id impenſius, quòd eius cauſſam Nero ſuſcepit. Tantùm à te petimus, vt agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicuius tui diſſimilis quæſtum. Id tum gratum mihi erit: tum etiam exiſtimabo te humanitate tua eſſe vſum. Summa huius epiſtolæ hæc eſt, vt ornes omnibus rebus Neronem, ſicut inſtituiſti, atque feciſti. Magnum theatrum habet iſta prouincia, non vt hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis commendationem, atque gloriam. Quare ſi te fautore vſus erit, ſicut & vtetur profectò, & vſus eſt, ampliſſimas clientelas acceptas à maioribus, confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. Hoc in genere, ſi eum adiuueris eo ſtudio, quo oſtẽdiſti, apud ipſum præclariſſimè poſueris, ſed mihi etiam gratiſſimum feceris. Vale.

Arg. *Cupit pactiones per Hyſponem cum ciuitatibus confici: in eóque illum Silio commendat.*

Cicero s. d. Silio proprær. 65

Cvm P. Terentio Hyſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, conſuetudóque eſt: multáque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Eius ſumma exiſtimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſiis vllo modo impetrare potuiſſe. Sed quando, quemadmodum omnes exiſtimant, & ego intelligo, tua cùm ſumma integritate, tum ſingulari humanitate & manſuetudine conſequutus es, vt libentiſſimis Græcis, nutu, quod velis, conſequare: pető à te maiorem in modum, vt honoris mei cauſſa, hac laude Hyſponem

Hyſponem affici velis. Præterea cum ſociis ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt,non ſolùm ob eam cauſſam,quòd ea ſocietas vniuerſa in mea fide eſt, ſed etiam, quòd pleriſque ſociis vtor familiariſſimè. Ita & Hyſponem meum per me ornaris, & ſocietatem mihi coniunctiorem feceris: túque ipſe & ex eius obſeruantia, gratiſſimi hominis, & ex ſociorum gratia,hominum ampliſſimorum,maximum fructum capies & me ſummo beneficio affeceris. Sic enim velim exiſtimes,ex tota tua prouincia omníque iſto imperio nihil eſſe,quod mihi gratius facere poſſis. Vale.

Arg. *Cæcinam in colligendis Aſiaticæ negotiationis reliquiis commendat.*

Cicero s. d. P. Seruilio Iſaurico procos. 66

A. CAECINAM, maximè proprium clientem familiæ veſtræ, non commendarem tibi, quum ſcirem qua fide in tuos,qua clementia in calamitoſos ſoleres eſſe,niſi me & patris eius,quo ſum familiariſſimè vſus, memoria, & huius fortuna ita moueret, vt hominis omnibus mecum ſtudiis, officiíſque coniunctiſſimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, ſic, vt maiore cura, maiore animi labore petere non poſſim, vt ad ea, quæ tua ſponte ſine cuiuſquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem,calamitoſum,aliquem afferāt cumulum meæ literæ, quò ſtudioſius eum,quibuſcunque rebus poſſis,iuues. Quòd ſi Romæ fuiſſes,etiam ſalutem A. Cæcinæ eſſemus,vt opinio mea fert, per te conſequuti. De qua tamen magnam ſpem habemus,freti clementia collegæ tui. Nunc, quando,iuſtitiam tuam ſequutus, tutiſſimum ſibi portum prouinciam iſtam eſſe duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, vt eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis iuues, & cæteris rebus tegas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

Arg. *Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicenſem.*

Cicero s. d Seruilio. 67

Ex prouincia mea Cilicienſi,cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Aſiati-

cas attributas fuiſſe, nullo ſum familiarius vſus, quàm Androne, Arthemonis filio, Laodicenſi: eúmq; habui in ea ciuitate tum hoſpitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem, & conſuetudinem accommodatum. Quem quidem multò etiam pluris, poſtea quàm deceſſi, facere cœpi, quòd multis rebus expertus ſum gratum hominem, meique memorem: itaque eum Romæ libentiſſimè vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in iſta prouincia benignè feciſti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea ſcripſi, vt me non ſine cauſſa laborare intelligeres, & vt tu ipſe eum dignũ hoſpitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratiſſimum, ſi ei declararis quanti me facias, id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, &, quibuſcunque rebus honeſtè, ac ſine moleſtia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Significat, quàm ſibi gratum fuerit curſum illius nauigationis cognoſcere. Petit, vt de ſtatu prouinciæ inſtitutisq; ſuis ſcribat. poſtremò ſuum officium ad omnia pollicetur.*

Cicero s. d. Seruilio Iſaurico, procos. collegæ. 68

GRATAE mihi vehementer tuæ literæ fuerunt, ex quibus cognoui curſus nauigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam noſtræ neceſſitudinis: qua mihi nihil poterat eſſe iocundius. Quod reliquum eſt, multò etiam erit gratius, ſi ad me de reipub. id eſt de ſtatu prouinciæ, de inſtitutis tuis familiariter ſcribes. Quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentiſſimè ex tuis literis cognoſcam. Ego ad te, de reip. ſumma quid ſentiam, non ſæpe ſcribam, propter periculũ eiuſmodi literarum: quid agatur autem, ſcribam ſæpius. Sperare tamen videor, Cæſari, collegæ noſtro, fore curæ, & eſſe, vt habeamus aliquam rempubl. cuius conſiliis, magni referebat, te intereſſe. ſed, ſi tibi vtilius eſt, id eſt glorioſius, Aſiæ præeſſe, & iſtam partem reipub. malè affectam tueri, mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum eſt, optatius debet eſſe. Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio, diligentiaq; curabo: in primisq; tuebor omni obſeruantia clariſſi-

clariſſimum virum, patrem tuum: quod & pro vetuſtate neceſſitudinis, & pro beneficiis veſtris, & pro dignitate ipſius facere debeo. Vale.

Arg. *Petit, vt C. Curtium in fidem recipiat, habeátque in numero ſuorum.*

Cicero s.d. Seruilio collegæ. 69

C. Cvrtivs Mithres eſt ille quidem, vt ſcis, libertus Poſtumii, familiariſſimi mei: ſed me colit, & obſeruat æquè, atq; illum ipſum, patronum ſuum. Apud eum ego ſic Epheſi fui, quotieſcunq; fui, tanquã domi meæ: multáque acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem. itaque, ſi quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Aſia opus eſt, ad hunc ſcribere conſueui, huius cum opera & fide, tum domo, & re vti, tanquam mea. Hæc ad te eò pluribus ſcripſi, vt intelligeres, me non vulgariter, nec ambitioſè, ſed vt pro homine intimo, ac mihi perneceſſario ſcribere. Peto igitur à te, vt in ea controuerſia quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantúmque tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei cauſſa, commodes. Etſi vt eius modeſtiã cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & ſua probitate aſſequutus erit, vti de ſe bene exiſtimes: omnia ſe adeptum arbitrabitur. vt igitur eum recipias in fidem, habeáſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſè, diligentérque curabo. Vale.

Arg. *T. Ampium Menandrum non vulgariter cõmendat.*

Cicero s.d. Seruilio collegæ. 70

Qvia non eſt obſcura tua in me beneuolentia, ſic fit vt multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, ſed plerunque neceſſariis, vt hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi ſumma familiaritas, neceſſitudóque eſt. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi & modeſtum, & patrono, & nobis vehementer probatũ, tibi commẽdo maiorem in modũ. vehe-

menter mihi gratum feceris, ſi, quibuſcunque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei commodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. *Commendat T. Aguſium, veterem amicum.*

Cicero S. D. Seruilio collegæ 71

MVLTOS tibi commendem, neceſſe eſt, quando omnibus nota noſtra neceſſitudo eſt, tuáque in me beneuolentia. Sed tametſi omnium cauſſa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi cauſſa eſt. T. Aguſius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum ſocius: neque hoc tempore diſceſſiſſet à me, niſi ego ei permiſiſſem. Quare ſic tibi eum cõmendo, vt vnum de meis domeſticis, & maximè neceſſariis. Pergratum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, vt intelligat hanc commendationem ſibi magno vſui, atque adiumento fuiſſe. Vale.

ARG. *Petit à Seruilio, vt omnibus rebus Cærelliæ benignè faciat, quemadmodum receperat.*

Cicero S. D. Seruilio collegæ. 72

CAERELLIAE, neceſſariæ meæ, rem, nomina, poſſeſſiones Aſiaticas commendaui tibi præſens in hortis tuis quàm potui diligentiſſimè: tuque mihi, pro tua conſuetudine, próque tuis in me perpetuis maximíſque officiis, omnia te facturum liberaliſſimè recepiſti. meminiſſe te id ſpero: ſcio enim ſolere. Sed tamen Cærelliæ procuratores ſcripſerunt, te, propter magnitudinem prouinciæ, multitudinémq; negotiorum, etiam atque etiam eſſe commonefaciẽdum. Peto igitur, vt memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepiſſe. Equidem exiſtimo habere te magnam facultatẽ (ſed hoc tui eſt conſilii & iudicii) ex eo S.C. quod in hæredes C. Vennonii factum eſt, Cærelliæ cõmodandi. Id S.C. tu interpretabere pro tua ſapientia. ſcio enim eius ordinis autoritatẽ ſemper apud te magni fuiſſe. Quod reliquum eſt, ſic velim exiſtimes, quibuſcunque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratiſſimum eſſe facturum. Vale.

ARG.

Arg. Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio & Oppio, petit vt Antipatri filios ſibi condonet.

Cicero s.d. Q. Philippo procos. 73

Gratvlor tibi, quòd ex prouincia ſaluum te ad tuos recepiſti incolumi fama, & rep. quòd ſi Romæ te vidiſſem, coràm gratias egiſſem, quòd tibi L. Egnatius, familiariſſimus meus, abſens, L. Oppius præſens curæ fuiſſet. Cũ Antipatro Derbete mihi non ſolùm hoſpitium, verùm etiã ſumma familiaritas intercedit. Ei te vehementer ſuccenſuiſſe audiui & moleſtè tuli. De re nihil poſſum iudicare: niſi illud mihi certè perſuadeo, te talem virum nihil temerè feciſſe. A te autem pro vetere noſtra neceſſitudine etiam atq; etiam peto, vt eius filios, qui in tua poteſtate ſunt, mihi potiſſimùm condones: niſi quid exiſtimas in ea re violari exiſtimationem tuam: quód ego ſi arbitrarer, nunquam te rogârem, mihíque tua fama multò antiquior eſſet, quàm illa neceſſitudo eſt. Sed mihi ita perſuadeo (poteſt fieri, vt fallar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi, fore. Quid fieri poſſit, & quid mea cauſa facere poſſis, (nam, quid velis, non dubito) velim, ſi tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

Arg. Oppium præſentem, & Egnatii abſentis negotia commendat.

Cicero s.d. Philippo procos. 74

Etsi non dubito pro tua in me obſeruantia, próque noſtra neceſſitudine, quin commẽdationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppiũ, familiarem meum, præſentem, & L. Egnatii, familiariſſimi mei abſentis, negotia commendo. Tãta mihi cum eo neceſſitudo eſt, familiaritáſque, vt ſi mea res eſſet, non magis laborarem. Quapropter gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, vt is intelligat me à te tantum amari, quantúm ipſe exiſtimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque vt facias, te vehementer rogo. Vale.

Arg. Commendat Auianum Flaccum.

Cicero s. D. T. Titio, T. F. legato. 75

Etsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima ſatis valeat: tamen obſequor homini familiariſſimo C. Auiano Flacco: cuius cauſa omnia tum cupio, tũ mehercule etiam debeo. De quo & præſens tecum egi diligenter, quum tu mihi humaniſſimè reſpondiſti: & ſcripſi ad te accuratè antea. Sed putat intereſſe ſua, me ad te quamſæpiſſimè ſcribere. Quare velim mihi ignoſcas, ſi illius voluntati obtemperans, minus videbor meminiſſe conſtantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Auiano commodes. Quorum vtrunque per eundẽ me obtinuit triennium, dum Pompeius iſti negotio præfuit. Summa eſt, in quo mihi gratiſſimum facere poſſis, ſi curaris, vt Auianus, quando ſe à me amari putat, me à te amari ſcias. Erit id mihi pergratum. Vale.

Arg. *Petit, vt C. Valgius emtam poſſeſſionem in agro Fregellano, liberam, immunẽmque habeat.*

Cicero s. D. quatuoruiris, & decurionibus. 76

Tantae mihi cũ Q. Hippio cauſæ neceſſitudinis ſunt, vt nihil poſſit eſſe coniunctius, quàm nos inter nos ſumus. Quod niſi ita eſſet, vterer mea conſuetudine, vt vobis nulla in re moleſtus eſſem. Etenim vos mihi optimi teſtes eſtis, quum mihi perſuaſum eſſet, nihil eſſe, quod à vobis impetrare non poſſem, nunquam me tamen grauem vobis eſſe voluiſſe. vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei cauſa liberaliſſimè C. Valgium Hippianum tractetis, rẽmque cum eo conficiatis: vt quam poſſeſſionem habet in agro Fregellano, à vobis emtam, eam liberam & immunem habere poſſit. Id ſi à vobis impetraro, ſummo me beneficio veſtro affectum arbitrabor. Valete.

Arg. *Narrat officium ſuum: commendat M. Bollanum: petit vt ſibi ſeruum ſuum Dionyſium reſtituendum curet.*

Cicero

Cicero s. d. P. Sulpicio imp. 77

QVVM his temporibus nō ſanè in ſenatum ventitarem, tamen vt tuas literas legi, non exiſtimaui me, ſaluo iure noſtræ veteris amicitiæ multorúmque inter nos officiorum, facere poſſe, vt honori tuo deeſſem. itaque affui, ſupplicationémque tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore vllo aut rei, aut exiſtimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque vt hoc tui neceſſarii ſciant, hoc me animo ergo te eſſe, velim facias eos per literas certiores: vt ſiquid tibi opus ſit, ne dubitent mihi iure ſuo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meúmque veterem amicum, tibi magnopere commēdo. Pergratū mihi feceris, ſi curaris, vt is intelligat hanc cōmendationem ſibi magno adiumento fuiſſe. ipſúmque virum optimum, gratiſſimúmque cognoſces. Promitto tibi, te ex eius amicitia magnam voluptatem eſſe capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro noſtra amicitia, & pro tuo perpetuo in me ſtudio, vt in hac re etiam elabores. Dionyſius, ſeruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, quū multos libros ſurripuiſſet, nec ſe impunè laturum putaret, aufugit. Is eſt in prouincia tua. Eum & M. Bollanus familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt. Sed quum ſe à me manumiſſum eſſe diceret, crediderunt. Hunc tu ſi mihi reſtituendum curaris, non poſſum dicere, quàm mihi gratum futurum ſit. Res ipſa parua, ſed animi mei dolor magnus eſt: vbi ſit & quid fieri poſſit, Bollanus te docebit. Ego, ſi hominem per te recuperaro, ſummo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARG. *Petit, vt Democritum Sicyonium in ſuam fidem recipiat.*

Cicero s. d. Allieno procos. 78

DEMOCRITVS Sicyonius non ſolùm hoſpes meus eſt, ſed etiam, quod non multis contingit, Græcis præſertim, valde familiaris. Eſt enim in eo ſumma probitas, ſumma virtus, ſumma in hoſpites liberalitas & obſeruantia: méque præ cæteris & colit & obſeruat, & diligit. Eum tu non modò ſuorum ciuium, verùm etiam prope Achaiæ princi-

pem cognoſces. Huic ego tãtummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio,& munio. cognitum, per te ipſum, quæ tua natura eſt, dignum tua amicitia, atque hoſpitio iudicabis. Peto igitur à te vt his literis lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea cauſa. De reliquo, ſi id quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hoſpitióque cognoueris, peto vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. *Caium & Marcum Auianos fratres commendat, alterum præſentem, alterum abſentem.*

Cicero s. d. Allieno procos. 79

ET te ſcire arbitror, quanti fecerim C. Auianum Flaccum:& ego ex ipſo audieram, optimo & gratiſſimo homine, quàm à te liberaliter eſſet tractatus. Eius filios, digniſſimos illo patre, meóſq; neceſſarios, quos ego vnicè diligo, commendo tibi ſic, vt maiore ſtudio nullos commendare poſſim. C. Auianus in Sicilia eſt: Marcus eſt nobiſcum. vt illius dignitatem præſentis ornes, rem vtriuſque defendas, te rogo: Hoc mihi gratius in iſta prouincia facere nihil potes: Idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER QVARTVSDECIMVS,

AD TERENTIAM, vxorem.

ARGVMENTVM.

Exul defletſuam ſuorúmque calamitatem, eiúſque culpam confert in amicorum conſilia: vici venditionem prorſus improbat: alia quædam ſcribit.

Cicero S.D. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. I

ET LITERIS multorũ, & ſermone omniũ perfertur ad me, incredibilẽ tuam virtutem, & fortitudinem eſſe, téque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miſerum, te, iſta virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidiſſe! Tulliolámq; noſtram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui quum primùm ſapere cœpit, acerbiſſimos dolores, miſeriáſq; percepit. Quæ ſi, vt tu ſcribis, fato facta putarem, ferrem paulò facilius: ſed omnia ſunt mea culpa commiſſa, qui ab iis me amari putabam, qui inuidebant: eos non ſequebar, qui petebant. Quòd ſi noſtris conſiliis vſi eſſemus, neque apud nos tantum valuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum: beatiſſimi viueremus. Nunc, quando ſperare nos amici iubent, dabo operam ne mea valetudo tuo labori deſit. Res quan-

ta ſit, intelligo, quantóque fuerit facilius manere domi, quàm redire. Sed tamen ſi omnes tribunos pl. habemus, ſi Lentulum tam ſtudioſum, quàm videtur, ſi verò etiam Pompeium & Cæſarem: non eſt deſperandum. De familia, quo modo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco nunc quidem iam abiit peſtilentia, ſed, quàm diu fuit, me non attigit. Plancius, homo officioſiſſimis, me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quò neque Hyſpo veniret, nec milites: ſed adhuc Plancius me retinet. Sperat poſſe fieri vt mecum in Italiam decedat. Quem ego diem ſi videro, & ſi in veſtrum complexum venero, ac ſi & vos & meipſum recuperaro: ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus eſt, vt nihil ſupra poſſit. vtinam ea res ei voluptati ſit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accuſaui, ſed vos, quum præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quàm coniunctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum eſſe ſcripſi. Quod ad me, mea Terentia, ſcribis te vicum vendituram: quid obſecro te, (me miſerum) quid futurum eſt? &, ſi nos premet eadem fortuna, quid puero miſero fiet? Non queo reliqua ſcribere, (tanta vis lacrymarum eſt) ne te in eundẽ fletum adducam. Tantùm ſcribo: ſi erunt in officio amici, pecunia non deerit: ſi non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miſeras noſtras, vide ne puerum perditum perdamus. Cui ſi aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus eſt, & mediocri fortuna, vt cætera conſequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas: vt ſciam quid agatur, & vos quid agatis. mihi omnino iam breuis expectatio eſt. Tulliolæ & Ciceroni ſalutem dic. Valete. D. ante diem VI. Calen. Dec. Dyrrhachii. Dyrrhachium veni, quòd & libera ciuitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ. ſed, ſi offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te ſcribam.

A RG. Breuitatem ſuarum literarum excuſat: Piſonis generi officia in ſe laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat ne ſuam dotem proiiciat, & vt valetudini ſeruiat.

Cicero

Cicero s. d. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. 2

Noli putare me ad quenquam longiores epiſtolas ſcribere, niſi ſi quis ad me plura ſcripſit, cui puto reſcribi oportere. Nec enim habeo quod ſcribam: nec hoc tẽpore quicquam difficilius facio. Ad te verò & ad noſtram Tulliolã nõ queo ſine plurimis lacrymis ſcribere. vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatiſſimas ſemper eſſe volui: ídque præſtare debui, &, niſi tam timidi fuiſſemus, præſtitiſſem. Piſonem noſtrum merito eius amo plurimum. Eum, vt potui, per literas cohortatus ſum, gratiáſque egi, vt debui. In nouis tribunis pleb. intelligo ſpem te habere. Id erit firmum, ſi Pompeii voluntas erit: ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortiſſimè & amantiſſimè video. nec miror: ſed mœreo caſum eiuſmodi, vt tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſubleuentur. Nam ad me P. Valerius, homo officioſus, ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodũ à Veſtæ ad Tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem mea lux, meũ deſiderium, vnde omnes opem petere ſolebant, te nũc, mea Terentia, ſic vexari, ſic iacere in lacrymis, & ſordibus: ídque fieri mea culpa, qui cæteros ſeruaui, vt nos periremus. Quod de domo ſcribis, hoc eſt de area: ego verò tum denique mihi videbor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. verùm hæc non ſunt in noſtra manu. illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in eius partem te, miſeram & deſpoliatã, venire. Quòd ſi conficitur negotiũ, omnia conſequemur: ſin eadẽ nos fortuna premet, etiãne reliquias tuas miſera proiicias? obſecro te, mea vita, quod ad ſumtũ attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modò volunt, ſuſtinere: & valetudinẽ iſtã infirmam, ſi me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies noctéſq; verſaris: omnes labores te excipere video, timeo vt ſuſtineas: ſed video in te eſſe omnia. Quare, vt id quod ſperas & quod agis, cõſequamur, ſerui valetudini. Ego, ad quos ſcribã, neſcio, niſi vt ad eos, qui ad me ſcribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non diſcedam: ſed velim quamſæpiſſime literas mittatis, præſertim ſi quid eſt firmius quod ſperemus. Valete mea deſideria, valete. Dat. ad III. non. Octob. Theſſalonicę.

ARG. *Queritur quod ſua culpa & ipſe & omnes ſui maximas in miſerias inciderint: deinde ad varia capita reſpondet: ſed ita dolenter, vt ideo à nonnullis (iure fortaſſe) tanquam mollis, reprehendatur.*

Tullius s. d. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. 3

ACCEPI ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis propè deleui. Conficior enim mœrore, mea Terentia: nec me meæ miſeriæ magis excruciant, quàm tuæ, veſtræque. Ego autem hoc miſerior ſum quàm tu, quæ es miſerrima, quòd ipſa calamitas communis eſt vtriuſque noſtrûm, ſed culpa mea propria eſt. meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cùm dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me vxori meæ optimæ, ſuauiſſimis liberis virtutem & diligentiam non præſtitiſſe. Nam mihi ante oculos dies noctéſque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi, inuidi penè omnes. Eiicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed tamen, quàm diu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Vt tutò ſim, quòd laboras, id mihi nunc facilimum eſt, quē etiam inimici volunt viuere in tantis miſeriis. Ego tamen faciam quæ præcipis. Amicis quibus voluiſti, egi gratias: & eas literas Dexippo dedi: méque de eorum officio ſcripſi à te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint vt tali genero mihi præſenti tecum ſimul ac cum liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in nouis tribunis pleb. & in primis quidem diebus: nam, ſi inueterarit, actum eſt. Ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, vt ad me cōtinuò initia rerum, vt rationem totius negotii poſſes ſcribere. Etſi Dexippo quoque ita imperaui, ſtatim vt recurreret: & ad fratrem miſi, vt crebro tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrhachii hoc tempore, vt quamcelerrimè, quid agatur audiam, & ſim tutò. Ciuitas enim hæc ſemper à

per à me defenſa eſt. Quum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis, te, ſi velim, ad me venturam: ego verò, quum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. Si perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin autem. ſed nihil eſt opus reliqua ſcribere. Ex primis, aut, ad ſummum, ſecundis literis tuis conſtituere poterimus quid nobis faciendum ſit. Tu modò ad me velim omnia diligētiſſimè perſcribas. etſi magis iam rem, quàm literas, debeo expectare. Cura vt valeas: & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec vnquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaq; debilitor lacrymis. Vale. pridie cal. Dec. Dyrrhachii.

A RG. *Scripta eſt hæc epiſtola non ſolùm dolenter, ſed etiam molliter. argumentum eſt multiplex, quia reſpondet ad varia capita literarum Terentiæ.*

Tullius s. d. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. 4

Ego minus ſæpe ad vos do literas, quàm poſſum: propterea quòd cùm omnia mihi tempora ſunt miſera, tum verò, quum aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis ſic, vt ferre non poſſim. Quòd vtinam minus vitæ cupidus fuiſſem: certè nihil aut non multum in vita mali vidiſſemus. Quòd ſi nos ad aliquam alicuius cōmodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſeruauit: minus eſt erratum à nobis. ſin hæc mala fixa ſunt, ego verò te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quando neque Dii, quos tu caſtiſſimè coluiſti, neq; homines, quos ego ſeruaui ſemper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundiſii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum & capitis ſui pro mea ſalute neglexit: neque legis improbiſſimæ pœna deductus eſt, quominus hoſpitii & amicitiæ ius officiumque præſtaret. Huic vtinam aliquando gratiam referre poſſimus, habemus quidem ſemper. Brundiſio profecti ſumus ad V. cal. Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. ô me perditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te vt venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectā? non rogem? ſine te igitur ſim?

opinor,ſic agam.Si eſt ſpes noſtri reditus,eam confirmes, & rem adiuues:ſin,vt ego metuo,tranſactum eſt, quoquo modo potes,ad me fac venias. vnum hoc ſcito: ſi te habebo, nō mihi videbor planè periiſſe. Sed quid de Tulliola mea fiet? iam id vos videte: mihi deeſt conſilium. ſed certe quoquo modo ſe res habebit, illius miſellæ & matrimonio & famæ ſeruiendum eſt. Quid Ciceró meus,quid aget? iſte verò ſit in ſinu ſemper & complexu meo. Non queo iam plura ſcribere: impedit mœror. Tu quid egeris, neſcio, vtrum aliquid teneas, an,(quod metuo)plane ſis ſpoliata.Piſonem,vt ſcribis, ſpero fore ſemper noſtrum. De familia liberata, nihil eſt quod te moueat. Primum tuis ita promiſſum eſt, te facturam eſſe vt quiſque eſſet meritus. Eſt autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo. Cæterorum ſeruorum ea cauſa eſt, vt ſi res à nobis abeſſet, liberti noſtri eſſent, ſi obtinere potuiſſent: ſin ad nos pertinerent,ſeruirent,præterquam oppido pauci. Sed hæc minora ſunt. Tu quod me hortaris vt animo ſim magno,& ſpem habeā recuperandæ ſalutis: id velim ſit eiuſmodi vt rectè ſperare poſſimus. nunc miſer quando tuas iam literas accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectaſſem Brundiſii,ſi eſſet licitum per nautas,qui tempeſtatem prætermittere noluerunt. Quod reliquū eſt,ſuſtenta te,mea Terentia,vt potes. Honeſtiſſime viximus, floruimus. Non vitium noſtrum, ſed virtus noſtra nos afflixit. Peccatū eſt nullū, niſi quod nō vna animam cum ornamentis amiſimus. Sed,ſi hoc fuit liberis noſtris gratius,nos viuere,cætera quanquam ferenda non ſunt,feramus. Atque ego,qui te cōfirmo,ipſe me non poſſum. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem,remiſi. Salluſtius officio vincet omnes ſpes. Cennius eſt perbeneuolus nobis: quem ſemper ſpero tui fore obſeruantem. Sica dixerat ſe mecum fore, ſed Brundiſio diſceſſit. Cura, quoad potes,vt valeas:& ſic exiſtimes,vehementius me tua miſeria, quam mea commoueri. Mea Terentia,fidiſſima atque optima vxor,& mea cariſſima Tulliola,& ſpes reliqua noſtra Cicero,valete,Pridie cal.Maii.Brundiſio.

ARG. *Scripſit hanc aliquot annis poſt ſuperiores,* L. *Paulo* C. *Marcello* COSS. *quum ex prouincia Romam rediret. Signi-*

ficat

ſicat de nauigatione ſua, de literis acceptis, de hæreditate Prætiana.

Tullius s. d. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis. 5

Si tu, & Tullia, lux noſtra, valetis, ego, & ſuauiſſimus Cicero, valemus. Prid. id. Oct. Athenas venimus, quum ſane aduerſis ventis vſi eſſemus, tardéque & incommode nauigaſſemus. De naui exeuntibus nobis Acaſtus cũ literis præſto fuit, vno & vigeſimo die, ſane ſtrenue. Accepi tuas literas: quibus intellexi te, vereri ne ſuperiores mihi redditæ non eſſent. Omnes ſunt redditę: diligentiſſiméque à te perſcripta ſunt omnia: idque mihi gratiſſimum fuit. Neque ſum admiratus, hanc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, breuem fuiſſe. Iam enim meipſum expectas, ſiue nos ipſos: qui quidem quamprimum ad vos venire cupimus. etſi, in quam remp. venimus, intelligo. Cognoui enim ex multorum amicorum literis, quas attulit Acaſtus, ad arma rem ſpectare: vt mihi quum venero, diſſimulare non liceat quid ſentiam. Sed, quando ſubeunda fortuna eſt, eo citius dabimus operã vt veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longiſſime poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori eſt, (valde enim illum amaui) hoc velim cures, ſi auctio ante meum aduentũ fiet, vt Pomponius, aut, ſi is minus poterit, Camillus noſtrum negotium curet. Nos, quum venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis vt hoc ita fiat. Nos, ſi Dii adiuuabunt, circiter id. Nou. in Italia ſperamus fore. Vos, mea ſuauiſſima & optatiſſima Terentia, & Tulliola, ſi nos amatis, curate vt valeatis. Athenis, ad xv. cal. Nou.

Arg. *Excuſat infrequentiam literarum: mandat vt creditoribus ſatisfiat. gratias actas à neſcio qua, non miratur. Pollicem expectat.*

Cicero s. d. Terentiæ ſuæ. 6

Nec ſæpe eſt cui literas demus: nec rem habemus vllam quam ſcribere velimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi,

cognoui prædium nullum venire potuiſſe. Quare videas velim quo modo ſatisfiat ei, cui ſcis me ſatisfieri velle. Quòd noſtra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere poſſit. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quamprimum fac extrudas. Cura vt valeas. ıdib. Quint.

ARG. *Exponit quæ fuerit moleſtiarum cauſa, quoq́ modo liberatus ſit: deinde ſcribit de ſua ad Pompeium nauigatione.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 7

OMNES moleſtias, & ſolicitudines, quibus & te miſerrimam habui, id quod mihi moleſtiſſimum eſt, Tulliolámque, quæ nobis noſtra vita dulcior eſt, depoſui, & eieci. Quid cauſæ autem fuerit, poſtridie intellexi quàm à vobis diſceſſi. χολῶ ἄκρατον noctu eieci. Statim ita ſum leuatus, vt mihi Deus aliquis medicinam feciſſe videatur. Cui quidem tu Deo, quemadmodum ſoles, piè & caſtè ſatisfacias: id eſt, Apollini, & Aeſculapio. Nauim ſpero nos valdè bonam habere. In eam ſimulatque conſcendi, hæc ſcripſi. Deinde conſcribam ad noſtros familiares multas epiſtolas: quibus te & Tulliolam noſtram diligentiſſimè commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore eſſetis, niſi vos fortiores cognoſcerem, quàm quenquam virum: & tamen eiuſmodi ſpero negotia eſſe, vt & vos iſtic commodiſſimè ſperem eſſe, & me aliquando cum ſimilibus noſtri rempub. defenſurum. Tu primùm valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi ſi videbitur, villis iis vtare, quæ longiſſimè aberunt à militibus. Fundo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. Datum VII. id. Iun.

ARG. *Rogat vxorem vt valetudinem curet, laudat eius diligentiam: eaq́ vt deinceps vtatur, mandat.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 8

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Valetudinē tuam velim cures diligentiſſimè. nam mihi & ſcriptum & nuntiatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti

ciſti de Cæſaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſiquid opus erit, ſiquid acciderit noui, facies vt ſciam. Cura vt valeas. Vale. Datum IV. non. Iun.

ARG. *Significat dolorem ſuum ex Dolabellæ, generi ſui, Tulliolæq; filiæ valetudine.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 9

AD cæteras meas miſerias acceſſit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ. Omnino de omnibus rebus nec quid conſilii capiam, nec quid faciam, ſcio. Tu velim tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARG. *Mandat vt cum Attico colloquatur, literas mittat.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 10

QVID fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium, ſerius quàm oportuit. Cum eo ſi loquuta eris, intelliges quid fieri velim. Apertius ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, neceſſe non fuit. De ea re & de cæteris rebus quamprimum velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. Quint.

ARG. *Tulliam ad ſe veniſſe dicit, ſibi autem in animo eſſe, Ciceronem filium ad Cæſarem mittere.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 11

SI vales, bene eſt: ego valeo. Tullia noſtra venit ad me prid. id. Iun. cuius ſumma virtute, & ſingulari humanitate, grauiore etiam ſum dolore affectus, noſtra factum eſſe negligentia, vt longè alia in fortuna eſſet, atque eius pietas ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarem mittere, & cum eo Cn. Salluſtium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. cal. Quint.

ARG. *Ferè ſuum conſilium reprehendit, quòd, victo in Pharſalia Pompeio, in Italiam redierit. monet vxorem ne ad ipſum eat.*

Cicero S. D. Terentiæ ſuæ. 12

QVOD nos in Italiam ſaluos veniſſe gaudes, perpetuò

gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magniſq; iniuriis, metuo ne id conſilii ceperimus, quod non facilè explicare poſſimus. Quare, quantum potes, adiuua. Quid autem poſſis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil eſt. & longum eſt iter, & non tutum: & non video quid prodeſſe poſſis, ſi veneris. Vale. Datum pridie non. Nouemb. Brundiſio.

ARG. *Permittit vxori vt de nuntio remittendo conſilium capiat ex tempore.*

Cicero s. d. Terentiæ ſuæ. 13

Qvod ſcripſi ad te proximis literis de nuntio remittendo, quæ ſit iſtius vis hoc tempore, & quæ cōcitatio multitudinis, ignoro. Si metuēdus iratus eſt, quies tamē ab illo fortaſſe naſcetur. Totum iudicabis quale ſit &, qđ in miſerrimis rebus minimè miſerū putabis, id facies. Vale. VI. id. Quint.

ARG. *Rogat vxorem, & filiam, conſulant & ipſæ & cum amicis, ab vrbe diſcedant, necne, aduentu Cæſaris.*

Tullius s. d. Terentiæ, & pater Tulliolæ, duabus animis ſuis, & Cicero matri optimæ, ſuauiſſimæ ſorori. 14

Si vos valetis, nos valemus. Veſtrum iam conſilium eſt, non ſolùm meum, quid ſit vobis faciendum. Si ille Romam modeſtè vēturus eſt, rectè in præſentia domi eſſe poteſtis: ſin homo amens diripiendam vrbem daturus eſt, vereor vt Dolabella ipſe ſatis vobis prodeſſe poſſit. Etiam illud metuo, ne iam intercludamini, vt, quum velitis, exire non liceat. Reliquum eſt, quod ipſæ optimè conſiderabitis, veſtri ſimiles fœminæ ſint ne Romæ. Si enim non ſunt, videndum eſt vt honeſtè vos eſſe poſſitis. Quomodocunq; nunc ſe res habet, modò vt hæc nobis loca tenere liceat, belliſſimè vel mecum, vel in noſtris prædiis eſſe poteritis. Etiam illud verendum eſt, ne breui tempore fames in vrbe ſit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, conſideretis: ad ſummam, animo forti ſitis. Labienus rem meliorem fecit. Adiuuat etiam Piſo, quòd ab vrbe diſcedit, & ſceleris

& ſceleris

& ſceleris condemnat generum ſuum. Vos meæ cariſſimæ animæ, quam ſæpiſſimè ad me ſcribite & vos quid agatis, & quid iſtic agatur. Quintus pater & filius & Rufus vobis ſalutem dicunt. Valete. VIII. cal. Quint. Minturnis.

ARG. *Dicit ſe mutaſſe conſilium de mittendo ad Cæſarem Cicerone filio. hæc autem epiſtola videtur ſcripta poſt eam, quæ II. loco impreſſa eſt.*

Tullius S. D. Terentiæ ſuæ. 15

SI vales, bene eſt: ego valeo. Conſtitueramus (vt ad te antea ſcripſeram) obuiã Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutauimus conſilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etſi nihil erat noui, tamen, quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus eſſe, ex Sica poteris cognoſcere. Tulliam adhuc mecũ teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. cal. Quint.

ARG. *Argumentum eſt de liberis, & de Volumnia.*

Tullius S. D. Terentiæ ſuæ. 16

SI vales, bene eſt: ego valeo. Etſi eiuſmodi tempora noſtra ſunt, vt nihil habeam quod aut à te literarum expectem, aut ipſe ad te ſcribam: tamẽ neſcio quomodo & ipſe veſtras literas expecto, & ſcribo ad vos, quum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officioſior eſſe quàm fuit, & id ipſum quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. Quanquam alia ſunt quæ magis curemus, magisq; doleamus: quæ me ita conficiunt, vt ii voluerunt qui me de mea ſententia detruſerunt. Cura vt valeas. pridie non. Ian.

ARG. *Doloris index epiſtola.*

Tullius S. D. Terentiæ ſuæ. 17

SI quid haberem quod ad te ſcriberem, facerẽ id & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quę ſunt negotia vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoſcere. fac vt tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARG. *Monet vxorem & filiam, vt maturè conſiderent num Romæ tutò eſſe poſſint, & cum dignitate.*

Tullius s. d. Terentiæ, & pater ſuauiſſimæ filiæ, Cicero matri, & ſorori. 18

Considerandvm vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis, Romæ'ne ſitis, an mecũ in aliquo tuto loco. Id non ſolùm meum conſilium eſt, ſed etiam veſtrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos eſſe tutò poſſe per Dolabellam, eamque rem poſſe nobis adiumento eſſe, ſi qua vis aut ſi quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rurſus illud me mouet, quòd video omnes bonos abeſſe Roma, & eos mulieres ſuas ſecum habere. Hæc autem regio, in qua ego ſum, noſtrorum eſt tum oppidorum, tum etiam prædiorum: vt & multum eſſe mecum, &, quum abieritis, commodè etiam in noſtris prædiis eſſe poſitis. Mihi planè non ſatis conſtat adhuc, vtrum ſit melius. vos videte quid aliæ faciant iſto loco fœminæ, & ne, quum velitis, exire non liceat. id velim diligenter etiam atque etiam vobiſcum & cum amicis conſideretis. Domus vt propugnacula & præſidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios inſtituatis certos, vt quotidie aliquas à vobis literas accipiam. Maximè autem date operam vt valeatis, ſi nos vultis valere. VIII. cal. Febr. Formiis.

Arg. *Dolorem ſignificat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quominus poſſit propius accedere.*

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 19

In maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ noſtræ. De qua nihil eſt quod ad te plura ſcribam. tibi enim æquè magnæ curæ eſſe certò ſcio. Quòd me propius vultis accedere, video ita eſſe faciendum: & iam ante feciſſem: ſed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. Sed à Pomponio expecto literas: quas ad me quamprimũ perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

Arg. *Mandat vt in Tuſculano omnia ſint parata ad hoſpites excipiendos.*

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 20

In Tuſculanum nos venturos putamus aut nonis, aut poſtridie.

poſtridie.Ibi fac vt ſint omnia parata. Plures enim fortaſſe nobiſcum erunt: &, vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum ſi in balneo nõ eſt, fac vt ſit: item cætera, quæ ſunt ad victum & ad valetudinem neceſſaria. Vale. Calend. Octob. de Venuſino.

Arg. Scribit vt, quæ tempus poſtulabit, prouideat, ſibíque abſenti adminiſtret, literáſque mittat.

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 21

Si vales, bene eſt; ego valeo. Da operam vt conualeſcas: quod opus erit, vt res tempúſque poſtulat, prouideas, atque adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quàm ſæpiſſimè literas mittas. Vale.

Arg. Dicit ſe tabellarios expectare, vt conſilium capere poſſit.

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 22

Si vales, bene eſt: ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros expectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores quid nobis faciendum ſit, faciemúſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Cal. Sept.

Arg. Nondum ſe neque de Cæſaris aduentu, neque de eius literis quicquam ſcire dicit.

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 23

Si vales, bene eſt: ego valeo. Nos neque de Cæſaris aduentu, neq; de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac vt cures. Vale. IV. id. Sext.

Arg. ſcribit de literis à Cæſare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

Tullius s. d. Terentiæ ſuæ. 24

Si vales bene eſt: ego valeo. Redditæ mihi iam tandem ſunt à Cæſare literæ, ſatis liberales: & ipſe opinione celerius venturus eſſe dicitur. cui vtrum obuiam procedam, an hîc eum expectem, quum conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sext.

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER QVINTVSDECIMVS,

AD SENATVM & alios.

ARGVMENTVM.

Quum Parthi maximis copiis Euphratem (qui terminus erat imperii Romani) tranſiſſent, ſolicitus Cicero de ſua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abeſſent, monet vt maiores exercitus ſummittantur.

Cicero procos. S. D. cos. præt. trib. pl. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Etſi non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos tranſiſſe Euphratem cum omnib. ferè ſuis copiis: tamen, quod arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publicè ſcribere ea quæ de alterius prouincia nuntiarentur. Poſtea verò quàm certiſſimis autoribus, legatis, nũtiis, literis ſum certior factus: vel quòd tãta res erat, vel quòd nondum audieramus Bibulum in Syriam veniſſe, vel quia adminiſtratio huius belli mihi cum Bibulo penè eſt cõmunis: quæ ad me delata eſſent, ſcribenda ad vos putaui. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarũt, Parthorum magnas copias Euphratem tranſire cœpiſſe. Quo nuntio allato, quum eſſent nonnulli qui ei regi minorem fidem habendam putarent, ſtatui expectandũ eſſe ſi quid certius afferretur. Ad XIII. Calend. Octo. quum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ mihi literæ

literæ redditæ ſunt à Tarcondimoto,qui,fideliſſimus ſocius, trans Taurum, amiciſſimúſque populi Rom. exiſtimatur, Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico trãſiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ,magnúmque tumultum eſſe in prouincia Syria excitatum. Eodem die ab Iamblicho, phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicúmque eſſe reip.noſtræ,literæ de iiſdẽ rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis,etſi intelligebã ſocios infirmè animatos eſſe, & nouarũ rerum expectatione ſuſpenſos: ſperabã tamen eos ad quos iam acceſſeram, quíque noſtram conſuetudinem integritatémque perſpexerant, amiciores populo Rom. eſſe factos: Ciliciam autem firmiorem fore, ſi æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. Et ob eam cauſam & vt opprimerẽtur ii qui ex Cilicum gente in armis eſſent, & vt hoſtis is qui eſſet in Syria, ſciret exercitum populi Rom. non modò non cedere his nuntiis allatis,ſed etiam propius accedere, exercitum ad Taurum inſtitui ducere. ſed, ſi quid apud vos autoritas mea ponderis habet,in iis præſertim rebus quas vos audiſtis,ego penè cerno: magnopere vos & hortor,& moneo, vt his prouinciis,ſerius vos quidem quàm decuit; ſed aliquando tamẽ conſulatis. Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præſidiis munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari. Quod ego negotium, non ſtultitia obcæcatus, ſed verecundia deterritus, non recuſaui. Neque enim vnquam vllum periculum tantum putaui, quod ſubterfugere mallẽ, quàm veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſeſe ſic habet, vt, niſi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere ſoletis, maturè in has prouincias miſeritis: ſummum periculum ſit ne amittendæ ſint omnes hæ prouinciæ,quib. vectigalia populi R. continentur. Quãobrem autem in hoc prouinciali delectu ſpem habeatis aliquã, cauſa nulla eſt. Neq; multi ſunt: & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: & quod genus hoc militũ ſit, iudicauit vir fortiſſimus, M. Bibulus, in Aſia: qui, quum ei permiſiſſetis, delectum habere noluerit. Nã ſociorum auxilia, propter acerbitatẽ atq; iniurias imperii noſtri, aut ita imbecilla ſunt vt nõ multum nos iuuare poſſint, aut ita alienata à nobis, vt neque expectandum ab iis, neq; cõmittendum iis quicquã eſſe vi-

deatur. Regis Deiotari & voluntatem, & copias, quantæ cunque ſunt, noſtras eſſe duco. Cappadocia eſt inanis. Reliqui reges tyranníq; , neq; opibus ſatis firmi, nec voluntate ſunt. Mihi, in hac paucitate militũ, animus certè non deerit: ſpero, ne conſilium quidem. Quid caſurum ſit, incertum eſt. vtinam ſaluti noſtræ conſulere poſſimus: dignitati certè cõſulemus. Valete.

ARG. *Exponit quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad tuendam prouinciam, & ſocios in fide continendos. Addit de Ariobarzane rege ab inſidiis liberato.*

Cicero procos. s. d. cos. præt. trib. pl. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene eſt: ego quidem valeo. Quum pridie Calen. Sext. in prouinciam veniſſem, neque maturius propter itinerum & nauigationum difficultatem venire potuiſſem: maximè conuenire officio meo, reíq; pub. conducere putaui, parare ea quæ ad exercitũ quæq; ad rem militarẽ pertinerent. Quæ quum eſſent à me cura magis & diligẽtia, quàm facultate & copia, conſtituta, nuntiíque & literæ de bello à Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniã, & per Iſauros, & per Cappadociã, arbitratus ſum. Erat enim magna ſuſpicio, Parthos, ſi ex Syria egredi, atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, eſſe facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partẽ eam quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci: caſtráq; ad Cybiſtra, quod oppidum eſt ad montẽ Taurum, locaui: vt Artuaſdes, rex Armenius, quocunq; animo eſſet, ſciret nõ procul à ſuis finib. exercitũ populi R. eſſe: & Deiotarũ, fideliſſimum regem, atque amiciſſimum reip. noſtræ, maximè coniunctum haberem, hominẽ cuius & conſilio & opibus adiuuari poſſet Reſp. quo quũ in loco caſtra haberẽ, equitatúmque in Ciliciam miſiſſem, vt & meus aduentus iis ciuitatibus quæ in ea parte eſſent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret, & ego maturè, quid ageretur in Syria, ſcire poſſem: tempus eius tridui, quod in iis caſtris morabar, in magno officio & neceſſario mihi ponendũ putaui. quũ

enim

enim veſtra autoritas interceſſiſſet, vt ego regem Ariobarzanem, euſeben, & philoromæum, tuerer, eiuſque regis ſalutem, & incolumitatem regni defenderem, regi regnóq; præſidio eſſem: adiunxiſſetíſq;, ſalutem eius regis populo ſenatuíq; magnæ curæ eſſe, quod nullo vnquā de rege decretum eſſet à noſtro ordine: exiſtimaui me iudiciū veſtrū ad regem deferre debere, eíq; præſidiū meum, & fidem, & diligentiam polliceri: vt, quando ſalus ipſius, & incolumitas regni mihi cōmendata eſſet à vobis, diceret ſi quid vellet. Quæ quum eſſem in conſilio meo cum rege loquutus, initio ille orationis ſuæ vobis maximas (vt debuit) deinde etiā mihi gratias egit, quòd ei permagnū & perhonorificū videbatur, ſenatui populóq; R. tantæ curæ eſſe ſalutem ſuam, méq; tantam diligentiam adhibere, vt & mea fides & cōmendationis veſtræ autoritas perſpici poſſet. Atq; ille primò (quod mihi maximæ lætitię fuit) ita mecū loquutus eſt, vt nullas inſidias neq; vitæ ſuæ neq; regno diceret ſe aut intelligere fieri, aut etiam ſuſpicari. Quum ei ego gratulatus eſſem, ídque me gaudere dixiſſem, cohortatus vt recordáretur caſum illum interitus paterni, & vigilanter ſe tueretur, atq; admonitu ſenatus cōſuleret ſaluti ſuæ: tum à me diſceſſit in oppidū Cybiſtra. Poſtero autē die cum Ariarathe, fratre ſuo, & cū paternis amicis, maioribus natu, ad me in caſtra venit, perturbatúſque, & flens, cùm idem & frater faceret, & amici, meam fidem, veſtram commendationem implorare cœpit. Quum admirarer quid accidiſſet noui, dixit ad ſe indicia manifeſtarum inſidiarū eſſe delata, quæ eſſent ante aduentū meum occulta, quòd ii qui ea patefacere poſſent, propter metū reticuiſſent: eo autē tēpore, ſpe mei pręſidii, cōplures ea quæ ſcirent, audacter ad ſe detuliſſe: in his amantiſſimū ſui, ſumma pietate præditū, fratrē, dicere ea quę is me quoq; audiente dicebat, ſe ſolicitatū eſſe vt regnare vellet: id viuo fratre ſuo accidere non potuiſſe: ſe tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protuliſſe. Quæ quū eſſet loquutus, monui regē vt omnē diligentiā ad ſe cōſeruandū adhiberet: amicóſq; in patris eius fide atq; iudicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam, docti caſu acerbiſſimo patris eius, omni cura cuſtodiáq; defenderēt. Quum rex à me equitatum cohortéſq; de exercitu meo poſtularet: etſi

intelligebam veſtro S.C. non modò poſſe me id facere, ſed etiam debere: tamen, quum reſp. poſtularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, vt quamprimùm exercitum ad Ciliciç fines adducerem, quúmque mihi rex, patefactis iam inſidiis, non egere exercitu populi R. ſed poſſe ſuis opib. defendere videretur: illum cohortatus ſum vt in ſua vita conſeruanda primùm regnare diſceret: à quibus perſpexiſſet ſibi inſidias paratas, in eos vteretur iure regio, pœna afficeret eos quos neceſſe eſſet, reliquos metu liberaret, præſidio exercitus mei ad eorum qui in culpa eſſent, timorem potius quàm ad contentionem vteretur: fore autem vt omnes, quãdo S.C. noſſent, intelligerent me regi, ſi opus eſſet, ex autoritate veſtra præſidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco caſtra moui, & iter in Ciliciam facere inſtitui: quũ hac opinione è Cappadocia diſcederem, vt cõſilio veſtro, caſu incredibili, ac penè diuino, regem, quẽ vos honorificentiſſimè appellaſſetis nullo poſtulante, quémq; meæ fidei cõmendaſſetis, & cuius ſalutem magnæ vobis curæ eſſe decreuiſſetis, meus aduentus præſentibus inſidiis liberaſſet. Quod ad vos à me ſcribi, nõ alienũ putaui, vt intelligeretis, ex iis quæ penè acciderunt, vos multo antè ne ea acciderent prouidiſſe. Eóque vos ſtudioſius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi ſigna videor virtutis, ingenii, fidei, beneuolentięque erga vos perſpexiſſe, vt non ſine cauſa tantam curam diligentiámq; in eius vos ſalutẽ videamini contuliſſe. Valete.

ARG. *Scribit de rumore Parthici belli: & affert excuſationem cur publicè non ſcripſerit.*

Cicero imp. s. d. M. Catoni. 3

QVVM ad me legati, miſſi ab Antiocho Cõmageno, veniſſent in caſtra ad Iconium ante diem III. non. Sept. iiq; mihi nuntiaſſent, regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarúmq; præterea gentium magna manu veniſſe, Euphratémq; iam tranſire cœpiſſe, diciq;, Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum: putaui pro noſtra neceſſitudine me hoc ad te ſcribere oportere. Publicè propter duas cauſas nihil ſcripſi: quòd & ipſum Com-

Commagenum legati dicebant ad ſenatum ſtatim nuntios literáſque miſiſſe.& exiſtimabam M. Bibulum procos. qui circiter id.Sex. ab Epheſo in Syriam nauibus profectus erat, quòd ſecundos ventos habuiſſet, iam in prouinciam ſuam perueniſſe: cuius literis omnia certiora perlatum iri ad ſenatum putabam. Mihi, vt in eiuſmodi re, tantóque bello, maximè curæ eſt, vt quæ copiis & opibus tenere vix poſſumus, ea manſuetudine & continentia noſtra, ſociorum fidelitate, teneamus. Tu velim, vt conſueſti, nos abſentes diligas, & defendas. Vale.

ARG. *Narrat quæ in prouincia geſſerit: pro quibus rebus à Catone petit vt in ſenatu ſupplicationes ſibi decernat.*

Cicero imp. s. d. M. Catoni. 4

SVMMA tua autoritas fecit, meúmque perpetuũ de tua ſingulari virtute iudicium, vt magni mea intereſſe putarem, & res eas quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer ſocios, prouinciámq; adminiſtrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Quum in prouinciam pridie cal. Sext. veniſſem, & propter anni tempus ad exercitum mihi cõfeſtim eſſe eundum viderem, biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis quum magni conuentus fuiſſent, multas ciuitates acerbiſſimis tributis, & grauiſſimis vſuris, & falſo ære alieno liberaui. quúmq; ante aduentũ meũ ſeditione quadam exercitus eſſet diſſipatus, quinq; cohortes ſine legato, ſine tribuno mil. denique etiam ſine centurione vllo apud Philomelum conſediſſent, reliquus exercitus eſſet in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui vt eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactóque in vnum locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod quũ ab illo diligenter eſſet actũ, ego in caſtra ad VII. cal. Sept. veni: quum interea ſuperioribus diebus ex S.C. & euocatorum firmam manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorum liberorum, regúmque ſociorum auxilia voluntaria comparauiſſem. Interim quum, exercitu luſtrato, iter in Ciliciam facere cœpiſſem, cal. Sept. legati à rege Cõmageno ad me miſſi, pertumultuosè, neq; tamẽ nõ verè, Parthos

in Syriam tranſiſſe, nuntiauerunt. Quo audito, vehementer ſum commotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Aſia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putaui. Nam ſi me in Ciliciam demiſiſſem, Ciliciā quidem ipſam propter montis Amani natūram facilè tenuiſſem, (duo ſunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum vterque paruis præſidiis propter anguſtias intercludi poteſt: nec eſt quicquam Cilicia contra Syriam munitius) ſed me Cappadocia mouebat, quæ patet a Syria, regéſque habet finitimos, qui etiamſi ſunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici eſſe non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longè à Tauro, apud oppidum Cybiſtra caſtra feci, vt & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, noua finitimorum conſilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantáque expectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non ſine cauſa plurimum ſemper & meo, & tuo, & ſenatus iudicio tributum eſt, vir cùm beneuolentia & fide erga populum Ro. ſingulari, tum præſentia, magnitudine & animi & conſilii, legatos ad me miſit, ſe cum omnibus ſuis copiis in mea caſtra eſſe venturum. Cuius ego ſtudio officióque commotus, egi ei per literas gratias; idque vt maturaret, hortatus ſum. Quū autem ad Cybiſtra propter rationem belli quinque dies eſſem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius ſalutem à ſenatu te autore commendatam habebam, præſentibus inſidiis necopinantem liberaui; neque ſolùm ei ſaluti fui, ſed etiam curaui vt cum autoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem autoritate, gratiáq; conſtitui. Quúmq; magnum bellum in Cappadocia concitaretur, ſi ſacerdos armis ſe (quod facturus putabatur) defenderet, adoleſcens & equitatu & peditatu, & pecunia paratus, & toto, iis, qui nouari aliquid volebant: perfeci vt è regno ille diſcederet, réxque ſine tumultu, ac ſine armis, omni autoritate aulæ cōmunita, regnum cū dignitate obtineret. Interea cognoui multorū literis, atq; nuntiis, magnas Parthorū copias & Arabū ad oppidum Antiochiam acceſſiſſe, magnúmque eorū equitatum qui in Ciliciam trāſiſſet, ab equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria,

quæ

quæ erat Epiphaneæ præſidii cauſa, occidione occiſum. Quare quum viderem, à Cappadocia Parthorum copias auerſas non longè à finibus eſſe Ciliciæ, quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò vt veni, hoſtem ab Antiochia receſſiſſe, Bibulum Antiochiæ eſſe cognoui, Deiotarúmque confeſtim, iam ad me venientẽ cum magno & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus ſuis copiis certiorem feci, non videri eſſe cauſſam cur abeſſet à regno, méque ad eum, ſiquid fortè noui accidiſſet, ſtatim literas nuntiosq; miſſurum eſſe. Quumque eo animo veniſſem, vt vtrique prouinciæ, ſi ita tempus ferret, ſubuenirem: tamen id, quod iam antè ſtatueram vehementer intereſſe vtriuſque prouinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere, agere perrexi. Quumq́ue me diſcedere ab eo monte ſimulaſſem, & alias partes Ciliciæ petere, abeſſemq́ue ab Amano iter vnius diei, & caſtra apud Epiphaneam feciſſem: ad IV. id. Oct. quum adueſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, vt ad III. id. Oct. quum luceſceret, in Amanum aſcenderem: diſtributiſq́ue cohortibus & auxiliis, quum aliis Quintus frater legatus mecum ſimul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præeſſent, pleroſque necopinantes oppreſſimus, qui occiſi captiq́ue ſunt, intercluſi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici inſtar, ſed vrbis, quòd erat Amani caput, itemq́ue Sepyram, & Commorim, acriter & diu repugnantibus, Pontino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore vſq; ad horam diei decimam, magna multitudine hoſtium occiſa cepimus: caſtellaq́ue ſex capta, complura incendimus. His rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agriſque vaſtandis (quæ pars eius montis meæ prouinciæ eſt) id tempus omne cõſumpſimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi. Quod quum eſſet altiſſimo & munitiſſimo loco, ab iiſq́ue incoleretur qui ne regibus quidem vnquam paruiſſent, quum & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrimè expectarent: ad exiſtimationem imperii pertinere arbitratus ſum, comprimere eorũ audaciam, quò facilius etiam cæterorum animi, qui alieni

eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. vallo, & foſſa cicumdedi: ſex caſtellis caſtriſq; maximis ſepſi: aggere, vineis, turribus oppugnaui: vſusq; torme̅tis multis, multis ſagittariis, magno labore meo, ſine vlla moleſtia ſumtúve ſocioru̅, ſeptimo quinquageſimo die rem confeci, vt omnibus partibus vrbis diſturbatis, aut ince̅ſis, compulſi in poteſtatem meam peruenirent. His erant finitimi, pari ſcelere, & audacia, Tibarani. Ab his, Pindeniſſo capto, obſides accepi: exercitum in hyberna dimiſi. Quintum fratrem negotio præpoſui, vt in vicis aut captis, aut malè pacatis, exercitus collocaretur. Nunc velim tibi ſic perſuadeas, ſi de his rebus ad ſenatum relatum ſit, me exiſtimaturum ſummam mihi laudem tributam, ſi tu honorem meum ſententia tua comprobaris. Idque etſi talibus de rebus grauiſſimos homines & rogare ſolere & rogari ſcio, tamen admonendum potius te à me, quàm rogandum, puto. Tu es enim is qui me tuis ſententiis ſæpiſſimè ornaſti, qui oratione, qui prædicatione, qui ſummis laudibus in ſenatu, in concionibus, ad cælum extuliſti: cuius ego ſemper tanta eſſe verborum pondera putaui, vt vno verbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia conſequi me arbitrarer. Te denique memini, quum cuidam clariſſimo atq; optimo viro ſupplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, ſi referretur ob eas res quas is co̅ſul in vrbe geſſiſſet. Tu idem mihi ſupplicationem decreuiſti togato, non, vt multis, rep. bene geſta, ſed, vt nemini, rep. conſeruata. Mitto quòd inuidia̅, quòd pericula, quòd omnes meas tempeſtates & ſubieris, & multo etia̅ magis, ſi per me licuiſſet, ſubire paratiſſimus fueris. Quòd deniq; inimicu̅ meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, vt facilè intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis cauſa in ſenatu defendenda approbaris. A me autem hæc ſunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, ſed in veri teſtimonii atq; iudicii: non vt præſtantiſſimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) ſed in omnibus orationibus, ſententiis dicendis, cauſis agendis, omnib. ſcriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate literarum mearum, te non modò iis, quos vidiſſemus, ſed iis, de quibus audiſſemus, omnib. anteferrem. Quæ res fortaſſe quid ſit quòd ego hoc neſcio quid gratulationis & honoris à ſenatu tanti æſtime̅.

Agam

Agam iam tecum familiariter, vt eſt & ſtudiis & officiis noſtris mutuis & ſumma amicitia dignum, & neceſſitudine etiam paterna. Si quiſquam fuit vnquam remotus, & natura, & magis etiam (vt mihi quidem ſentire videor) ratione atq; doctrina, ab inani laude, & ſermonibus vulgi, ego profectò is ſum. Teſtis eſt conſulatus meus: in quo, ſicut in reliqua vita, fateor ea me ſtudioſè ſequutum, ex quibus vera gloria naſci poſſet: ipſam quidem gloriam per ſe nunquam putaui expetendam. Itaque & prouinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique quum (quemadmodum te exiſtimare arbitror) non difficillimè conſequi poſſem, non appetiui. Idem poſt iniuriam acceptã (quam tu reipub. calamitatem ſemper appellas, meam non modò non calamitatem, ſed etiam gloriam) ſtudui quam ornatiſſima ſenatus populiq; Rom. de me iudicia intercedere. Itaq; & augur poſtea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem qui à ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati (in qua ineſt aliqua vis deſiderii ad ſanandum vulnus iniuriæ) vt faueas adiutorque ſis, quod paulo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo: ſed ita, ſi non ieiunũ hoc neſcio quid, quod ego geſſi, & contemnendum videbitur, ſed tale, atque tantum, vt multi, nequaquam paribus rebus, honores ſummos à ſenatu conſequuti ſint. Equidem etiam mihi illud animaduertiſſe videor, (ſcis enim quàm attentè te audire ſoleam) te non tam res geſtas, quàm mores, inſtituta, atque vitam imperatorum ſpectare ſolere in habendis aut non habendis honoribus. Quod ſi mea cauſa conſiderabis, reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmiſſimum præſidium habuiſſe æquitatem & continentiam. His ego ſubſidiis ea ſum conſequutus quæ nullis legionibus conſequi potuiſſem: vt ex alieniſſimis ſociis amiciſſimos, ex infideliſſimis firmiſſimos redderem, animoſq; nouarũ rerum expectatione ſuſpenſos, ad veteris imperii beneuolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me: præſertim ad te, à quo vno omnium ſociorũ querelæ audiuntur. cognoſces ex iis, qui meis inſtitutis ſe recreatos putant. Cúmq; omnes vno propè conſenſu de me apud te ea quæ mihi optatiſſima ſunt, prædicabũt: tum duæ

maximæ clientelæ tuæ, Cyprus inſula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui vni tibi eſt maximè neceſſarius. Quæ ſi etiam maiora ſunt, & in omnibus ſeculis pauciores viri reperti ſunt qui ſuas cupiditates, quàm qui hoſtium copias, vincerent: eſt profectò tuum, quum ad res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora ſunt, genera virtutis adiunxeris, ipſas etiam illas res geſtas iuſtiores eſſe, & maiores, putare. Extremum illud eſt, vt quaſi diffidens rogationi meæ, philoſophiam ad te allegem: qua nec mihi carior vlla vnquam res in vita fuit, nec hominum generi maius à Deis munus vllum eſt datū. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis eſt, ſocietas ſtudiorum atque artium noſtrarum (quibus à pueritia dediti ac deuincti, ſoli propemodum nos philoſophiam illam veram & antiquam, quæ quibuſdam otii eſſe ac deſidiæ videtur, in forum, atque in rempubl. atque in ipſam aciem penè deduximus) tecum agit de mea laude: cui negari à Catone fas eſſe non puto. Quamobrem ſic tibi perſuadeas velim, ſi mihi tua ſententia tributus honos ex meis literis fuerit, me exiſtimaturum, cum autoritate tua, tum beneuolentia erga me, mihi quod maximè cupierim contigiſſe. Vale.

Arg. *Excuſat ſe quòd Ciceronis ſupplicationem non decreuerit: & tamen decretam gaudet: ſeq; de illo honorificentius dicit ſenſiſſe, quàm eos qui ſupplicationem decreuerunt.*

M. Cato s. d. M. Ciceroni imp. 5

Qvod & reſpub. me & noſtra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari induſtria adminiſtrare gaudeam. Itaque, quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia conſilioque tuo defenſam prouinciam, ſeruatum Ariobarzanis cum ipſo rege regnū, ſociorum reuocatam ad ſtudium imperii noſtri voluntatē, ſententia mea & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam ſi tu, qua in re nihil fortuitò, ſed ſumma tua ratione, & continentia, reipub. prouiſum eſt, Diis immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mauis, gaudeo. Quòd ſi triumphi prærogatiuam putas ſupplicationem, &

iccirco

icirco caſum potius quàm te, laudari vis: neque ſupplicationem ſequitur ſemper triumphus,& triumpho multo clarius eſt,ſenatum iudicare, potius manſuetudine & innocentia imperatoris prouinciam, quàm vi militum, aut benignitate Deorum, retentam atque conſeruatam eſſe: quod ego mea ſententia cenſebam. Atque hæc ego iccirco ad te contra conſuetudinem meam pluribus ſcripſi, vt, quod maximè volo, exiſtimes me laborare vt tibi perſuadeam, me & voluiſſe de tua maieſtate, quod ampliſſimum ſum arbitratus, & quod tu maluiſti, factum eſſe gaudere. Vale, & nos dilige, & inſtituto itinere ſeueritatem diligentiamque ſociis, & reipublicæ præſta.

ARG. *Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius ſententia, & ex gratulatione literarum: petitq́; vt ſibi in adipiſcendo triumpho adiutor ſit, aut ſaltem, ſi adipiſcatur, gaudeat.*

Cicero S. D. Catoni.

LAETVS ſum laudari me (inquit Hector, opinor apud Næuium) abs te, pater, laudato viro. Ea eſt enim profectò iocunda laus, quæ ab iis proficiſcitur qui ipſi in laude vixerunt. Ego verò, vel gratulatione literarum tuarum, vel teſtimoniis ſententiæ dictæ, nihil eſt quod me non aſſequutũ putem. Idque mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimũ eſt, te libenter amicitiæ dediſſe quod liquidò veritati dares. Et, ſi non modò vnus, verùm etiam multi Catones eſſent in ciuitate noſtra, in qua vnum extitiſſe mirabile eſt: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum ac ſubtile iudicium nihil poteſt eſſe laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta à meis neceſſariis. Sed cauſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus literis. Quæ etiamſi parum iuſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, vt non nimis concupiſcendus honos, ſed tamen, ſi deferatur à ſenatu, minimè aſpernandus eſſe videatur. Spero autem illum ordinem, pro meis ob remp. ſuſceptis laboribus, me non indignum honore, vſitato præſertim, exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantùm ex te peto,

quod amiciſſimè ſcribis, vt quum tuo iudicio, quod ampliſſimum eſſe arbitraris, mihi tribueris, ſi id quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim feciſſe te, & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe video: resque ipſa declarat, tibi illum honorem noſtrum ſupplicationis fuiſſe iocundum, quòd ſcribendo affuiſti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amiciſſimis eius, cuius de honore agitur, ſcribi ſolere. Ego, vt ſpero, te propediem videbo: atque vtinam repub. meliore quàm timeo. Vale.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre pátruele conſule deſignato: petitq́; ab eo, vt ſibi quamprimum, annuo imperio ſinito, ſucceſſor mittatur.

Cicero procos. s. d. M. Marcello cos. 7

Te & pietatis in tuos, & animi in rempublicam, & clariſſimi atque optimi conſulatus, C. Marcello conſule facto, fructum cepiſſe, vehemẽter gaudeo. Non dubito quid præſentes ſentiant: nos quidem longinqui, & à te ipſo miſſi in vltimas gentes, ad cælum mehercule te tollimus veriſſimis ac iuſtiſſimis laudibus. Nam quum te à pueritia tua vnicè dilexerim, túque me in omni genere ſemper ampliſſimum eſſe & volueris & iudicaris: tamen hoc vel tuo facto, vel populi Rom. de te iudicio, multo acrius vehementiusque diligo, maximáque lætitia afficior, quum ab hominibus prudentiſſimis viriſq; optimis, omnibus dictis, factis, ſtudiis, inſtitutis vel me tui ſimilem eſſe audio, vel te mei. Vnum verò ſi addis ad præclariſſimas res conſulatus tui, vt aut mihi ſuccedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id quod tu mihi & S. C. & lege finiſti: omnia me per te cõſequutum putabo. Cura vt valeas, & me abſentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata ſunt, quia non putabam à me etiam nunc ſcribenda eſſe publicè, propterea ne pro familiaritate quidem noſtra volui ad te ſcribere, ne, quum ad conſulem ſcripſiſſem, publicè viderer ſcripſiſſe. Vale.

ARG. C. Marcello de conſulatu gratulatur, ſuamq́; illi dignitatem commendat.

Cicero procoſ. s. d. C. Marcello cos. deſ. 8

MAXIMA ſum lætitia affectus, quum audiui te conſulem factum eſſe: eúmque honorem tibi Deos fortunare volo, atque à te pro tua parentiſque tui dignitate adminiſtrari. Nam cùm te ſemper dilexi amauíque, quòd mei amantiſſimum cognoui in omni varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficiis, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis, neceſſe eſt vt & ſim totus veſter, & eſſe debeam: quum præſertim matris tuæ, grauiſſimæ atq; optimæ fœminæ, maiora ergà ſalutem dignitatemq́; meam ſtudia, quàm erant à muliere poſtulanda, perſpexerim. quapropter à te peto maiorem in modum, vt me abſentem diligas atque defendas. Vale.

ARG. *Gratulatur C. Marcello de filio conſule facto. Erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoq; de iure augurali compoſuit lib. 2. de Diuin. & Cariſius.*

Cicero procos. s. d. C. Marcello collegæ. 9

MARCELLVM tuum conſulem factum, téq; ea lætitia affectum eſſe quam maximè optaſti, mirum in modũ gaudeo: idque cum ipſius cauſa, tum quòd te omnibus ſecundiſſimis rebus digniſſimum iudico: cuius erga me ſingularẽ beneuolẽtiam vel in labore meo vel in honore perſpexi: totam deniq; domum veſtrã vel ſalutis vel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam cupidiſſimamq; cognoui. Quare gratum mihi feceris, ſi vxori tuæ Iuniæ, grauiſſimæ atq; optimæ fœminę, meis verbis eris gratulatus. A te id quod conſueſti, peto, me abſentem diligas atque defendas. Vale.

ARG. *Commendat ſtudioſè ſuam exiſtimationem conſuli Marcello in ſupplicatione decernenda.*

Cicero imp. s. d. C. Marcello C. F. cos. 10

QVANDO id accidit quod mihi maximè fuit optatum, vt omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus

enim generis ac nominis veſtri fuit erga me ſemper animus) quando ergo ita accidit, vt omnium veſtrûm ſtudio tuus conſulatus ſatisfacere poſſet, in quem meæ res geſtæ, lausq́ue & honor earum potiſſimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu ſit, non aſpernante, (vt confido) ſenatu, vt quamhonorificentiſſimum S. C. literis meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, quàm eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima. neque enim ſaluti meæ, neque honori amicior quiſquã dici poteſt. Frater tuus quanti me faciat, ſemperque fecerit, eſſe hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſequuta eſt. Neque verò tu in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quam ornatiſſimum velis eſſe, meamque & in ſupplicatione decernenda, & in cæteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſſe commendatam putes. Vale.

ARG. *Agit gratias conſuli Marcello, quòd ſupplicationem ſibi decreuerit.*

Cicero imp. S. D. C. Marcello COS. 11

QVANTAE tibi curæ meus honos fuerit, & quàm idem extiteris conſul in me ornando & amplificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis, & cum tota domo: etſi res ipſa loquebatur, cognoui tamen ex meorũ omnium literis. Itaque nihil eſt tantum quod ego non tua cauſa debeam, facturusq́; ſim cùm ſtudioſè, tum libenter. Nam magni intereſt, cui debeas. debere autem nemini malui quàm tibi, cui me cùm ſtudia communia, beneficia paterna, tuaq́; iam antè coniunxerant: tum accedit, mea quidem ſententia, maximum vinculum, quòd ita rempub. geris, atque geſſiſti (quâ mihi carius nihil eſt) vt quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego vnus debeam, non recuſem. Quamobrem tibi velim ii ſint exitus quos mereris & quos fore confido. Ego, ſi me nauigatio non morabitur (quæ incurrebat in ipſos Eteſias) propediem te, vt ſpero, videbo. Vale.

Arg. Gratulatur de conſulatu: petitq́; vt operam det ne quid ſibi temporis ad ſuum annuum prouinciale munus addatur.

Cicero imp. s. d. L. Paulo cos. deſ. 12

Etsi mihi nũquam fuit dubium quin te populus Rom. pro tuis ſummis in rempub. meritis, & pro ampliſſima familiæ dignitate, ſummo ſtudio, cunctis ſuffragiis conſulem facturus eſſet: tamen incredibili lætitia ſum affectus, quum id mihi nuntiatum eſt: eúmq; honorem tibi Deos fortunare volo, à téque ex tua maiorúmque tuorum dignitate adminiſtrari. Atque vtinam præſens illum diem, mihi optatiſſimum, videre potuiſſem, próque tuis ampliſſimis erga me ſtudiis atque beneficiis tibi operam meam ſtudiúmque nauare. Quam mihi facultatem quando hic necopinatus & improuiſus prouinciæ caſus eripuit: tamen, vt te conſulem remp. pro tua dignitate gerentem videre poſſim, magnopere à te peto, vt operam des, efficias ne quid mihi fiat iniuriæ, néve quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Vale.

Arg. Petit vt de ſuis rebus geſtis quam honorificentiſſimè decernendum curet: ſuámque illi etiam cæteris in rebus exiſtimationem commendat.

Cicero imp. s. d. Paulo. 13

Maxime mihi fuit optatum, Romæ eſſe tecum, multas ob cauſſas, ſed præcipuè vt & in petendo & in gerendo conſulatu meum tibi debitum ſtudium perſpicere poſſes. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi ſemper fuit explorata, ſed tamen nauare operam volebam. In conſulatu verò cupio equidem te minus habere negotii: ſed moleſtè fero me conſulem tuum ſtudium adoleſcentis perſpexiſſe; te meum, quum id ætatis ſim, perſpicere non poſſe. Sed ita fato neſcio quo contigiſſe arbitror, vt tibi ad me ornandum ſemper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil ſuppetat præter voluntatem. Ornaſti conſulatum, ornaſti reditum meum: incidit meum tempus rerum gerendarum in ipſum conſu-

latum tuum. Itaq; quum & tua ſumma amplitudo & dignitas, & meus magnus honos magnáque exiſtimatio poſtulare videatur vt à te pluribus verbis contendam ac petam, vt quam honorificentiſſimum S.C. de meis rebus geſtis faciendum cures: non audeo vehementer à te contendere, ne aut ipſe tuæ perpetuæ conſuetudinis erga me oblitus eſſe videar, aut te oblitum putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciam, atque ab eo quem omnes gentes ſciunt de me optimè meritum, breuiter petam. Si alii conſules eſſent, ad te potiſſimum Paule mitterem, vt eos mihi quam amiciſſimos redderes: nunc, quum tua ſumma poteſtas, ſummáque autoritas, notáque omnibus noſtra neceſſitudo ſit, vehementer te rogo vt & quam honorificentiſſimè cures decernendum de meis rebus geſtis, & quam celerrimè. Dignas res eſſe & honore & gratulatione, cognoſces ex iis literis quas ad te & ad collegam & ſenatũ publicè miſi: omniúmque mearum reliquarum rerum, maximéq; exiſtimationis meæ procurationem ſuſceptam velim habeas: in primíſq; tibi curæ ſit quod abs te ſuperioribus quoq; literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te conſulem videre, omniáque quæ ſpero, cùm abſens, tum etiam præſens te conſule aſſequi. Vale.

ARG. *Significat ſe ea facturum Fabii cauſſa quæ Caſſius rogarat: dolet ſe Caſſium non vidiſſe ad vrbem ex prouincia redeuntem. rogat operam det ne quid ſibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.*

Cicero s.d. C. Caſſio proquæſt. 14

M. FABIVM quòd mihi amicum tua commendatione das, nullũ in eo facio quæſtum. multi enim anni ſunt quum ille in ære meo eſt, & à me diligitur propter ſummam ſuam humanitatem & obſeruantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi ſenſi, multo amicior ei ſum factus. Itaque quanquam profecerunt literæ tuæ, tamen aliquanto plus commẽdationis apud me habuit animus ipſius erga te mihi perſpectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudioſè quæ rogas. Tu multis de cauſſis vellem me conuenire potuiſſes: primùm, vt te quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo

teruallo viderem: deinde, vt tibi, quod feci per literas, poſſem præſens gratulari: tum, vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, egó meis inter nos communicaremus: poſtremò, vt amicitia noſtra quæ ſummis officiis ab vtroque culta eſt, ſed longis interuallis temporum interruptam conſuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, vtemur bono literarum, & eadem fere abſentes, quæ ſi coràm eſſemus, conſequemur. Vnus ſcilicet ille fructus qui in te videndo eſt, percipi literis non poteſt: alter, gratulationis eſt, is quidem exilior quàm ſi tibi, teipſum intueus, gratularer: ſed tamen & feci antè & facio nunc, tibique cùm pro rerum magnitudine quas geſſiſti, tum pro opportunitate temporis, gratulor, quòd te de prouincia decedentē ſumma laus & ſumma gratia prouinciæ proſequuta eſt. Tertium eſt, vt id quod de noſtris rebus coram communicaſſemus inter nos, conficiamus idem literis. Egò cæterarum rerum cauſſà tibi Romam properandum magnopere cenſeo. Nam & ea quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. Sed, ſi quæ ſunt onera tuorū, ſi tanta ſunt vt ea ſuſtinere poſſis, nihil tibi erit lautius, nihil glorioſius: ſin maiora, conſidera ne in alieniſſimum tempus cadat aduentus tuus. Huius rei totum conſilium tuum eſt. tu enim ſcis quid ſuſtinere poſſis. Si potes, laudabile atque populare eſt: ſin planè non potes, abſens hominum ſermones facilius ſuſtinebis. De me autem idem tecum his ago literis, quod ſuperioribus egi, vt omnes tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc prouinciam, quam & ſenatus & populus annuam eſſe voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunas meas poſitas putem. Habes Paulum noſtrum noſtri cupidiſſimum: eſt Curio: eſt Furnius. Sic velim enitare, quaſi in eo ſint mihi omnia. Extremum illud eſt de iis quæ prǽpoſueràm, confirmatio noſtræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus eſt. Tu puer me appetiſti: ego autem ſemper ornamento te mihi fore duxi. Fuiſti etiam præſidio triſtiſſimis meis tēporibus. Acceſſit poſt tuū diſceſſum familiaritas mihi cū Bruto tuo maxima. itaq; in veſtro ingenio & induſtria mihi plurimum & ſuauitatis & dignitatis conſtitutū puto. Id tu vt tuo ſtudio confirmes, te vehementer rogo, literáſq;

ad me & continuò mittas, &, quum Romam veneris, quamſæpiſſimè. Vale.

ARG. *Probat ſuum conſilium de bello ciuili non renouando.*

Cicero s.d. Caſſio. 15

ETSI vterque noſtrûm, ſpe pacis, & odio ciuilis ſanguinis, abeſſe à belli pertinacia voluit: tamen, quando eius conſilii princeps ego fuiſſe videor, plus fortaſſe tibi præſtare ipſe debeo, quàm à te expectare. Etſi, vt ſæpe ſoleo mecum recordari, ſermo familiaris meus tecum, & item mecũ tuus adduxit vtrunque noſtrûm ad id conſilium, vt vno prælio putaremus ſi non totam cauſſam, at certè noſtrũ iudicium definiri conuenire. Neque quiſquam hanc noſtram ſententiam verè vnquam reprehendit, præter eos qui arbitrantur melius eſſe deleri omnino rempubl. quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu eius nullam ſpem ſcilicet mihi proponebam, ex reliquiis magnam. Sed ea ſunt conſequuta, vt magis mirum ſit accidere illa potuiſſe, quàm nos nõ vidiſſe ea futura, nec quũ homines eſſemus, diuinare potuiſſe. Equidem fateor meam coniecturam hãc fuiſſe, vt illo quaſi quodam fatali prælio facto, & victores communi ſaluti conſulere vellent, & victi ſuę. Vtrunque autem poſitum eſſe arbitrabar in celeritate victoris. Quæ ſi fuiſſet, eandem clementiam experta eſſet Africa, quàm cognouit Aſia, quam etiam Achaia, & (vt opinor) ipſo legato, ac deprecatore. Amiſſis autem temporibus, quæ plurimum valent, præſertim in bellis ciuilibus, interpoſitus annus alios induxit, vt victoriam ſperarent, alios, vt ipſum vinci contemnerent. atque horum malorum omnium culpam fortuna ſuſtinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut neſcio quem iſtum Pharnacem Aſiæ terrorem illaturum putaret? nos tamen, in conſilio pari, caſu diſſimili vſi ſumus. Tu enim eam partem petiſti, vt & conſiliis intereſſes, & (quod maximè curam leuat) futura animo proſpicere poſſes: ego qui feſtinaui, vt Cæſarem in Italia viderem, (ſic enim arbitrabamur) cúmque, multis honeſtiſſimis viris conſeruatis, redeuntem, ad pacem currentem (vt aiunt) incitarem, ab illo longiſſimè & abſum

abſum & abfui. Verſor autẽ in gemitu Italiæ, & in vrbis miſerrimis querelis: quib. aliquid opis fortaſſe, ego pro mea, tu ꝓ tua, pro ſua quiſq; parte ferre potuiſſet, ſi autor affuiſſet. Quare velim pro tua erga me perpetua beneuolentia ſcribas ad me, quid videas, quid ſentias, quid expectãdum, quid agendum nobis exiſtimes. Magni erunt mihi tuæ literæ. atque vtinam primis illis, quas Luceria miſeras, paruiſſem. Sine vlla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.

ARG. *Iocatur in opiniones Epicureorum: id eſt, in ipſum Caſſium, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat.*

Cicero procos. s. d. Caſſio. 16

PVTO te iam ſuppudere, quum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſſit, quàm tu ſchedulam, aut literam. Sed non vrgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego, ſi ſemper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim neſcio quid, vt quaſi coram adeſſe videare, quum ſcribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας, vt dicunt tui amici noui, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, & iam ante Democritus, εἴδωλα, hic ſpectra nominat. His autem ſpectris etiamſi oculi poſſent feriri, quòd velis ipſa currunt, animus qui poſſit, ego non video. Doceas tu me oportebit, quum ſaluus veneris, in meáne poteſtate ſit ſpectrum tuum, vt ſimulac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat. Neque ſolùm de te, qui mihi hæres in medullis: ſed, ſi inſulam Britanniam cœpero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolabit ad pectus? Sed hæc poſterius. Tento enim te, quo animo accipias. Si enim ſtomachabere, & moleſtè feres, plura dicemus, poſtulabimúſque, ex qua hæreſi vi hominibus armatis deiectus ſis, in eam reſtituare. In hoc interdicto non ſolet addi, In hoc anno. Quare ſi iam bienniũ aut triennium eſt quum virtuti nuntium remiſiſti, delenitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quanquam quicum loquor? cum vno fortiſſimo viro: qui, poſteaquam forum attigiſti, nihil feciſti niſi pleniſſimum ampliſſimæ dignitatis. In iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus neruorum

ſit quàm ego putarim, ſi modò eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies. Quia nihil habebam aliud quod ſcriberem. de rep. enim nihil ſcribere poſſum. neque enim, quod ſentio, libet ſcribere. Vale.

Arg. Queritur de tabellariorum importunitate: ſcribit de Syllæ morte, de rumoribus Hiſpanici belli, de Panſa, de Caßii commoratione Brundiſina.

Cicero s.d. Caſſio. 17

Praepoſteros habes tabellarios: etſi me quidem non offendunt, ſed tamen, quum à me diſcedunt, flagitant literas: quum ad me veniunt, nullas afferunt. Atq; id ipſum facerent commodius, ſi mihi aliquid ſpatii ad ſcribendum darent: ſed petaſati veniunt, comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignoſces: alteras habebis has breues: ſed expecta πάντα περὶ πάντων. Etſi quid ego me tibi purgo, quum tui ad me inanes veniant, ad te cum epiſtolis reuertantur? Nos hîc, (tamen ad te ſcribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum, habebamus. Alii, à latronibus, alii, cruditate, dicebãt. Populus non curabat. combuſtum enim eſſe cõſtabat. Hoc tu pro ſapientia tua feres æquo animo. quanquam πρόσωπον πόλεως amiſimus. Cæſarem putabant moleſtè laturum, verentem ne haſta refrixiſſet. Mindius Marcellus & Attius pigmentarius valde gaudebant ſe aduerſarium perdidiſſe. De Hiſpania noui nihil, ſed expectatio valde magna: rumores triſtiores, ſed ἀδέσποτοι. Panſa noſter paludatus ad III. calend. Januar. profectus eſt: vt quiuis intelligere poſſet, id quod tu nuper dubitare cœpiſti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν eſſe. Nam; quòd multos miſeriis leuauit, & quòd ſe in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum beneuolentia proſequuta eſt. Tu quòd adhuc Brundiſii moratus es, valde probo, & gaudeo. Et mehercule puto te ſapienter facturum, ſi ἀκενόσπουδος fueris. Nobis quidem qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, quum dabis poſthac aliquid domum literarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, quum ſciam, ſine meis literis ire patiar. Vale.

Arg.

ARG. Excuſat breuitatem epiſtolæ,feſtinatione tabellarii: ſcribit de ſtatu reip. de Hiſpania, de Caſſii abſentia.

Cicero s. D. Caſſio. 18

LONGIOR epiſtola fuiſſet, niſi eo ipſo tempore petita eſſet à me, quum iam iretur ad te: longior etiam, ſi φλύαρον aliquem habuiſſet. Nam σπουδάζειν ſine periculo vix poſſumus. Ridere igitur (inquies) poſſumus. Non mehercule facilimè: veruntamen aliā aberrationem à moleſtiis nullam habemus. Vbi igitur (inquies) philoſophia? Tua quidem in culina: mea moleſta eſt. pudet enim ſeruire. Itaque facio me alias res agere, ne conuitium Platonis audiam. De Hiſpania nihil adhuc certi. nihil omnino noui. Te abeſſe, mea cauſſa moleſtè fero, tua, gaudeo. Sed flagitat tabellarius. valebis igitur, méque, vt à puero feciſti, amabis.

ARG. Reſpondet ad duas epiſtolas, quæ ante proximam ſuperiorem leguntur. maximè autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipſe in numero erat, à ſtudio virtutis & iuſtitiæ laudat.

Caſſius s. D. Ciceroni. 19

NON mehercule in hac mea peregrinatione quicquam libentius facio, quàm ſcribo ad te. videor enim cum præſente loqui, & iocari. Nec tamen hoc vſu venit propter ſpectra Catiana: pro quo tibi proxima epiſtola tot ruſticos Stoicos regeram, vt Catium Athenis natum eſſe dicas. Panſam noſtrum ſecunda voluntate hominum paludatum ex vrbe exiſſe, cùm ipſius cauſſa gaudeo, tum mehercule etiam omnium noſtrûm. Spero enim homines intellecturos, quanto ſit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia: atq; ea, quæ maximè mali petant & concupiſcant, ad bonos peruenire. Difficile eſt enim hominibus perſuadere, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν eſſe: ἡδονὴν verò & ἀναλγησίαν virtute, iuſtitia, & καλῷ parari, & verū & probabile eſt. Ipſe enim Epicurus, à quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborū interpretes, proficiſcūtur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. Itaq; & Pāſa, q ἡδονὴν ſeqtur, virtutē retinet: & ii q à nobis φιλήδονοι vocātur, ſunt φιλόκαλοι καὶ φιλοδίκαιοι, omnésq; virtutes, & colūt & retinēt. itaq; Sylla (cuius iudiciū

probare debemus) quum diſſentire philoſophos videret, non quæſiuit quid bonum eſſet, & omnia bona coemit. Cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæſar diutius nos eum deſiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat: nec ipſe ſectorem deſiderabit, quum filium viderit. Nunc, vt ad rempublicam redeam, quid in Hiſpaniis geratur, reſcribe. Peream niſi ſolicitus ſum, ac malo veterem & clementem dominum habere, quàm nouum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quàm ſit fatuus: ſcis, quomodo crudelitatem virtutem putet: ſcis, quàm ſe ſemper à nobis deriſum putet. vereor ne nos ruſticè gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, ſi me diligis, reſcribe. Hui quàm velim ſcire, vtrum iſta ſolicito animo an ſoluto legas. Sciam enim eodem tempore quid me facere oporteat. Ne longior ſim, vale, & me, vt facis, ama. Si Cæſar vicit, celeriter me expecta.

ARG. *Scribit ſe ad illum mittere librum ſuum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem & probitatem: petit ab eo creberrimas literas.*

Cicero s. D. C. Trebonio. 20

ORATOREM meum (ſic enim inſcripſi) Sabino tuo commendaui. Natio me hominis impulit, vt ei rectè putarem. niſi fortè candidatorum licentia hic quoque vſus, hoc ſubitò cognomen arripuit. Etſi modeſtus eius vultus, ſermóque conſtans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino ſatis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum diſcedens addidiſti, quo tolerabilius feramus igniculum deſiderii tui, crebris nos literis appellato, atque ita, ſi idem fiet à nobis. Quamquam duæ cauſſæ ſunt cur tu frequentior in iſto officio eſſe debeas quàm nos: primùm quòd olim ſolebant, qui Romæ erant, ad prouinciales amicos de rep. ſcribere: nunc tu nobis ſcribas oportet; res enim publica iſtic eſt: deinde, quòd nos aliis officiis tibi abſenti ſatisfacere poſſumus, tu nobis, niſi literis, nõ video qua re alia ſatisfacere poſſis. Sed cætera ſcribes ad nos poſtea. nunc hęc primò cupio cognoſcere, iter tuũ cuiuſmodi ſit, vbi Brutũ noſtrũ videris, quamdiu ſimul fueris: deinde quũ proceſſeris lõgius, de bellicis rebus, de toto negotio: vt exiſtimare

poſſimus

poſſimus quo ſtatu ſimus. Ego tantum me ſcire putabo quãtum ex tuis literis habebo cognitum. Cura vt valeas, méq; ames amore illo tuo ſingulari.

Arg. Rogat vt ſui abſentis deſiderium crebris & longis epiſtolis leniat: enumerat Trebonii erga ſe officia: exponit de Caluo iam mortuo quid ſentiat. periiſſe enim Caluũ antè quàm hæc epiſtola ſcriberetur, id eſt, ante Cæſaris necem, patet ex libro qui Brutus inſcriptus eſt.

Cicero s.d. Trebonio. 21

Et epiſtolam tuam legi libenter, & librum libentiſſime. ſed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd quum incendiſſes cupiditatem meam conſuetudinis augendæ noſtræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum diſcedis à nobis, méque tanto deſiderio afficis, vt vnam mihi conſolationem relinquas, fore vt vtriuſque noſtrum abſentis deſiderium crebris & longis epiſtolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi ſpondere poſſum, ſed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquiſti dubitationem, quantum me amares. Nam, vt illa omittam quæ ciuitate teſte feciſti, quum mecum inimicitias communicaſti, quum me concionibus tuis defendiſti, quum quęſtor in mea atque in publica cauſa conſulum partes ſuſcepiſti, quum tribuno pl. quæſtor non paruiſti, cui tuus præſertim collega pareret: vt hæc recentia, quæ meminero ſemper, obliuiſcar, quæ tua ſolicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, quum ad te curæ & dolores mei perferrentur: Brundiſium deniquc te ad me venturum fuiſſe, niſi ſubitò in Hiſpaniam miſſus eſſes: vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æſtimanda ſunt, quanti vitam æſtimo, & ſalutem meam: liber iſte, quem mihi miſiſti, quantam habet declarationem amoris tui! primùm, quòd tibi facetum videtur quicquid ego dixi, quod aliis fortaſſe non item: deinde, quòd illa ſiue faceta ſunt, ſiue ſic fiunt, narrante te, venuſtiſſima: quinetiam, antequàm ad me veniatur, riſus omnis penè cõſumitur. Quòd ſi in his ſcribendis nihil aliud, niſi quod neceſſe fuit, de vno me tam diu cogitauiſſes: ferreus eſſem, ſi te non amarem. Quum verò ea quæ ſcriptura perſequutus es, ſine ſummo

amore cogitare non potueris: non poſſum exiſtimare, plus quenquam à ſeipſo quàm me à te, amari. Cui quidem ego amori vtinam cæteris rebus poſſem, amore certè reſpondebo. quo tamen ipſo tibi confido futurum ſatis. Nunc ad epiſtolam venio. cui copioſè & ſuauiter ſcriptæ nihil eſt quòd multa reſpondeam. Primùm enim ego illas Caluo literas miſi, non plus, quàm has quas nunc legis, exiſtimans exituras. Aliter enim ſcribimus quod eos ſolos, quibus mittimus, aliter, quod multos lecturos putamus. Deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quàm tu id verè potuiſſe fieri putas. Primùm, quòd ita iudicabam, acutè mouebatur: genus quoddam ſequebatur, in quo iudicio lapſus, quo valebat tamen, aſſequebatur quod probaret. Multæ erant & reconditæ literæ: vis non erat. ad eam igitur adhortabar. in excitando autem & in acuendo plurimum valet, ſi laudes eũ, quem cohortère. Habes de Caluo iudicium & conſilium meum. conſilium, quòd hortandi cauſa, laudaui: iudicium, quòd de ingenio eius valde exiſtimaui bene. Reliquum eſt, tuam profectionem amore proſequar, reditũ ſpe expectem, abſentem memoria colam, omne deſiderium literis mittendis accipiendíſque leniam. Tu velim tua in me ſtudia & officia multum tecum recordere: quæ quum tibi liceat, mihi nefas ſit obliuiſci, non modò virum bonum me exiſtimabis, verùm etiam te à me amari plurimum iudicabis. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SEXTVSDECIMVS,

AD TIRONEM.

ARGVMENTVM.

Quum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem libertum Patris reliquit: quem his ferè omnibus epiſtolis rogat vt valetudinem curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. s. d. Tironi, humaniſſimo & optimo. 1

VIDE quanta in te ſit ſuauitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hoſpes tam te diligit quàm ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, vt te Leucadem deportares, vt ibi te planè cõfirmares. videbis quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, quum meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres: ſed cogitaui vnas literas Marionem afferre poſſe, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, vt quotidie ſit Acaſtus in portu, Multi erunt quibus rectè literas dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo. nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius. ei te totum trade. Malo te paulo poſt valentem, quàm ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud niſi vt tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. id. Nouemb.

ARG. *Scribit ſe aduerſis ventis Corcyræ teneri: hortatúrq; Tironem vt ſe curet, nec niſi confirmatus nauiget.*

Tullius & Cicero s. d. Tironi ſuo. 2

SEPTIMVM iam diem Corcyræ tenebamur, Quintus autem pater & filius Buthroti. ſoliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum. Iis enim ventis iſtinc nauigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. cura igitur te, & confirma, & quum commodè & per valetudinem & per anni tempus, nauigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus expectatúſque venies. Cura vt valeas etiam atque etiam Tiro noſter. Vale. xv. calend. Nouemb. Corcyræ.

ARG. *Suum Tironis deſiderium ſignificat.*

Tullius, & Cicero meus, & frater, & fratris F. s.d. Tironi ſuo. 3

PAVLO facilius putaui poſſe me ferre deſiderium tui, ſed planè non fero. Et quanquam magni ad honorem noſtrum intereſt, quamprimùm ad vrbem me venire: tamen peccaſſe mihi videor, qui à te diſceſſerim. Sed quia tua voluntas ea videbatur eſſe, vt prorſus, niſi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum conſilium: neque nunc muto, ſi tu in eadem es ſententia. Sin, poſtea quàm cibum cepiſti, videris tibi me poſſe conſequi: tuum conſilium eſt. Marionem ad te eò miſi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret, aut, ſi tu morarere, ſtatim ad me rediret. Tu autem hoc tibi perſuade, ſi cōmodo valetudinis tuæ fieri poſſit, nihil me malle quàm te eſſe mecum: ſin intelliges opus eſſe, te Patris, conualeſcendi cauſa, paulum commorari, nihil me malle, quàm te valere. Si ſtatim nauigas, nos Leucade conſequere: ſin te confirmare vis, & comites, & tempeſtates, & nauem idoneā vt habeas diligenter videbis. Vnum illud, mi Tiro, videto (ſi me amas) ne te Marionis aduentus & hæ literæ moueant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, ſi feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio conſidera. Nos ita te deſideramus, vt amemus: amor, vt valentem videa-

videamus, hortatur: deſiderium, vt quamprimum. illud igitur potius. Cura ergo potiſſimũ vt valeas. de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiſſimũ. III. non. Nou. Vale.

ARG. *Scribit de ſua ſolicitudine, ſuóque ad Alyziam acceſſu: rogat vt valetudinem diligenter curet.*

Tullius s. d. Tironi ſuo. 4

NON queo ad te nec lubet ſcribere, quo animo ſim affectus: tantùm ſcribo, & tibi & mihi maximæ voluptati fore, ſi te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia cxx. Leucade aut teipſum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac vt valeas, vel quantum te à me ſcis diligi. Nonis Nou. Alyzia.

ARG. *Rogat vt omni cura valetudini ſeruiat.*

Tullius, & Cicero, & Q. Pater, & filius s. d. Tironi ſuo. 5

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi literas antè dederamus, vnum diem cõmorati ſumus, quòd Quintus nos conſequutus non erat. Is dies fuit non. Nou. Inde ante lucem proficiſcentes, ante diem VIII. id. Nou. has literas dedimus. Tu, ſi nos omnes amas, & præcipuè me, magiſtrum tuum, confirma te. Ego valde ſuſpenſo animo expecto, primùm te ſcilicet, deinde Marionẽ cum tuis literis. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, ſed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris. Satis quotidie videro, ſi valebis. vtilitatibus tuis poſſum carere: te valere, tua cauſa primùm volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

ARG. *Ferè tota eſt hortatio ad curandam valetudinem.*

Tullius Tironi ſuo s. d. & Cicero, & Q. Pater, & Q. F. 6

VARIE ſum affectus tuis literis: valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque nauigationi,

neque vix committas. Satis te maturè videro, ſi planè confirmatum videro. De medico & tu bene exiſtimari ſcribis, & ego ſic audio. Sed planè curationes eius nō probo. Ius enim dandum tibi non fuit, quum κακοςόμαχος eſſes. Sed tamen & ad illum ſcripſi accuratè & ad Lyſonem. Ad Curium verò, ſuauiſſimum hominem, & ſummi officii, ſummæque humanitatis, multa ſcripſi: in his, etiam vt, ſi tibi videretur, te ad ſe transferret. Lyſo enim noſter vereor ne negligentior ſit: primùm, quia omnes Græci: deinde, quòd quum à me literas accepiſſet, mihi nullas remiſit. Sed eum tu laudas. tu igitur quid faciendum ſit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, ſumtui ne parcas vlla in re, quod ad valetudinem opus ſit. Scripſi ad Curium, quod dixiſſes, daret. Medicò ipſi puto aliquid dandum eſſe, quò ſit ſtudioſior. Innumerabilia tua ſunt in me officia, domeſtica, forenſia, vrbana, prouincialia, in re priuata, in publica, in ſtudiis, in literis noſtris. Omnia viceris, ſi, vt ſperò, te validum videro. Ego puto te belliſſimè, ſi rectè erit, cum quæſtore Meſſinio decurſurum. Non inhumanus eſt, téque vt mihi viſus eſt, diligit. Et quum valetudini tuæ diligentiſſimè cōſulueris, tum, mi Tiro, conſulito nauigationi. Nulla in re iam te feſtinare volo. Nihil laboro niſi vt ſaluus ſis. ſic habeto, mi Tiro, neminem eſſe qui me amet, quin idem te amet. & cùm tua & mea maximè intereſt te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe vis, nunquam te confirmare potuiſti. Nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori ſerui. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale mi Tiro, vale, vale, & ſalue. Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. vii. id. Nou. Leucade.

ARG. *Idem argumentum, vt Tiro valetudinem curet.*

Tullius, & Cicero, & Q. Q. s. d. Tironi. 7

TERTIAM ad te hanc epiſtolam ſcripſi eadem die, magis inſtituti mei tenendi cauſa, quia nactus eram cui darem, quam quòd haberem quid ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium.

omnium. Quum valetudinis rationem, vt ſpero, habueris, habeto etiam nauigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, vt ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit vt ſimul nauigares, nihil eſt quòd feſtines: nec quicquam cures, niſi vt valeas. Etiam atque etiam vale. VII. id. Nou. Actio, veſperi.

ARG. Etiam Q. Cicero ſignificat, quantæ curæ ſibi Tironis valetudo ſit.

Q. Cicero s. D. Tironi. 8

MAGNAE nobis eſt ſolicitudini valetudo tua. Nam tametſi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant: tamen in magna conſolatione, ingens ineſt ſolicitudo, ſi diutius à nobis abfuturus es, is cuius vſum & ſuauitatem deſiderando ſentimus. Attamen, quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi, & viæ per hyemem, niſi bene firmum, committas: néve nauiges, niſi exploratè. vix in ipſis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via ſit facile abeſſe ab iniuria temporis.

Ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, neſcio: ego certè ſingulos eius verſus ſingula teſtimonia puto. Effice (ſi me diligis) vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quamprimũ venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi ſalutem plurimam dicit.

ARG. Nauigationis deſcriptio, & ad curandam valetudinem beneuolentiæ plena cohortatio.

Tullius, & Cicero S. D. Tironi ſuo. 9

NOS à te, vt ſcis, diſceſſimus ad IV. non. Nou. Leucadem venimus ad VIII. id. Nou. ad VII. Actium. ibi propter tempeſtatem ad VI. id. morati ſumus. inde ad V. id. Corcyram belliſſimè nauigauimus. Corcyræ fuimus vſque ad XVI. ca[l.] Decemb. tempeſtatibus retenti. Ad XV. calend. à portu Corcyreorum ad Caſſiopen ſtadia CXX. proceſſimus. Ibi retenti ventis ſumus vſque ad IX. calend. interea qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. N[os] eo die

cœnati ſoluimus. Inde, auſtro leniſſimo, cælo ſereno, nocte illa, & die poſtero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodémque vento poſtridie(id erat ad VII. cal. Decemb.) hora quarta Brundiſium venimus. Eodémque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad v. calend. Decemb. ſeruus Cn. Plancii Brundiſii tandem aliquando mihi à te expectatiſſimas literas reddidit, datas id. Nou. quæ me moleſtia valde leuarunt. vtinam omnino liberaſſent. Sed tamē Aſclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor vt omnem diligentiam adhibeas ad conualeſcendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. Scio te omnia facturum vt nobiſcum quamprimum ſis: ſed tamen ita velim, vt ne quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitaſſes, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluiſti obſequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio miſi vt medico honos haberetur, & tibi daret quod opus eſſet: me, cui iuſſiſſet, curaturum. Equum & mulum Brundiſii tibi reliqui. Romæ vereor ne ex cal. Ian. magni tumultus ſint. Nos agemus omnia modicé. Reliquum eſt vt te hoc rogem & à te petam ne temerè nauiges. Solent nautæ feſtinare, quæſtus ſui cauſa. Cautus ſis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi reſtat. Si poteris, cum Meſſinio: (cautè is ſolet nauigare) ſi minus, cum honeſto aliquo homine, cuius autoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam ſi adhibueris, téque nobis incolumem præſtiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam noſter Tiro vale. Medico, Curio, Lyſoni de te ſcripſi diligentiſſimé. Vale, ſalue.

ARG. *Rogat vt præter valetudinem nihil curet: addit de aduentu ſuo ad vrbem, de ſtatu reipub. ciuilibus diſcordiis perturbato, de triumpho ſuo, de præfectura Campana.*

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia, Q. Q. s. D. Tironi. 10

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis deſidero, tamen non tam mea quàm tua cauſa doleo te non valere. Sed quando in quartanam cōuerſa vis eſt morbi (ſic enim

ſcribit

ſcribit Curius) ſpero te diligentia adhibita, etiam firmiorẽ fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ eſt, ne quid aliud cures hoc tempore, niſi vt quam commodiſſimè cõualeſcas. Non ignoro quantum ex deſiderio labores: ſed erunt omnia facilia ſi valebis. Feſtinare te nolo, ne nauſeæ moleſtiam ſuſcipias æger, & periculoſè hyeme nauiges. Ego ad vrbem acceſſi pridie non. Ian. Obuiam mihi ſic eſt proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipſam flammam ciuilis diſcordiæ, vel potius belli: cui quum cuperem mederi, &, vt arbitror, poſſem, cupiditates certorum hominum (nam ex vtraque parte ſunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipſe Cæſar, amicus noſter, minaces ad ſenatum & acerbas literas miſerat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & prouinciam inuito ſenatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noſter & Caſſius nulla vi expulſi, ad Cæſarem cum Curione profecti erant, poſteaquam ſenatus conſulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis (qui proconſules ſumus) negotium dederat vt curaremus ne quid reſp. detrimenti caperet. Nunquam maiore in periculo ciuitas fuit, nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentiſſimè comparatur. Id fit autoritate & ſtudio Pompeii noſtri, qui Cæſarem ſerò cœpit timere. Nobis inter has turbas ſenatus tamen frequens flagitauit triumphum, ſed Lentulus cos. quo maius ſuum beneficium faceret, ſimulatque expediſſet quæ eſſent neceſſaria de rep. dixit ſe relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque eſt noſtra pluris autoritas. Italiæ regiones deſcriptæ ſunt, quam quiſque partẽ tueretur. Nos Capuam ſumſimus. Hæc te ſcire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas: literáſque ad me mittas, quotieſcunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Datum pridie id. Ian.

ARG. Deplorat ſtatum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: tum ſuam in Tironem beneuolentiam ſignificat.

Tullius s. d. Tironi ſuo. 11

QVO in diſcrimine verſetur ſalus mea & bonorum omnium, atque vniuerſæ reip. ex eo ſcire potes quòd domos noſtras & patriam ipſam vel diripiendam vel inflammandã

reliquimus. In eum locum res deducta eſt, vt niſi quis deus vel caſus aliquis ſubuenerit, ſalui eſſe nequeamus. Equidem, vt veni ad vrbem, non deſtiti omnia & ſentire & dicere & facere, quæ ad concordiam pertinerent: ſed mirus inuaſerat furor nõ ſolùm improbos, ſed etiam hos qui boni habentur, vt pugnare cuperent, me clamante nihil eſſe bello ciuili miſerius. Itaq; quum Cæſar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis atque honorum ſuorum, Ariminum, Piſaurũ, Anconam, Aretium occupaſſet, vrbem reliquimus: quàm ſapiẽter aut quàm fortiter nihil attinet diſputare. Quo quidẽ in caſu ſimus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hiſpaniã: delectus qui ſunt habiti, & præſidia noſtra dimittantur: ſe vlteriorẽ Galliam Domitio, citeriorẽ Conſidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurũ: ad conſulatus petitionẽ ſe venturũ: neq; iã velle abſentis rationẽ haberi ſui: ſe præſentẽ trinundinũ petiturum. Accepimus conditiones, ſed ita vt remoueat præſidia ex iis locis quæ occupauit: vt ſine metu de his ipſis conditionib. Romæ ſenatus haberi poſſit. Id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis, nõ honeſtæ, (leges enim imponuntur) ſed quiduis eſt melius quã ſic eſſe vt ſumus. Sin autẽ ille ſuis cõditionib. ſtare voluerit, bellũ paratũ eſt, eiuſmodi tamen quod ille ſuſtinere non poſſit, præſertim quũ à ſuis conditionibus ipſe fugerit: tantũmodo vt eũ intercludamus, ne ad vrbẽ poſſit accedere: quod ſperabamꝰ fieri poſſe. Delectus enim magnos habebamus: putabamúſq; illũ metuere, ſi ad vrbem ire cœpiſſet, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimiciſſimas, præter trãſpadanos. Ex Hiſpaniáq; ſex legiones & magna auxilia, Afranio & Petreio ducibꝰ, habet à tergo. videtur, ſi inſaniet, poſſe opprimi, modò vt vrbe ſalua. Maximã autẽ plagam accepit, quòd is qui ſummã autoritatẽ in illius exercitu habebat, T. Labienus, ſocius ſceleris eſſe noluit: reliquit illũ, & nobiſcum eſt: multíq; idẽ facturi eſſe dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præſum à Formiis. Nullũ maius negotium ſuſcipere volui: quò plus apud illũ meæ literæ cohortationéſq; ad pacẽ valeant. Sin autẽ erit bellũ, video me caſtris & certis legionib. præfuturum. Habeo etiã illã moleſtiã, quòd Dolabella noſter apud Cæſarem eſt. Hæc tibi nota eſſe volui, quæ caue te perturbent, & impediant valetudinẽ tuam. Ego A. Varroni,

quem

quem cùm amantiſſimũ mei cognoui, tũ etiã valde tui ſtudioſum, diligentiſſimè te cõmendaui: vt & valetudinis tuæ rationẽ haberet & nauigationis, & totũ te ſuſciperet ac tueretur. Quem omnia factutũ confido: recepit enim, & mecũ loquutus eſt ſuauiſſimé. Tu quando eo tẽpore mecũ eſſe nõ potuiſti, quo ego maximè operã & fidelitatẽ deſideraui tuã, caue feſtines, aut cõmittas vt aut æger aut hyeme nauiges. Nunquã ego ſerò te veniſſe putabo, ſi ſaluus veneris. Adhuc neminem videram qui te poſtea vidiſſet quàm M. Voluſius, à quo tuas literas accepi: quod non mirabar. Neque enim meas puto ad te literas tanta hyeme perferri. Sed da operã vt valeas: &, ſi valebis, quum rectè nauigari poterit, tũ nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia, Romę. Cura vt valeas. IV. cal. Febr. Capua.

ARG. *Narrat quàm periculoſum ſit Tironi poſt morbum in viam ſe dare: exigítq; ſolitam eius operam in ſtudiis.*

Tullius S. D. Tironi. 12

EGO verò cupio te ad me venire: ſed viam timeo. Grauiſſimè ægrotaſti: inedia & purgationibus & vi ipſius morbi conſumtus es. Graues ſolent offenſiones eſſe ex grauibus morbis, ſi qua culpa commiſſa eſt. Iam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinq;. Ego in Formiano ad III. cal. eſſe volo. Ibi te vt firmum offendam, mi Tiro, effice. Literulæ meæ, ſiue noſtræ, tui deſiderio oblanguerunt. Hac tamen epiſtola quam Acaſtus attulit, oculos paulum ſuſtulerũt. Pompeius erat apud me quum hæc ſcribebam. Hilarè & libenter ei cupienti audire noſtra, dixi ſine te omnia mea muta eſſe. Tu muſis noſtris para vt operas reddas. Noſtra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè vt valeas: nos ad ſummum. Vale XIV. cal.

ARG. *Suam de Tironis valetudine ſolicitudinem ſignificat.*

Tullius S. D. Tironi. 13

ÆGYPTA ad me venit pridie id. Apr. is etſi mihi nũtiauit te planè febri carere, & bellè habere: tamẽ quod negauit te potuiſſe ad me ſcribere, curã mihi attulit: & eò magis ꝙ Her-

mia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili ſum ſolicitudine de tua valetudine: qua ſi me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura ſcriberem, ſi iam putarem libenter te legere poſſe. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi tibique conſeruandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta iam epiſtola, Hermia venit. Accepi tuam epiſtolam vacillantibus literulis: nec mirum tam graui morbo. Ego ad te AEgyptam miſi (quod nec inhumanus eſt, & te viſus eſt mihi diligere) vt is tecum eſſet: & cum eo coquum, quo vterere. Iterum vale.

ARG. *Tirone ægrotante, literarum ſuauitate & fructu ſe carere dicit: cúmq; rogat vt omnem curam ad conualeſcendum adhibeat.*

Tullius s. d. Tironi. 14

ANDRICVS poſtridie ad me venit quàm expectaram. itaque habui noctem plenam timoribus ac miſeriis. Tuis literis nihilo ſum factus certior quomodo te haberes: ſed tamen ſum recreatus. Ego omni delectatione literiſq; omnibus careo: quas antè quàm te videro, attingere non poſſum. Medico mercedis, quantum poſcet, promitti iubeto. Id ſcripſi ad Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex ſomno tuas literas, humanitatémque, propter quam mihi es cariſſimus. Nunc opus eſt te animo valere, vt corpore poſſis. Id cùm tua tum mea cauſa facias, à te peto. Acaſtum retine, quò commodius tibi miniſtretur. Conſerua te mihi. Dies promiſſorum adeſt: quem etiam repræſentabo, ſi adueneris. Etiam atque etiam vale. III. id. hora III.

ARG. *Hortatio ad morbum depellendum.*

Tullius s. d. Tironi. 15

OMNIA à te data mihi putabo, ſi te valentem videro. Summa cura expectabam aduentum Menandri, quem ad te miſeram. Cura, ſi me diligis, vt valeas: & quum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. id. Apr.

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumiſſo.

Quintus s. d. Marco fratri. 16

De Tirone, mi Marce, ita te meúmque Ciceronem & meam Tulliolam, tuúmque filium videam, vt mihi gratiſſimum feciſti, quum eum indignum illa fortuna, nobis amicum quàm ſeruum eſſe maluiſti. mihi crede, tuis & illius literis perlectis, exſilui gaudio: & tibi & ago gratias & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas eſt tantæ voluptati: quanti eſſe in iſto hæc eadem bona debent, additis literis, ſermonibus, humanitate, quæ ſunt his ipſis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de cauſis, verumetiam propter hanc, vel quòd mihi ſic, vt debuiſti, nuntiaſti. Te totum in literis vidi. Sabini pueris & promiſi omnia & faciam. Vale.

ARG. Reprehendit Tironem, quia ſcripſerat, Valetudini fideliter inſeruiendo: eúmque rogat vt omnino valetudini inſeruiat.

Tullius s. d. Tironi. 17

Video quid agas. tuas quoque epiſtolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν eſſe meorum ſcriptorum ſoles, vnde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inſeruiendo? vnde in iſtum locum Fideliter venit? cui verbo domicilium eſt proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina & domus & ars, & ager etiam fidelis dici poteſt: vt ſit quomodo Theophraſto placet, verecunda trāſlatio. Sed hæc corám. Demetrius venit ad me. Quo quidem comitatu ἀφωμίλησα: ſatis ſis. Tu eum videlicet non potuiſti videre, cras aderit: videbis igitur. nam ego hinc perendie manè cogito. Valetudo tua me valde ſolicitat: ſed inſerui, & fac omnia. Tum te mecum eſſe, tum mihi cumulatiſſimè ſatisfacere putato. Cuſpio quòd operam dediſti, mihi gratum eſt. valde enim eius cauſa volo. Vale.

ARG. Scripſerat Cicero in titulo epiſtolæ, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum reſcripſit, ad inuidiam vitandam. De hoc aliíſque de rebus ſcripta eſt hæc epiſtola.

Tullius s. d. Tironi. 18

Qvid igitur? non ſic oportet? equidem cenſeo ſic, ad-

dendum etiam ſuo. Sed, ſi placet, inuidia vitetur: quam quidem ego ſæpe contemſi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuiſſe. Si verò etiam Tuſculanum, Dii boni quanto mihi illud erit amabilius! Sed, ſi me amas: quod quidem aut facis aut perbellè ſimulas: quod tamen in modum procedit: ſed, vt eſt, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deſeruis, ſeruiſti non ſatis. Ea quid poſtulet non ignoras: πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τρῖψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus reuertare. non modò te ſed etiam Tuſculanum noſtrum plus amem. Paredrum excita vt horum ipſe conducat: ſic olitorem ipſum commouebis. Heluo nequiſſimus H·S. CIↃ. dabat, nullo aprico horto, nullo emiſſario, nulla maceria, nulla caſa. Iſte nos tanta impenſa derideat? calface hominem, vt ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etſi nunc quidem etiam nimium eſt aquæ, tamen velim ſcire. Horologium mittam & libros, ſi erit ſudum. Sed tu nullóſne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæſaris familiaris, mortuus eſt, bonus homo & nobis amicus. Te quando expectemus fac vt ſciam. Cura te diligenter. Vale.

ARG. *De literis, de Demetrio, de Aufidiano nomine.*

Tullius s. D. Tironi. 19

EXPECTO tuas literas de multis rebus, teipſum multo magis. Demetrium redde noſtrum, & aliud, ſi quid potes, boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: ſcio tibi curæ eſſe: ſed confice. & ſi ob eam rem moraris, accipio cauſam: ſi te id non tenet, aduola. Literas tuas valde expecto. Vale.

ARG. *De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu* Tironis.

Tullius s D. Tironi. 20

SOLICITAT (ita viuam) me tua, mi Tiro, valetudo: ſed confido, ſi diligentiam quam inſtituiſti, adhibueris, cito te firmũ fore. Libros cõpone, indicem quũ Metrodoro lubebit, quando eius arbitratu viuendũ eſt. Cum olitore, vt videtur. Tu potes calẽdis ſpectare gladiatores, poſtridie redire, & ita

cenſeo. verùm, vt videbitur. Cura te (ſi me amas) diligenter. Vale.

ARG. Propenſionem animi, ſtudiúmque ad virtutem ſignificat: & de prædio empto gratulatur.

Cicero F. s. d. Tironi ſuo dulciſſ. 21

QVVM vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt, poſt diem XL, & VI, quàm à vobis diſceſſerant: quorum mihi fuit aduentus optatiſſimus. Nam quum maximam cepiſſem lætitiam ex humaniſſimi & cariſſimi patris epiſtola, tum verò iocundiſſimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me iam non pœnitebat, intercapedinem ſcribendi feciſſe, ſed potius lætabar. Fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebã ex ſilentio mearum literarum. vehementer igitur gaudeo te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatóſque eſſe qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulciſſime Tiro: præſtabóque & enitar vt in dies magis magíſque hæc naſcens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris te buccinatorem fore exiſtimationis meæ, firmo id conſtantíque animo facias licet. Tantũ enim mihi dolorẽ cruciatúmque attulerunt errata ætatis meæ, vt non ſolùm animus à factis, ſed aures quoque à commemoratione abhorreant. Cuius te ſolicitudinis & doloris participem fuiſſe, notũ exploratúmq; eſt mihi. Nec id mirum. nam cùm omnia mea cauſa velles mihi ſucceſſa, tum etiam tua. Socium enim te meorum commodorum ſemper eſſe volui. Quando igitur tum ex me doluiſti, nunc vt duplicetur tuum ex me gaudium, præſtabo. Cratippo me ſcito non vt diſcipulum, ſed, vt filium, eſſe coniunctiſſimum. Nam cùm audio illum libenter, tum etiam eius propriam ſuauitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctíſque ſæpenumero partem. exoro enim vt mecum quã ſæpiſſimè cœnet. Hac introducta conſuetudine, ſæpe inſcientibus nobis & cœnantibus obrepit, ſublatáque ſeueritate philoſophiæ, humaniſſimè nobiſcum iocatur. Quare da operam vt hunc talem, tam iocundum, tam excellentem virum videas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior diſcedere:

cuius cùm frugi ſeueraque eſt vita, tum etiam iocundiſſima conuictio. Non eſt enim ſeiunctus iocus à philologia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, &c, vt poſſum, ex meis anguſtiis illius ſuſtento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Caſſium inſtitui: Latinè autem apud Bruttium exerceri volo. vtor familiaribus & quotidianis conuictoribus, quos ſecum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatiſſimis. Multum etiam mecum eſt Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum cæteri ſimiles. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε. De Gorgia autem quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis: ſed omnia poſtpoſui, dummodo præceptis patris parerem. διαρρήδην enim ſcripſerat vt eum dimitterem ſtatim. Tergiuerſari nolui, ne mea nimia σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, graue eſſe me de iudicio patris iudicare. Tuum tamen ſtudium & conſilium gratum acceptumque eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio. ſcio enim quàm ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem iſtam euenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari, eodem enim ferè loco tu quoque, emiſſe te, feciſti me certiorem. Habes vbi deponendæ tibi ſunt vrbanitates. ruſticus Romanus factus es. Quum ego mihi nunc ante oculos tuum iocundiſſimum conſpectũ propono, videor videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuiſſe, æquè ac tu doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modò fortuna me: præſertim quum ſciam, communem nobis emtum eſſe iſtum fundum. De mandatis quòd tibi curæ fuit, eſt mihi gratum: ſed peto à te vt quamcelerrimè mihi librarius mittatur: maximè quidem Græcus. Multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.

Arg. *Prima pars huius epiſtolæ eſt de valetudine curanda, reliqua variis de rebus.*

Tul-

Tullius s. d. Tironi ſuo. 22

SPERO ex tuis literis, tibi melius eſſe: cupio quidem certé. cui quidem rei omni ratione cura vt inſeruias:& caue ſuſpiceris, contra voluntatem meam te facere, quòd non ſis mecum. Mecum es, ſi te curas. Quare malo te valetudini tuæ ſeruire quàm meis oculis & auribus. Etſi enim & audio te & video libenter, tamen hoc multo erit, ſi valebis, iocundius. Ego hîc ceſſo, quia ipſe nihil ſcribo: lego autẽ libentiſſimé. Tu iſtic, ſiquid librarii mea manu non intelligent, mõſtrabis. vna omnino interpoſitio difficilior eſt, quã ne ipſe quidem facilè ſoleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, vt facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus ſit. Demetrius iſte nunquam omnino Phalereus fuit, ſed nũc planè Bilienus eſt. Itaque te do vicarium. tu eum obſeruabis. Etſi, Verumtamẽ, De illis: noſti cætera. Sed tamen, ſi quẽ cum eo ſermonem habueris, ſcribes ad me, vt mihi naſcatur epiſtolæ argumentũ, & vt tuas quamlongiſſimas literas legam. Cura mi Tiro vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. *Hortatur vt profeſſionem conficiat: ſcribitq; ſibi eſſe in animo amicitiam Antonii conſeruare.*

Tullius s. d. Tironi. 23

TV verò confice profeſſionem, ſi potes. etſi hæc pecunia ex eo genere eſt vt profeſſione nõ egeat. veruntamẽ Balbus ad me ſcripſit, tãta ſe epiphora oppreſſum, vt loqui nõ poſſit, Antonius de lege quid egerit. liceat modò ruſticari. Ad Bithynicũ ſcripſi. De Seruilio tu videris, qui ſenectutẽ non cõtemnis. Etſi Atticus noſter, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec videt quibus præſidiis philoſophiæ ſeptus ſim. Et hercle, quod timidus ipſe eſt, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inueteratam ſine vlla offenſione amicitiam retinere ſanè volo: ſcribamq; ad eum: ſed non antè quàm te videro. Nec tamen te auoco à ſyngrapha. γόνυ κνήμης. Cras expecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui ſermonis vtendum eſt. Vale.

ARG. *Argumentum huius epiſtolæ eſt de rationibus.*

Tullius s. d. Tironi. 24

Etsi mane Harpalum miſeram, tamen, quum haberem cui rectè darem literas, etſi noui nihil erat, iiſdem de rebus volui ad te ſæpius ſcribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ, ſed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis (vt Græcorum prouerbium eſt) fuit à me tui dimittendi, vt rationes noſtras explicares. Offilio & Aurelio vtique ſatis fiat. A Flamma, ſi non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas, in primisq; vt expedita ſit penſio cal. Ian. De attributione conficies: de repræſentatione videbis. De domeſticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius: quæ hominum opinio: quid futurum putes. Ego vix teneor quin accurram. ſed s. literas tuas expecto. & ſcito Balbum tuum fuiſſe Aquini, quum tibi eſt dictum, & poſtridie Hirtium. Puto vtrunq; ad aquas. Sed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac vt admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

Arg. *Literas à Tirone quam creberrimas requirit.*

Cicero F. s. d. Tironi ſuo. 25

Etsi iuſta & idonea vſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias rogo. Nam etſi de reip. rumoribus & nuntiis certior fio, & de ſua in me voluntate ſemper ad me perſcribit pater: tamen de quauis minima re ſcripta à te ad me epiſtola, ſemper fuit gratiſſima. Quare, quum in primis tuas deſiderem literas, noli committere vt excuſatione potius expleas officium ſcribendi, quàm aſſiduitate literarum. Vale.

Agr. *Suauiter Tironem accuſat, quia literas non miſerat: rogatq; vt omnino etiam ſine argumento ſcribat.*

Q. Cicero s. d. Tironi ſuo. 26

Verberavi te cogitationis tacito duntaxat conuitio, quod faſciculus alter ad me iam ſine tuis literis perlatus eſt. Non potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus

cus eſt adhibendus; isque diu & multis lucubrationibus commẽtata oratione vide vt probare poſſit te non peccaſſe. Planè te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exiccatæ: ſic tu, etiam ſi, quod ſcribas non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæſiuiſſe videaris. valde enim mihi ſemper & vera & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

ARG. *Inuehitur in conſules deſignatos, Hirtium & Panſam. Beneuolentiam ſuam in Tironem ſignificat.*

Q. Cicero s. d. Tironi ſuo. 27

MIRIFICAM mihi verberationem ceſſationis epiſtola dediſti. Nam quæ parcius frater præſcripſerat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu, ſine aſſentatione, vt erãt, ad me ſcripſiſti; & maximè de conſulibus des. quos ego penitus noui libidinum & languoris effœminatiſſimi animi plenos. Qui niſi à gubernaculis receſſerint, maximum ab vniuerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quę ego illos ſcio oppoſitis Gallorum caſtris in æſtiuis feciſſe: quos ille latro, niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunitiis aut priuatis conſiliis muniẽda. Nam iſti duo vix ſunt digni quibus alteri Ceſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (vt dixi) fero oculis. Ego vos ad III. cal. videbo, tuosq; oculos, etiam ſi te veniens in medio foro videro, diſſuauiabor. Me ama. Vale.

FINIS.

GRÆCARVM VOCVM, QVÆ IN HIS EPISTOLIS INTER LEGENDVM, LECTOrem linguæ Græcæ imperitum morari poſſent, interpretatio Latina.

πολιτικώτερον, reip. peritiorem. Pag.32
κωμικὸς μάρτυς, comicus teſtis. id eſt, non verus: vt aurum comicum. 36
ἐξοχὴ, excellentia. 54
εὐγένεια, generis præſtantia. ſeu bonitas. 54
πάρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι, Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Apud me ſanè & alii ſunt qui me honorabunt, maximè autem conſiliarius Iupiter. ſeu conſilio valens. 54
φιλαίτιος, accuſandi, ſeu criminandi cupidus. 54
Ἐπικούρειον, Epicureum. 59
εἰρωνεύεσθαι, diſſimulare, diſſimulanter loqui. 72
εἰρωνευόμενος, diſſimulans, diſſimulanter loquens. 72
γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, Noctuam Athenas, ſcilicet portas. 121
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι. Ante virtutem, ſudorem poſuerunt Dii immortales. 139
πολιτεύεσθαι, adminiſtrare rempublicam. 154
Νίκωνος περὶ πολυφαγίας, Niconis de edacitate. 160
γέλωτα Σαρδόνιον, riſum Sardonium. 163
δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη, vrinæ & inteſtinorum difficultates. 164
δυσεντερίαν, inteſtinorum difficultatem. ſeu inteſtinorum morbum. 164
λιτότητα, frugalitatem, vel tenuitatem victus. 164
διάῤῥοια, ventris profluuium. 164
χρήσει μὲν, vſu quidem. 166
κτήσει δὲ, poſſeſſione verò. 166
εὐτραπελία, vrbanitas. vel comitas. 168
ἀκύθηρον, inuenuſtum. vel illepidum. 168
ἀμφιβολία, ambiguitas. 168

ὑπερ-

ὑπερβολὴ, ſermonis exuperantia, ſeu ſuperlatio. 168
παράγραμμα, inuerſio literarum. 168
παρὰ προσδοκίαν, præter expectationem. 168
ἔντεχνα, artificialia. 168
σύνταγμα, opus. 168
διδασκαλίαν, doctrinam. 168
ἕωλα, obſoleta. 193
λεληθότως, latenter. vel obſcurè. 194
πολιτείας, ciuitatum gubernandarum rationes. 194
γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, Noctuam Athenas. 195
περὶ δυνατῶν, de iis quæ fieri poſſunt. 195
κατὰ Διόδωρον κρίνειν, ſecundum Diodorum iudicare. 195
τῶν ἀδυνάτων, de numero earum rerum quæ fieri non poſſunt. 195
κρίσις, iudicium, ſeu iudicatio. 195
Χρυσιππεία, Chryſippeum. 195
κατὰ Χρύσιππον δυνατὸν, quod ſecundum Chryſippum fieri poteſt. 195
σύν τε δύ' ἐρχομένω, ſimulque duo euntes. 197
ἀποπεπηγμένον, reiectum. 198
πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων, multi diſcipuli præſtantiores magiſtris. 198
ὀβελίζει, veru notat, ac iugulat. vel delet. 200
τοῦ ποιητοῦ, poetæ. 200
παρεμβεβλημένοι, inſerti, ſeu ſubdititii, vel inculcati. 200
συμβιωτὴν, conuiuam, vel conuictorem 201
ἀποφθεγμάτων, ſententiarum breuium & acutarum. 208
προλεγομένας. alias, προλεγόμενα, quæ præponi ſolent antè quam quis diſputationem aliquam explicandam ſuſcipiat. 211
ὀψιμαθεῖς, qui diſcunt iam grandes natu. ſeu, qui ſerò diſcunt. 212
ἀπόφθεγμα, breuis ſententia, & acuta. 213
ὁ σοφὸς, εὐθυρρήμων ἔσῃ, ſapiens, rectiloquus eris. id eſt, ſuo quamque rem nomine appellabis. 215
συμπόσια, compotationes. 217
συνδειπνα, concenationes. 217
Κύρου παιδείαν, Cyri inſtitutionem. 217
ζήτημα, quæſtionem. 218

πτολίπορθον, vrbium euerſorem, ſeu expugnatorem. 238
ὄργανον, inſtrumentum. 267
σκιαμαχίας, pugnæ vmbratiles. ſiue ſimulacra pugnæ. 267
λακωνισμὸν, breuitatem ſermonis. 274
φιλοσοφούμενα, quæ à philoſophis tractantur ac diſputantur. 275
Παλβοῖ, proprium loci nomen. 291
πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, patriam meã magis amans. 293
ἀθυρρημονέστερος, liberior in loquendo, & nimis liberè ſuo quamque rem nomine appellans. 297
πάντα περὶ πάντων, omnia de omnibus. 300
τυραννοκτόνοι, tyrannicidæ. 301
ὑπομνηματισμὸν, decretum. vel monumentum. 318
ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.
ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. ſed meum nunquam animum in pectore inflexit. nubes enim tegebat atra. 321
ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, ſtrenus eſto, quò te & poſterorum, qui ſerò naſcentur, aliquis laudet. 321
ἀλλ' ἄγε πῶς μέμονας; οὐ δεῖ γε καὶ ἀκλεῶς ἀπολέσθαι·
Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλεῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Verùm age, quo pacto cunctaris? non decet ſanè inglorium perire. Ne verò ſine ſtudio & ſine gloria peream, ſed magnum quid cùm fecero, quod vel à poſteris audiatur. 321
Εὐριπίδου, Euripidis. 321
Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφὸς, Sapientem odi qui ſibi ipſe non eſt ſapiens. 321
ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω, ſimul à fronte & à tergo. 321
αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. ſemper ſtrenuè ſe gerere, & præſtantem eſſe aliis. ſeu principem aliorum.
διοίκησιν, prouinciæ adminiſtrationem. 342
ὑποθήκας, hypothecas, pignora, quæ in rebus immotis conſiſtunt. 344
τρεῖς διοικήσεις, tres prouinciales adminiſtrationes, diœceſes. 349
χολὴν ἄκρατον, bilem puram. 364
euſeben & philoromæum. εὐσεβῆ, & φιλορρωμαῖον, pium, & amicum Romanorum. 375

κατ' εἰδώλων φαντασίας, ſecundum ſpectrorum viſiones, ſeu ſimulacrorum. 389
διανοητικὰς φαντασίας, in intelligentia poſitas viſioues. 389
εἴδωλα, ſimulacra, vel ſpectra. 389
εἴδωλον, ſpectrum, vel ſimulacrum. 389
αἵρεσιν, ſecta. 389
πάντα περὶ πάντων, omnia de omnibus. ſeu pro omnibus. 390
πρόσωπον πόλεως, perſonam ciuitatis. 390
ἀδέσποτοι, ſine autore, vel ſine domino. id eſt, incerti. 390
τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν, honeſtum propter ſeipſum eligendum, ſeu expetendum. 390
ἀκενόσπουδος, non ſtudens rebus inanibus. ſiue abhorrens à ſtudio rerum inanium. 390
φλύαρον, nugas. 301
σπουδάζειν, ſeria ſcribere. vel res ſerias agere. 391
ἡδονὴν, voluptatem. 391
ἀταραξίαν, perturbationis vacuitatem. id eſt, animi tranquillitatem. 391
τῷ καλῷ, bono & honeſto. 391
οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν, non poteſt iucunde viui, niſi honeſtè ac iuſtè viuatur. 391
φιλήδονοι, voluptatis ſtudioſi, ſeu cupidi. 391
φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, honeſti amantes & iuſtitiæ ſtudioſi. 391
ἀντιμυκτηρίσαι, viciſſim irridere, & ſubſannare. 392
κακοστόμαχος, malo ſtomacho, & imbecillo. 398
ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ, periculi quidem expertia, ſed diuturniora. 399
ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, frigus autem tenui & macilento corpori inimiciſſimum, ſeu infeſtiſſimum. 399.
ἔτυμον, veritatem, veram nominis originem. 403
κανὼν, regula. 405
ἄκυρον, ineptum. 405
ἀφωμίλησα, me à colloquio ſegregaui. 405
διαφόρησιν, digeſtionem. 406
πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τρίψιν, διάλυσιν κοιλίας, concoctionem, quietē[ſeu, laboris ac laſſitudinis vacuita-

tem] deambulationem conuenientem, frictionem, ſolutionem alui. 406

συζητήσει, conquiſitione. 408

τὰ μὲν οὖν καθ᾽ ἡμᾶς, ταῦτα, quæ igitur ad nos pertinent, hæc ſunt. 408

διαῤῥήδην, apertè, diſertè. 408

σπουδή, ſtudium, contentio. 408

συμφιλολογεῖν, vnà commentari. vel, vnà in literis verſari. 408

πανικοῖς, repentinis & inanibus terroribus. 409

θορυβοποιεῖ, tumultum ciet, tumultum excitat. 409

γόνυ κνήμης, genu ſura. ſubintell. ἐγγύτερον, id eſt propius. 409

ANNO-

ANNOTATIONES, ET CASTIGATIONES, EX VARIIS DOCTORVM VIRORVM cùm huius, tum alius argumenti ſcriptis ſelectæ,

IN M. T. CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIARES librum primum.

Pag. 3. ver. 4. *conſumptus eſt altercatione Lentuli conſulis.*] Admonet Manutius, in quibuſdam antiquis libris legi, *Lucii conſulis*, non omnino abſurdè, vt ipſi videtur: cùm intelligi poſſit de L. Philippo, Lentuli Marcellini in conſulatu collega. ſi verò, *Lentuli*, retineamus, de Lentulo Marcellino accipiendum.

Pag. 4. v. 23. *gratiſſimus in prouincia.*] In vetere optimo ſuo libro ſcriptũ eſſe ait Vrſinus, *gratioſiſſimus*. quam lectionem multò vulgata meliorem eſſe non dubitat.

Ib. v. 29. *vt quæ T. Ampius de eius re decreuit.*] *T. Ampius*, ex Manutii emendatione eſt, cùm antea, *T. Appius*, legeretur. quæ cùm vtraq; prænomina ſint, ſimul eſſe in vno nõ poſſunt, niſi fortè Sulpitios excipiendos dicas, qui duobus vſi ſunt.

Pag. 5. v. 16. *Alexandriam vellet ire.*] *Alexandréam*, ſcribendum contendit Vrſinus ex illorum temporũ ſcribendi conſuetudine. quod cùm ex aliis antiquis monumentis, tum ex numis à ſe obſeruatum ait: ſic lib. 2. Epiſt. 10. *Antiochéa*, eadem ratione, & ex veteribus quoque libris legit.

Pag. 7. v. 27. *maximè ſcilicet conſolatur ſpes.*] Putat Vrſinus ſcripſiſſe Ciceronem, *maximè conſolatur*. atque his verbis additum fuiſſe gloſſema, *ſcilicet ſpes*, quod poſtea in ſeriem receptum à librariis fuerit. idque vt credat, duorum codicum, à quibus illa abſunt, auctoritate adducitur.

Pag. 10. v. 3. *eam eſſe naturam & regionem prouinciæ tuæ.*] *rationem*, pro, *regionem*, libentius legerit Vrſinus. atque ita in veteribus libris inueniri ait.

Pag.12.verſ.1. *Optimè ex Emplatorio cognoſces.*] M. *Plætorio*, emendat Vrſinus: ita legendum,non, quod alii ſubſtituunt, C. *Plætorio*, quauis ſponſione contendere paratus: traiectas enim literas, ex veteribus libris facile eſſe cognoſcere. M. Plætorii preterea frequentem eſſe mentionem. Quod de C. Plætorio ait,ea Manutii eſt caſtigatio, qui cùm, C. *Platorio*,in antiquis ſcriptum reperiret, ad eum modum vnius literæ adiectione reſtituebat: alioquin Emplatorium liberti nomen accipiens.

Pag.13.verſ.5. *etiam propter idipſum.*] & *propter*, delet Vrſinus, gloſſema eſſe nec dubitans.

Pag.16.verſ.33. *non modò premiis.*] Ciceroni ſuam lectionẽ aſſeruit Manutius, *non modò*, pro, *non modò non*, locutionem eſſe illi nec ſemel vſurpatam exemplis docens.

Pag.17.verſ.29. *cum imperio.*] Quæſtorio, vt vult Vrſinus; non ex prætura,vt alii interpretantur.

Pag.18.verſ.6. *ſi iis pro me ſtante pugnare licuiſſet.*] Leui mutatione facta legere Vrſinus malit, *libuiſſet.*

Ibidem verſ. 21. *Primùm illa furta muliebrium religionum.*] Probat Manutius Vbaldini Bandinelli coniecturam, (P.Victorius ſe auctorem facit) legentis, *Primùm illa furia muliebr.* neque tamen à recepta lectione, à veteribus præſertim libris omnibus confirmata,recedere poteſt. quam,ſubintelligens, *fuerant*, ita interpretatur: Omitto corruptum illud iudicium de ſacris Bonæ deæ violatis: loquor de iis, quæ poſt reditum meum flagitioſè commiſſa ſunt. Lambinus quam ſe reperiſſe ait in libro vno excuſo ſcripturam ſequitur, *ille fur muliebrium religionum.* vultq; hoc ſignificare M. Tullium, Clodium, qui muliebribus religionibus furtim interfuerit, vel qui domi Cæſaris, in qua Bonæ deæ ſacra à mulieribus fiebant, (*ſacra Bonæ maribus non adeunda Deæ*) cùm veſte muliebri deprehenſus fuerit: hunc Clodium,inquam,à Milone de vi poſtulatum,à iudicibus fuiſſe abſolutum.

Pag.19. verſ. 12. *promulgantibus omnibus.*] Vrſini manuſſ. *omnibus* Trib. pleb. quod ille tamen neceſſarium non putat, cùm ſuprà dixerit, *vnius* Trib.pleb.

Ibidem verſ.28. *recreatus abs te totus eſt, nunc ab iis à quibus tuendus fuerat, derelictus.*]Canterus aliter interpungit. hoc modo: *recreatus abs te totus, eſt nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus.*

Pag.

Pag.22.verſ.5. *Sed vt in nauigando temp.*] Totum hunc locum ita legit Vrſinus, *Sed vt in nauigando temp. obſ. artis eſt, & ſi portum tenere non queas, cùm id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt* &c. huius autem lectionis auctorem habere ſe ait partim librum manuſcriptum, à quo abeſt aduerbiũ, *verò*, partim coniecturam viri doctiſſimi, qui, *etiam*, in, *&*, mutandum putat.

Pag.23.verſ.21. *quantum ſtudiis, veteribus noſtris delectationibus, conſequi poterimus.*] Veriorem putat Vrſinus libri ſui manuſcripti lectionem, hanc: *quantum ſtudiis veteribus noſtris delectationis conſequi poterimus.*

Pag 24.verſ.1. *Se paraturum cum collega, tibiq; ſucceſſurum.*] Sigonius legendum putat, *ſ.c. l. non eſſet, comparaturum cum collega.* Senatus enim, inquit, prouincias decernebat, Conſules eas aut ſortiebantur, aut inter ſe comparabant. raro iudicio Senatus res permiſſa eſt. Hocque dicendi genus ex ſexcentis Liuii locis, aliquot prolatis confirmat. Lib.30. *Decreuerunt patres, vt conſules inter ſe compararent, ſortirentúrve.* Et lib.29. *vt compararent inter ſe, aut ſorte legerent, qui duo cum prætore ac legatis irent.* Et libro 32. *Decreuerunt patres, vt prouincias Macedoniam, atque Italiam conſules compararent inter ſe, ſortirentúrve.* Et lib.37. *Cùm ſenatus aut ſortiri, aut comparare inter ſe prouincias conſules iuſſiſſet.* ſic vbique.

Ibid.v.3. *neceſſe non eſſe.*] Ant. Auguſtino legendum videtur, *ſibi neceſſe non eſſe. ſibi*, enim vt addatur, neceſſariũ putat.

Ibidem verſ 11. *dignitatem, liberalitatem.*] Manutius, & Lambinus, ille in Bernardini Maffei, hic in Henrici Memmii antiquis libris, *liberalitatem*, legi affirmant. pro quo, *libertatem*, Victorius, vetuſtos & ipſe, vt ait, libros ſecutus, repoſuit: libertatem hîc ſignificare putãs, vacare moleſtiis ꝓuincialibus, poſſeq; ꝑ ſuo arbitrio quicquid cõmodũ fuerit agere: quod facere nequeunt, qui in oculis tot populorum viuunt. quod ſi voluiſſet retinere prouinciã, nec ſucceſſori tradere, opus ei futurũ fuiſſe multis inſeruire, ad multaq; deſcẽdere, quæ ſeruitutis nõnihil illi attuliſſent. Præterea ob hoc etiã, *liberalitatem*, non probat, quia frui liberalitate is videtur, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſè vtitur. vt non ſatis aptè dicere potuerit, Lentulum liberalitate libentiſſimè frui ſolere, cùm antea liberalitatem in eo eſſe dixiſ-

ſet. nam qui ea prædictus eſt, eam in alios exercet. Illi vulgatam lectionem retinent: eoque libentius id faciunt, quòd ſequitur, *Cùm ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſu illius cupiditatem refutare.* quod enim dixerat, *liberalitatem*, contrarium oppoſuit, *ſuſpicione cupiditatis.*

Ibidem verſ. 19. *Felicitate autem, quod vellem, conſequi potuiſſes.*] Victorius, *Felicitate quidem vellem conſequi potuiſſes.* quam lectionem poſtea eſt ſecutus Lambinus, cùm antea legeret cum aliis, *Facilitate autem*, &c. quanquã malle ſe dicat, *Felicitate tamen velle conſ.* Cuius ſcripturæ hanc ſententiam facit Victorius: Dolet ſanè Cicero Lentulum aliquid aduerſus cõmoda publicanorum egiſſe, ſed quaſi eum excuſat. quod enim fecerat contra illos, quaſi coactum feciſſe oſtendit, cùm ſemper antè (vt ait) ordinem eum ornare conſueſſet: caſus autem fecit, vt illorum voluntatem offenderet, quem vitare non potuit: docet enim ipſum iure feciſſe quod in illos decreuerat, cùm laudet æquitatem eius: voluiſſet autem Cicero, felicitate aliqua Lentulus conſequi potuiſſet, ne accidiſſet, vt illorum voluntas offendenda eſſet. Manutius, quatuor librorum antiquorum auctoritate fretus, legit, *Felicitatem autem, quod vellem, conſequi potuiſſes.* ſicque interpretatur: Felix autem (quod vellem) in eo eſſe potuiſſes, ne quid contra eius ordinis, quem ſemper honeſtaſti, aut rem, aut voluntatem, ageres.

Ibidem verſ. 32. CVR *enim tibi hoc non gratificer.*] Senſum horum verborum ex titulo pendere, rectè vidit Manutius: qui aliud huic ſimile exemplum ex Epiſtolis ad Atticum affert: lib. 3. M. CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. *Quod quidem ita eſſe, & auunculum tuum functum eſſe officio, vehementiſſimè probo.*

IN LIB. II.

Pag. 27. verſ. 34. *harum enim rerum domeſticarum.*] Alii alio ordine, *Domeſticarum enim rerum tuarum habes.*] Fuluianus antiquus liber, pro, *domeſticarum*, habet, *domeſticos.* & ita ipſe Vrſinus legendum opinatur, ſimili loco adductus.

Pag. 28. verſ. 3. *atque in hoc genere hæc mea cauſſa eſt.*] Nihil propius eſt, quã vt ſpõſione nos ꝓuocet Canterus, ni ita ſcri-

pſerit

ſcrit Cicero: *Atque hoc in genere hæc mea cauſſa eſt, vt neque ea quæ cupio poſſim, neque quæ nunc ſentio velim ſcribere.*

Pag. 29. v. 7. *quum Sex. Villium.*] Ita eſſe & in manuſcr. ait Vrſinus, malit tamen *quum Seruilium Milon.* ex *Villium*, facit Manutius, *Iulium.*

Pag. 31. verſ. 21. *& ex mea ſententia remp. geſſimus.*] Pro, *remp.* legit Vrſinus, *rem*, ex auctoritate librorum veterum. ſed & eleganter ita loquebantur.

Pag. 32. v. 22. *Iam iidem illi & boni.*] *eidem*, pro, *iidem*, emendat Auguſtinus, rectè vt videtur Vrſino.

Pag. 35. verſ. 25. *ita moleſtæ quinquatrus afferebantur.*] Cùm inferat, *citeriora nondum audiebamus*, fortè etiam legi poſſe, *quinquatribus*, videtur Manutio. nam & in antiquo libro Hier. Ferrarii ſcriptum eſſe, *quinquat.* cōciſè, vt etiam, *gladiat.* pro, *gladiatoribus*, in vetuſtis libris reperiri inquit.

Ibidem verſ. 35. *iter habebant ad Deiotarum regem.*] Medicei libri hanc refert eſſe ſcripturam Manutius, *ad Iatoregem*, quæ in pleriſque impreſſis eadem eſt. Ex qua Iacobus Taurellus leui mutatione faciebat, *ad Adiatorigem:* quem Comanorum regem hoc tempore fuiſſe, Strabo docet lib. 12. Hac verò doctiſſimi viri coniectura locum ſuæ integritati reſtitutū, nefas eſſe idem putat dubitare. nam vulgatam quidem lectionem in nullo vetere libro reperiri affirmat: quod magis nobis illam ſuſpectam reddere debet.

Pag. 36. verſ. 4 *non erat minor ex contemnenda.*] Nihil mali in hac ſcriptura. neque tamen nulli rei eſt, *contempta*, quod in veteribus libris ſcriptum eſſe teſtatur Vrſinus.

Ibidem verſ. 4. *ſpes triumphi, inquis.*] Sic hunc locum interpungit Canterus: *Non erat minor ex contemnenda, quam ex conſeruata prouincia, ſpes. triumphi? inquis. ſatis glorioſè triumpharem*, &c.

Pag. 37. verſ. 13. *militaremq́ rem collocaſſem.*] Videre nos iubet Vrſinus, ecquid rectius in antiquo libro legatur, *militemq́ in ea collocaſſem.*

Pag. 38. verſ. 33. *vt trans montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum.*] Locum ad explicandum difficilem, neque dum ſibi ſatis intellectum fatetur Manutius: tamen hanc, quam omnes vetuſtiores habent, lectionem conſeruat. illam aliorum librorū, *de matrimonio*, nō probat, quam ex ingenio pro-

fectam putat. Eadem, quæ nunc Manutii, fuerat antea P. Victorii ſententia, qui & illud ad hunc locum obſeruat, de C. Matrinio quodam equite Romano fieri mentionem in oratione VII. in Verrem. Manutio fortè is eſſe D. Matrinius videatur, homo tenuis, ſcriba ædilitius, cuius meminit Cicero in ea pro Cluentio: quod eo ſuſpicatur, quòd ad Cœlium ædilem ſcribit. nihil tamen affirmat.

Pag. 40. verſ. 32. *& hæc omnia meliores habebunt exitus.*] Hunc locum refert Canterus Nouis lectionibus inter ea exempla, quibus docet, *omina*, quod erat, corruptum eſſe in, *omnia*, neque enim dubitat hîc quoq;, vbi, *omnia*, vulgò legitur, *omina*, eſſe reponendum.

Pag. 41. verſ. 10. *Caninio Salluſtio procos.*] Vrſinus, *Caio Salluſtio*, emendat, veterum librorum veſtigia ſecutus, in quibus, *Canio Salluſtio*, ſcriptum eſt.

Ibidem verſ. 22. *non erat in commodum te nullam referre.*] Alii, pro, *te nullam*, *Teni illas*, legunt auctoribus libris veteribus. Vrſinus.

Ibid v. 27. *ceteros exiſtimare.*] Non reiicienda videtur Vrſino veteris libri ſcriptura, quæ talis eſt, *certos exiſtimare.*

Ibid. v. 34. *Præter quæſtores vrbanos.*] Vetus liber Fuluianus habet, *præter quæſtores, & præfectos.*

P. 42. v. 32. *cùm amplius frumenti poſtularemus.*] Pro, *frumenti*, neceſſariò legendum videtur Vrſino, *ſupplementi*. præter enim veteris libri ſcripturam; quæ ita habet, eam coniecturam confirmat etiam ſimilis locus epiſt. 3. lib. 3. ad Appium. *Cenſebant enim omnes ferè, vt in Italia ſupplementum meis & Bibuli legionibus ſcriberetur.*

Pag. 43. verſ. 21. *quos video deinceps tribunos pleb. per triennium fore.*] Legendum opinatur Vrſinus, quomodo eſt in vetere libro, *quos videre videor deinceps.*

IN LIB. III.

Pagina 46. verſ. 12. *Melius enim ei cauere volo.*] Fuluii Vrſini manuſcriptus habet, *caueri*, quod eidem fortean rectius videatur.

Pag. 48. v. 33. *id mihi, ne mentiar gratum eſt.*] Ex libri manuſcripti corrupta ſcriptura legendum putat Vrſinus, *id mihi vehementer gratum eſt.*

Pag.

Pag.56.v.30. *non ad generum tuum Lentulum.*] Vetus Vrſini liber non habet, *Lentulum*, & poſſe eſſe gloſſema ei videtur.

Pag.57.verſ.24. *& quadam diſſimilitudine inſtitutorum meorum ac tuorũ lædi ſe putat.*] Poſtulare videtur Vrſino ſententia, vt legatur, *te putat.*

Pag.61.verſ.27. *ſi clam, magis apertè inimicus eſſe?*] Sic emendauit ex ingenio P. Daneſius, cùm antea legeretur, *ſic iam magis apertè inimicus eſſem.*

Ibid.v.32. *Ad me adire quoſdam memini, qui dicerent.*] Sic ex ſententia & aliorum, & Manutii ediderunt. P. Victorius ex manuſcriptis exemplaribus repoſuit: *Ad me adire quoſdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent*, &c. Epictetum minorem Phrygiam intelligens, τὴν ϰαὶ Ἐπίϰτητον ϰαλουμένην. eamque ſcripturam incorruptam & rectam eſſe, ſententiam etiã Ciceronis multùm adiuuare exiſtimat. cùm enim, inquit, totam rem diligentius explicet, & locum etiam ipſum, vnde ad ſe venerãt, narret, maiorem fidem verbis ſuis comparat: & cùm tam longè domo veniſſe oſtendit, arguit rem, de qua queſtum venerant, non paruum ipſis detrimentum attuliſſe, quæ coegerit eos tam longè à ſuis finibus ad proconſulem adire. Quibus tamen viri docti rationibus adduci non poteſt Manutius, vt tres has voces, *nimirum ex Epicteto*, Ciceronis eſſe ſibi perſuadeat. nam quod ad librorum auctoritatem attinet, multos ſe & vetuſtiſſimos codices inſpexiſſe ait, in quibus verba illa nuſquam inueniantur. Præterea non ex Epicteto, ſed ex multis ciuitatibus ad Ciceronem adiiſſe, vt immoderatis ſumptibus leuarentur. idque epiſtola 8. demonſtrari his verbis, *Apameæ cùm eſſem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, ſumtus legatis decerni nimis magnos.*

Pag.66.verſ.17. *in quo vnum vereor, ne tu.*] Veterum librorum, quos ipſe vidit, conſenſu mouetur Vrſinus, vt, *in quo modo vereor*, legendum putet, quæ illorum eſt ſcriptura.

Pag.67.verſ.25. *Velim ita fortuna tuliſſet.*] Magis ſibi placere ait Vrſinus, ſi legatur, *vellem ita fortuna tuliſſet*, vſitatiorem enim eſſe hanc aliquid optandi formam.

IN LIB. IIII.

Pagina 73. verſ. 20. *dixit ſe ſenatui roganti de Marcello, ne ho-*

minis quidem cauſa negaturum.] Victorius ex fide optimi codicis, *ne ominis quidem cauſa negaturum.* Lambino ſic potius legendum videbatur, *ne ominis quidem cauſa neg.* vult enim hoc dicere Ciceronem: Dixit Cæſar, ſe ſenatui pro Marcello deprecanti non negaturum, non ſolùm ne negando Marcellũ patria priuaret, ſed ne malè ominaretur. quæ ſententia ex illa Victoriana lectione elici atque exprimi non poteſt. Licere tamen etiam ſic legere, & fortaſſe rectiſſimè, ſcribit, *dixit ſe ſenatui roganti de Marcello, vel ominis quidem cauſa non negaturum.* Manutius totum illud, *ominis,* nulla ratione probare poteſt. quin hoc potius vult dixiſſe Cæſarem, ſe non eſſe roganti ſenatui, ne ipſius quidem Marcelli cauſa, à quo grauiter eſſet offenſus, negaturum. Quanquam (aiebat) in me fuerit acerbior, tamen, ne hac quidem cauſa ſenatui deprecanti eius reditum negabo. non tanti apud me erit Marcelli ipſius iniuria, quanti ſenatus vniuerſi conſenſus & deprecatio.

Pag. 81. verſ. 24. *eum magis communem cenſemus in victoria futurum fuiſſe.*] Affert Vrſinus, cuiuſdam viri doctiſs. amici ſui fide, antiqui libri hanc lectionẽ, *eũ magis comem cenſemus* &c.

Pag. 82. verſ. 15. *& ſi re publica non poſsis frui, ſtultum eſt nolle priuata,*] Videtur Vrſino melius cum ſuperioribus coniungi veteris libri ſcriptura, quæ eſt huiuſmodi, *ſtulti ſit nolle priuata.*

Pag. 83. verſ. 8. *ſupra Maleas,*] Octauius Pantagathus, *ſub Kal. Iunias,* emendabat, ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, vt dicebat. refert Vrſinus.

Ibidem verſ. 31. Casvs *& natura in bonis dominatur.*] Vrſinus, *bonis,* ex eo quod erat, *nobis,* traiectione literarum factũ putat: idque ei magis placet, quàm quod Ant. Auguſtinus reponendum exiſtimabat, *in natura bonis domin.*

Ibidem verſ. 38. *ſupra Maleas Italiam verſus nauigaturus erat.*] *ſupra Maleas,* an, *ſupra Maleam,* aut etiam ὑπὲρ Μαλέαν, legas parum refert. Plinius Nepos in 10. Nuntio tibi me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν nauigaſſe. Euſtathius: λέγεται δὲ καὶ Μάλεια ἑνικῶς, καὶ μάλειαι πληθυντικῶς πρὸς ἔμφασιν τοῦ κατὰ τὸ ἀκρωτήριον μεγέθους. Brodæus Miſcellaneis.

Pag. 85. verſ. 21. *ſed etiam id ipſum video,*] *id ipſum,* ſuſpicatur abundare Vrſinus.

Pag.

Pag. 88. v. 20. *Sed tamen etſi antea ſcripſi.*] *tamenetſi*, vnica dictione legit Cuiacius. qui primus hanc vocem obſeruauit.

IN LIBRVM V.

Pag. 91. v. 25. *nemo vnquam in aliquo magiſtratu.*] Vetus liber Vrſini habet, *in annuo mag.* ſed ſententię ille aptius putat, *minimo*, vt τὸ, *conſulem*, quod ſequitur, reſpondeat.

Pag. 99. v. 18. *de Catilio neſcio quid ad me ſcrip.*] De Catilia familia non meminit idem ſe quicquam apud ſcriptores legiſſe: quo fit, vt ſuſpicetur legendum eſſe, C. *Atilio.*

Pag. 105. v. 5. *Itaque hoc etiam fortiorem.*] Meliorem veteris libri ſcripturam, *atque hoc fortiorem*, putat Vrſinus.

Pag. 107. v. 7. *Tecum viuere poſſem equidem, & maximè vellem.*] Legit Lambinus, *Tecum viuere poſſe equidē maximè vellem.* Mauult ad hunc modū Canterus: *Tecum viuere poſſem, equidem maximè vellem.* elegans verò imprimis id dicēdi genus, quod ignoratum, aut non ſatis animaduerſum, huic loco corrumpendo fuit. Idem ſtatim legit, *vetuſtas eſt amoris, conſ.* ſic ad Cæcinam loquitur: *Id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant.*

P. 108. v. 29. *nullo modo mihi quidem deceptus eſſe videatur.*] Alii malunt, *direptus*, vel, *ereptus.*

Ibid. v. 36. *ne quid iis, quos amaſti, mali putes contigiſſe.*] Magis placet, Vrſino, *quos amiſiſti*, quàm, *amaſti*, veterum præſertim librorum auctoritate, illud comprobante.

Pag. 111. v. 20. *Cicero S. D. Rufo.*] Obſeruat Vrſinus in vetere quodam libro, *Meſcinio Rufo*, hanc epiſtolam inſcribi: & rectè vt ſentit, cùm Rufus Meſciniæ familiæ cognomē fuerit. In quo coniunctus ei fuiſſe ſenſibus doctus docto videtur Manutius; qui aut mendoſum ſibi videri ait huius & ſequentis epiſtolæ titulum, & pro, *Rufo*, legendum, *Meſſinio*: aut Rufum Meſſinio cognomen fuiſſe. Meſſinium quidem hunc eſſe oportere ex eo colligit, quod eius fratrem fuiſſe M. Mindium ſcribit lib. XIII. quem epiſtola ſequenti, ad eundem hunc Rufum ſcribens, fratrem eius eſſe dicit.

Pag. 112. v. 11. *Quare tu.*] Antiqui libri Petri Bembi, & Medicei, quos vidit Manutius, habent, *Quę tu*, aut, *Quæ tu*, quod quam vim habeat, iudicare lectorē idem qui retulit voluit.

Pag. 113. v. 7. *non habui cui potius id negotii darem.*] Quæ verba præſcribit Vrſinus annotationi ad hunc locum, ea hoc amplius habẽt, *id negotii darem, quàm ſcribæ meo. illud quidẽ* &c. pro quibus Pantagathum legere ait, *non habui cui potius id negotii darem quam darem illud* &c. Ego puto rectè abeſſe appendicem illam à noſtris codicibus.

Ib. v. 38. *Nam de Lucceio eſt ita actum.*] Caſtigat ſeculi decus Ioſ. Scaliger, *Nam de lucello eſt ita actum.* Lucellum autem interpretatur, pecuniam, quam comites proconſulum ex prouincia, operâ magiſtratus ipſius conſequebantur.

P. 114. v. 12. *quod ego nunquam addidi.*] Ant. Auguſtinus, referente Vrſino legebat, *quod ego tunc non addidi.* alii, *quod ego quidem non addidi*, idque ex veteribus libris, ſed nimis longè à vulgata ſcriptura, vt eidem Vrſino videtur.

Ib. v. 15. *ſed, ſi quid eſt, quando de Lucceio parũ prouiſum eſt.*] Alii, *de lõgéo.* alii, ſed otio abutendũ non eſt, nã cui non audita, aut lecta, quę ad hunc, & ſimilẽ huic ſuperiorẽ locum à viris doctis dicta ſunt? Scaligeri eſt, deploratos locos ſaluos eſſe iubere. ille hîc quoque, *de lucello*, legendum pridem docuit. qui omnino hunc & alterum illum ediſſerens videndus eſt ad Catullum.

Ibid. v. 18. *te certè in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit.*] Horũ verborũ hic videtur eſſe ſenſus Manutio: prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius quæſtor Rufus ſe abſente fieri noluerat. pecuniæ enim neſcio quid à ſe in prouincia exactum in libro rationum ſcribi cupiebat: exiſtimans niſi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei poteſtatem ſe deinceps non habiturum. quod ei fuiſſet inuidiæ, quaſi publicã pecuniã voluiſſet auertere. itaq; cõmotus eſt. Cicero autẽ non eſſe ait cur iraſcatur. nam licet ipſe rationes iam retulerit, Rufo tamen facultatem nõ adimi de pecunia referendi, quam exegiſſet. In pecunia (inquit) à te exacta non æquum fuit, ex eo quod ego meas rationes retulerim, vt ita te efferres, itaq; mecum inſolenter & iracundè ageres. neque enim cur id facias cauſſa vlla eſt: niſi quid me fallit. ſunt enim alii peritiores.

Ibi. v. 36. *ex prouincia deceßiſſemus.*] Vetuſtos libros omnes habere inquit Manutius, *deceßimus.* ex qua ſcriptura, vna litera i, in, e, commutata, ipſe, *deceſſemus*, facit.

IN

Pag. 118. v. 16. *nefas ſit dicere.*] Videtur Vrſino addenda negatio, legendumque, *nefas non ſit dicere.*

Ibi. v. 18. *ſed quoddam nobis officium* &c.] In vetere quodam libro aliter hunc locum ſcriptum reperiſſe ſe notat Vrſinus, nihilo tamen, vt ipſi videtur, meliore ſententia: *ſed quoddam nobis officium iuſtum, & pium, & debitum reipublicæ noſtræq; dignitati videbamur ſequi, neque cùm id faciebamus* &c.

Pag. 121. v. 15. *quàm quemuis aut eorum qui diſceſſerint, aut eorum qui remanſerint alteri dimicant.*] Pantagathus, *quam quemuis eorum qui diſceſſerint alteri dimicant.* notat Vrſinus.

Ibid. v. 35. *non quod ego certò ſcirem, ſed, quod non difficilis erat coniectura.*] Sic Pantagatho legendum videri dicit Vrſinus, *non quorſum, quòd difficilis erat coniectura.*

Pag. 124. v. 4. *Quare ad eam ſpem, quam extra ordinem* &c.] Inconſequentem hîc & obſcuram locutionē obſeruat Manutius, ex quo veretur, ne corruptè totus locus legatur, ac fieri tamen poſſe idem ait, vt ita ſcripſerit Cicero, & inciderit in vitium, quod Græci πολυσχοφανὲς appellant. cuius generis nonnulla, cùm in reliquis eius ſcriptis, tum in libris maximè contra Verrem deprehendantur, quæ à Pædiano notata ſunt.

Pag. 125. verſ. 37. *quum ille aliquando non defuiſſet meæ.*] Ex loco ſimili ad Atticum putat ſublata negatione legendum eſſe Vrſinus, *cùm ille aliquando defuiſſet meæ.*

Pag. 127. ver. 1. *nec manens, nec mutata ratio feret.*] Alii, *nec communis vitæ ratio ferret.*

Pagina 128. ver. 13. *qui multa Deos venerati ſint contra eius ſalutem* &c.] Vrſini manuſcriptus liber auctiora hæc habet, *qui multa Deos venerati, multa precati ſint contra eius ſal.* Multa autem pro multùm, nomen pro aduerbio. ſic & alibi locutus Cicero.

Pag. 129. v. 21. *ſed totum tuum eſſe onus, perficies.*] Ita potius fortaſſe legendum videtur Vrſino, *ſed totum tuum eſſe, omnia vnus perficies:* cùm in vetere libro ſcriptum ſit, *ſed totum tuum eſſe omne onus perficies.*

P. 130. v. 32. *T. Furfano procos.*] Et hæc, & ea quæ proximè ſe-

quitur Epiſtola, *Furfanio*, legendum eſſe, perſuadere conatur Vrſinus. eiusque ſcripturæ ſe auctores habere ait cùm veteres libros, tum inſcriptionem lapidis Romæ reperti, hanc: Q. FVRFANIO C. F. NIGRINO PROC. FABRORVM &c.

Pag. 131. v. 14. *Trebiano.*] Sic repoſuit Manutius, cùm antea, *Trebatio*, legeretur: in quo veterum librorum ſcripturā ſecutus eſt. Idque ex ſuo quoque manuſcripto confirmat Vrſinus. Putat tamen legendum, *Trebanio:* quod ex illo literarum tranſpoſitione factum non dubitat. eiusque coniecturæ habet auctores numos veteres, æreos & argenteos, in quibus, L. *Trebani*, ſcriptum eſt.

Ibi. v. 31. *cum omni gradu ampliſsimo digniſsimus.*] Veteres libros laudat auctores Vrſinus huius ſcripturæ, *cùm omni gradu ampliſsimo dignitatis, tum* &c.

Pag. 136. v. 13. *ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes.*] Ex veteri ſcriptura, quæ habet, *non*, ante, *eſſes*, videtur Vrſino ſcribendum eſſe, *ne*, pro, *ne*: vt legatur, *ne tu quidem in iſtis incommodis non eſſes*, elegantiore, vt putat, ſententia.

Pag. 139. v. 11. *Aedificia mea me delectabant.*] *delectant*, legendum videtur Cantero. idque ſibi, qui locum attendat, facilè aſſenſurum, non dubitat.

Ibid. v. 29. *De curatione aliqua munerum regionum.*] Alii, *regiorum*, cuius lectionis quæ ſententia eſſe poſſit, non videt Manutius. *regionum*, comprobantibus præſertim manuſcriptis exemplaribus, in ſuis editionibus retinere maluit.

IN LIBRVM VII.

Pag. 143. v. 16. *nobis autem erant ea perpetienda, quæ ſcilicet P. Macius probauiſſet.*] Hunc non alium eſſe exiſtimant, quàm ſeu P. ſeu, *Sp.* (nec enim conſentiunt libri in prænomine) Metium Tarpam, illum, cuius vt vnius Criticorum ſui temporis mentionem facit Horatius Satyr. vlt lib. 1.

-- hæc ego laudo,

Quæ nec in æde ſonent certantia iudice Tarpa.

& epiſt. ad Piſones, *- ſi quid tamen olim -*

Scripſeris, in Meti deſcendat iudicis aures.

Macius, porrò, &, *Mecius*, &, *Metius*, ſcriptum reperias.

Pag.

Pag.144.v.4. *Quid? ne id quidem lepôris habuerunt.*] Videtur ſcribendum Vrſino, *qui ne id quidem lepôris habuerunt.*

Ibid. v.10. *aut armatura varia peditatus & equitatus, vt in aliqua pugna?*] Ant. Auguſtinus pro, *in aliqua pugna*, legendum coniiciebat, *Iliaca*, vel, *Attica*, vel ſimile aliquid.

Ibid. v.22. *ſed quæ poteſt eſſe homini politico delectatio.*] Ad ſecundum de Oratore, quo loco ait Cicero, *vel quod ipſum oratorem politum eſſe hominem ſignificat*, notat obiter Vrſinus, ſibi hîc legendum videri, *homini polito*, pro, *politico*: vt ſit politus, quem χαρίεντα Græci vocant. ſed iam Victorius ita ediderat. Manutius nihil mutat, cùm præſertim vetuſtos libros numero plures vulgatæ lectionis auctores habeat.

Pag.145.v.37. *De Burſa te gaudere.*] Hic eſt, vt ſentit Manutius, T. Plancus Bûrſa, frater L. Planci, ad quem ſunt Epiſtolæ lib. x. Accuſatus eſt de vi, & condemnatus à Cicerone: cui antea tribunus pl. in cauſa Milonis aduerſatus fuerat, & in concionibus magnam inuidiam concitarat. poſtea rerũ potitus Cæſar, eum, & omnes lege Pompeia damnatos reſtituit. Ex Dione, Pediano, aliis.

Pag.149. ver. 11. *vel regem Galliæ faciam, vel hunc Leptæ delegam.*] Mira eſt varietas ſcripturæ huius loci in omnibus libris tam veteribus, quàm excuſſis. Illorum partim, *delégem*, partim, *delegam*, alii etiam, *delega*, habent: in horum nonnullis, *vel certè legatum*, in aliis, *vel Leptæ legatum*, legitur. Lambinus, *vel Leptæ delegabo*, reponendum putabat: hoc ſenſu, Leptæ delegabo, qui eum ornet & locupletet. Quidam, *vel certè proregem*, emendant. Turnebus antiquam ſcripturam retinet, *vel Leptæ delega*. Vrſinus conſiderandum videt, an ita rectè legi poſſit, *vel leg.* III. (id eſt, legionis tertiæ) *legatum*, pro, *Leptæ legatum*. refert & hanc Octauii Pantagathi coniecturam, *vt me regem Galliæ faciam Leptæ delegabo*. Integrum nunc eſt cuique pro ingenio ſuo quod magis probet id ſequi. Porrò pro, *M. Furium*, Victorius caſtigauit, *M. Orſium*, alii, *M. Rufum*: ex Manutianis manuſcriptis partim, *M. Inſinium*, partim, *Mirſium*, partim, *Idſium*, partim, *M. Liſium*: vt facilius multò ſit quid nolis dicere, quàm quid probes apud te conſtituere. *M. Orſium*, legi, ſi is, quod vult Victorius, intelligatur, de quo in Epiſt. 12. lib. 2. ad Q. Fratrem non probat idem Manutius.

Ibid. v.30. *ſumus enim putidiuſculi, quàm per te vix licet.*] Ma-nutii vetuſtis libris, *blandiuſculi*, legitur: ſed quod vulgatum eſt ipſe probat. Putidiuſculi, paulò quàm ſatis eſt diligentiores.

Pag.151. v. 27. *ſed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere.*] Admonet Manutius, in vetuſtis exemplaribus vbi, *occupationes*, legitur, ea parte hiare verborum ſeriem, & ſpatio vacuo relicto interruptam eſſe: vt ſuſpicari poſſimus aliud illius vocis loco, Græcum fortè vt ipſe ſentit, ſcriptum fuiſſe à Cicerone: quod tamen quale fuerit diuinare non poteſt. *Luctum*, Victorius reponebat: ſed in nullo antiquorum librorum à ſe id verbi repertum eſſe Manutius affirmat.

Pagina 152. ver.36. *Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.*] Senarius eſt integer, è Terentiana Heaûtontimorumeno, act. 1. ſce. 1. vbi ſic cum Menedemo loquens Chremes inducitur:

-- iſtuc, quicquid eſt, fac me, vt ſciam.
Ne retice, ne verere: crede, inquam, mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.

Mellerus ſiue ſua, ſiue aliena fide, *iuero*, in manu deſcriptis libris reperiri teſtatur. atque ita legendum pertendit, *iuero*, inquam, non, *iuuero*. quorum tamen vtrumuis dicas, alterum dicas. Idem Terentius Phormione (verba illius ſunt)

-- itáne hunc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiuuerit comiter?

Adiuerit, pro, *adiuuerit*, ab adiuuo. Catullus: *Non ita me diui, vera gemunt, iuerint.* Cicero ipſe in epiſtola ad Seruium: *Si T. Manlium quàm maximè quibuſcunque rebus honeſtè ac pro dignitate tua poteris, iueris, atque ornaueris.* Iueris, eſt, iuueris: Sic Liuius: *Profectus Carthaginem, adituſque ibi & ab legatis Hippocratis, & literis Annibalis* &c. *aditus*, dixit, pro, *adiutus*. Hæc Mellerus.

Pag. 153. v.16. *quam omnes Sama robrinæ.*] *Samarobriuæ*, ſcribit Vrſinus ex Strabonis & veterum librorum auctoritate:

Ibid. v.39. *vt inter bonos bene agier oportet.*] Vrſini & Manutii veteres libri, *Inter bonos bene agier*, habent: *vt*, &, *oportet*, non habent. neq; illi dubitant ad eum potius modum eſſe legendum. plura de hac fiduciæ formula, Oratoriis, opinor, dicta.

Pag.

Pag. 154. v. 33. *Et tu ſoles ad vim faciendam adhiberi.*] Fulуiani ſcripturam proponam magis quia manuſcripti eſt, quàm quia arrideat, *& tu ſoles ad vim facundiam adhibere.*

Ibid. verſ. 37. *Treuiros vites cenſeo. audio capitales eſſe. mallem, auro, argento, ære eſſent.*] Lubet inchoatæ huic operæ aliquid interim commendationis ex vſurpata clari viri, & dii boni docti, memoria quærere. quæ ſi nihil aliud haberet, quàm eam voluptatem, quæ ex grata recordatione percipitur eorum, qui in literis cum laude vixerunt, non eſſet tamen reprehendendum exemplum: nunc cùm magno etiam cum fœnore & vtilitate inducatur, meritò opinor feciſſe videbimur, qui, quod locus quodammodo in quo verſamur à nobis flagitabat, id ſponte ipſi & voluntate fecerimus: vt P. Bembi, ſuo nomine ſatis inter doctos commendati, epiſtolam ad Sandrum adſcriberemus: qua verba Ciceronis, nemini nunc illa quidem paulò longius in literis progreſſo obſcura, ſed nec omnibus tamen ad intelligendum facilia, eruditè interpretatur. Ea ſic habet.

P. Bembus Bernardino Sandro S.

Quod hodie mane quærenti tibi à me de illis Ciceronis ad Trebatium verbis, *Treuiros vites cenſeo: audio capitales eſſe: mallem, auro, argento, ære eſſent:* reſpondi iocum eſſe & multiplicem & feſtiuum: qui quidem iocus in antiquis & nummis & ſcriptoribus deprehenderetur. itaque quoniam eramus in via, vt neque libros, neque nummos haberemus, reieci te in alium diem. Id, ne te diutius torqueat, eſt eiuſmodi, vt ioci cauſa (quod quidem Cicero ad illum ſcribens, more ſuo ferè ſemper facit) & Treuiri, & capitales in ambigui genere ſint poſita. Nam cùm videatur monere illum, vt vitet Treuiros, Galliæ populos, qui capitales bellicoſique ſint, ludit cùm in Treuirorum, tum in capitalium verbo. Erat enim Romæ magiſtratus, Triumuiri capitales, qui etiam Treuiri dicebantur. ſed quoniam hoc ipſum Triumuirûm nomen iterum in ambiguo poni poterat, cùm eſſent etiam apud Romanos Triumuiri pecuniæ cudendæ: (quos ita inſcribebant, A. A. A. F. F. hoc eſt, Auro, Argento, Aere, Flando, Feriundo) iocatur ite-

rum in hoc verbo, luditque Cicero, vt mihi quidem videtur, belliſſimè: addens, mallem Treuiros iſtos eſſe pecunioſos, quàm bellicoſos: vt, Cæſare eos vincente, tu diteſceres. Itaque infert, Mallem eſſe Treuiros auro, argento, ære, quàm ſcilicet capitales. Triumuiros autem Treuiros ſolitos dici, Liuius ſatis locuples eſſe teſtis poteſt, cuius ſunt hęc in libr. XL. Colonia Grauiſcæ eo anno deducta eſt in agrum Etruſcum, de Tarquinienſibus quondã captum. quina iugera agri|data. Treuiri deduxerũt, C. Calpurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hiſter. Quod vero Triumuiri pecuniæ ſic, vt dixi, inſcriberentur, eſt apud me nummus æreus perantiquus, ita inſcriptus, G. PLOTIVS III VIR A. A. A. F. F. ſunt & alii nummi aliorum nominum eiuſdẽ tamen tituli, quos inſpicies cum voles. Hęc ad te ſcripſi, cum domum rediſſem, & nummos ac librum ſumpſiſſem, amore tui admonitus. Vale. Pridie Idus Iunii. M. D. XXXII.

Pag. 156. v. 7. *quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον te præbuiſti.*] Incendit hic locus totam Grammaticorum nationem: adeò in eo & à ſcriptura & à ſententia conſtituendo ſtudio & ingeniis certatim feruntur. Politianus ex eo quod legebatur, *non minus Philoctetem*, primus fecit, *non nimis φιλοθέωρον*, quod editum eſt. huic deinde emendationi P. Crinitus vulgatam lectionem oppoſuit, quam ratione defendere conatus, magnum ſibi operæ pretium facere viſus eſt. Nec finis. Vtrumque res ipſa arbitrium adegit, quid alterutro facere oporteret. quæ quia nimis longum eſſet perſequi, tu vide, quæ ad hunc locum Caſtigationibus prioribus & poſterioribus Victorius. Illud non prætereundum, ſi fortè auctoritatibus agitur, Ioan. Brodæum, virum eruditum φιλοθέωρον legendum cenſere. nam Manutius ad eundem modum etiam edidit. vult enim Ciceronem iocantem, vt ſolet, hoc dicere: ſe Trebatium non reprehendere quòd non nimis ſpectandi cupidus fuerit, id eſt, quòd in Britanniam profectus nõ ſit, vt eſſedarios ſpectaret. in quo illius tacita eſt, vt ignaui & puſilli animi, ſubaccuſatio, qui Cæſarem in Britanniam ſequi ad bellum noluerit.

Pag. 158. v. 7. *Greculam tibi miſi cautionem chirographi mei.*] Nihil temerè mutandum cenſet Canterus. veretur tamen vt ſatis rectè, *Græculam*, ſcriptum ſit, cùm minimè huic loco

vox

vox illa conueniat. quare videndum admonet, num, rectius pro ea legi poſſit, *grauiculã*. quod ſi cui fortè inſolentius verbum videtur in Cicerone, eum cogitare vult, *tenuiculum apparatum*, eâdem forma dixiſſe illum lib. 9. Manutius, *Græculam*, retinet: putatque ſenſum eſſe, Commendaui te Cæſari literis Græcè ſcriptis.

Ibidem verſ. 14. *quod delere malueris, quàm hæc ſcribere.*] Emendat Manutius, *quàm exſcribere.* Canterus legendum ſic potius putat, *quàm hæc exſcribere.* vultque hoc his verbis ſignificari: Trebatium, cùm epiſtolam ad Ciceronem in palimpſeſto exaraſſet, quam pòſt in charta pura deſcriptam (nam in palimpſeſto etiam alia erant) ad Ciceronem daret: poſtea mutato deſcribendi conſilio, vel ignauia, vel auaritia impulſum, palimpſeſtum ipſam ad Ciceronem miſiſſe, cùm ea, quæ præter epiſtolam erãt ibi perſcripta, deleuiſſet. id enim facere maluerat, quàm hanc exſcribere.

Pag. 159. verſ. 13. *doctorem tamen, lumenq; deſiderant.*] Manutius in omnibus antiquis libris legi ait, *vnumq;*, pro, *lumenq;*. ipſe tamen libentius legerit, *vſumq;*, id eſt exercitationemque: vt dicat idem quod ſuprà, nullam artem literis ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe.

Ibidem verſ. 28. *Rufio mediusfidius tuus.*] Tuus inquit, quòd eiuſdem eſſet gentis. Rufio enim Trebatiorum cognomen fuit, quod obſeruat ad hunc locum Manutius, ex lapide Romano, cuius hanc profert inſcriptionem. C. VIBIVS. C. F. MACER. C. TREBATIVS RVFIO FACIVND. CVRAVERVNT.

Ibidem verſ. 28. *vt ſi eſſet vnus è nobis.*] Melius videtur Vrſino, quod veterẽ librũ habere dicit, *vt ſi eſſet vnus homo nobis.*

Ibidem verſ. 35. *à quo etiam aduenæ teneri ſolent.*] Neminem fore tam inelegantem arbitratur Canterus, qui non hoc loco, *terreri*, non, *teneri*, ſcribendum, facilè ſibi patiatur perſuaderi.

Pag. 160. verſ. 16. *Si bonorum Turpiliæ poſſeſſionem Q. Cæpio prætor ex edicto ſuo mihi dedit.*] Petrus Pithœus, vir bono literarum publico natus, ita legit: *Niſi bonorum Turpiliæ poſſeſſ.* &c. aut certè ita: *Si bonorum Turpiliæ poſſ. Q. C. P. ex Ed. ſuo non dedit.* quod vt ſit à vulgari ſcriptura magis diuerſum, magis ei placet.

Pag. 162. v. 33. *Capius, opinor, olim, Non omnibus dormio.*] Manutii libri veteres habent, *Citius*, &, *Capio*, alii, inquit, aliter. &, *opinor*, autem ad nomen Capii idem refert; neque enim de dicto, ſed quo nomine illius auctor vocaretur, dubitaſſe vult Ciceronem. rectè. facit quod ex Feſto affert, Cipium grammatico illi, non Capium nominari. Scribit autem Feſtus hoc adagium à Cipio quodam natum eſſe, qui Pararenchon diceretur, quòd ſimularet dormientem, vt impunius vxor mœcharetur.

Pagina 163. verſ. 5. *reſpondi, nullo modo me facere poſſe, quum vellem: alium diem ſi ſumpſiſſet.*] Iubet nos videre Vrſinus, num melius ita legatur, *reſpondi nullo modo me facere poſſe: quem vellet alium diem ſi ſumpſiſſet.* ſicque placet Manutio. Idem: Vrſinus paulo antè, *ire neceſſe erat*, mauult, vt ad Ciceronem referatur.

Ibidem verſ. 23. *vereor ne in Catonem, Cato in nos.*] Id eſt, inquit Manutius: Vereor ne nos ſcribamus in Catonem, & eũ noſtris ſcriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis ſit, Cæſare nos, quòd ipſius inimicum laudemus, malè multante. Quaſi dicat, Vereor, ne Catonem extollamus, ipſi autem deprimamur. In Catonem autem, eſt in laudem Catonis. ſicque alibi loquitur. Alii malunt legere, *Vereor ne in Catonium Cato nos*, hoc ſenſu, Vereor ne Cato in Catonium, id eſt, exitium ſuo ſimillimum, nos trahat. Muretus vereri ſe aiebat, ne pro, *Catonium*, *Charonium*, legi deberet. eo enim nomine vocabatur Athenis ianua quædam nomophylacii, per quam damnati abducebantur ad mortem. quá de re Pollucis verba ſunt hæc: τοῦ δὲ νομοφυλακίου θύρα μία Χαρώνειον ἐκαλεῖτο, δι' ἧς ἐπὶ θανάτῳ ἀπήγοντο hæc ille.

Ibidem verſ. 29. *atque ego quidem.*] Rectius putat, quod eſt in ſcripto manu Vrſinus, *atqui ego quidem.*

Pag. 167. verſ. 10. *maximo meo beneficio eſt.*] Hoc dicendi genus elegans putant, qui ſe Ciceronianos dici volunt: exagitat vt barbarum Stephanus. Vrſinus manuſcripti ſcripturam hanc profert: M. *m. beneficio affectuſt.*

Pagina 168. verſ. 30. *ſcribe ad me quàm ſæpiſſimè de rebus vrbanis, de rep.*] Quibuſdam *de rep.* natum videtur ex ſcholio. idque à veteribus libris abeſſe teſtatur Vrſinus.

Pag. 169. verſ. 20. *& illis interioribus literis meis.*] Antiquus liber

ber Vrſini, *& illis interioribus litterulis, quibus ſæpe* &c. Hieron. Ferrarius legendum arbitrabatur, *illis inter. litteris, eis, quibus,* &c. cui aſſentitur Manutius. nam quod vulgatum eſt, *meis*, id deprauatum eſſe vero verius putat, cùm nullus ex ea ſcriptura ſenſus elici bonus poſſit.

IN LIB. VIII.

Pag. 171. verſ. 25. *Ego, qui ſcirem Q. Pompeium Baulis embæneticam facere.*] *Epibaticam*, eſſe in manuſcripto quodam libro teſtatur Vrſinus. *embaticam*, alii malunt. Turnebus, *empeneticam*, emendandum putat. vultque fuiſſe Cicerónem in origine vocis, quæ eſt à πεινῆν, quod eſurire ſignificat: quaſi dixiſſet, artem eum eſuriendi facere, ſeu exercere. *Schœnobaticam facere*, quæ vetus excuſa eſt lectio, non, *embæneticam*, quod ex manuſcriptis repoſuit Victorius, interim defendit Brodæus, dum quis eo vocabulo Græcum aut Latinum quempiam hominem vſum patefecerit. Si quid omnino pro libidine interpolandum eſt, non defore ait, qui ἀκροβατικὴν ſubſtituant: quod quid ſit, petendum ex Vitruuio.

Ibidem verſ. 38. *& quidem omnibus ordinibus.*] Hoc epiſtolæ initium concinnius fore exiſtimat Canterus, ſi ita legatur: *Certè, inquam, abſolutus eſt (me præſente pronuntiatum eſt) nec quidem omnibus ordinibus, ſed ſingulis in vnoquoque genere ſententiis.*

Pagina 173. verſ. 36. *& Lentuli Cruris repulſi vultum non vidiſſe.*] Hunc eſſe Manutius opinatur L. Lentulum Cruſcellum, qui anno ſequenti conſul fuit cum C. Marcello. Cruris autem & Cruſcelli cognomine indifferenter appellatum putat.

Pag. 174. verſ. 11. *ratione & inſidiis vſus videretur in euitandis eorum conſiliis.*] Fortè legendum eſſe videtur Manutio, *ratione & conſilio vſus videretur in euitandis eorum inſidiis.* Idem mox pro, *Lælios*, malit, *Lollios*, qui Cæſaris amici fuerunt, quemadmodum Antonii, cùm Lælii Pompeiani fuerint. qua ſe in coniectura confirmatum loco illo dicit, qui legitur lib. 5. Epiſt. 3. *De me, meiſq; rebus,* (verba Metelli Celeris ad Ciceronem ſunt) *ne vobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi*: cùm, quod, *Lælium* ibi excuſum erat, id in vetuſtiſſimis libris, *Lollium*, ſcriptum eſſe animaduertiſſet, quomodo nunc quoque editum eſt.

Ibidem verſ.30. *calumniam maximo plauſu tuliſſe.*] Petro Daneſio pro, *tuliſſe*, ex manuſcriptis emendanti, *iuraſſe*, aſſentitur Vrſinus, confirmante illius correctionem Seruiliæ legis in æs inciſæ fragmento, quod transferre huc placet: *Ad. ioudicem. in. eum. annum. quei. ex.* H.L. *factus. erit. in. ious. educito. nomenq́ʒ. eius. deferto. ſei. deiurauerit. calumniæ. cauſa. non. poſtulare.*

P.178.v.3. *ſi quid in iniuriis ſuis eſſet, quod Veſtorius teneret.*] Alii libri, *ſi quid iniuriis ſuis eſſet, quo Veſtorius teneretur.* pro quo legebat Pantagathus, *ſi quod iniuriis ſuis eſſet vt Veſtorius teneretur.*

Ibidem verſ.13. *præuaricationiſq́ʒ cauſa diceret depoſitum.*] Nõ reuocat in dubium Vrſinus, quin rectè hunc locum ad hunc modum caſtiget Pantagathus: *præuaricationiſq́ʒ cauſa deieret depoſitum.*

Ibidem verſ.19. *& ad extremum, vt ſolent, Non redigam.*] In vulgatis aliis legitur, *& ad extremum, vt ſolet, ait,* Referam. illam Victorius ſecutus eſt, & manuſcripti referunt Lambiniani: Fuluiani verò habent, *& ad extremum abſolutum ait referam.*

Ibidem verſ.30. *& præterea de vi reus à quodam ſuo emiſſario eſt factus.*] Amicum quendam ſuum refert Manutius, qui ex veteri ſcriptura, quæ talis eſt, *emiſſa ruſtetio factus*, fortè corrigendum arbitrabatur, *emiſſario, S. Tetio factus.* in quam cõiecturam ipſe valde inclinat: cùm Tetios, & libertos & amicos Claudiorum (è qua gente erat Appius) fuiſſe oſtendat Aſconius, vbi in Oratione pro Milone locum illum exponit, *Hæc inſidiata Pompeio eſt.* Quanquam ibi tantùm de Damione Clodii liberto loquitur. ſed Damionem Tetiæ gentis fuiſſe, ipſe oſtendi ait lib.4. ad Attic. epiſt.3. *Itaque hic Cælius*, de Appio loquens, *accuſatus*, inquit, *eſt à quodam ſuo Sexto Tetio.* cùm enim Sextus antiqui ſignificare volebant, vel Sex. ſcribere ſolitos, vel S. Eoque magis hanc lectionem vt probet adducitur, quòd etiam peruetus Sigonii liber ita ſcriptum habet, *emiſſa iuſtitia:* vt in hac varietate augeatur mendi ſuſpicio. Pantagathum notat Vrſinus, *à quodam Druſotettio*, legere.

Pag.179.v.8. *néve quid prius ex Kal. Mart.*] Liber Sigonii, A. D. Ex *Kal. Mart.* Placeret Manutio, Ex *ante diem Kal. Mart.* id eſt, Ex *Kal. Mart.* ſic enim loquebantur.

Ibid. verſ. 29. L. *Vicinius.*] *Vinicius*, ſcribendum cenſet Manutius: noto familiæ inter Romanas nomine: cùm, *Viciniæ*, nullus quod ſciat, idoneus auctor meminerit.

P. 180. v. 6. *collegium primum prætorum.*] Quanquam ferri poteſt hæc lectio, mauult tamen Manutius legere, *proximum*. quo modo paulo poſt loquitur, *tunc. deinceps proximi cuiuſque collegii.*

P. 183. v. 17. *& hercule confecta; omnia fœda & inhoneſta ſunt.*] Vrſini manuſcriptus, ipſo profitente habet, *& hercule conſilia omnia fœda & inh.* Pantagathum autem legere ait, *& hercules confecta omnia fœda & inhoneſta ſunt*: vel, *& hercules coempta omnia fœdere.*

Ibid. verſ. 30. *legemq; viariam.*] *viuariam*, (f. *vinariam*) legit Pantagathus: & mox, *queis iubet ædileis metiri.* vtrumque, *vinariam*, inquam, & hoc vltimum probat Manutius, ſed vt ſuũ: vt hoc poſtremo dicat, Iubet ædiles legibus, quas ipſe fert, vinum & alimenta populo metiri.

Pag. 184. verſ. 4. Qvam *citò tu iſtinc.*] Epiſtolam hanc quædam editiones collocant ſeptimam.

Ibidem verſ. 15. *Nuptura eſt D. Bruto. nondum retulerat.*] Vtroque pollice fauet Pantagathi emendationi Vrſinus, legenti, *mundum retulerat*: ſiue ex ingenio, ſiue ex libris ita legat. Neſcio an eiuſdem, amiciſſimi quidem ſui, quem non nominat, ſibi non diſplicere eandem coniecturam ait Manutius.

Ibid. verſ. 19. *vbi hercules ego minimè vellem.*] Non dubitat Vrſinus, quin malè legatur, *vellem*, pro, *nollem*.

Pag. 185. v. 2. *quum de hoſtibus ageretur.*] Probat Vrſinus Pantagathi coniecturam, pro, *hoſtibus*, legentis, *hoſtiis*: moxque, *qui elocutus honorificè*, pro, *qui de te iam locutus honorificè.*

Ibidem verſ. 15. *Decrerant, qui iniquè tranſigi volebant.*] Pantagathum refert Vrſinus, cùm hunc mendi ſuſpectum locũ haberet, ſic ex ingenio emendaſſe, *Sed erant, qui iniquè* &c. ſed libentius idem in veteris libri ſcriptura acquieſcit, quæ eſt, *Nec deerant, qui id nunquam tranſigi volebant.* Manutius cùm veteres libri quidam habeant, *deerant*, alii, *deſerant*, alii aliter: ex tam varia lectione adductus eſt, vt, *decrerant*, legendum crederet. hoc ſenſu: Domitius, & Scipio, cùm de Ciceronis ſupplicationibus tranſigi, moleſtè & iniquè ferrent,

eáſque Curionis trib. plebis interceſſione impediri cuperent, ſimulatione beneuolentiæ ſupplicationes Ciceroni decreuerunt: vt ea re Curionem (qui omnibus eorum actionibus aduerſari ſolitus erat) ad intercedendum elicerent. Quibus interpellantibus venuſtiſſimè Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quòd quoſdam qui decernerent, (ſignificabat autem Domitium, & Scipionem) eo animo eſſe intelligeret, vt confici minimè vellent.

Ibid. verſ. 25. *Scena rei totius hæc.*] Longe melius ſuo iudicio habet Vrſini manuſcriptus liber, *Summa totius rei hæc.*

Pagina 186. verſ. 21. *Stomacho eſt ſcilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti.*] Manutius, Lambinus, Vrſinus, *Stomacho eſt Magnus nunc ita languenti*: reiectis illis, *ſcilicet Pompeius*, quæ à veteribus libris abſunt, & è gloſſemate nata non dubitant.

Ibidem verſ. 25. *quum cognoſcat, quidnam reipubl. futurum ſit, ſi aut non curet, vos ſenes diuites videritis.*] Pantagathus, vt notat Vrſinus, ita hunc locum legebat: *quum cognoſcat aut quidnam reipublicæ futurum ſit, ſi non curet vos ſenes diuites videritis.*

Pagina 187. verſ. 11. *Poſtea non deſtitit accerſere palàm Seruium accuſatorem.*] Videtur legendum Vrſino, Polam pro, *palàm*, ex loco ſimili in Epiſtola ad Atticum. & mox, *Vix hoc erat Pola elocutus.* Idem Manutio videbatur. Fuiſſe autem hoc Seruii accuſatoris cognomen putat: de quo ad Q. fratrem. Epiſtola ante vltimam ſecundi libri, his verbis, *Vereor, homo ne teter & ferus, Pola Seruius, ad accuſationem veniat.*

Pag. 188. verſ. 28. *omnino ſat ſpatii ſit ad confid.*] Fuluianus, *omnino ſatis patefit.*

Pag. 189. verſ. 34. *quantum ipſe cadenatus in hoc habuit.*] Oct. Pantagatho docto & ingenioſo viro debetur, quod hunc locũ legimus, vt pleriſque videtur, ſuæ integritati reſtitutũ. Ille enim, cùm ante ipſum hîc ſcriptum eſſet, *quantum, ipſe catenatus*, (nã quod editũ eſt, *ipſe cadenatus*, Manutius veterũ codicum ſcripturam eam inuexit, quę magis Pantagathi coniecturam confirmaret) ſed cùm quæ dicta eſt, ea eſſet librorum vulgata huius loci lectio, Pantagathus fugientem ſcripturæ veritatem ſententiæ veſtigiis perſecutus, quantum

Pſecade natus in hoc habuit. legendum acutè coniecit. cui vix quiſquam eſt qui non aſſentiatur, qui de his ſtudiis iudicare poſſit. nam neque à recepta lectione propius abire potuit: & accommodatã ad mentem Cœlii ſententiam efficit, quod ex illa exculptum eſt. per Pſecade enim natum, Bellienus ſignificatur verna, qui Pſecade natus eſſet: quod ancillæ nomen fuiſſe vel ex Ouidio ignorari non poteſt. Hoc igitur dicit Cœlius: Si Bellienus, ancilla natus, Domitium comprehendere & ſtrangulare non dubitauit: quid Cæſari, Venere prognato, in veſtro Domitio faciundum fuit?

Pag. 191. v. 18. *quod vtinam aut Ap. Claudius.*] Pantagathus, *Quòd vtinam aut non Appius Claudius.*

IN LIB. IX.

Pag. 198. verſ. 13. *eum puto magiſtrum fore.*] Eſſe ait in manuſcripto Vrſinus, *ei me puto magiſtrum fore*: quod rectius ipſe exiſtimat, ob ea quæ ſequuntur, πολλοὶ μαθηταί.

Pag. 200. v. 38. *& ingentium culinarum cum Sophia Septimæ.*] Librorum alii aliter habent. editam nunc lectionem ſecutus eſt Victorius. Lambino magis placuit, *ingentium gallinarum.* In quibuſdam legitur, *ingentium cochlearum*, quæ lectio contemnenda non eſt. Pro, *Septimæ*, autem, excuſis aliis, *Septimia*, legitur, ex quo Pantagathum ſcribit Vrſinus facere, *Septimiæ*, gignendi caſu: & tamen ad eum modum edidit Lambinus.

Pag. 202. verſ. 13. *ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculum mittere volui leuidenſe, craſſo filo.*] Non fit veriſimile Fuluio Vrſino, ſi vel ſemel hac voce, *leuidenſe*, vſus eſſet Cicero, veteres illam Grãmaticos prætermiſſuros fuiſſe. quare, cùm à nullo illorum citetur, non ſine cauſa ſuſpectam ſibi eandem habere videtur. Putat itaque cùm primùm ita Cicero ſcripſiſſet, *& amico munuſculum mittere volui leue craſſo filo*, inductam deinde ab aliquo gloſſam, *denſo*, ſuper verbum, *craſſo*, & ab imperito deſcriptore in ordinem receptam eſſe, factamque ex duabus vocibus, *leue denſo*, vnam, *leuidenſe*. Octauius Pantagathus, vt idem refert, ſine verbo, *volui*, quod abeſt à quibuſdam libris, ita legebat: *ſed ego hoſpiti veteri & amico munuſculũ mittere leui dente craſſo filo, cuiuſmodi ipſius ſolent eſſe munera.*

Pag.

Pag. 205. v. 25. *intellexi pergratam tibi eſſe curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perſpectam eſſe gaudeo.*] Pantagathus totum hunc locum ita legebat, *Pergratam tibi meam de perturbatione valetudinis tuæ examinationem fuiſſe: amorem erga te meum tibi perſpectum eſſe gaudeo.*

Pag. 208. v. 11. *ſic video philoſophis placuiſſe, iis, qui mihi ſoli videntur vim virtutis tenere.*] Membrum illud, *iis, qui mihi ſoli videntur*, &c. alii, de quibuſuis, ſeu omnibus philoſophis dictũ interpretantur: alii, in quibus Stephanus, de certis quibuſdam duntaxat, iis nimirum, qui ſoli vim virtutis tenuiſſe dici poſſent. Idem Stephanus conſiderandum proponit, an non, *viam virtutis*, Ciceronem ſcripſiſſe, magis ſit credibile: vt, viam virtutis dicat, viam quæ ad virtutẽ ducit, ſiue viam qua ad virtutem peruenitur, ſiue viam rectam viuendi, & ex virtute. nam, viuendi viam, &, rectam viuendi viam, apud eum legi. quinetiam virtutis viam, non dubitat quin & alibi dixerit: Horatius quidem certé ita loquutus.

Ibid. v. 34. *Atellanum*, Auguſtinus, *Atellanam.*

Ibid. v. 35. *Quem tu mihi pompilium.*] Alii, *polypum*, ſicq; eſſe in manuſcripto teſtatur Vrſinus.

Pag. 209. v. 12. *Miniani Iouis ſimilem.*] *miniati Iouis*, legere Ant. Auguſtinum refert Vrſinus, atque ita Lambinus. Turnebo non deeſt quod pro vulgata lectione dicat.

Pag. 212. v. 22. *nos iam ex areis tantum habemus.*] Scaliger ad Catullum hũc locum adducens, *ex arcis*, legit: alii, *ex artis*, ſeu potius, *& artis*: nonnulli, *ex te artis*. Qui vulgatam lectionem ſequuntur, areas plerique pro tritura, quæ fit in areis accipiunt. Ianus Douza, pulúinos, ſeu eminentiorem in hortis terram, in qua ſemina depanguntur, interpretatur, quæ areę & areolæ rei ruſticæ ſcriptoribus etiam vocantur. vt ſignificet Cicero, ſibi ex hortis ſuis adeò vberem prouentũ omne genus olerum & fructuum ſuppeditare, vt his fretus opibus paratu facilibus, ipſos iam cœnarũ artifices & lautitiarum magiſtros nobiles vocare ipſe quoque audeat, Fremente hac quidem macello antiqua frugalitate, ſed cuius cauſſam legis ſumptuariæ diſciplina necdum collapſa, qua terra nata excepta erant tamen, requirere nos longiùs vetet. Quam ſuam ſententiam ex altero Ciceronis loco, qui hoc ipſo opere Epiſtolarum legitur, confirmat. Is eſt lib. 7. ad Gallum:

Lex ſumptuaria, quæ videtur λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt iſti lauti terrâ nata, quæ lege excepta ſunt, in honorẽ adducere, fungos, heluellas herbas omnes ita condiũt, vt nihil poſſit eſſe ſuauius. In eas cùm incidiſſem in cœna augurali apud Lentulum &c.

Pag. 213. v. 7. *ſed potius ἀπόφθεγμα meum.*] ἀπόπευγμα legit Manutius, hoc ſenſu: Cùm Papirius oſtendere, inquit, vellet Ciceroni, ſe fruſtra orationem ipſius imitari, Trabeæ poetæ verbis id oſtenderat, quod reiicit Cicero, ac potius ſibi illud ipſum à Trabea opus eſſe affirmat. nam cùm Papirius non ſolùm conſequatur, ſed etiam vincat: ſuum eſſe, fruſtra conari, affirmat; ἀπόπευγμα igitur meum, ſubaudi eſt. tu enim omnia quæ vis conſequeris. quod ego non poſſum: itaque ἀπόπευγμα meum eſt, non tuum.

Ibidem v. 28. *conſul cum C. Duillio.*] K. *Duilio*, ſcribunt Sigonius, & Vrſinus. K. Cæſonis prænominis nota eſt. quæ ignorata, non hoc tantùm loco mendum peperit.

Pagina 214. verſ. 16. *Vſurpata duplex cubile.*] Videtur ſcribendum Vrſino, *vſurpat duplex cubile*: & ita eſſe in vetere libro affirmat. Cantero ſic potius: *Vſurpat, ah, duplex cubile.* ſicut enim, *pro*, non, *proh*, ſic, *a*, pro, *ah*, veteres ponebant.

Ibid. v. 38. *Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicen. Is Connus vocitatus eſt.*] Plato in Epitaphio: καὶ Κόννου γε τοῦ Μητροβίου. Huic viro nomen fuiſſe, *Connas*, non, *Connos*, Ariſtophanis in Veſpis gloſſographus contendit. obſeruat Brodæus.

Pag. 215. v. 10. *quid enim? non honeſtum verbum eſt diuiſio? at ineſt obſcœnum. cui reſpondet intercapedo.*] Scaliger ad Catullum, non in hac ſcriptura vitium, ſed in Ciceronianorum oculis glaucomam hactenus fuiſſe docuit, qui verborum Ciceronis ſenſum vnius vocis ignoratione non perviderunt. διλογία eſt in, *diuiſio*, &, *intercapedo*, quæ vt ſonant, quid ſignificent, neſcit nemo. latet tamen in iiſdem obſcœnum. nam &, *viſio*, βδέω, &, *pedo*, πέρδω, illis ineſt: vt cùm illa honeſta quæ ſunt dicimus, ne hæc quidem flagitioſa vitare poſſimus, etiam ſi nihil minus quàm hæc ipſa cogitemus. Vir vndecunque doctiſſimus ad huius loci intelligentiam quaſi manu ductus eſt à Gloſſariis illis veteribus, quãtiuis pretii: in quibus βδέσμα, ſeu βδεσμός, dicitur *Viſium*, βδεῖν, *Viſire*, quod hodie & Italorum & Gallorum idiotiſmum retinere ait.

Ibid.

Ibi. v. 16. *Stultorum plena ſunt omnia.*] Vel totum hoc planè tollendum videtur Cantero, vt à ſcriptore aliquo, nimio Ciceronis acumine ſuboffenſo, primùm in margine poſitum, deinde ab alio pro vero agnitum: vel pro, *ſtultorum*, aut, *ſed iſtorum*, aut ſimile quid reponẽdum. Stephanus Schediaſmatis, niſi fallor, hunc locum pluribus ediſſerit.

Ibid. v. 18. *at honeſti culei Lanuini, Cliternini non honeſti.*] Hunc locum, non ſatis hucuſque intellectum, ita explicat Simeon Boſius. Lanuuium, inquit, non modò vrbem ſignificat, ſed eam quoq; corporis partem, qua ſita ſunt pudenda. Græci eam κοχώνην vocant. Plautus Truculento, *Lanuuii ne hic ſunt quas habes victorias?* verba ſunt Strabacis ſerui Aſtaphium ancillam de ſtupro appellantis, & manum, quà illa mulier erat admouentis. iccircò mox illa reſpondet, *ne me attrectes.* Propertius quoq;, *Lanuuii ad portas hei mihi ſolus eram.* Inde colei Lanuini, quos Cicero honeſtos eſſe tradit, vt contrà Cliterninos turpes. Lanuuium enim & Cliternia vrbes ſunt Italiæ, vnde culei vini & olei Romam aduecti venales à propolis inclamabantur. faceti verò homines, cùm pro culeis coleos acciperent, ita propolas inclamaſſe fingebant. & quidem coleos Lanuinos honeſtos exiſtimabant, quòd vox Lanuuiũ pro pudẽdo ita tecta eſſet, vt turpis non haberetur. In Cliternia verò inerat alluſio quædã ad herniã: quod vocabulum, vt ait Cornelius Celſus, indecorũ putabatur. idcircò coleos Cliterninos, tanquã hernioſos non honeſtos ducebant.

Pag. 217. v. 4. *vt ſapientius noſtri, quàm Græci* &c.] Et hoc, & illo altero, Catone maiore, *Bene enim maiores accubationẽ epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt; melius, quàm Græci, qui hoc idem tum compotationem, tum concœnationem vocant: vt quod in eo genere minimum eſt, id maximè probare videantur:* vtroque, inquam, loco videtur Cicero Stephano Latinam vocem immeritò Græcæ antepoſuiſſe. Eius rationes vide Schediaſmatum variorum libro primo, ſchediaſmate ſeptimo.

Ibid. ver. 31. *nunc ades ad imperandum.*] *ad imperandum*, patiẽdi ſignificatione dixit, id eſt, vt tibi imperetur, ad imperata facienda, vel, vt ipſe exponit, ad parendum. Huius locutionis quod affert Manutius ex Salluſtio exemplum, quia rarum eſt, apponere lubet. hiſtorici in Iugurthino verba

ſunt: *Iugurtha vbi armis, viriſq́;, & pecunia ſpoliatus eſt, cùm ipſe ad imperandum Tiſidium vocaretur, rurſus cœpit flectere animum ſuum, & ex mala conſcientia digna timere.* eâdem notione dixit Salluſtius *ad imperandum vocaretur*, qua Cicero, *ades ad imperandum.*

IN LIBRVM. X.

Pag. 226. v. 20. *magna in ſpe ad proficiendum impedimenta opponerem.*] Alii libri pro, *opponerem*, habent, *proponerem.* Faerno legendum videbatur, *magna mihi ipſe ad proficiendum propon.*

Pag. 229. v. 10. *non inuitamentum ad tempus, ſed perpetuæ virtutis eſt præmium.*] Videtur reſpexiſſe Vrſino ad illud Thucydidis in prooemio hiſtoriæ, κτῆμά τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

Pag. 247. v. 39. *quod nos quatuor legiones tironum habere arbitrabatur.*] Pro, *quatuor*, Ant. Auguſtino ait Vrſinus legendum videri, *duas.*

Pag. 251. v. 32. *in his circulatorem quendam auctionum.*] Pro, *auctionum*, legi in manuſcripto, *Auentronum*, notat Vrſinus: vt nomen proprium fuiſſe videatur, eius de quo loquitur circulatoris.

Pag. 253. ver. 25. *& omnes perequè Antonii cæſas.*] Alii libri, *& omnes per equites Antonii cæſas.* alii, *& omnes, præter equites Ant.* &c.

Ibid. v. 31. *ſed habere equitatum, ac legiones ſub ſignis armatas tres.*] Eam quam in manuſcripto eſſe ait ſcripturam probat Vrſinus, *ſed habere equitum* CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ. *ac legiones.*

Pag. 254. v. 16. M. *Lepidus* Imp. *iterum.*] Vocem, *iterum*, abeſſe à manuſcripto notat Vrſinus: neque verò in denariis, Imp. iterum, vnquam appellari.

Ibid. ver. 29. *ita vt ſint amplius equitum* XXX.] Fuluianus, CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCIↃↃ.

IN LIBRVM XI.

Pag. 256. v. 16. *ac, ſi dederint,*] Scribendum videtur Vrſino, *aut, ſi dederint.*

Pag. 257. v. 8. *ſatis in tempore ad eos accedemus.*] Vrſini liber manuſcriptus, *ſatis tempori ad eos acced.*

Pag.

Pag. 258. v. 1. *ne quicquam aliud à libertate communi quæſiſſe.*] God. SteWechius manuſcriptis libris auctoribus delet præpoſitionem, vt legatur, *nec quicquam aliud libertate comm. quæſ.* rectè. ſic, *aliud ſapiente bonoq;*, dixit, opinor, Flaccus. niſi, *alium*, potius ibi legitur. fugit enim eius loci memoria.

Ibid. v. 36. *per edictum de ſuo iure decedere.*] *decernere*, pro, *decedere*, habet vetus Fuluii Vrſini liber.

Pag. 263. v. 14. *ſi ſe Alpes Antonius tranſiecerit.*] Videtur legendum Vrſino, *ſi non Alpes Antonius traiecerit.*

Ibidem v. 23. *ſi tamen hæc temporis videantur dici cauſa, malle me tuum iudicium* &c.] Ant. Auguſtinum prodit Vrſinus ita hunc locum legere, *ſi tamen hoc tempore videatur dicis cauſa mallem tuum iudicium:* & paulò pòſt: *iniiciat vaciuitas*, pro, *iniiciat vacuitas.*

Pag. 265. ver. 31. *ſed locum belli gerendi mutaſſe.*] Legit Ianus Gulielmus ex veteri libro Godeſc. SteWechii, *ſed ſolum belli ger.* &c. vt cùm qui exulatum ierunt, ſolum mutaſſe ſeu vertiſſe exilii cauſa dicuntur, perurbanè dicat Cicero Antonium ſolum mutaſſe, non exilii cauſa, ſed belli gerendi. nam cauſa eleganter ſubintelligitur in hac locutione, non tamen exprimitur. Idem ſtatim, literæ vnius traiectione, pro, *facti ſunt*, quæ manuſcriptorum eſt etiam ſcriptura, emendat, *fatiſcunt.* quod tamen iudicandum doctis relinquit.

Pag. 271. v. 39. *ſed hanc ipſam, recentem nouam deuorauit.*] Videtur Vrſino abundare vox, *nouam*, quin & à vetere libro abeſſe affirmat: vt non abhorreat à vero, interpretationem eſſe neſcio cuius ad verbum, *recentem.*

IN LIBRVM XII.

Pag. 290. v. 15. *non ſubita, nec inconuenientia.*] Legunt quidam, *non ſubita, obuenientia, ſed ſim.* &c. non probat Vrſinus.

Pag. 304. v. 36. *Q. Turius qui in Africa.*] Opinatur legendum Vrſinus vt eſt in veteribus libris, *Q. Curius:* & eodem modo extrema epiſtola, *Erotem Curium, &, hereditatem Curianam.*

Pag. 305. ver. 1. C. *Rubellinum.*] Non dubium eſt Vrſino, quin, C. *Rubellium*, legendum ſit. quod nomen familiæ frequens in antiquis monumentis occurrit.

IN LIBRVM XIII.

Pag.311.v.14. C. AVIANO *Euandro.*] C. *Auieno*, hîc & infrà legendum arbitratur Vrſinus, auctoribus veteribus monumentis.

Pag.314.v.5. *& coram P. Cuſpio.*] Veteres Vrſini libri, *Ciſpio*, habent. rectè vt ipſe ſentit.

Pag.328. v. 20. *Hageſaretus Lariſſaeus.*] Scribendum cenſet Vrſinus, *Hegéſaretus Lariſæus*. Ἡγησάρετος enim, & Λάρισα vnico, σ, numis auctoribus.

Pag. 332. v.17. *preſto fuit, & paruit.*] Melior videtur ſententia cõſici Vrſino ex manuſcripti ſcriptura, *preſto fuit, & patuit.*

Ibid. v.33. A. *Plancium.*] A. *Plautium*, legi debere ſentit Vrſinus: & A. Plautium eum deſcribi putat, qui Aedilis Curulis fuit, cuiusque mentionem in antiquis denariis fieri à ſe obſeruatum ait.

Pag.335.v.9. *Hilarius.*] *Hilarus*, ſcribit Vrſinus, quod frequens liberti nomen in veteribus monumentis occurrere notat.

Pag.349. ver. 24. *in hominem tantum, & talem, calamitoſum.*] Vocem, *calamitoſum*, abeſſe à veteribus libris teſtatur Vrſinus: neque dubitat alicuius gloſſema eſſe, qui ſe lucem illa interpretatione afferre huic loco exiſtimauerit.

Pag.350. v. 2. *Arthemonis filio.*] *Artemonis*, ſcribit Vrſinus, ſine aſpirationis nota. Græcè enim Ἀρτέμων.

Pag.356. v. 12. *Allieno procos.*] Huic Allieno prænomen Auli fuiſſe obſeruat Vrſinus ex vetuſtis illius denariis, quos, cùm Siciliam obtineret, ſignauit, in quibus A. ALLIENVS PROCOS. ſcriptum eſt.

IN LIBRVM XIIII.

Pag.361.ver.38. *ô me perditum, ô me afflictum.*] Legit Ianus Gulielmus ex vetuſtiſſimis membranis, *ô me efflictum*. verbum enim probum, ſed è libris paſſim omnibus eiectum, *effligere*, reuocandum putat: quod idem vult eſſe, quod perdere, peſſundare: ab eo etiam in vſu eſſe, *efflictim*. differre autem, *affligere*, &, *effligere*, vt afficere & efficere. altero imminẽs exitiũ, & iam iamq; impendens ſignificari, altero præſens.

Pag. 362. v. 4. *Sed quid de Tulliola mea fiet? iam id vos videte.*] Godeſcalcus Stewechius auctoritate membranarum expuncto, *de*, legit, *Sed quid Tulliola mea fiet?* quo modo ſcripſiſſe Ciceronem, non dubitabit, cui elegans illud dicendi genus ignotum non erit.

Pag. 364. v. 3. *Quod noſtra tibi gratias agit.*] Vetus Vrſini liber, *Quod Tullia noſtra tibi gratias agit.*

Pag. 366. v. 14. *quies tamen ab illo fortaſſe naſcetur.*] Legi in manuſcripto ait Vrſinus, *quæq; tamen ab illo fortuna naſcetur.*

Ibid. v. 33. *Quomodocunq; nunc ſe res habet.*] Legit Vrſinus ex vetere libro manuſcripto, *Quomodoq; nunc* &c.

FINIS.